

BEATI

RAYMUNDI

LULLI

DOCTORIS ILLUMINATI

ET

MARTYRIS.

LIBER

*Ex ad simplicem usum fratris Bernardi Pranis
Minorita de observatione*
MAGNUS CONTEMPLATIONIS
in Deum.

JVXTA MOGVNTINAM EDITIONEM
in folio Anni MDCCXL.

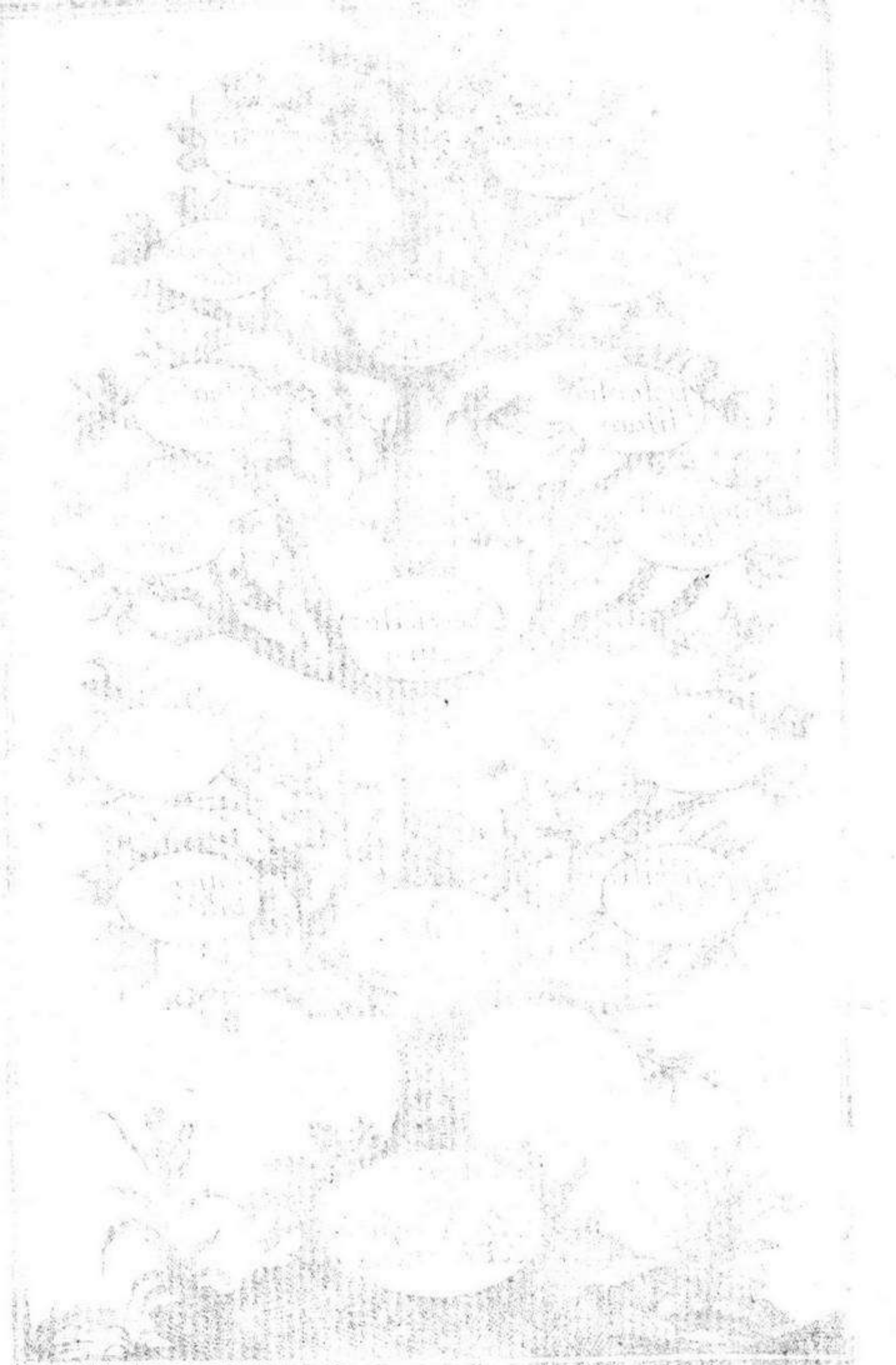
IN VARIOS TOMOS DISTRIBUTUS.
Tomus VIII.

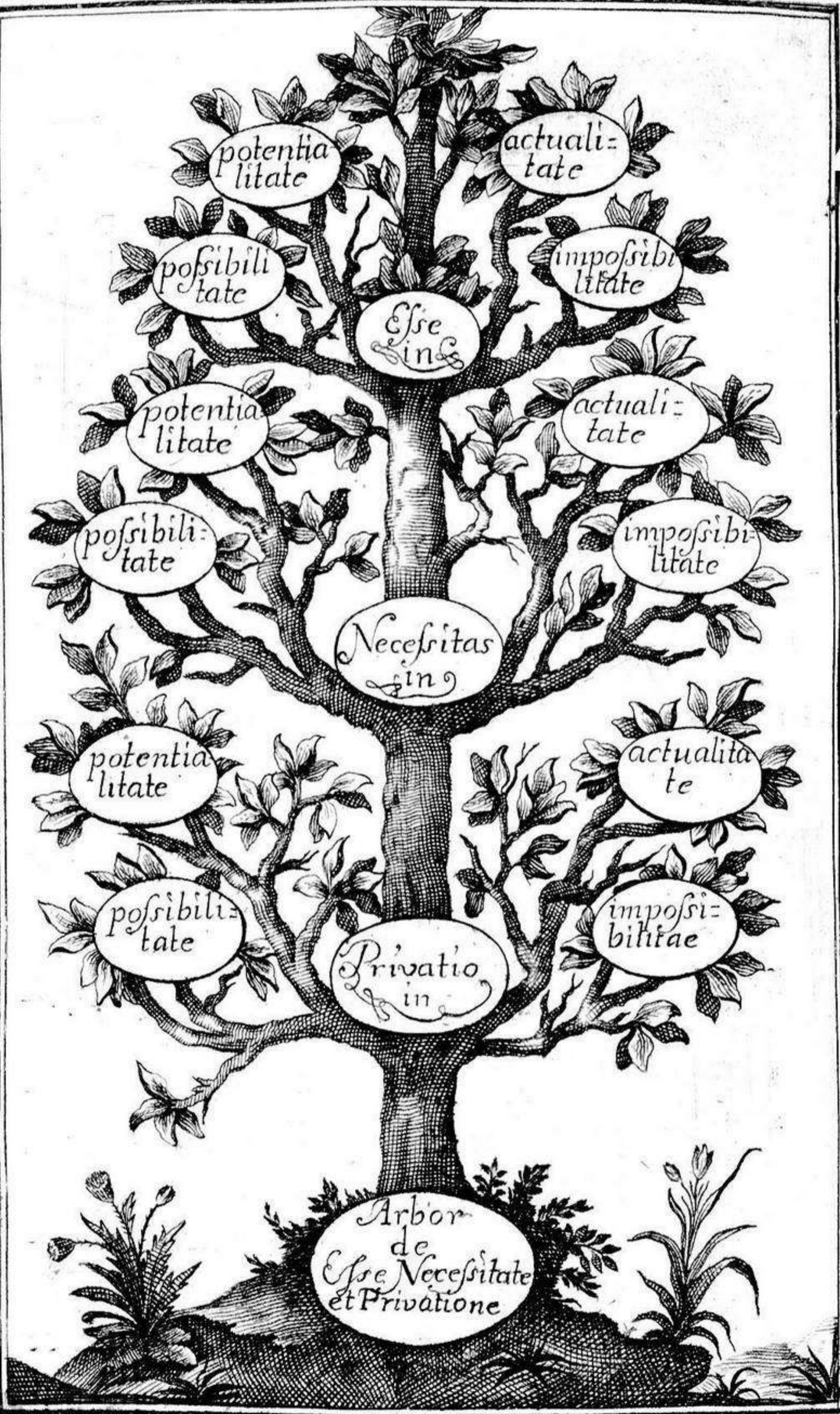
PALMÆ MAJORICARUM
anno MDCCXLVIII.

Superiorum permissu.

Typis Michaelis Çerdà & Antich, & Mi-
chaelis Amoròs Typogr.

RAYMUNDI

LULLI

DOCTORIS ILLUMINATI

ET

MARTYRIS

MAGNVS LIBER

CONTEMPLATIONIS

IN DEVM.

DEVS GLORIOSE AD DANDVM LAVLEM

& gloriam de Te incipimus tertium Volumen

& Librum quartum.

VOLUMEN III.

LIBER IV.

DISTINCTIO XXXIII.

*DE ARBORE ESSE, NECESSITATIS,**& Privationis.*

CAPUT CCXXVII.

*De Esse in potentialitate & in actualitate, in possibili-
tate & in impossibilitate.*1.
2.

*DEVS magne mira-
bilis ! Tibi , Domine ,
& omni quod tuum est
fiat reverentia & ho-
nor omni tempore ;
quia, sicut Philosophus
natu-*

naturalis inquirat opera naturæ in quatuor causis, quæ sunt: factor, materia, forma, & causa finalis, ita tuus servus inquirat *esse* quatuor rerum, quæ sunt: potentialitas, actualitas, possibilitas, & impossibilitas in ipsis quatuor causis: igitur, cum hæc inquisitio ita fiat, primam brancham & primum rami ipsius faciemus super factorem inquirendo in eo *esse* prædictarum quatuor rerum, & postea eandem inquisitionem faciemus in aliis causis ordinatè.

2. *Amorose Domine!* Tu scis quòd Petro facienti aliquam rem sit possibile facere illam rem, quia nisi esset ei possibile eam non faceret, & quando ipsam facit est possibile quòd ipsa sit in actu; sed, quando Petrus nihil operatur, tunc suum opus est in potentia, & huic potentiæ est possibile venire in actum & etiam manere in potentia; hoc patet in ferrario cui est possibile facere cultellum licèt ipsum non faciat, & etiam est ei possibile non facere ipsum.

3. *Gloriose DEVS!* Sicut per res concordantes in proprietatibus & in natura
esse

No. III. Li. IV. Di. XXXIII. Ca. CCXXVII. 5
esse possibilitatis est in factore in actualitate
vel in potentia, ita , *Domine* , per res dis-
cordantes & contrarias in proprietatibus &
in natura *esse* impossibilitatis est in ipso in
actualitate vel in potentia: sicut in scrip-
tore est impossibilitas scribendi & non scri-
bendi simul , & in ipso est impossibilitas
scribendi dum possibilitas scribendi manet
in potentia, & dum ipse non habet instru-
menta necessaria; vel sicut in nesciente
scribere est impossibilitas scribendi actua-
liter, & sic de aliis rebus similibus.

4. b. *Rex Regum , Domine Dominorum,*
Sancte Sanctorum! *Esse* possibilitatis non
posset esse in materia sine *esse* potentialita-
tis & actualitatis , quia secundum cursum
naturalem non esset possibile in materia
generari formam nisi in ea esset forma po-
tentialiter & actualiter; quoniam, si in ma-
teria non esset forma potentialiter , non
posset forma venire in actum, & , si in ma-
teria non esset forma actualiter , materia
non posset recipere ullam formam secun-
dum cursum naturalem. Sed tamen verum
est,

6 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl.*

est, *Domine*, quòd extra cursum naturalem sit possibile esse in materia formam actualiter quin in ea prius fuerit potentialiter, sicut accidit formæ Adæ quæ fuit actualiter in materia quin prius fuerit in ea potentialiter secundum cursum naturalem, & idem est dicendum de forma Evæ, quæ fuit actualiter in materia Adæ per opus miraculi quin prius fuerit in ea potentialiter.

5. *Honorate Domine!* Tu scis quòd materia sit subiecta esse possibilitatis quando forma est in potentia & non in actu, quia per hoc quòd formæ quæ est in potentia sit possibile esse in materia actualiter antequam sit in actualitate, est materia subiecta formæ quæ est in potentia; quoniam, nisi esset ei subiecta, forma non posset devenire in actum; & postquam forma devenit de potentia in actum, tunc materia est subiecta esse possibilitatis, quod esse est potestas per quam forma potest esse in actu: igitur, cum hoc ita sit, materia elementalis est subiecta possibilitati duobus modis, scilicet quoad potentialitatem & quoad actualitatem.

6.

6. *DEVS gloriose* ! Tu scis quòd materia elementalis sit subjecta esse impossibilitatis quadrupliciter, primò quia est impossibile in ipsa esse generationem vel corruptionem sinè forma & privatione, secundò quia est impossibile in ea esse generationem vel corruptionem sinè potentia præcedente ipsas, tertio quia est impossibile ipsam conservare & retinere perdurabiliter sinè alteratione ullam formam quæ venerit de potentia in actum, & quartò quia est impossibile eam resistere ulli formæ quam Tu velis in ipsa generare vel corrumpere vel conservare.

7. c. *Virtuose Domine perfecte in omnibus perfectionibus, gloriose in omnibus gloriis* ! Tu scis quòd forma quæ est in materia potentialiter sit subjecta possibilitati dupliciter, primò quia est ei possibile esse actualiter in materia, secundò quia est ei possibile privari potentialitate transeundo ad actualitatem in materia; &, sicut possibilitas est dupliciter in forma potenciali, ita est dupliciter in forma actuali, primò quia
est

8 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl.*
est ei possibile reverti ad potentialitatem,
& secundo quia est ei possibile quòd ma-
teria non sit ei subjecta actualiter.

8. *Vere Domine!* Sicut secundum cur-
sum naturalem est possibilitas in forma mo-
dis supradictis, ita contra cursum natura-
lem est possibilitas in ipsa per tuam glorio-
sam Potestatem aliis modis, sicut per tuam
Potestatem fuit possibile formas primi ho-
minis & primi animalis & primi vegetabi-
lis produci contra cursum naturalem, &
erit possibile formas hominum durare sine
fine post resurrectionem miraculosè.

9. *Sanctificate Domine!* Impossibilitas
est in forma dupliciter, scilicet secundum
cursum naturalem & extra ipsum: impossi-
bilitas quæ est in forma secundum cursum
naturalem, est, sicut impossibilitas quam ha-
bet forma essendi tam potentialiter quam
actualiter sine materia ei subjecta; & im-
possibilitas quæ est in forma extra cursum
naturalem, est, sicut impossibilitas quam ha-
buerunt formæ creatæ non essendi in tua
Scientia licet ipsæ & earum subjecta non
essent

essent in *esse* antequam Tu aliquid creares; & ista impossibilitas & alia similes sunt ratione tuæ perfectæ Scientiæ, quæ scit & sciebat omnia antequam essent.

10. d. *Singularis Domine sine pari & socio!* Secundum ordinationem & directionem quæ sunt inter factorem & materiam & formam, est causa finalis in potentia vel in actu vel in possibilitate vel in impossibilitate; quia, secundum quod cursus trium causarum prædictarum est in concordantia & convenientia & dispositione, evenit quod causa finalis sit perfectio earum.

11. *Gloriose Domine!* Sicut per privationem ordinationis & convenientiæ & dispositionis trium causarum evenit impossibilitas per quam est impossibile quod omnes formæ potentiales veniant ad actualitatem, ita per ordinationem & directionem & dispositionem illarum evenit quod causa finalis sit perfectio earum; quia, sicut per contrarietatem, quæ est inter factorem & materiam & formam, forma potentialis non potest devenire in actum, ita per concordantiam

tiam istarum causarum ipsa venit de potentia in actum & recipit perfectionem in causa finali.

12. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, esse possibilitatis & impossibilitatis est in causa finali secundum quod forma habet possibilitatem vel impossibilitatem in actu vel in potentia, quia per hanc possibilitatem vel impossibilitatem, evenit, quod non omnes formae possint pervenire ad causam finalem; quoniam, si ad eam pervenirent, omnes divitiae & omnes thesauri quos homo congregat, & omnia quae facit propter aliquem finem, pervenirent ad perfectionem & complementum illius finis; quod tamen non ita est, cum multi thesauri congregentur qui nihil proficiunt congregantibus eos, & multa fiant quae non perveniunt ad finem propter quem fiunt.

13. e. *Misericors Domine plene pietate & dulcedine!* Significatum & demonstratum est humanae discretioni quod esse potentialitatis non sit ita nobile & virtuosum sicut esse actualitatis; quia esse actualitatis est propinquius

propinquius causæ finali quàm *esse* potentialitatis, cùm *esse* potentiale non possit pervenire ad causam finalem dum sit in potentia, & *esse* actuale quando est in actu statim perveniat ad ipsam.

14. *Humilis Domine!* Sicut *esse* actualitatis est nobilius & virtuosius & melius quia est propinquius causæ finali, quàm *esse* potentialitatis quod est remotius ab ea, ita *esse* possibilitatis est nobilius & virtuosius & melius quia est propinquius causæ finali, quàm *esse* impossibilitatis quod est remotius ab ipsa, & hoc est quia frequentius pervenit causa finalis ad perfectionem per possibilitatem quàm per impossibilitatem; quoniam per hoc quòd impossibilitas sit propinquior privationi quàm *esse*, & possibilitas sit propinquior ipsi *esse* quàm privationi, causa finalis habet majorem participationem & majorem propinquitatem cum rebus possibilibus quàm cum impossibilibus.

15. *Amorose Domine!* Licèt dicamus meliorem esse possibilitatem quàm impossibilitatem, tamen non dicimus impossibilitatem

tatem

tatem quæ est in Te non valere multò plus finè omni comparatione quàm valeat possibilitas quæ est in creaturis; quia multò melior est in Te impossibilitas peccandi quàm in homine possibilitas peccandi, cùm impossibilitas peccandi sit in Te perfecta possibilitas perfectæ potestatis, & possibilitas peccandi sit in homine defectus possibilitatis & carentia perfectæ potestatis.

16. f. *O Domine DEVS, qui salvas & custodis omnes tuos benevolos!* Intellectualiter certificatum & demonstratum & significatum est quòd *esse* habeat concordantiam & propinquitatem cum perfectione, & *non esse* habeat concordantiam & propinquitatem cum defectu; quia, sicut *non esse* venit à defectu, ita *esse* venit à perfectione: igitur, cùm hoc ita sit, *esse* & perfectio æqualiter se respiciunt secundùm relationem ad *non esse* & defectum, & *non esse* & defectus æqualiter se respiciunt secundùm relationem ad *esse* & perfectionem.

17. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia manifestè sentimus & intelligimus

ligimus in creaturis sensualibus & intellectualibus esse multos defectus potentialiter & actualiter in hoc quòd ipsis deficient multæ res & ipsæ errent in multis rebus: igitur, cùm hoc ita sit, significatum & demonstratum est quòd *esse* defectus sit in creaturis tam sensualibus quàm intellectualibus; quia sensuales habent defectum per corruptionem materiæ in qua corrumpitur forma, & intellectualuales habent defectum per ignorantiam & per privationem virtutum & per possessionem vitiorum.

18. Cùm probatum & significatum & demonstratum sit, *Domine*, quòd in substantiis sensualibus & intellectualibus sit defectus & privatio perfectionis, significatum & demonstratum est quòd in aliqua substantia sit perfectum *esse*, quia per hoc quòd defectus sit in *esse* significatur & demonstratur quòd perfectio sit in *esse*; quoniam, si perfectio non esset in *esse*, significaretur & demonstraretur quòd defectus haberet majorem concordantiam & majorem propinquitatem cum *esse* quàm cum *non esse*, & perfectio ha-

haberet majorem concordantiam & majorem propinquitatem cum *non esse* quàm cum *esse*, quod est impossibile.

19. g. *Beate Domine, á quo recipimus gratiam & benedictionem!* Multoties evenit quòd res possibles sint subjectæ rebus impossibilibus, & hoc evenit ratione variationis quæ est in rebus quæ sunt potentialiter & quæ sunt actualiter, & propterea multoties possibilitas est in impossibilitate & impossibilitas est in possibilitate, sicut accidit Petro comedenti cui est possibile comedere, & hæc possibilitas est actualiter; &, si ipse nimis comedat vel consumat omnia comestibilia, illa possibilitas est subjecta impossibilitati quæ est in potentia, quia per nimis comedere evenit Petro impossibilitas comedendi, vel per hoc quòd consumpserit omnia victualia & non habeat quid comedat, vel per hoc quòd sit infirmus & impeditus per nimium comedere.

20. Unde, cùm hoc ita sit, *Domine*, secundùm hoc significatur & demonstratur quòd res impossibiles veniant in *esse* per
res

res posibles ; & , sicut per res posibles veniunt in *esse* res imposibiles , ita per res imposibiles multoties veniunt in *esse* res posibles ; út patet in Petro , cui est impossibile comedere quando non habet quid comedat vel quando infirmitas ei impedit comedere , & per impossibilitatem comedendi sanatur & tunc est ei possibile comedere quando habet quid comedat.

21. Tu , *Domine DEVS* , scis quòd animæ hominis sit possibile in uno tempore id quod est ei impossibile in alio , & sit ei possibile in quibusdam rebus id quod est ei impossibile in aliis ; út patet in anima Petri cui est impossibile memorare & intelligere & velle diversas res in uno & eodem tempore , si ipsæ non habeant naturas & proprietates adinvicem connexas vel propinquas ; sed , si ipsæ habeant naturas & proprietates adinvicem connexas vel propinquas , est ei possibile memorare & intelligere & velle ipsas simul & eodem tempore ; út patet in duabus propositionibus & conclusione de quibus est compositus syllogismus,

mus, quas anima memorat & intelligit & vult in uno & eodem tempore quia sunt similes memoriæ & intellectui & voluntati in generatione & processione; quoniam, sicut intellectus generatur à memoria, ita secunda propositio generatur à prima, & sicut voluntas exit à memoria & intellectu, ita conclusio exit à prima propositione & secunda; & quia anima per suam virtutem memorat & intelligit & vult uno & eodem tempore, propterea quando invenit in rebus similitudinem cum sua generatione & processione potest memorare & intelligere & velle simul tres diversas res.

22. h. *Liberális Domine, qui es largus in dando omnes beatitudines!* Ratio, quare dicitur quòd in tua gloriosa Substantia divina non sit aliquid potentialiter imò quidquid in ea est sit actualiter, est, quia tua Substantia non est forma nec materia, & ideo forma non est in ea actualiter nec potentialiter; & propterea dicitur esse actualiter quidquid est in Te possibile & impossibile, & non esse aliquid in Te secundum possibilitatem

sibilitatem & impossibilitatem quæ sunt in creaturis, in quibus est possibilitas & impossibilitas actualiter & potentialiter ratione temporis in quo sunt.

23. *Pie Domine!* Gloria & laus sit tuæ æternæ actualitati, quia non est similis actualitati creaturarum; quoniam tua actualitas non alteratur nec movetur nec transit ad potentialitatem, sicut actualitas creaturarum quæ uno tempore sunt in una actualitate & alio in alia, & quædam earum sunt uno tempore in potentialitate & alio in actualitate; sed tua sancta actualitas perdurabiliter & æternaliter est sinè ulla alteratione & mutatione.

24. *Gloriose Domine!* In Te non est aliquid possibile vel impossibile secundum possibilitatem & impossibilitatem quæ sunt in creaturis, quia tua possibilitas & impossibilitas sunt una sola res quæ est perfecta Potestas; sed possibilitas & impossibilitas creaturarum non sunt una res, imò una est distincta ab alia, cum sit defectus & diversitas inter ambas; & propterea tua sancta

B

Po-

Potestas non mutatur de possibilitate ad impossibilitatem nec de impossibilitate ad possibilitatem, imò æternaliter est sinè augmento & diminutione. Etiam est manifestum, *Domine*, quòd multa sint impossibilia creaturis actualiter & potentialiter per hoc quòd possibilitas non sit in eis in actualitate nec in potentialitate, sicut homini est impossibile volare & bestiaë scribere, quia possibilitas non est in eis in *esse* actuali nec in potentiali.

25. i. *O Domine DEVS*, qui tuo servo representas tuas laudes & tuas honorationes! Cùm homini sit possibile potentialiter & actualiter loqui & dicere quòd Tu possis creare aliquid de nihilo & possis resuscitare mortuos & assumere carnem ex Virgine gloriosa, per hoc significatur & demonstratur quòd Tu possis omnia ista facere; quoniam, si non posses, significaretur, quòd possibilitas hominis esset major quàm tua Potestas, quod est impossibile.

26. Sed tamen verum est, *Domine*, quòd homini sit possibile loqui & dicere quòd

quòd Tu sis peccator, quin per hoc sequatur esse Tibi possibile peccare, & sic de aliis rebus similibus; quia ista potest homo loqui & dicere de Te ratione sui defectus, & sunt Tibi impossibilia ratione tuæ perfectionis; quoniam, sicut ratione tuæ perfectionis est Tibi impossibile peccare & deficere, ita ratione sui defectus est homini possibile loqui & dicere quòd Tu pecces & deficias, quæ possibilitas esset in homine impossibilitas si ipse haberet perfectionem in suo pronunciare & loqui.

27. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut est impossibile quòd per facere malum sit homo bonus & per facere bonum sit malus, ita est possibile quòd per facere malum sit malus & peccator & per facere bonum sit bonus & sanctus: igitur, cùm hoc ita sit, possibilitas quam homo habet dicendi malum de Te est impossibile quòd sit bona, & possibilitas quam homo habet dicendi bonum de Te est impossibile quòd sit mala.

28. K. *Rex Regum & Domine Dominorum!*

rum ! Tu scis, quòd per defectum & per perfectionem sit possibile rebus existentibus in potentialitate devenire ad actualitatem ; quia , si defectus non esset, res potentiales non venirent ad actualitatem cum defectu quando veniunt de potentia in actum ; & , si perfectio non esset , res potentiales non possent venire de potentia in actum, cum perfectio sit per quam ipsæ veniunt ad actualitatem, maximè si sint bonæ.

29. *Gloriose DEVS* ! Quidquid est in Te possibile est tua perfectio , & quidquid est tua perfectio est in Te possibilitas quæ est perfecta Potestas : igitur, quando homo contemplatur in tua sancta Incarnatione, *Domine* , tunc debet memorare tuam Potestatem & tuam Perfectionem , quia per memoracionem earum intelligit, quòd Tibi fuerit possibile assumere humanam carnem ratione ipsarum, quæ sunt æquales in virtute & sanctitate ; sed, si homo memoraret quòd Tibi esset possibile assumere humanam carnem, & illa possibilitas non esset perfecta in virtute & justitia , tunc intelligeret

geret quòd tua possibilitas effet major tuâ perfectione, quod est impossibile, quia tunc una non effet alia in *Esse* divino.

30. Igitur, qui dubitant an Tu, *Domine*, sis simul DEUS & Homo, si velint certificari in suo dubio, oportet, quòd primò inquirent an sit Tibi possibile esse simul DEUM & Hominem; &, si inveniant hoc esse Tibi possibile, oportet, quòd inquirent an hæc possibilitas sit in Te ex parte perfectionis an verò ex parte defectus; &, si inveniant eam esse in Te ex parte perfectionis, dignum est, quòd certò credant Te esse verè DEUM & Hominem, quia omnem perfectionem debet homo Tibi attribuere; sed, si verè invenirent quòd hæc possibilitas esset in Te ex parte defectus, dignum esset quòd negarent & discrederent tuam Incarnationem, quia nullum defectum debet homo attribuere & concedere tuæ gloriosæ Essentiæ divinæ.

CAPUT

DE NECESSITATE IN POTENTIALITATE & in actualitate, in possibilitate & in impossibilitate.

1. **O** DEVS Pater gloriose, cui detur
 2. **O** gloria & laus! Tuus servus, Domine, confidendo in tuo adiutorio vult conari, quantum potest, inquirere res quæ sunt per necessitatem; & hanc inquisitionem oportet fieri dupliciter, scilicet sensualiter & intellectualiter, cum necessitas dividatur in sensualem & intellectualem; & oportet fieri super quatuor res quæ sunt: potentialitas, actualitas, possibilitas, & impossibilitas.

2. Quia creaturæ dividuntur in sensuales & intellectuales, Domine, evenit quòd necessitas alia sit sensualis & alia intellectualis; quoniam in creaturis sensualibus oportet necessitatem esse sensualem, & in creaturis intellectualibus oportet ipsam esse intellectualem.

3. Igitur, cū hoc ita sit, *Domine*, oportet quòd necessitas creaturarum sit in potentialitate & in actualitate, in possibilitate & in impossibilitate sensualiter & intellectualiter, & propterea oportet, quòd quasdam qualitates necessarias sentiamus sensualiter & alias intelligamus intellectualiter in quatuor causis, in quibus inquiremus necessitatem in potentialitate & in actualitate, in possibilitate & in impossibilitate.

4. b. *O Domine vere DEVS, qui tuo amore inamorasti meum cor!* Tu scis quòd ferrario sit necessarium habere cognitionem de forma quæ est potentialiter in materia ferri, & habere possibilitatem per quam possit deducere illam formam de potentialitate in actualitatem; quia, nisi ferrarius haberet hanc cognitionem & hanc possibilitatem, non esset ars ferraria.

5. *Honorate Domine!* In artificibus quædam res sunt necessariae & quædam non: res quæ sunt eis necessariae, sunt, secundū quod supra diximus, in hoc quòd ars non possit

possit esse quin forma sit in materia potentialiter & quin artifex habeat cognitionem de ipsa & sciat eam deducere de potentia in actum; sed res non necessariae, sunt, sicut actualiter operari, cum artifex operetur contingenter & sine ulla coactione, & operari hanc vel illam formam, cum ipse operetur quamcunque formam velit.

6. *Humilis Domine!* Antequam ferrarius faciat cultellum vel gladium, est ei necessarium habere malleum & forfices & incudem & ignem & alia necessaria, & habere in sua imaginatione formam quam vult dare cultello vel gladio, & scire causam finalem propter quam debet dare cultello formam cultelli & gladio formam gladii, quia aliter artifici esset impossibile eos facere; sed, quando ipse jam habet in sua imaginatione formam cultelli vel gladii & scit concordare illam formam cum causa finali & habet ignem & omnia instrumenta, tunc est ei possibile facere cultellum vel gladium.

7. c. *O Domine DEVS, qui es tota mea*

consolatio & totum meum bonum! Tu scis quòd materiæ sensuali elementalì sit necessarium habere formam potentialiter & actualiter; quia, nisi ipsa haberet formam potentialiter & actualiter, foret ei impossibile habere ullam formam, quoniam tunc non posset alterari de una forma in aliam nec per consequens posset habere ullam formam.

8. *Gloriose Domine!* In materia sunt quædam res necessariò & quædam non: res quæ sunt in materia necessariò, sunt, sicut in materia elementalì generatio & corruptio sinè quibus ipsa non alteraretur nec per consequens alteraretur forma, & sinè quibus esset impossibile ullam formam generari & corrumpi, & sic omnis forma esset perdurabilis: res quæ non sunt in materia necessariò, sunt, sicut in ferro forma cunctelli & gladii quæ non sunt in eo necessariò, imò est impossibile quòd sint in eo nisi deducantur de potentia in actum ab aliquo artifice.

9. *Vere Domine!* In materia sunt quædam
dam

dam res necessariò per unum modum & quædam per alium, & hoc est, quia formæ vegetabilium generantur & corrumpuntur in materia uno modo & formæ animalium alio & formæ artificiales alio; & hoc idem est de formis quas Tu facis esse in materia miraculosè, sicut in resurrectione mortuorum in qua est necessarium, quòd materia recipiat & conservet formam quam Tu vis, & sic de quacunque alia forma quam Tu velis conservare in ea contra cursum naturalem.

10. d. *O Domine, ad quem tendunt mei amores & mea recordationes!* Tu scis quòd in forma sensuali sint potentialitas & actualitas, possibilitas & impossibilitas de necessitate secundùm quòd convenit vel disconvenit qualitati & statui ipsius; quia secundùm cursum naturalem est necessarium quòd forma sit potentialiter ut possit esse actualiter per generationem, & quòd sit actualiter ut possit esse potentialiter per corruptionem, quia aliter foret impossibile formam generari & corrumpi.

11. *Vere Domine!* Necessitas est in forma

ma

ma uno modo per cursum naturæ & alio modo extra cursum naturæ: primus modus est quando forma generatur vel corrumpitur per naturam materiæ, quæ movetur ad generandum & corrumpendum ipsam in animalibus vel vegetabilibus secundum cursum naturæ; quia hæc forma est necessitata quando materia est parata & disposita ad generationem vel corruptionem ipsius, cum sit impossibile ipsam resistere suo subjecto disposito ad generandum vel corrumpendum eam.

12. Alius modus quo necessitas est in forma extra cursum naturæ, *Domine*, est duplex, primus quando per tuam operationem miraculosam materia non potest resistere receptioni formæ quam Tu vis in ea ponere, sicut accidit in resurrectione mortuorum, vel destructioni formæ quam vis in ea destruere extra cursum naturæ, sicut accidit in miraculosa destructione alicujus individui, & secundus est, sicut per operationem artificis materia est obligata ad recipiendum formam artificialem quam artifex

fex in ea producit artificialiter, quia est impossibile quòd ipsa resistat artifici ne ei det quamcunque formam artificialem velit.

13. c. *O Domine DEVS, qui per memoriam me latificas & per amorem me inamoras!* Tu scis quòd causæ finali sensuali necessariæ sint potentialitas & actualitas, possibilitas & impossibilitas, quia, si istæ quatuor res non essent, causa finalis sensualis non haberet possibilitatem essendi in *esse* actualiter nec potentialiter, cùm esset impossibile eam esse si suum subjectum non esset.

14. *Gloriose Domine!* Quædam res sunt necessariæ causæ finali sensuali & quædam non: res quæ sunt ei necessariæ sunt tres causæ à quibus ipsa recipit perfectionem, scilicet factor & materia & forma; & istæ res sunt ei necessariæ, quia per ipsas est ei possibile esse in *esse*, quod esset ei impossibile sinè ipsis, cùm sinè eis ipsa non haberet subjectum in quo esset.

15. Res non necessariæ causæ finali sensuali, sunt, *Domine*, sicut cultello scindere

dere & aratro arare; quia, licet cultellus sit factus ad scindendum & aratrum ad arandum, tamen nec cultellus scindit nec aratrum arat necessariò, quia aliàs cultellus non cessaret à scindendo nec aratrum ab arando: igitur, cum hoc ita sit, possibile est cultello non scindere & aratro non arare.

16. f. *Potens Domine super omnes fortitudines, fortis super omnes potestates!* Tu scis quòd in factore intellectuali sint potentialitas & actualitas, possibilitas & impossibilitas uno modo de necessitate & alio non: sunt in eo de necessitate, sicut in Petro amante in quo fuit necessarium amorem esse potentialiter antequam Petrus amaret, ut amor posset esse in eo actualiter, cum impossibile esset amorem devenire in actum si prius non fuisset in potentia; & non sunt in eo de necessitate, sicut in Petro amante in quo non est amor de necessitate, cum possibile sit ei non amare; quoniam, si necessariò amaret, privaretur liberâ voluntate, quod est impossibile.

17. *Necessarium est, Domine, quòd*
pos-

possibilis sit amor in anima quæ vere memorat & intelligit & vult aliquam rem, quia est impossibilis privatio amoris in ipsa: igitur, cum hoc ita sit, necessario est possibile animæ amare quando verè memorat & intelligit & vult; sed, quando anima verè non memorat nec intelligit nec vult aliquam rem, tunc non est ei necessario possibile amare, imò est ei possibile amare & non amare rem, quam non verè memorat nec intelligit nec vult.

18. *Gloriose Domine!* Impossibilitas quandoque est de necessitate & quandoque non in anima memorante & intelligente & volente: est de necessitate in ea quando ipsa memorando & intelligendo & volendo amat, quia tunc est ei impossibile non amare illam rem quam memorat & intelligit & vult; sed non est in ea de necessitate quando amat aliquam rem, quia amor est in ea per liberam voluntatem per quam est ei possibile difamare in uno tempore rem quam amat in alio.

19. g. *O Domine DEVS, qui es tota nostra*
tra

tra consolatio & totum nostrum solatium! Tu scis quòd materia intellectualis sit divisa in duas partes, quarum una est materia elementalìs, quæ appellatur ordinalis eò quòd careat formâ, & alia est materia spiritualis, sicut est materia Angeli & animæ rationalis; &, sicut materia intellectualis est divisa in has duas partes, ita necessitas est in una & alia in potentialitate & actualitate & possibilitate & impossibilitate uno modo & alio non.

20. Quando necessitas est in potentialitate & actualitate & possibilitate & impossibilitate in materia elementalì intellectuali, *Domine*, tunc est necessarium quòd ipsa materia careat formâ sensuali, quia est impossibile quòd esset intellectualis habendo formam sensualem; &, quando necessitas non est in potentia nec in actualitate nec in possibilitate nec in impossibilitate in materia intellectuali, tunc est possibile homini non memorare nec intelligere nec tractare de materia intellectuali sed solum de sensuali.

21. *Gloriose DEVS!* In materia intellectuali spiritali uno modo est necessitas per potentialitatem & actualitatem & possibilitatem & impossibilitatem & alio modo non: est in ea necessitas, sicut in materia sancti Michaelis vel animæ Adami, in qua est necessarium formam esse actualiter quia est impossibile ipsam esse in ea potentialiter; & non est in ea necessitas, sicut in prædicta materia Angeli vel animæ, in qua non est necessarium esse formam potentialem nec formam sensualem.

22. h. *Æterne Domine perdurabilis omnitempore!* Tu scis quòd homini tractanti de forma intellectuali conveniat tractare in ea de necessitate duobus modis, scilicet tractando de forma quæ est potentialiter in suo subjecto, sicut est forma cultelli in ferro, & tractando de forma quæ est actualiter in suo subjecto, sicut forma sancti Michaelis quæ non est forma sancti Gabrielis: igitur, cum hoc ita sit, secundum istam diversitatem significatur quòd necessitas uno modo sit in forma per potentialitatem & actualitatem

Vo. III. Li. IV. Di. XXXIII. Ca. CCXXVIII. 33
tualitatem & possibilitatem & impossibilitatem, & alio modo non.

23. Quando de necessitate oportet esse formam in potentia, *Domine*, hoc est ut ipsa possit esse in actu & per eam sentiatur & demonstretur materia; quia, si hoc ita non esset de necessitate, foret impossibile ullam materiam sentiri; sed quando de necessitate forma non est in potentia, tunc est ratione possibilitatis quam homo habet non privandi aliquam formam sensualem actualitate quam possidet in suo subjecto sensualiter.

24. Formæ intellectuali spirituali est necessarium, *Domine*, quòd semper sit in suo subjecto actualiter, quia est ei possibile esse actualiter & est ei impossibile esse potentialiter; sed non est ei necessarium sentiri nec esse in potentia; quia, si hoc esset ei necessarium, ipsa esset corporalis & corruptibilis, & hoc est impossibile.

25. i. *Singularis Domine, gloriose, potens!*
Quia causa finalis intellectualis dividitur in res elementales intellectuales & in res spirituales,

C

rituales, propterea dividitur in elementalem & spiritualem: igitur, cùm hoc ita sit, per unum modum est causa finalis necessaria in natura elementali & per alium non, & per unum modum est necessaria in natura intellectuali & per alium non.

26. Quando causa finalis est necessaria in natura elementali intellectuali, *Domine*, tunc est forma potentialis necessaria materiæ, ut per corruptionem possit privare formam actualem sensualem, quia est impossibile quòd forma actualis corrumpatur quin forma potentialis habeat possibilitatem veniendi ad actualitatem; sed, quando causa finalis non est necessaria in natura elementali, tunc forma est privata potentialitate & actualitate, sicut in equo in quo forma privata non est potentialiter nec actualiter in materia quia est privata causa finalis resurrectionis equi, qui non habet causam finalem propter quam debeat redire ad suum esse.

27. Quando causa finalis intellectualis est de necessitate in natura spiritali, *Domine*,

mine, tunc est sicut forma intellectualis quæ de necessitate est actualiter in materia intellectuali, ut cum ipsa sit unus Angelus vel una anima rationalis, qui non privantur *esse* substantiali, ut perdurabiliter cognoscant tuam perdurabilem Bonitatem; quia finalis ratio, propter quam materia angelica non privatur formâ, est, ut tua magna Bonitas perpetuò cognoscatur ab Angelis, quod non esset possibile si materia Angeli privaretur suâ formâ, quia foret impossibile quòd Angelus perdurabiliter cognosceret Te, si sua forma corrumperetur. Item quando causa finalis intellectualis non est de necessitate in natura spiritali, *Domine*, est, sicut animæ Petri non est necessarium peccare quia non est creata ad peccandum, & ideo quando peccat non peccat de necessitate sed de sua libera voluntate; quia si de necessitate peccaret esset ei impossibilis libera voluntas, & si hæc esset ei impossibilis ipsa non haberet possibilitatem lucrandi meritum per quod esset digna gloriâ vel pœnâ.

28. K. *O Domine, á qua recipiunt gratiam*

e

& benedictionem omnes creatura! Sicut est possibile materiæ elementalī non corrumpi nec perdere suum *esse*, licet in ea corrumpatur forma sensualis, ita est possibile animæ hominis alterari in suo memorare & in suo intelligere & in suo velle sinè corruptione & destructione suæ essentiæ substantialis quæ non privatur nec destruitur, licet anima in uno tempore habeat unum memorare & in alio aliud, & idem est de intelligere & velle.

29. Sicut est necessarium quòd quatuor elementa habeant possibilitatem componendi unam figuram individuam, *Domine*, ita est necessarium quòd anima rationalis sit una substantia intellectualis habens tres diversas figuras intellectuales quæ sunt memoria & intellectus & voluntas, quia est impossibile quòd ipsa sit substantia spiritualis sinè istis tribus diversis figuris; quoniam, sicut est necessarium quòd substantia corporalis habeat longitudinem & latitudinem & profunditatem, ita est necessarium quòd substantia spiritualis habeat memoriam &

in-

30. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia differentia, quæ est necessaria esse inter substantiam elementalem & substantiam spiritualem, est ratione formæ quæ differenter est in istis substantiis secundum naturam & proprietatem materiæ & formæ ipsarum; quoniam alteratio in forma elementalī fit intrā materiam, sed alteratio in forma spiritali non fit intrā sed extra materiam, sicut alteratio animæ alterantis formam sui memorare & sui intelligere & sui velle sine corruptione suæ substantiæ, quæ est creata & facta ad similitudinem sui Domini DEI.

CAPUT CCXXIX.

DE PRIVATIONE IN POTENTIALITATE & in actualitate, in possibilitate & in impossibilitate.

1. **D**EVUS alte, excellens, nobilis super
a. **D**omnes nobilitates, honorate super omnes honorationes! Tu scis, *Domine*, quòd
pri-

privatio dividatur in privationem generalem & privationem specialem : privatio generalis est nihil, quia nulla res nec accidentalis nec substantialis potest esse in ea nec per eam, cum nulla res sit ei subjecta nec ipsa sit subjecta ulli rei; sed privatio specialis est unum de tribus principiis, sine quo materia non posset generare nec corrumpere formam.

2. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, nos intendimus loqui de privatione quæ est in creaturis sensualiter & intellectualiter per hoc quod quædam earum sint sensuales & quædam intellectuales; & hæc privatio est in eis quadrupliciter, scilicet potentialiter, actualiter, possibiliter & impossibiliter.

3. Quia privatio cogitatur & imaginatur generaliter & specialiter, oportet, *Domine*, quod eam inquiramus inquisitione generali & inquisitione speciali; & has inquisitiones oportet fieri in quatuor causis cum quatuor rebus, scilicet cum potentialitate & actualitate & possibilitate & impossibilitate.

4. b. *Gloriose Domine, á quo sunt omnes gloria!* In artifice sensuali est privatio in potentialitate & actualitate & possibilitate & impossibilitate; quia in lignario est privata potentialitas artis lignariæ quam ipse habet actualiter, & in ferrario ignorante artem lignariam est privata actualitas hujus artis, & post mortem lignarii est privata possibilitas artis lignariæ in ipso per hoc quòd sit ei impossibile operari in arte lignaria, & est privata impossibilitas artis quando est in artifice possibilitas operandi.

5. In materia sensuali, *Domine*, est privatio in potentialitate & actualitate & possibilitate & impossibilitate: est in ea privatio in potentialitate quando ipsa est in *esse* actuali, sicut materia lignarii quæ est in *esse* carnis & ossis & sanguinis dum lignarius est in *esse*: est in ea privatio in actualitate quando ipsa est privata actualitate in qua antea erat, sicut materia carnis quæ est privata actualitate panis in qua erat antequam esset materia carnis: est in ea privatio in possibilitate quando est ei possibile privari illo

illo *esse* in quo est, sicut materia panis cui est possibile privari *esse* panis & fieri materiam sanguinis, & materiae sanguinis est possibile fieri materiam carnis, & materiae carnis est possibile fieri materiam ossis, & materiae ossis materiam pulveris & terrae per privationem quam possunt habere: est in ea privatio in impossibilitate sicut levitas quae est impossibilis esse in plumbo potentialiter & actualiter, & idem est dicendum de alis in homine & sic de similibus.

6. Formae sensuali, *Domine*, accidit privatio quadrupliciter, scilicet in potentialitate & in actualitate & in possibilitate & in impossibilitate: est privatio in potentialitate, sicut in forma panis quae est alterata in formam carnis, & quando assumpsit formam carnis est privata potentialitate ipsius carnis quia est forma carnis actualiter; est privatio in actualitate, sicut forma panis alterata in carnem quae est privata actualitate formae panis; est privatio possibilis in forma quando forma potest privari per corruptionem, sicut forma hominis cui est possibile

sibilis

sibilis privatio per corruptionem & separationem animæ à corpore : & est privatio in forma impossibilis , sicut conjunctio corporis & animæ cui est impossibile privari *esse* humano dum forma hominis sit actualiter.

7. c. *Patiens Domine, plene misericordiâ & gratiâ!* Tu scis quòd causæ finali accidat privatio potentialiter & actualiter, possibiliter & impossibiliter : est in ea privatio potentialiter & actualiter, sicut in corpore hominis quod est factum ut sit subditum animæ & sit possessum ab ea, & iste finis sive causa finalis potest privari per hoc quòd anima se subjiciat corpori; sed, quando anima est actualiter subjecta & subdita corpori, est in causa finali corporis privatio actualiter. Privatur causa finalis possibilitate, quando anima conjungitur cum corpore ut sit suum complementum , quia tunc est in corpore privata possibilitas essendi complementum animæ, & privatur in ea impossibilitas per possibilitatem quæ est in *esse*, & hæc privatio impossibilitatis est in generalitate per hoc quòd impossibilitas actualis
non

non fit potentialiter possibilitas.

8. *Gloriose DEVS* ! Per calorem & frigus & per humiditatem & siccitatem & similiter per alias contrarietates inseparabiles privatur causa finalis in generali, quia in hoc quòd causa finalis propter quam aer est calidus fit ignis, & causa finalis propter quam terra est frigida fit aqua, privatur in generali quòd ignis fit calidus propter aerem & aqua fit frigida propter terram, cùm sit impossibile actualiter & potentialiter quòd aer fit igni causa finalis caloris, & terra fit aquæ causa finalis frigoris: unde ista talis privatio non est aliquid nec est ullum accidens quod sit in ea vel veniat ab ea, & hoc est quia nulla alteratio nec ullus motus fit in ea de potentia in actualitatem nec de actualitate in potentiam.

9. Unde benedictus sis *Domine DEVS*, quia postquam tractavimus sensualiter de privatione sensuali in quatuor causis per potentialitatem & actualitatem & per possibilitatem & impossibilitatem, oportet quòd intellectualiter tractemus de privatione intellectuali,

tuali, quæ est in rebus intellectualibus in quatuor causis per potentialitatem & actualitatem & per possibilitatem & impossibilitatem.

10. d. *Perfekte Domine super omnes perfectiones, honorate super omnes honorationes!* Cùm in factore & in re facta accidat duplex privatio, scilicet accidentalis & non accidentalis, oportet quòd tractemus de his duabus privationibus in factore intellectuali; & hunc tractatum oportet fieri, ut possimus pervenire ad cognoscendum quomodo in tua gloriosa Essentia divina non sit ulla privatio accidentalis.

11. *Gloriose DEVS!* Intellectualiter intelligimus quòd in tua gloriosa Substantia sit privatio materiæ & formæ, & hoc nobis significatur & demonstratur per tuam Infinitatem & per tuam Æternitatem & per tuam Perfectionem, quia impossibile est ullam substantiam habentem materiam & formam esse infinitam & æternam & perfectam perfectione divinâ: igitur, cùm in tua divina Substantia, *Domine*, sit privatio materiæ

terix & formæ, ista privatio non est tuæ Substantiæ res accidentalis; quia, si talis esset, fuisset tempus in quo tua Substantia habuisset formam & materiam; &, si hoc esset, ipsa esset finita & terminata: igitur cùm hoc sit impossibile, privatio secundùm quam privatur in Te forma & materia non est aliquid in Te, nec oppositum hujus privationis fuit unquam in Te aliquid.

12. Cùm ita sit, *Domine*, quòd actualiter & non potentialiter sit in tua Substantia simplicitas naturæ, in qua impossibile est esse compositionem & accidens, & in qua est possibile esse actualiter simplicitatem æternaliter & infinite & perfectè, per hoc significatur & demonstratur id quod non est in tua Substantia non esse privatum taliter quòd in ea aliquando fuerit, imò esse privatum taliter quòd in ea nunquam fuerit nec unquam erit: igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, & ego miser non possim aliter meliùs loqui & demonstrare veritatem, ideo licèt mea verba non adeo perfectè hoc significent sicut intellectus intelligit, tamen debent

Vo. III. Li. IV. Di. XXXIII. Ca. CCXXIX. 45
bent sapientiùs intelligi quàm audiantur; &
hoc est, quia auditus stultè audit & loquela
stultè pronuntiat, sed intellectus percipit &
intelligit sapienter.

13. f. *O Domine DEVS*, qui fuisti & es
& eris sinè ulla alteratione & sinè ulla mu-
tatione! Tu scis quòd in tua Substantia sit
privatio defectus per hoc quòd in ea non
sit defectus actualiter nec potentialiter; quia
adeò est possibile actualiter magnam per-
fectionem esse in tua Substantia, quòd sit
impossibile nec actualitatem nec potentia-
litem nec possibilitatem nec impossibili-
tatem posse efficere quòd in tua Substan-
tia sit ulla privatio perfectionis vel ullus
defectus.

14. Quando tuus servus, *Domine*, pro-
nuntiat & dicit quòd in tua Substantia sit
privatio defectus & potentialitatis & ma-
teriæ & formæ, tunc in sua pronuntiatione
sensuali est privatio perfectionis & in intel-
lectu est privatio defectus, quia dicendo
quòd in Te sit privatio, significat verbum in
Te defectum: igitur, cùm hoc ita sit, me-
lius

liús dicitur in Te non esse defectum quàm in Te esse privationem defectus; sed, quia loquimur de privatione, debemus sic loqui & loquimur securè per hoc quòd intellectus intelligat quòd idem sit sive dicatur in Te non esse defectum, sive in Te esse privationem defectus.

15. Quia in materia elementalí privatur forma potentialiter & actualiter ratione generationis & corruptionis quæ est in ea, *Domine*, propterea sapienter dicitur esse in materia elementalí privationem perfectionis; sed, quia in tua divina Natura non est ullus defectus actualiter nec potentialiter nec in ea privatur ulla perfectio, propterea stultè dicitur in Te esse privationem defectus, & meliús dicitur in Te non esse ullum defectum.

16. f. *O Domine, qui es placitum omnium meorum placitorum & consolatio omnium meorum amorum!* In factore intellectuali creato privantur diversimodè potentialitas & actualitas, possibilitas & impossibilitas: privantur in eo potentialitas & actualitas, sicut in
Petro

Petro grammatico & logico qui intellectua-
liter tractat de grammatica & logica memo-
rando & intelligendo & volendo; &, quan-
do tractat de grammatica, privatur in sua
memoria & intellectu & voluntate actualitas
logicæ quæ est in eis potentialiter; &, quan-
do tractat de logica actualiter, privatur in
sua memoria & intellectu & voluntate po-
tentialitas logicæ quæ est in eo actualiter:
&, quando est possibile quòd privatio fit in
logico vel grammatico, tunc est sicut in Pe-
tro grammatico vel logico cui est possibile
ignorare istas artes per oblivionem; sed,
quando est impossibile quòd privatio fit in
eo, tunc est impossibile ratione actualitatis
harum artium, quia impossibile est quòd
Petrus non sit grammaticus vel logicus dum
est grammaticus vel logicus actualiter.

17. *Gloriose DEVS!* In materia intel-
lectuali est privatio potentialiter & actuali-
ter & possibiliter & impossibiliter: est in ea
privatio potentialiter & actualiter, sicut in
materia intellectuali subiecta memoriæ &
intelligentiæ & voluntati, quas grammati-

CUS

cus habet in arte grammaticæ; quia, quando materia est subjecta actualiter arti grammaticæ, privatur in ea memoriâ & intelligentiâ & voluntas artis logicæ quæ est in illa materia potentialiter; & privatur potentialitas artis grammaticæ quando ista ars est actualiter: & quando privatio est in materia intellectuali possibiliter, est, sicut quando materiæ intellectuali est possibile oblivisci & ignorare & difamare artem grammaticæ; & quando est privatio in ea impossibilis, est, sicut in materia intellectuali, cui est impossibile privari memoriâ & intelligentiâ & voluntate potentialiter & actualiter.

18. *Virtuose Domine!* Intellectualiter intelligimus quòd in forma intellectuali sit privatio in potentialitate & actualitate, in possibilitate & impossibilitate: est in ea privatio in potentialitate, sicut in grammatico in quo est privata forma potentialis quæ erat in eo quando non erat grammaticus; & est in ea privatio in actualitate; sicut in grammatico non logico in quo forma logicæ est
privata

privata actualitate; & est in ea privatio in possibilitate, sicut in grammatico cui est possibile oblivisci formam artis grammaticæ; & est in ea privatio in impossibilitate, sicut in forma intellectuali est impossibilis privatio materiæ intellectualis, quia ipsa non potest esse finè materia nec materia finè ipsa.

19. g. *Honorate Domine, plene gratiâ!* Tu scis quòd privatio accidat causæ finali intellectuali creatæ potentialiter & actualiter, possibiliter & impossibiliter: quando causa finalis est in privatione potentialiter tunc est, sicut veritas in arte logicæ; quia causa finalis propter quam logica est inventa, est inventio veritatis, & quando per artem logicæ invenitur veritas, tunc est in privatione veritas quæ erat potentialiter antequam inveniretur per artem logicæ; & quando ipsa est in privatione actualiter, tunc est sicut veritas ignorata per artem logicæ opinante logico esse verum id quod est falsum, & esse falsum id quod est verum: quando causa finalis est in privatione possibiliter, est, sicut in Petro ignorante veritatem quam in-

D

quirit

quirit argumentando; cui est possibile privari illâ ignorantia in qua est: & quando ipsa est in privatione impossibiliter, tunc est sicut in factore creato & in forma & materia quibus est impossibile habere perfectionem sine causa finali.

20. *Gratiosè Domine!* In causa finali quædam res privantur per perfectionem & aliæ per defectum, & hoc est quia perfectio est propinquior actualitati quàm defectus; eò quòd defectus sit propinquior potentialitati quàm actualitati: unde, quia major propinquitas est inter perfectionem & actualitatem quàm inter defectum & actualitatem, & major propinquitas est inter defectum & potentiam quàm inter perfectionem & potentiam, propterea res, per quas privatur causa finalis perfectione, sunt & veniunt à defectu, & res, per quas privatur causa finalis defectu, sunt & veniunt à perfectione.

21. Nam, quando veritas, *Domine*, est actualiter in memoria & intellectu & voluntate hominis, tunc perfectio privat in eis defectum; & quando falsitas est actualiter in

me-

Vo. III. Li. IV. Di. XXXIII. Ca. CCXXIX. 5 I
memoria & intellectu & voluntate hominis,
tunc defectus privat in eis perfectionem.

22. h. *Misericors Domine super omnes misericordias abundans pietate & indulgentiis!*
Qui amat veritatem, si vult eam invenire, oportet quòd cognoscat quomodo veniant in privationem potentialitas & actualitas & possibilitas & impossibilitas, & oportet quòd habeat fidem & credat res quæ sunt possibili-les in rebus contrariis & diversis; quia, nisi homo inquireret veritatem per possibilitatem, privaretur in memoria & intellectu & voluntate via per quam invenitur veritas.

23. Nam, si homo, *Domine*, velit inquirere an Tu habeas *esse*, & privet in sua memoria & intellectu & voluntate possibilitatem quam habet homo dum credit esse possibile quòd Tu sis in *esse*, memoria & intellectus & voluntas non poterunt inquire-
re an Tu sis in *esse*; quia est impossibile animæ inquirere ullam rem discredendo & negando possibilitatem in ea.

24. Quando homo, *Domine*, negat possibilitatem in sua memoria & intellectu &

voluntate affirmando impossibilitatem, ignorat actualitatem & potentialitatem & impossibilitatem; quia, sicut homo inquit res sensuales visu corporali, ita intellectus inquit veritatem credentiâ & affirmatione possibilitatis; &, sicut per privationem visus sensualis homo ignorat colores, ita per privationem fidei & credentiæ rerum possibilium intellectus ignorat veritatem earum.

25. i. *O Domine, ad quem vadunt & à quo veniunt mea cogitationes & mea recordationes!* Quando homo ignorat possibilitatem, evenit illa ignorantia ex hoc quòd sua anima habeat privationem memoriæ & intelligentiæ rerum quæ sunt potentialiter vel actualiter vel impossibiliter; &, quia istæ res sunt privatae in imaginativa, est anima privata certificatione & cognitione, quæ invenitur quando homo respicit res posibles per potentialitatem & actualitatem & impossibilitatem.

26. Infideles discredentes tuam gloriosam Trinitatem, *Domine*, nolunt inclinare memoriam & intellectum & voluntatem suæ animæ

animæ ad possibilitatem, imò affirmant impossibilitatem; & quia non habent possibilitatem objectatam suæ animæ & affirmant impossibilitatem, propterea non possunt venire ad cognitionem tuæ sanctæ Trinitatis, ad quam venirent si memoriam & intellectum & voluntatem inclinarent ad affirmandum possibilitatem; quia affirmando possibilitatem, inquirerent an sit possibile quòd tua divina Substantia sit in Trinitate Personarum, & inquirendo istam possibilitatem, invenirent cognitionem, quæ privaret in eis affirmationem impossibilitatis.

27. Sicut est impossibile quòd sinè motu possit corpus transire de uno loco in alium, *Domine*, ita est impossibile quòd affirmantes impossibilitatē conjunctionis divinæ Naturæ cum humana possint intelligere tuam Incarnationem; sed si ipsi affirmarent possibilitatem, tunc possent inquirere an sit verum quòd Tu sis incarnatus & conjunctus cum humana natura: igitur, cum hoc ita sit, melior directio, quam homo possit dare ignorantibus veritatem, est, si eos inducat ad affirmationem

mationem possibilitatis ut cum possibilitate inquirant & inveniant veritatem.

28. K. *Gloriose Domine DEVS!* Tibi detur & cognoscatur omnis gloria & virtus: quia, quando Tu eras solus & nulla alia res erat præter Te, omnes creaturæ erant in privatione, & hæc privatio intelligitur in generali; & quia perfectio est & erat in Te actualiter, ratione tuæ Perfectionis voluisti creare creaturas & dare eis *esse*; & postquam ipsæ fuerunt in *esse*, accidit eis privatio ratione sui defectus, & hæc privatio intelligitur in speciali.

29. Unde, sicut tua Perfectio & tua excellens Bonitas, *Domine*, fuit & est creaturis causa recipiendi *esse* per creationem, ita defectus, quem creaturæ habent per se ipsas, reducit eas ad *non esse* sive ad privationem privando eas suo *esse*; quia, sicut Tu per tuam Perfectionem deduxisti eas de *non esse* ad *esse* & eas sustines in *esse*, ita ipsæ per suum defectum revertuntur de *esse* ad *non esse*.

30. Igitur benedictus sis, *Domine DEVS,*

VS, quia sicut generatio & corruptio non sunt in substantia nisi prius sint in materia, ita in homine existente in statu gratiæ non est corruptio peccati actualiter sed solum potentialiter, & hæc corruptio de *esse* potentiali venit ad *esse* actuale per culpam actualem. Perfecta est, *Domine*, Arbor de *Esse* & *Necessitate* & *Privatione* ad gloriam & laudem Tui qui es noster
Dominus DEUS.

DISTINC. XXXIV.

DE ARBORE SENSUALITATUM & intellectualitatum.

CAPUT CCXXX.

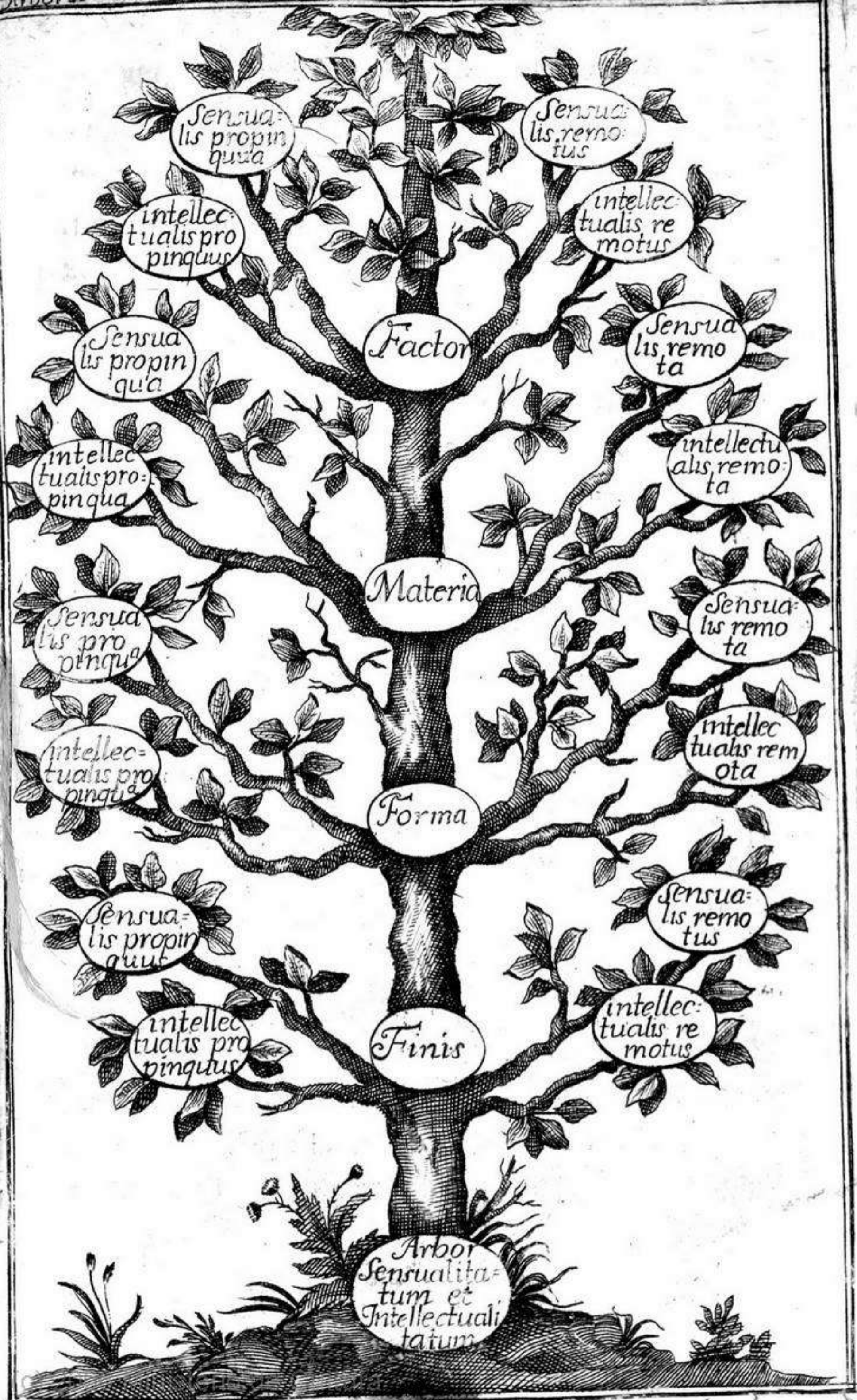
DE FACTORE SENSUALI & de intellectuali.

I.

a.

DEVS aeternae sine fine
& sine principio! Tibi,
Domine, detur gloria &
laus semper; quia Tu
scis quòd quatuor cau-
sarum generalium una
sit Factor, de quo oportet tractare & loqui dividendo ipsum in quatuor factores, scilicet in factorem sensualem propinquum & factorem sensualem remotum & factorem intellectualem propinquum & factorem intellectualem remotum; & hos quatuor factores oportet inquiri

Sensualis propinqua

Sensualis remotus

Intellectualis propinqua

Intellectualis remotus

Factor

Sensualis remota

Sensualis propinqua

Intellectualis remota

Intellectualis propinqua

Materia

Sensualis remota

Sensualis propinqua

Intellectualis remota

Intellectualis propinqua

Forma

Sensualis remotus

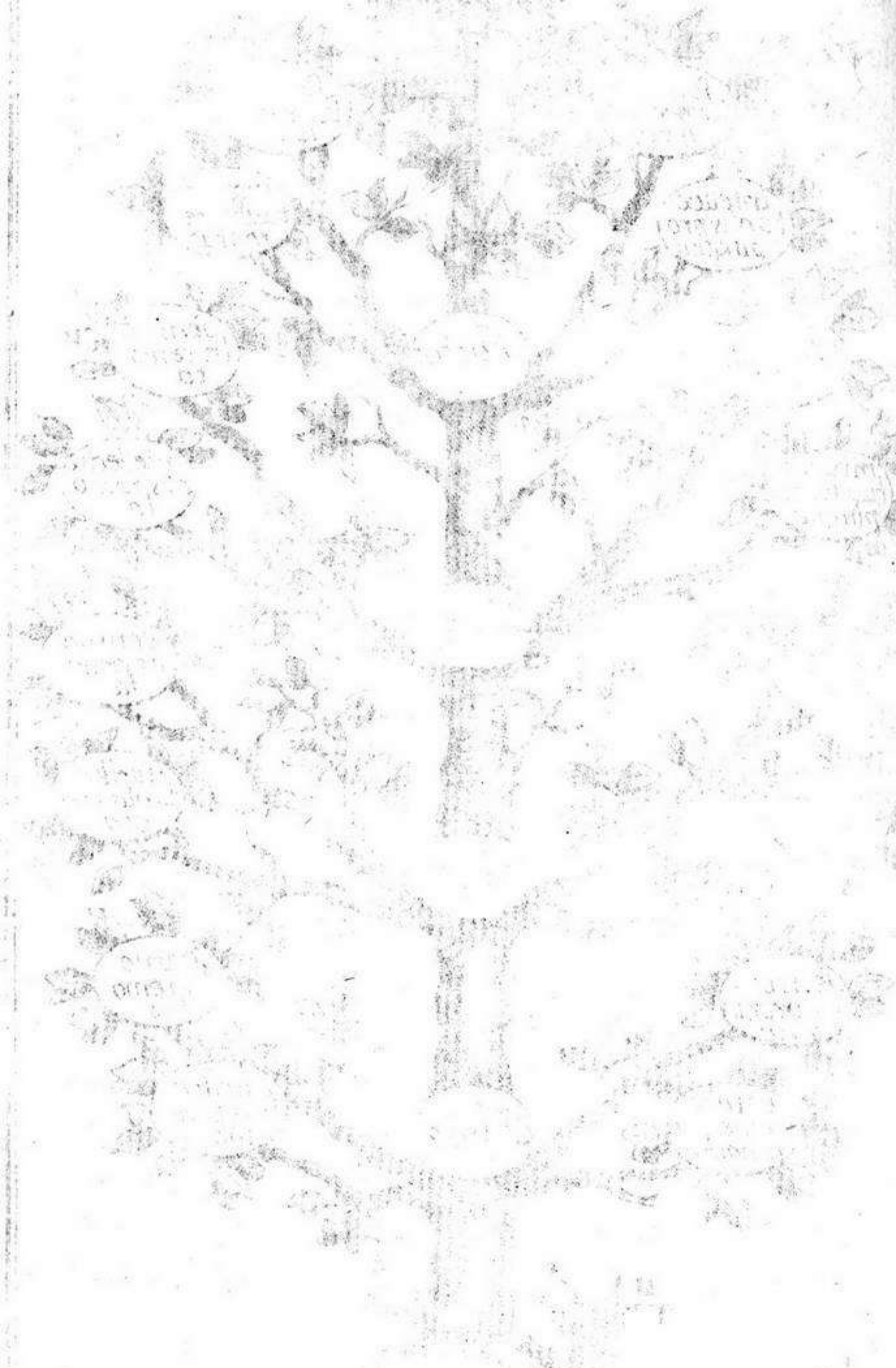
Sensualis propinqua

Intellectualis remotus

Intellectualis propinqua

Finis

Arbor Sensualitatum et Intellectualitatum

quiri in quinque rebus, scilicet in firmamento, in vegetabilibus, in animalibus, in metallis, & in operibus artificialibus.

2. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, propterea ducemus memoriam & intellectum & imaginationem per duos factores sensuales & per duos intellectuales faciendo inquisitionem in quinque prædictis rebus, & hoc faciemus ut possimus venire ad certam cognitionem factoris sensualiter sentiti & factoris intellectualiter intellecti.

3. Et, quia factor sensualiter sentitus, *Domine*, non est adeò nobilis naturæ sicut factor intellectualiter intellectus, & ratione nostræ fragilitatis & miseræ factor sensuales à nobis facilius sentitur & cognoscitur quàm factor intellectualis intelligatur, propterea oportet, quòd prius loquamur de factore sensuali quàm de intellectuali, & propterea factor sensuales est infimus gradus per quem oportet nostrum intellectum ascendere ad intelligendum factorem intellectualem.

4. b. *O Domine DEVS, qui es omnia
mea*

58 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl.*
mea placita & omnes mei amores! In quan-
tum videmus firmamentum moveri, vide-
mus quòd sol det claritatem & calorem, &
videmus quòd per proprietates signorum &
planetarum regantur vegetabilia & anima-
lia & metalla: igitur per hoc sentimus fir-
mamentum esse factorem sensualem pro-
pinquum; sed sentimus ipsum esse factorem
sensualem remotum, quando per absentiam
solis nostri oculi de nocte sunt in tenebris
quæ fiunt per motum firmamenti, quod fa-
cit splendorem solis esse absentem à nostro
visu corporali.

5. Factor intellectualis propinquus est,
Domine, natura & proprietates quas dedisti
duodecim signis & septem planetis, per
quam naturam & proprietates componuntur
& generantur & corrumpuntur corpora ele-
mentata, & propter quarum cognitionem est
inventata ars Astrologiæ in qua confidunt
Astrologi ignorantes factorem intellectua-
lem remotum, qui es Tu qui creasti & fe-
cisti firmamentum & naturam & propieta-
tes ipsius & quidquid est in eo & ipsum &
omnia

omnia quæ in eo sunt conservas & sustines
& cogis & constringis modo quo vis.

6. Quia sensualiter sentimus, *Domine*,
motum solis & stellarum & sentimus calo-
rem & splendorem solis, propterea dicimus
firmamentum isto modo esse factorem sen-
sualem propinquum; & quia sensualiter
sentimus tenebras & intelligimus eas esse
per absentiam solis, propterea dicimus firma-
mentum isto modo esse factorem sensualem
remotum, eò quòd communiter hoc sentia-
mus per sensus sensuales & intellectuales;
& dicimus naturam firmamenti & corporum
coelestium esse factorem intellectualem pro-
pinquum, quia ipsam non sentimus in illis
sed solùm eam intelligimus, licèt verum sit
quòd eam sentiamus in corporibus elemen-
tatis; & tandem dicimus Te esse factorem
intellectualem remotum, quia Te intelli-
mus esse primum omnium factorum: igitur,
cùm hoc ita sit, *Domine*, noster intellectus
incipit ascendere à factore sensuali propin-
quo ad factorem sensualem remotum, & à
factore sensuali remoto ascendit ad intellec-
tualem .

tualem propinquum, & ab intellectualem propinquo ad intellectualem remotum.

7. e. *O Domine perdurabilis omni tempore!* Factor sensualis propinquus in vegetabilibus sunt flores & spicæ facientes fructum & granum, & factor sensualis remotus sunt radices & semina quæ sunt sub terra & quæ faciunt apparere nostris oculis folia & flores & spicas super terram.

8. Factor intellectualis propinquus in vegetabilibus, *Domine*, est natura quæ facit vegetabilia generare, & facit radices arborum producere branchas & folia & flores & fructus, & facit semina sub terra producere radices & pullulare super terram & generare branchas & spicas & folia & grana, & facit devenire figuras de potentia in actum per generationem, & facit omnia prædicta per corruptionem reverti de actu ad potentiam. Factor intellectualis remotus, est, *Domine*, in ipsis vegetabilibus tua gloriosa Essentia, quæ creavit naturam in tali dispositione quòd generet & corrumpat vegetabilia per cursum naturalem secundum ordinem quem ei dedisti.

9. Ratio, quare dicimus flores & spicas, *Domine*, esse factorem sensualem propinquum, est, quia flores & spicas visibiliter sentimus visu corporali fructificare; & ratio, quare radices & semina quæ sunt sub terra dicimus esse factorem sensualem remotum, est, quia sunt in absentia nostrorum sensuum sensualium dum sunt sub terra; & ratio, quare dicimus naturam esse factorem intellectualem propinquum, est, quia intelligimus ipsam in vegetabilibus generare & corrumpere; & ratio, quare dicimus Te esse factorem intellectualem remotum, est, quia Te non sentimus sed solum intelligimus quòd in natura & ante ipsam & supra ipsam sis factor ipsius & omnium operum ejus.

10. d. *O Domine DEVS, qui es simplex natura sine ulla compositione!* In animalibus intelligimus factorem sensualem propinquum & sensualem remotum & intellectualem propinquum & intellectualem remotum. Factorem sensualem propinquum dicimus esse masculum & foeminam qui sensualiter generant filium vel filiam, & factorem

rem

rem sensualem remotum dicimus ipsam rem genitam antequam nascatur, sicut est infans intrà uterum matris & pullus intrà ovum.

11. Factorem intellectualem propinquum in animalibus dicimus esse, *Domine*, naturam quæ in ipsis est duplex, scilicet corporalis & spiritualis; & corporalis est quæ generat & corrumpit formam corporalem, sed spiritualis est quæ facit corpus animalis moveri & uti quinque sensibus corporalibus, qualis est natura animæ rationalis in homine, & natura Angeli qui inducit hominem ad faciendum bonum, & natura diaboli qui inducit ipsum ad faciendum malum; sed factor intellectualis remotus, est, *Domine*, tua gloriosa Essentia, quæ facit in animalibus quidquid pertinet ad tuam magnam Justitiam & Misericordiam & ad tuam honoratam Perfectionem & Sapientiam.

12. Ratio, quare dicimus, *Domine*, masculinum & foeminam in animalibus esse factorem sensualem propinquum, est, quia sensualiter videmus prolem nasci ex foemina & generari in ea à masculino; & ratio, quare di-

dicimus prolem non natam vel pullum intra ovum esse factorem sensualem remotum, est quia ipsi recipiendo generationem à suo factore se præparant ut sint factores aliorum animalium quæ potentialiter incipiunt esse in eis; & ratio, quare naturam creatam dicimus factorem intellectualem propinquum, est, quia ipsa generat & corrumpit individua sensuاليا vel intellectuاليا, sensuاليا sensuاليا & intellectuاليا intellectuاليا; & ratio, quare dicimus Te esse factorem intellectualem remotum, est, quia Tu es factor naturæ & omnium animalium generabilium & corruptibilium per naturam.

13. e. *Virtuose Domine super omnem virtutem, honorate Domine super omnem honorationem!* Tu scis quòd quando tractatur de factore in metallis intelligantur quatuor factores, scilicet sensuاليا propinquus & sensuاليا remotus & intellectuاليا propinquus & intellectuاليا remotus. Factor sensuاليا propinquus in metallis, est, sicut ferrum quod scindit & sal qui salit, vel smaragdus qui lætificat oculos vel magnes qui movet acum;

acum; factor sensualis remotus, est, sicut aurum & argentum quæ faciunt homines laborare ut possint habere de quo vivant.

14. Factor intellectualis propinquus, est in metallis, *Domine*, natura, à qua metalla generantur vel corrumpuntur secundum quod elementa recipiunt virtutem & directionem à signis & planetis ad generandum vel corrumpendum illa; sed factor intellectualis remotus, est in ipsis tua divina Essentia, quæ dedit naturæ virtutem & proprietatem generandi & corrumpendi illa.

15. Ratio, quare ferrum & sal & smaragdus & magnes appellamus factorem sensualem propinquum, *Domine*, est, quia sentimus ipsa sensualiter; & ratio, quare aurum & argentum & alios thesauros dicimus factorem sensualem remotum, est, quia faciunt laborare homines quin ipsi sciant an prevenient ad finem intentum; & ratio, quare dicimus naturam factorem intellectualem propinquum in metallis, est, quia ipsa est minera à qua & de qua illa generantur; & ratio, quare dicimus Te factorem intellectualem remotum,

V. III. Li. IV. Di. XXXIV. Co. CCXXX. 6
motum, est, quia Tu es super omnia & fuisti
ante omnes alios factores.

16. f. *Splendor omnium splendorum & Lu-
men omnium luminum* : In opere artificialiter
facto intelligimus factorem diversimodè,
quia in eo intelligimus factorem sensualem
propinquum & remotum, & intellectualem
propinquum & remotum: factorem sensua-
lem propinquum intelligimus artificem qui
facit navem, & factorem sensualem remo-
tum intelligimus artificem qui navem conf-
truxit, & quem per figuram navis, quam sen-
timus, cognoscimus absentem à visu cor-
porali.

17. Factorem intellectualem propin-
quum intelligimus, *Domine*, esse naturam,
quæ fecit corpus artificis construētis navem,
& quæ facit ipsum memorare & intelligere
& velle artefactum quod facit; quam natu-
ram intelligimus corporalem, & incorpora-
lem, & corporalis est natura elementalis, quæ
facit corpus artificis, sed incorporalis est na-
tura animæ, quæ facit corpus habere motum
& artificem habere cognitionem de arte; sed

E

fac-

factorem intellectualem remotum intelligimus esse Te, qui creasti naturas corporalem & incorporalem, per quas est ars construendi naves.

18. Artificem construente navem dicimus, *Domine*, factorem sensualem propinquum, quia sensualiter videmus ipsum construere navem; & artificem absentem à visu corporali dicimus factorem sensualem remotum, quia forma navis, quam sensualiter videmus, dat significationem de ipso; & naturam dicimus factorem intellectualem propinquum, quia intelligimus eam esse in factore construente navem & factorem esse in ea in hoc, quòd sit compositus de natura corporali & incorporali; & dicimus Te factorem intellectualem remotum, quia Tu es Factor & Creator naturæ, quæ fecit factorem sensualem propinquum & factorem sensualem remotum & materiam subjectam arti.

19. g. *O gloriose Domine, qui tuâ sanctâ Passione recreasti humanum genus!* Tu scis quòd quidam homines tractent de factore sen-

sensuali propinquo & quidam de remoto, & quidam tractent de factore intellectuali propinquo & quidam de remoto; & hoc evenit ex hoc, quòd sensualitates & intellectuales, quæ sunt in homine, possint tractare de his quatuor factoribus.

20. Tractantes de factore sensuali propinquo, *Domine*, sunt homines, qui amant placita & delectationes sensuales, quas cupiunt habere de præsentis & sine dilatione; & qui non credunt nec confidunt nisi in hoc, quod vident & audiunt & sentiunt sensualiter, sequuntur viam factoris sensualis propinqui.

21. Et, quando homo, *Domine*, totaliter sequitur factorem sensualem propinquum & non se inclinatur ad sequendum suum tempore & loco factorem sensualem remotum & factorem intellectualem propinquum & intellectualem remotum & ad obediendum ipsis, tunc per istum modum inordinatum fit peccator & culpabilis; & hæc inordinatio est in eo per hoc, quòd ipse fit plus obligatus ad serviendum aliis factoribus

bus qui habent majorem dignitatem, quàm factori sensuali propinquo.

22. h. *Sanctificatum Corpus gloriosum unitum cum sancta Deitate*! Euntes per vias & semitas factoris sensualis remoti, *Domine*, sunt vanigloriosi quærentes habere famam & reputationem per diversas partes & per regiones longinquas, & volentes laudari amari & honorari ab hominibus.

23. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia homines sequentes & amantes principaliter viam factoris sensualis, sunt Reges & Principes & Comites & alti Barones & Equites & homines divites; quia nulli homines tantum laborant ut possint laudari & honorari in hoc mundo quantum ipsi; & propterea plus conantur incedere per viam factoris sensualis propinqui & remoti, quàm ulli alii homines: igitur, cum hoc ita sit, ipsi sunt qui habent majorem dispositionem ut sint peccatores & culpabiles, quàm ulli alii homines; & hoc idem est intelligendum per contrarium sensum.

24. Homines tractantes plus & ferventiùs

Vo. III. Li. IV. Di. XXXIV. Ca. CCXXX. 69
tiús de factore sensuali propinquo & remoto
quàm de factore intellectuali propinquo &
remoto, *Domine*, sunt illi qui plús & fre-
quentiús sunt mendaces & falsarii & decep-
tores & injuriosi & culpabiles; & totum
hoc evenit ex hoc, quòd in hoc mundo plús
& ferventiús curent & tractent de rebus
sensualibus, quàm de intellectualibus.

25. i. *O Domine DEVS*, qui amas tuos
amatores & servos! Aliqui homines, qui nos
antecefferunt, plús & diligentius tractarunt
de factore sensuali propinquo & remoto &
de factore intellectuali propinquo quàm de
intellectuali remoto, & isti fuerunt Philo-
sophi, qui direxerunt suam memoriam &
suum intellectum & suam voluntatem intrà
quatuor terminationes, quarum *prima* est
sensualis propinqua, *secunda* sensualis re-
mota, *tertia* intellectualis propinqua, &
quarta intellectualis remota.

26. Et, quia memoria & intellectus &
voluntas Philosophorum, *Domine*, non tran-
sibant ita perfectè ad factorem intellectua-
lem remotum sicut ad alios factores, prop-
terea

terea ipsi erraverunt in suo memorare & in suo intelligere & in suo velle, & ratione hujus erroris ignorarunt Te, & non cognoverunt diem creationis nec diem resurrectionis nec alias res pertinentes ad nostram fidem.

27. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia per hoc quòd Philosophi antiqui errarunt in factore intellectuali remoto, cujus nobilitatem non cognoverunt, fuerunt decepti & errantes in cognitione quam putabant perfectè habere de factore sensuali propinquo & factore sensuali remoto & de factore intellectuali propinquo; quoniam nullus homo ignorans nobilem naturam factoris intellectualis remoti potest habere perfectam cognitionem de ullo alio factore.

28. K. *O Domine vere DEVS, qui es tota mea salus & tota mea consolatio!* Homines plùs memorantes & intelligentes & volentes cœlestem gloriam, quàm vanam gloriam mundanam, tractant de factore intellectuali remoto plùs, quàm de aliis factoribus; & hoc faciunt tribus modis, quia quidam

dam tractant de ipso per fidem & credentiam, & quidam per rationes & argumenta & probationes & significationes, & alii per fidem & rationes simul.

29. Homines tractantes de factore intellectuali remoto per fidem & credentiam, *Domine*, sunt illi, qui habent fidem & credentiam in Te, quin habeant magnam cognitionem & scientiam de aliis factoribus; & homines tractantes de ipso, per rationes & probationes necessarias sunt illi, qui habent subtilitatem & abundantiam rationum & probationum in factore sensuali propinquo & in factore sensuali remoto & in factore intellectuali propinquo; quia per cognitionem, quam habent de his factoribus, ascendit sua anima ad cognoscendum factorem intellectualem remotum per certas rationes & probationes; & homines tractantes de factore intellectuali remoto per fidem & rationem simul sunt illi, qui per fidem affirmant & per rationem demonstrant ipsum factorem esse in *esse*, & esse perfectum & completum in omnibus virtutibus & in omnibus perfectionibus.

30. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia homines tractantes plús de factore intellectuali remoto quàm de aliis factoribus, sunt plús veraces & justi & misericordes & humiles & liberales & fideles & benevoli, quàm ulli alii homines: igitur, cùm hoc ita sit, qui vult plús frui factore intellectuali remoto quàm tractare de ullis aliis, veniat ad contemplandum in isto Libro Contemplationis, qui est compositus ex Scientia theologica & naturali ad gloriam & laudem nostri Domini DEI.

CAPUT CCXXXI.

DE MATERIA SENSUALI & de intellectuali.

1. **D**EVUS *eterne, gloriose, singularis!*
 a. **D**Tibi, *Domine*, detur laus & fiat reverentia & honor; quia materiam intelligimus divisam in sensualem propinquam & sensualem remotam, & intellectualem propinquam & intellectualem remotam.

2. Unde, quia materia dividitur in prædictas quatuor materias, *Domine*, propterea oportet tractare de ipsis in quinque rebus, scilicet in firmamento, in vegetabilibus, in animalibus, in metallis, & in operibus artificialibus.

3. Et, quia materiam oportet inquire, *Domine*, in prædictis quinque rebus, & materia sensualis facilius cognoscitur quam materia intellectualis, propterea oportet quòd incipiamus à materia sensuali & eam inquiremus in firmamento.

4. b. *O Domine vere DEVS! qui tuum servum facis contemplari in tua gloriosa Bonitate!* Quia septem planetas intelligimus esse corpora coelestia habentia materiam & sentiri visu corporali, propterea dicimus materiam septem planetarum esse sensualem propinquam; &, quia duodecim signa & aliæ stellæ fixæ in circulo firmamenti habent materiam, propterea dicimus istam materiam esse sensualem remotam.

5. Quando intelligimus, *Domine*, materiam intellectualem propinquam in firmamento,

mento, tunc intelligimus materiam stellarum, quæ est in majori quantitate intellecta in stellis quàm sentiatur forma ipsarum; & quando intelligimus materiam intellectualem remotam in firmamento, tunc intelligimus materiam firmamenti, quam non sentimus sensibus corporalibus nec scimus sensibus intellectualibus quid ipsa sit in se, sed solum intelligimus quòd ipsa non sit spiritalis per hoc quòd careat memoriâ & intellectu & voluntate, & quòd sit corporalis & terminata & finita per hoc quòd sentiamus firmamentum moveri.

6. Materiam septem planetarum dicimus, *Domine*, sensualem propinquam, & materiam stellarum fixarum in circulo firmamenti dicimus sensualem remotam, quia planetæ sunt nobis propinquiores quàm stellæ fixæ in firmamento; & dicimus quantitatem materiæ, quæ est in stellis, intellectualem propinquam, & materiam in firmamento intellectualem remotam, quia propinquior est nostræ cognitioni quantitas stellarum, quam videmus esse divisam in stellarum

lis quàm materia firmamenti, quam non sentimus nec intelligimus in se ipsa, & solum intelligimus quòd sit mobilis & corporalis & non spiritualis.

7. c. *Humilis Domine, plene gratiâ & pietate!* Quando tractamus de materia in vegetabilibus, dicimus materiam sensualem propinquam & remotam, & materiam intellectualem propinquam & remotam. Dicimus sensualem propinquam materiam arborum & foliorum & florum & fructuum & seminum, quam sentimus sensibus corporalibus; & dicimus sensualem remotam materiam, quæ in vegetabilibus est absens à sensibus corporalibus per propriam sensibilitatem & solum sentitur per ponderositatem, quia hæc materia est occulta nostris sensibus intrà superficiem in longitudine & latitudine & profunditate.

8. In vegetabilibus dicimus, *Domine,*, intellectualem propinquam materiam, quam intelligimus esse in eis potentialiter, sicut est in flore materia fructus & in grano materia spicæ; & dicimus in ipsis intellectualem
lem

lem remotam materiam intellectam in generali, scilicet materiam quatuor elementorum de quibus componuntur & generantur omnia vegetabilia.

9. Ratio, quare dicimus, *Domine*, materiam pomi quam sentimus in superficie ipsius esse sensualem propinquam & materiam quæ est intrà pomum per totam longitudinem & latitudinem & profunditatem ipsius pomi esse sensualem remotam, est, quia plùs sentitur materia pomi in sua superficie per visum & gustum & odoratum & tactum quàm intrà superficiem; & ratio, quare dicimus intellectualem propinquam materiam potentialem, & intellectualem remotam materiam generalem, est, quia materia potentialis faciliùs cognoscitur quàm materia generalis quatuor elementorum quæ intelligitur in generali sinè forma sensuali.

10. d. *O Domine DEVS, qui es complementum perfectio mea memoria & mei intellectus & mea voluntatis!* Tu scis quòd materia dicatur in animalibus dupliciter, quia in eis est materia corporalis elementalis

lis & materia spiritualis. Materia corporalis in animalibus potest sensualiter sentiri & intellectualiter intelligi, & potest sentiri sensatione propinqua & remota, & potest intelligi intelligentiâ propinquâ & remotâ; sed materia spiritualis non potest in eis sentiri ullâ sensatione, & solùm potest intelligi intelligentiâ propinquâ & remotâ.

11. Materia sensualis propinqua, *Domine*, dicitur in animalibus materia corporis quæ sentitur sensibus corporalibus in superficie, & materia sensualis remota dicitur materia quæ est intrâ superficiem ipsius corporis; sed materia intellectualis propinqua dicitur materia memoriæ & intellectus & voluntatis, quæ non sentitur sed solùm intelligitur; & materia intellectualis remota dicitur materia subjecta formæ animæ, quam non scimus quid sit in se ipsa.

12. Ratio, quare materia corporis animalis, quæ sentitur in superficie, dicitur materia sensualis propinqua, & materia intrâ superficiem occulta sensibus corporalibus dicitur sensualis remota, *Domine*, est, quia materia

teria corporis est propinquior nostris sensibus in superficie corporis quàm intrà ipsam; & ratio, quare materia memoriæ & intellectus & voluntatis dicitur intellectualis propinqua, & materia formæ animæ dicitur intellectualis remota, est, quia materia memoriæ & intellectus & voluntatis prius & facilius intelligitur quàm materia quæ in anima est subjecta formæ ipsius animæ, cùm intelligamus quid sit materia memoriæ & intellectus & voluntatis, & non possimus intelligere in hoc mundo quid sit in se ipsa materia subjecta formæ animæ, sed solum intelligimus quòd ipsa sit intellectualis & non sensualis.

13. e. *Amorose Domine, qui es augmentum & multiplicatio meorum amorum & meorum suspiriorum & meorum ploratum!* Materia in metallis dicitur quadruplex, scilicet sensualis propinqua & sensualis remota & intellectualis propinqua & intellectualis remota. Materia sensualis propinqua dicitur in metallis materia auri vel ferri quæ sentitur corporaliter in superficie ipsius auri vel ferri, sed

sed materia sensualis remota dicitur in ipsis materia quæ est intrà superficiem diffusa per longitudinem & latitudinem & profunditatem formæ, quæ materia non sentitur nisi per gravitatem.

14. Materia intellectualis propinqua dicitur, *Domine*, in metallis materia falis quæ est potentialiter in aqua, sed materia intellectualis remota dicitur materia elementorum de quibus sunt composita omnia metalla.

15. Ratio & causa, quare dicitur sensualis propinqua materia quæ est in superficie metallorum, & dicitur sensualis remota materia quæ est intrà superficiem, est, *Domine*, quia propinquior est sensibus sensuilibus materia in superficie quàm intrà ipsam; & ratio & causa, quare dicitur intellectualis propinqua potentialis materia falis in aqua, & dicitur intellectualis remota materia elementorum, est, quia propinquior est nostræ intelligentiæ materia potentialis falis in aqua quàm materia generalis elementorum.

16. f.

16. f. *Creator Domine cæli & terra & omnium rerum!* Quando tractatur de materia in operibus artificialibus, invenitur materia sensualis propinqua & sensualis remota & intellectualis propinqua & intellectualis remota. Materia sensualis propinqua sunt in navi ligna & gluten & stupa & clavi, ex quibus construitur navis; sed materia sensualis remota sunt omnia ex quibus navis est facta.

17. Materia intellectualis propinqua navis, *Domine*, est materia elementorum quæ componunt omnes res corporales sensuales elementatas, quæ materia est in lignis & clavis & in aliis rebus ex quibus est constructa navis; sed materia intellectualis remota est in ipsa navi materia generalis, quam intelligimus universalem omnibus corporibus elementatis.

18. *Gloriose DEVS!* Ratio, quare dicimus ligna & stupam & gluten & clavos esse materiam sensualem propinquam navis, est, *Domine*, quia ex istis rebus videmus fieri navem antequam videamus ipsam esse factam;

Vo. III. Li. IV. Di. XXXIV. Ca. CCXXXI. 81
factam ; & ratio, quare dicimus materiam
elementorum ex quibus componuntur res
corporales esse materiam intellectualem pro-
pinquam , & materiam generalem dicimus
intellectualem remotam, est, quia elementa
sunt intrà materiam generalem ex qua for-
mantur omnia corpora sive cœlestia sive
terrena.

19. g. *Nominate Domine ab omnibus popu-
lis, quem timent omnes gentes !* Quia materia
corporalis est sensibilis per formam sensua-
lem, & materia incorporalis non potest sen-
tiri per ullam formam, propterea Philosophi
tractarunt plùs & ferventiùs de materia cor-
porali quàm de incorporali, & adeò ferven-
ter inquisiverunt naturam materiæ corpora-
lis, quòd totaliter omiserint inquirere natu-
ram materiæ incorporalis.

20. Inquisitio, quam Philosophi fecerunt
de materia corporali, *Domine* , fuit inqui-
rendo in ea diversas res, scilicet principium
& finitatem & infinitatem & terminatio-
nem & alias similes ; unde, cùm sentiatur &
intelligatur totam materiam corporalem esse

F

intrà

intrà supremum circulum firmamenti, significatur totam ipsam esse finitam & terminatam in longitudine & latitudine & profunditate, quoniam firmamentum eam continens intrà se est finitum & terminatum; & sicut materia corporalis est finita & terminata intrà firmamentum, ita significatur, ipsam esse finitam & terminatam in tempore & virtute & potestate.

21. Quia Philosophi, *Domine*, cognoverunt quòd materia haberet in se formas potentialiter & actualiter per generationem & corruptionem, propterea fuerunt quidam eorum decepti attribuendo materiæ potentialiter generationem & corruptionem æternaliter & infinitè, in quam deceptionem ceciderunt per hoc quòd non fuerint diligentiores in inquisitione intellectuali quàm in sensuali; quoniam, si à sensuali scivissent ascendere & intrare ad intellectualem, habuissent cognitionem de creatione & de quantitate & terminatione & fine materiæ elementalis, quia omnes istæ res intellectualiter significantur humanæ cognitioni directæ

per

Vo. III. Li. IV. Di. XXXIV. Ca. CCXXXI. 83
per ordinatam inquisitionem sensualem &
intellectualem.

22. h. *O Domine DEVS*, qui es spes &
consolatio nostra! Per hoc, quòd materia ele-
mentalis sit in longitudine & latitudine &
profunditate terminata & finita intrà firma-
mentum, significatur & demonstratur ip-
sam esse finitam & terminatam in loco; &
per hoc, quòd ipsa sit finita & terminata in
loco, significatur & demonstratur suum opus
esse finitum & terminatum in tempore, cùm
nulla res finita & terminata in loco sit digna
habere in se opus infinitum in tempore; quia,
sicut caret infinitate in longitudine & lati-
tudine & profunditate, ita caret ipsâ in ope-
rando infinitè sinè principio & fine: igitur,
cùm hoc ita sit, per hoc significatur, quòd
formæ quæ potentialiter sunt in materia sint
finitæ & terminatæ in potentia, eò quòd ac-
tualitas earum debeat habere principium &
finem.

23. *Gloriose Domine*! Significatum & de-
monstratum est humano intellectui, quòd
materia sensualis non sit major suâ formâ
sen-

fenſuali actuali, quia tota longitudo & latitudo & profunditas materiæ ſenſualis capitur intrâ formam ſenſualem actualem, cûm finè tali forma non poſſet eſſe in *eſſe* materia ſenſualis ; ſed verum eſt quòd materia habeat plures formas potentialiter quàm actualiter, cûm materia ſyphi argentei non habeat actualiter niſi unam formam ſyphi & habeat potentialiter multas in hoc, quòd de illa materia poſſint fieri multa vaſa diverſarum formarum.

24. Quia materia, *Domine*, habet plures formas potentialiter quàm actualiter, ſignificatur & demonſtratur ipſam habere defectum in hoc, quòd non poſſit habere tot formas actualiter quot habet potentialiter, cûm non poſſit habere ullam formam actualiter quouſque privaverit aliam : igitur ſicut materia habet defectum in forma actuali, ita ſignificatur quòd habeat defectum in forma potentiali ; qui defectus eſt tempus in quo materia poteſt generare & corrumpere formam ſenſualem, quod tempus eſt terminatum inter principium & finem, & eſt defectuoſum

Vo. III. Li. IV. Di. XXXIV. Ca. CCXXXI. 85
tuosum in comparatione tuæ Æternitatis
quæ est finè principio & fine.

25. i. *O Domine DEVS, qui abundantiam
amoris mortificas meas sensualitates & vivi-
ficas meas intellectualitates! Tibi sit gloria
& honor semper, quia non est ullum indi-
viduum (excepto animali rationali) cujus
materia conservetur post destructionem &
corruptionem suæ figuræ, quoniam vegeta-
bilia & animalia irrationalia postquam sint
corrupta nunquam recuperabunt formam &
materiam quas antea habeant.*

26. Unde benedictus sis, *Domine DE-
VS*, quia non est ita de animalibus rationa-
libus, quoniam omnes formæ individuæ ip-
sorum redibunt ad materiam quâ privantur
per mortem; & hoc fiet in resurrectione in
qua materia Petri recuperabit formam quam
habebat antequam Petrus moreretur, & for-
ma ipsius recuperabit suammet materiam:
igitur, cùm hoc ita sit, benedictus sis, *Do-
mine DEVS*, qui adeò bene custodis &
conservas formæ humanæ suam materiam,
& materiæ humanæ suam formam, & hoc
facis

facis ut forma & materia quæ faciunt bona opera vel mala in hoc mundo sint obligatæ ad recipiendum tuam sententiam.

27. *Honorate Domine!* Sicut materia & forma humana receperunt *esse* per creationem & non per cursum naturæ, ita conservantur post mortem hominis per opus miraculi & tuæ virtutis, quæ habet tantam potestatem conservandi quantam habuit creandi ipsas, & habet multò majorem potestatem reducendi formam & materiam ad suum *esse* quàm natura tenendi formam & materiam simul in hac præsentis vita; sed, quia nostra materia & forma post mortem conservantur à Te intellectualiter & non sensualiter, propterea hanc conservationem non credunt illi, qui plus obediunt significationibus sensualibus quàm intellectualibus, & consequenter non credunt nostram resurrectionem esse futuram.

28. K. *Misericors Domine, qui tuâ magnâ Misericordiâ me latificas & mihi confidentiam das!* Materia & forma intellectuales habent adeò simplicem naturam, quòd, li-

cet

cet conjungantur adinvicem in *esse* unius Angeli vel animæ, tamen non est compositio in individuo in quo uniuntur, imò est in eo substantia simplex in natura in comparatione individui uniti ex forma & materia sensualibus.

29. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, individuum conjunctum ex materia & forma intellectualibus, quod est substantia creata intellectualis, non recipit alterationem in sua materia nec in sua forma: verum tamen est quòd anima rationalis recipiat alterationem in memoria & intellectu & voluntate memorando & intelligendo & volendo uno tempore quasdam res & alio alias, sed, licet anima habeat diversas memorationses & intellectiones & volitiones, tamen non alteratur materia nec forma ex quibus est unita; quia, sicut latitudo & longitudo & profunditas substantiæ corporalis non variatur licèt totum corpus alteretur in diversos colores, ita anima non variat suam memoriam nec suum intellectum nec suam voluntatem licèt varias res memoret & intelligat

telligat & velit, cùm diversitas memoriæ & intellectus & voluntatis non veniat ex parte animæ, sed ex parte rerum, quas memorat & intelligit & vult.

30. Sicut corruptio vel generatio formæ sensuæ est in materia elementata, *Domine*, secundum quod est contrarietas vel concordantia inter materiam & formam, ita per contrarium sensum omnis privatio corruptionis & generationis est in materia & forma intellectualibus, in quibus est adeò magna concordantia quòd non possit esse in eis ulla corruptio nec ipsæ possint crescere in quantitate, cùm materia sit perfectio in se & in forma, & forma sit perfectio in se & in materia: verum tamen est, quòd, quia virtus illarum potest venire de potentia in actum, possit anima multiplicare in se sapientiam & sanctitatem & alias virtutes, & possit actualiter privari ipsis & esse in vitiis memorando & intelligendo & volendo: igitur, cùm hoc ita sit, gloria & laus sit Tibi *Domine DEVS.*

CAPUT

*DE FORMA SENSUALI
& de intellectuāli.*

1. **O** *DEVS*, qui es *suprema Bonitas & Virtus & Gloria*, perfecte in omnibus perfectionibus! Tu scis, *Domine*, quod forma dividatur in sensualem propinquam & sensualem remotam & in intellectualem propinquam & intellectualem remotam.
2. Igitur has quatuor formas, *Domine*, ad laudem & gloriam Tui inquiremus in quinque rebus, quæ sunt: firmamentum, vegetabilia, animalia, metalla, & opera artificialia, ut per hanc inquisitionem possimus venire ad certam cognitionem formæ sensuales & intellectuālis.
3. Et, quia formæ propinquæ & remotæ sensuales & intellectuāles, *Domine*, sunt in firmamento & in vegetabilibus & in animalibus & in metallis & in operibus artificialibus, propterea memorando & intelligendo & volendo istas formas in prædictis

dictis rebus intelligitur forma omni modo quo potest intelligi in hoc mundo sensualiter & intellectualiter.

4. b. *Perfekte Domine, Perfectio meorum perfectionum & complementum meorum amorum!* Quando dicitur forma sensualis propinqua in firmamento, prædicatur de forma planetarum quæ formatur in aere & quæ sentitur in ipso à nostro visu corporali, quia ipse non potest tantum se extendere quòd videat formam planetarum in superficie suæ materiæ; quoniam, si hoc faceret, in nocte videret splendorem solis, qui nocte & die est in medio quod est inter nos & firmamentum, quod medium est terminatum à termino in quo noster visus corporalis terminatur, & à termino superficiæ materiæ subjæctæ formæ firmamenti; & quando dicitur forma sensualis remota in firmamento, prædicatur de forma stellarum fixarum in ipso quæ formatur in aere remotius à nostro visu corporali quàm forma planetarum.

5. Quando dicitur forma intellectualis propinqua in firmamento, *Domine*, prædicatur

catur de forma stellarum, quæ intelligitur major in nostro intellectu quàm sentiatur in nostro visu corporali; & quando dicitur forma intellectualis remota, prædicatur de forma circuli firmamenti, quæ non sentitur in in sua superficie à nostro visu corporali, quia est adeò distans ab eo & adeò citò movetur quòd non sit visus sensualis qui possit eam videre; & quia ipsa non sentitur & intellectus eam intelligit in corpore mobili, propterea dicitur forma intellectualis remota, eò quòd non sit ulla forma sensualis tantum distans à visu sensuali quantum supremus circulus firmamenti.

6. Ratio & causa, quare dicitur forma sensualis propinqua forma planetarum, & sensualis remota forma stellarum fixarum quæ nostris oculis formatur in aere, *Domine*, est, quia forma planetarum formatur in aere in minori distantia à nostris oculis quàm forma stellarum fixarum; & ratio & causa, quare dicitur intellectualis propinqua forma quæ intelligitur in materia stellarum, & intellectualis remota forma circuli firmamenti,

menti, est, quia facilius intelligitur illa quam ista, cum, in quantum forma stellarum est propinquior sensualitati quam forma firmamenti, in tantum ista sit remotior à nostro intellectu.

7. c. *Vere Domine super omnem veritatem, potens super omnem potestatem!* Quando agitur de forma in vegetabilibus, potest agi de forma sensuali propinqua & remota & de intellectuali propinqua & remota. Agitur de forma sensuali propinqua in vegetabilibus, quando agitur de forma arborum & herbarum & florum & fructuum & foliorum & ramorum, quæ præsentialiter videtur visu sensuali; & agitur de forma sensuali remota in ipsis, quando agitur de forma prædictarum rerum quam habent à principio antequam pervenerint ad perfectionem ad quam decursu temporis perveniunt.

8. Agitur de forma intellectuali propinqua in vegetabilibus, *Domine*, quando agitur de forma quam vegetabilia habent intrà corticem & quæ est absens à visu sensuali, sicut est forma grani quod est intrà
malum

malum granatum vel intrà persicum, quæ intellectualiter intelligitur; & agitur de forma intellectuali remota, quando agitur de forma potentiali arboris vel spicæ vel floris vel fructus, quæ potentialiter est in seminibus.

9. Ratio & causa, quare forma arborum & fructuum quando jam pervenerunt ad perfectionem dicitur sensualis propinqua & antequam pervenerint ad perfectionem dicitur sensualis remota, *Domine*, est, quia forma vegetabilium, quæ jam pervenerunt ad perfectionem, præsentialiter videtur & perfectiùs sentitur quàm forma vegetabilium quæ sunt adhuc imperfecta & tenera & parva; & ratio & causa, quare dicitur intellectualis propinqua forma grani quod est intrà corticem, & dicitur intellectualis remota forma quæ potentialiter est in femine, est, quia propinquior est intellectui forma grani existentis intrà corticem quàm forma quæ potentialiter est in femine.

10. d. *Gloriose Domine super omnes glorias, honorate super omnes honorationes!* Quando tractatur

tractatur de forma in animalibus, potest tractari de forma sensuali & intellectuali propinqua & remota. Forma sensuales propinqua dicitur in animalibus forma, quæ sentitur visu corporali, quando animal jam pervenit ad perfectam ætatem; sed forma sensuales remota dicitur in eis forma, quæ sentitur visu corporali in animalculo parvulo & nondum habente perfectam formam.

11. Forma intellectualis propinqua dicitur, *Domine*, in animalibus forma animalculi quod est in utero suæ matris, vel aviculæ quæ est intrà testam ovi, quæ forma non est præsens visui corporali nec intelligitur nec sentitur an sit masculi vel foemina; sed forma intellectualis remota dicitur in eis forma animalculi quod est potentialiter in masculo & foemina, ut ab eis generetur & deducatur in actum.

12. Forma animalis habentis perfectam ætatem dicitur sensuales propinqua, *Domine*, quia præsentialiter videtur in sua perfectione, in qua non videtur forma animalculi parvuli, quæ dicitur sensuales remota; & for-

ma

ma intellectualis propinqua dicitur forma animalculi in utero suæ matris existentis, quia propinquior est humano intellectui quàm forma, quæ est potentialiter in masculo & foemina antequam generetur ab eis, quæ dicitur intellectualis remota.

13. e. *Creator Domine, Amator omnium bonorum!* Quando loquimur de forma in metallis, possumus loqui de forma sensuali propinqua & de forma sensuali remota, & de intellectuali propinqua & de intellectuali remota. Quando loquimur de forma sensuali propinqua in metallis, loquimur de forma auri & argenti vel aliorum metallorum; sed, quando loquimur de forma sensuali remota in ipsis, loquimur de figura hominis sculpta in auro vel argento vel in aliquo lapide.

14. Quando loquimur de forma intellectuali propinqua in metallis, *Domine*, loquimur de forma auri & argenti quæ est absens à sensibus corporalibus, sicut in denariis occultis intrà arcam; &, quando loquimur de forma intellectuali remota in ipsis, loquimur de forma metallorum quæ potentialiter

tentialiter est in elementis, sicut forma fa-
lis quæ potentialiter est in aqua, & forma
auri in terra arenosa.

15. Forma sensualis propinqua in me-
tallis, *Domine*, dicitur forma auri quæ vide-
tur, & figura hominis insculpta in auro di-
citur forma sensualis remota, quia propin-
quior est materiæ auri forma auri quàm fi-
gura hominis, eò quòd figura hominis non
sit ei naturalis; & forma intellectualis pro-
pinqua in metallis dicitur forma denario-
rum occultorum in arca, & forma intellec-
tualis remota dicitur in eis forma quæ est po-
tentialiter in elementis, quia illa est huma-
no intellectui propinquior istâ.

16. f. *Æterne Domine Pater omnium tem-
porum!* De forma in operibus artificialibus
potest tractari quatuor modis, quia in eis est
forma sensualis propinqua & sensualis remo-
ta & intellectualis propinqua & intellectu-
alis remota. Quando tractatur de forma
sensuali propinqua in operibus artificio-
sibus, tractatur de forma cameræ quæ sen-
sualiter sentitur; &, quando tractatur de
forma

forma sensuali remota in ipsis, tractatur de forma lapidum & lignorum & terræ ex quibus camera est composita.

17. Quando tractatur de forma intellectuali propinqua in operibus artificialibus, *Domine*, tractatur de forma cameræ, quæ est in sapientia & imaginatione artificis antequam camera fiat; &, quando tractatur de forma intellectuali remota in ipsis, tractatur in generali de omnibus formis præteritis præsentibus & futuris, quæ sciuntur in tua gloriosa Sapientia & in ea videntur æternaliter sinè principio & fine.

18. Ratio, quare dicitur sensuali propinqua forma cameræ & sensuali remota forma partium ipsius, est, *Domine*, quia propinquior est visui corporali forma cameræ in sua totalitate quàm forma partium ex quibus camera est composita & constructa; & ratio, quare dicitur intellectualis propinqua forma cameræ, quæ est in sapientia & imaginatione artificis, est, quia ista forma quando est actualiter in eis privat alias formas quas artifex non potest imaginari simul

G

cum

cum illa ; & propterea , quia forma cameræ est actualiter in imaginatione artificis & aliæ formæ non , ista forma dicitur intellectualis propinqua ; sed in generali formæ , quæ videntur & sciuntur in tua Sapientia , dicuntur forma intellectualis remota , quia prius fuerunt scitæ in ea quàm in ulla aliâ sapientia , & nulla forma est in ea propinquior nec remotior sive sit in creaturis actualis sive potentialis.

19. g. *Magne Domine super omnes magnitudines , nobilis Domine super omnes nobilitates* ! In anima rationali est forma spiritualis intellectualis propinqua & intellectualis remota : forma intellectualis propinqua est memoria & intellectus & voluntas , quæ sunt forma ipsius animæ ; quia , sicut substantia corporalis formatur ex longitudine & latitudine & profunditate , ita anima rationalis figuratur ex memoria & intellectu & voluntate.

20. Forma intellectualis remota in anima rationali , *Domine* , est forma , quam anima habet in se ipsa inseparabilem à sua materia

teria intellectuali; & hæc forma non scimus quid sit in se ipsa, quia in hoc mundo non significatur nobis per ullas sensualitates nec per ullas intellectualitates.

21. Ratio & causa, quare memoria & intellectus & voluntas in anima rationali dicuntur forma intellectualis propinqua, & forma quam anima habet in se ipsa per suam substantiam dicitur intellectualis remota, est, *Domine*, quia propinquiores sunt memoria & intellectus & voluntas humanæ cognitioni quàm forma quam habet anima in sua intellectuali materia; quoniam memoriam & intellectum & voluntatem possumus cognoscere & scire, sed formam substantiæ animæ, quæ format materiam ipsius, nemo potest intelligere & scire in hoc mundo.

22. h. *O Domine amator & dator & indultor!* Tu scis quòd melior sit forma actualis in materia elementalì quàm forma potentialis, quia forma actualis possidet *esse* actualè & forma potentialis est privata *esse* actuali; & multò melior est res quæ possidet *esse* actualè, quàm quæ non possidet ipsum. 23.

23. Quia manifestum est, *Domine*, quòd forma actualis sit in meliori gradu & in meliori dispositione quàm forma potentialis, significatur & demonstratur humano intellectui formam potentialem habere defectum, cùm in omni re sit defectus, dummodo alia res sit melior ipsâ: igitur, cùm hoc ita sit, per hoc significatur & demonstratur quòd forma potentialis non sit digna esse æternaliter in sua materia, quia defectus quem habet in se ipsa in hoc quòd non valeat tantum quantum forma actualis, significat & demonstrat ipsam habere principium & finem & terminationem.

24. *Gloriose Domine!* Per hoc, quòd materia elementalis corrumpat formam actualem quam habet in se ipsa, significatur esse defectum in forma actuali; quia, si defectus non esset in ea, materia non corrumpere nec privaret eam suo *esse* pro alia forma, & per hoc quòd forma actualis habeat defectum, significatur & demonstratur ipsam esse finitam & principiatam & non esse æternam.

25. i. *Rex Regum & Domine Dominorum!*
Tu scis quòd anima rationalis unita cum corpore non possit habere suas virtutes in actu sinè adjutorio & ordinatione corporis: igitur per hoc significatur & demonstratur quòd anima hominis non habeat perfectam perfectionem dum est unita corpori, cum sinè adjutorio ipsius non possit uti suis virtutibus, & per inordinationem ipsius impediatur actualitas earum.

26. Igitur, cum anima rationalis, *Domine*, habeat defectum in hoc quòd per se ipsam sinè corpore non possit memorare nec intelligere nec velle, & per inordinationem corporis non possit habere ordinatum memorare & intelligere & velle, per hoc significatur & demonstratur quòd ipsa non sit æterna sinè principio; quia, si talis esset, per se ipsam posset memorare & intelligere & velle sinè adjutorio corporis, & corpus non posset eam inordinare in suo memorare & intelligere & velle.

27. Quia anima Petri, *Domine*, non est anima Guillielmi, & anima Petri est iusta & sancta

sancta & anima Guillelmi vitiosa & culpabilis, significatur quòd utraque sit finita & terminata in forma & in materia, & per hoc significatur quòd nulla anima finita & terminata sit per se ipsam nec sit æterna; imò sit creata & finita & terminata.

28. K. *Domine DEVS, qui es fons & mare & flumen virtutum & amorum!* Quia creaturæ variantur in forma variantur sensus sensuales & sensus intellectuales, quoniam quibusdam sensibus sensualibus sentiuntur quædam formæ sensuales & aliis aliæ, & quibusdam sensibus intellectualibus intelliguntur quædam formæ intellectuales & aliis aliæ, & etiam formæ, quæ non possunt sentiri sensualiter, intelliguntur intellectualiter, & formæ, quæ non possunt intelligi intellectualiter, sentiuntur sensualiter.

29. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, secundùm quod in homine sunt ordinatæ & directæ sensualitates & intellectualitates, percipit homo formam in creaturis sive forma sit sensualis sive intellectualis sive actualis sive potentialis.

V. III. Li. IV. Di. XXXIV. Ca. CCXXXIII. 103
30. Et, sicut per dispositionem & ordinationem sensualitatum & intellectualitatum sentitur & intelligitur forma in individujs, ita, *Domine*, per inordinationem & corruptionem ipsarum non sentitur nec intelligitur forma in ipsis individujs à nobis peccatoribus, quæ forma sive sit sensualis sive intellectualis non potest cognosci & sciri in tota sua totalitate ab ulla creatura, sed solum à tua sanctificata humana natura & à tua gloriosa Essentia divina.

CAPUT CCXXXIII.

DE CAUSA FINALI SENSUALI & de intellectuali.

1. **D***EVS sapiens super omnes sapientias!*
a. **D**Tibi, *Domine*, detur omnis gloria & laus omni tempore; quia intentione dandi gloriam & laudem de Te tuus servus vult tractare de causa finali sensuali propinqua & remota & de intellectuali propinqua & remota.

2. Et, quia oportet inquirere causam finalem isto modo, *Domine*, inquiremus eam in quinque rebus, scilicet in firmamento, in vegetabilibus, in animalibus, in metallis, & in operibus artificialibus, & incipiemus inquirere ipsam in firmamento.

3. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia sicut causa finalis in creaturis est perfectio trium causarum, scilicet factoris & materiæ & formæ, ita causa finalis intellectualis remota est perfectio & complementum trium causarum finalium, scilicet sensualis propinquæ & sensualis remotæ & intellectualis propinquæ.

4. b. *Domine simplex siné ulla compositione & siné ulla alteratione!* Quando tractatur de causa finali sensuali propinqua in firmamento, dicimus quòd partes firmamenti, scilicet stellæ & planetæ, habeant perfectam formam, ut firmamentum ex eis unitum habeat perfectam formam; &, quando tractatur de causa finali sensuali remota in ipso, dicimus quòd firmamentum habeat perfectam formam in se ipso, ut suæ partes ab ea recipiant perfectionem. j.

5. Quando tractatur de causa finali intellectuali propinqua in firmamento, *Domine*, dicimus quòd firmamentum sit perfectum, ut sit nobilis locus in quo Beati glorificentur in tua præsentia; &, quando tractatur de causa finali intellectuali remota, dicimus quòd Beati glorificètur in firmamento, ut cognoscant in eo tuam Nobilitatem & perdurabiliter sint laudatores & amatores & contemplatores tuæ gloriosæ Essentiæ divinæ.

6. Ratio, quare dicimus, *Domine*, finem sensualem propinquum in firmamento esse quòd partes firmamenti sint perfectæ ut totum firmamentum sit perfectum, & finem sensualem remotum in ipso esse quòd firmamentum sit perfectum ut partes ex eo recipiant perfectionem, est, quia facilius percipiuntur partes firmamenti quàm ipsum firmamentum; & ratio, quare dicimus finem intellectualem propinquum esse quòd firmamentum sit locus in quo glorificentur Sancti, & finem sensualem remotum esse quòd Sancti sint tui laudatores & amatores, est, quia

quia Sancti in firmamento glorificantur ut in eo Te laudent & ament.

7. c. *O Domine DEVS, qui das meo cordi abundantiam amoris, ratione cujus mei oculi plorant!* Quando tractatur de causa finali in vegetabilibus, dicimus quòd radices & branchæ & folia & flores sint, ut generentur fructus & semina in ipsis; &, quando tractatur de causa finali sensuali remota, dicimus quòd vegetabilia sint, ut animalia ex eis recipiant vitam corporalem.

8. Quando tractatur de causa finali intellectuali propinqua in vegetabilibus, *Domine*, dicimus quòd potentia vegetabilis sit in eis, ut sit subjecta potentia vegetabili quæ est in animalibus; &, quando tractatur de causa finali intellectuali remota in eis, dicimus quòd potentia vegetabilis ipsorum sit potentialiter subjecta potentia vegetabili animalium, ut sit subjecta potentia sensitivæ ipsorum animalium.

9. Ratio, quare dicitur, *Domine*, quòd causa finalis sensualis propinqua in vegetabilibus sit, quòd radices & folia & rami & branchæ

branchæ & flores sint ut sint fructus, & causa finalis sensualis remota sit ut ex eis vivant animalia, est, quia illa est propinquior visui corporali quàm ista; & ratio, quare dicitur causa finalis intellectualis propinqua quando dicitur quòd potentia vegetabilis sit in vegetabilibus ut sit subjecta potentiae vegetabili animalium, & dicitur causa finalis intellectualis remota quando dicitur quòd ista sit subjecta potentiae vegetabili animalium ut sit subjecta potentiae sensitivæ ipsorum, est, quia illa est propinquior nostræ intelligentiæ quàm ista.

10. d. *DEVS gratiose, complementum omnium bonorum!* Causa finalis sensualis propinqua in animalibus est, quòd ipsa sint subdita homini; & causa finalis sensualis remota in ipsis est, quòd corpus humanum sit subditum animæ.

11. Causa finalis intellectualis propinqua in animalibus est, *Domine*, quòd homo glorificetur in tua gloria; & causa finalis intellectualis remota est, quòd homo cognoscat & laudet suum Creatorem & suum Dominum.

12. Ratio, quare in animalibus dicimus causam finalem sensualem propinquam esse quòd irrationalia serviant homini, & causam finalem sensualem remotam esse quòd corpus humanum serviat animæ, est, *Domine*, quia melius & virtuosius est animalibus irrationalibus servitium quod faciunt homini quàm bonum quod possident in se ipsis, & melius & nobilius est humano corpori servitium quod facit animæ quàm bonum quod possidet in se ipso; & ratio, quare dicimus causam finalem intellectualem propinquam esse quòd homo glorificetur in tua gloria, & causam finalem intellectualem remotam esse quòd homo Te amet & laudet & cognoscat, est, quia multò melius & nobilius est homini cognoscere & amare & honorare Te quàm habere gloriam in se ipso.

13. e. *O Domine DEVS*, qui es oculi & recordatio mea anima! Causa finalis sensualis propinqua in metallis est, sicut ferrum quod fit ex lapide qui inquiritur & comburitur propter ipsum ferrum; & causa finalis sensualis remota est servitium hominis, propter

propter quod fiunt in ferro diversæ formæ artificiales.

14. Causa finalis intellectualis propinqua est in metallis, *Domine*, quòd homo faciat bonum cum auro & argento, propter quod bonum præmiatur in gloria, & causa finalis intellectualis remota est, quòd homo Te laudet & honoret & Tibi serviat cum thesauro, & Tibi sit gratus pro donis quæ ei das.

15. Ferrum quod exit ex lapide dicimus, *Domine*, causam finalem sensualem propinquam, & ferrum fabricatum in diversis formis ad servitium hominis dicimus causam finalem sensualem remotam, quia prius sentimus ferrum exire ex lapide quàm fabricari in diversis formis; & dicimus thesaurum qui homini datur causam finalem intellectualem propinquam, & gratias quas homo Tibi agit pro ipso dicimus causam finalem intellectualem remotam, quia prius habet homo thesaurum in sua possessione quàm agat Tibi gratias pro ipso; & hoc provenit ex defectu & ignorantia ipsius hominis

nis

nis qui nescit id quod possidebit quousque illud possideat, & quando est in actuali possessione occasionatur ad agendum Tibi gratias.

16. f. *Gloriose DEVS, qui ornasti & implevisti meum cor tuo amore!* In operibus artificialibus causa finalis sensualis propinqua, *Domine*, est, sicut perfectio partium navis quæ sunt perfectæ ut sint occasio perfectionis navis, quæ perfectio navis est causa finalis sensualis remota; & est ratio perfectionis quæ est in partibus ex quibus navis est composita.

17. Causa finalis intellectualis propinqua est in navi, *Domine*, servitus quam navis facit homini; & causa finalis intellectualis remota est, quòd homo cum navi sit servus & amator sui Creatoris & sui DEI.

18. *Gloriose Domine!* Ratio, quare perfectio partium navis dicitur causa finalis sensualis propinqua, & perfectio totius navis causa finalis sensualis remota, est, quia totalitas navis est major occasio perfectionis partium quàm quælibet pars per se perfectionis navis,

navis, cùm ratione perfectionis navis recipiant perfectionem omnes partes ipsius, & ratione perfectionis nullius partium potest esse perfectio in tota navi; & ratio, quare servitus quam navis facit homini dicitur causa finalis intellectualis propinqua, & servitus quam homo Tibi facit cum navi dicitur causa finalis intellectualis remota, est, quia dignius dominium est illud quòd Tu habes in homine quàm quòd homo habet in navi.

19. g. *Excellent Domine super omnes altitudines, nobilis amator super omnes nobilitates!* Licet causa finalis sit divisa in quatuor prædictas, & omnes quatuor sint in quinque rebus supra dictis, tamen non dicimus quòd ulla creatura tractet de prædictis quatuor causis finalibus in supra dictis quinque rebus, nisi homo tantum.

20. Nam, quia firmamentum & vegetabilia & animalia irrationalia & metalla & opera artificialia carent intellectu & ratione, *Domine*, propterea non possunt habere cognitionem de causa finali sensuali & intellectuali;

tellektuali; &, quia homo habet intellectum & rationem, propterea habet cognitionem, per quam potest cognoscere causam finalem sensualem propinquam & remotam & intellectualem propinquam & remotam.

21. Sed, quia non omnes homines habent unam intentionem & unam memoriam & unam intelligentiam & unam voluntatem, propterea, *Domine*, quidam eorum tractant de causa finali sensuali propinqua & quidam de sensuali remota & quidam de intellectualem propinqua & quidam de intellectualem remota, & quidam eorum tractant de istis causis in firmamento & quidam in vegetabilibus & quidam in animalibus & quidam in metallis & quidam in operibus artificialibus, & quidam eorum tractant de omnibus istis causis plus vel minus quam alii: igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, per hoc significatur quod causa finalis sciatur in aliqua re à quibusdam hominibus & ignoretur ab aliis.

22. h. *O Domine DEVS, qui fuisti memor tui servi ut daret laudem de tuo valore!*

Ho-

Homines veri & iusti incedunt per omnes causas finales, quia amant causam sensualem remotam super sensualem propinquam, & amant causam intellectualem propinquam super sensualem remotam, & amant causam intellectualem remotam super intellectualem propinquam.

23. Et, quia ipsi ordinatè amant quasdam sensualitates plús quàm alias & quasdam intellectualitates plús quàm alias, propterea, *Domine*, causa finalis, quam ordinatè & directè sequuntur, facit eos esse veraces & justos & misericordes & humiles & patientes & facit eos abundare virtutibus & bonis moribus.

24. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia per hoc quòd causa finalis intellectualis remota sit melior omnibus aliis, est omnis homo melior alio dum sit amator causæ intellectualis remotæ plús quàm aliarum; quoniam, nisi ista esset in creaturis, Tu non creasses alias causas finales in eis.

25. i. *Domine vere DEVS*, qui tuo glorioso amore latificas tuum servum! Homines

H

pecca-

peccatores sunt ideo peccatores & culpabiles, quia nolunt nec sciunt sequi cursum nec ordinationem causæ finalis in rebus sensualibus nec in intellectualibus, & propterea opinantur & credunt quòd Tu creaveris firmamentum & vegetabilia & animalia irrationalia & metalla & res artificiales solummodo propter ipsos, & habendo hanc opinionem ignorant causam finalem intellectualem remotam.

26. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, propterea homines peccatores peccant in tribus gradibus causæ finalis, & quidam peccant & deficient in gradu sensuali propinquo, alii in sensuali remoto, & alii in intellectuali propinquo. Homines peccantes in gradu sensuali propinquo, *Domine*, peccant per comedere & bibere & luxuriari & per alias res similes, & homines peccantes in gradu sensuali remoto peccant per vanam gloriam & per pulchra ornamenta & per alias res similes; & homines peccantes in gradu intellectuali propinquo peccant per memoriam & cogitationem & voluntatem & imaginationem & per alias res similes. 27.

27. Homines peccatores in tertio gradu, *Domine*, peccant per hoc quòd ament suam gloriam plús quàm Te, & timeant poenas infernales plús quàm perdere Te; & quia Tu es magis dignus amari quàm sua gloria & magis dignus timeri quàm poenæ infernales, propterea peccant amando suam gloriam plús quàm Te, & timendo suam poenam plús quàm Te: igitur cùm hoc ita sit, *Domine*, quot sunt qui peccant isto modo?

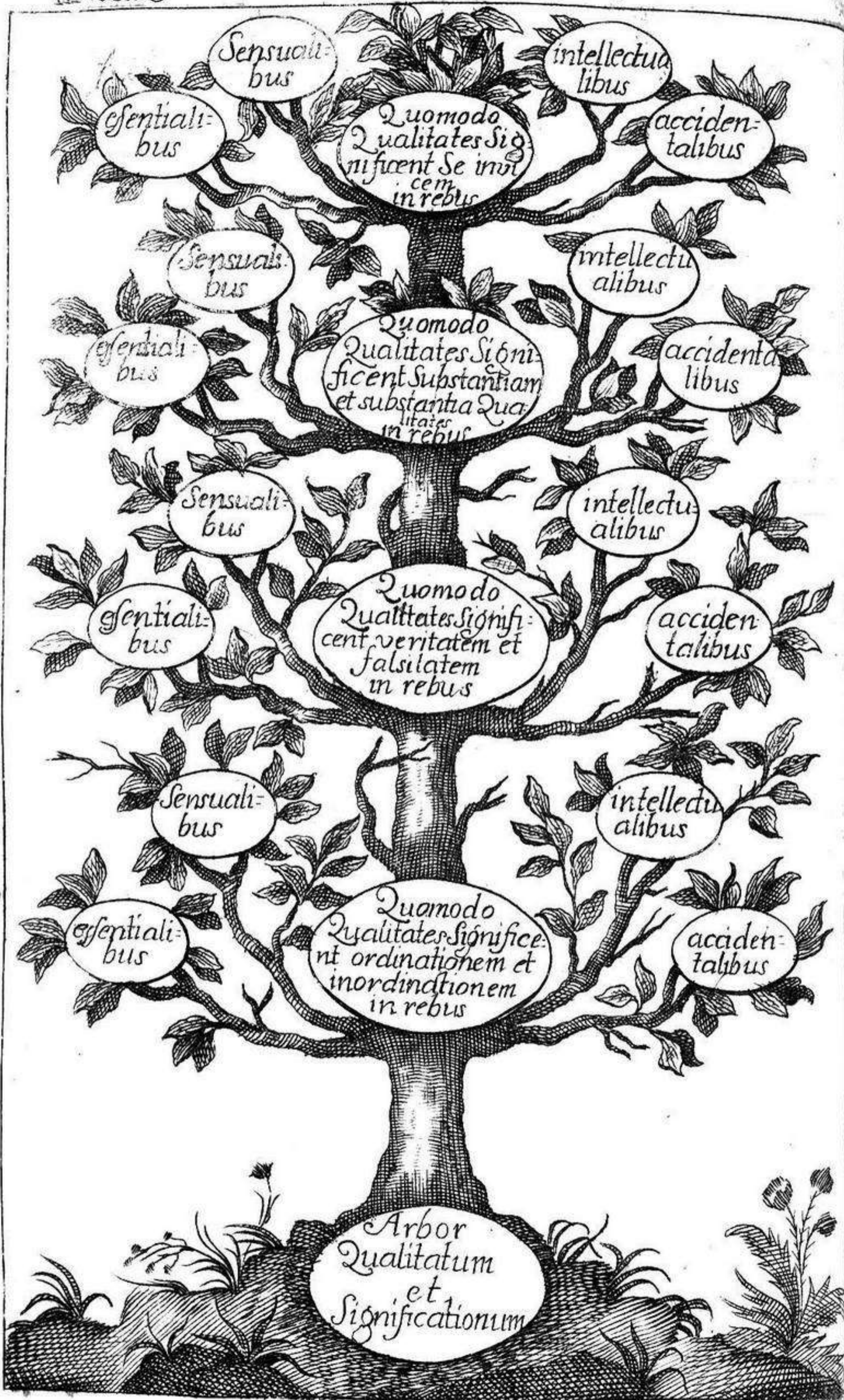
28. K. *Misericors Domine erga omnes illos qui in Te confidunt & ad Te clamant!* Homines peccantes in quarto gradu principaliter peccant per corruptionem fidei & credentiæ & per falsam opinionem habendo bonam intentionem in hoc quod credunt, & isti sunt infideles qui putant habere veram fidem, & in hoc quod falsò credunt non habent meritum ratione cuius sint digni cœlesti gloriâ, quia non credunt veritatem & credunt & affirmant falsitatem; & quoniam Tu, *Domine*, es Veritas, & homo non potest venire ad Te credendo falsitatem, propterea sua bona intentio non sufficit eis ad preveniendum ad cœlestem beatitudinem, 29.

29. *Gloriose Domine* ! Causa finalis intellectualis propinqua, propter quam iste Liber dictatur & scribitur, est, ut homines errantes dirigantur in viam veritatis, & homines peccatores in viam virtutum, & homines nescii habeant sapientiam, & homines indevoti habeant devotionem; & causa finalis intellectualis remota, propter quam iste Liber Contemplationis scribitur per tuam gratiam & benedictionem, est, ut in hunc mundum redeat devotio quæ solebat esse tempore Apostolorum in amando & laudando & honorando Te & in serviendo Tibi, & ut pro tuo amore homo sit in paupertate & labore & morte ad laudandum & honorandum Te.

30. Quia perfecta est Arbor sensualitatum & intellectualitatum, quæ est ars & modus demonstrandi naturam rerum sensualium & intellectualium, oportet, *Domine*, quòd simus grati & laudatores & benevoli illius, qui nos direxit & juvit ad perficiendum ipsam arborem, quæ est noviter inventa ad gloriam & laudem nostri Domini DEI.

DIS-

DISTINC. XXXV.

DE ARBORE QUALITATVM & significationum.

CAPUT CCXXXIV.

QVOMODO QUALITATES dent significationem de se invicem.

1.

a.

*DEVS aeternae, infinite,
gloriose super omnes glo-
rias! Tu scis, Domine,
quòd, ut sufficienter
tractemus de qualitate,
oporteat tractare de qua-
litate sensuali & intel-*

lectuali & de qualitate essentiali & acciden-
tali; & similiter, ut sufficienter tractemus
de significatione, oportet tractare de signi-
ficatione sensuali & de intellectuali & de
significatione essentiali & de accidentali, ut
cuilibet qualitati correspondeat sua propria
significatio.

2. *Gloriose Domine* ! Quia qualitates & significationes incedunt per quatuor modos prædictos, propterea qualitates dant significationem quatuor modis, quorum primus est, quando una qualitas significat aliam quin qualitas significata det significationem de qualitate significante ipsam, sicut frigus quod significat passionem & passio non significat frigus, cum ipsa possit esse sine frigore; secundus est, quando duæ qualitates significant se invicem, sicut quando prædicatum significat subjectum & subjectum significat prædicatum; tertius est, quando una qualitas significat duas vel tres vel plures qualitates, sicut forma corporalis significat longitudinem & latitudinem & profunditatem; & quartus est, quando duæ vel tres vel plures qualitates simul significant unam qualitatem, sicut longitudo & latitudo & profunditas significant unam formam corporalem, & sicut memoria & intellectus & voluntas significant unam formam intellectualem.

3. *Excellent Domine* ! Tuæ qualitates
sunt

sunt essentialia vel substantialia, & omnes significant se invicem & sunt simul una substantia divina, & secundum veritatem non sunt in Te differentes ab invicem, quia quælibet est omnes aliæ; sed, quia nos non possemus intelligere Te totaliter perfectum & bonum sine varietate qualitatum, propterea Tibi attribuimus diversas qualitates dicendo quod sis justus & misericors & potens & humilis & sic de aliis ad Te pertinentibus; & has qualitates oportet quod Tibi attribuamus, quia sumus diversi in essentia & in operationibus, & hæc diversitas est nobis causa Tibi attribuendi diversas qualitates licet in Te non sint diversæ, cum in Te non sit nisi sola diversitas Personarum, quæ sunt diversæ in hoc quod una non sit alia, sed non sunt diversæ quantum ad unitatem substantiæ, cum omnes tres sint una Substantia divina.

4. b. *O fidelis Amator, qui tuis amatoribus das abundantiam verorum amorum & placidorum ploratum!* Quando una qualitas significat aliam in vegetabilibus, Domine, est, sicut color viridis in pomo, qui significat

cat acredinem in hoc quòd significet ipsum pomum immaturum, & color croceus in ipso pomo significat dulcedinem in hoc quòd significet ipsum maturum.

5. Quando una qualitas significat aliam in animalibus, *Domine*, est, sicut figura infantuli quæ significat in suo subjecto generationem & incrementum, & figura senis quæ significat corruptionem & mortem, & figura vulturis quæ significat majorem tarditatem in volando quàm figura falconis, & figura canis leporarii quæ significat majorem levitatem in currendo quàm figura alterius canis, & figura delphini quæ significat majorem velocitatem in natando quàm figura locustæ.

6. *Amorose Domine* ! Quando una qualitas significat aliam in operibus artificialibus, tunc est sicut figura navis quæ significat majorem industriam in artifice quàm figura doli, & figura galeræ quæ significat majorem velocitatem quàm figura navis, & scientia Theologiæ quæ significat majorem utilitatem quàm scientia astrologiæ, & sic de similibus.

7. c.

7. c. *Domine desiderate, Domine amate, Domine honorate!* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus quòd calor significet in igne siccitatem quia non potest esse in eo sinè siccitate, & frigiditas significet in aqua humiditatem quia non potest esse in ea sinè humiditate: igitur, cùm hoc ita sit, omnis ignis significat siccitatem ratione sui caloris, & omnis aqua significat humiditatem ratione suæ frigiditatis.

8. *Humilis Domine plene gratiâ!* Cùm ignis sit per se ipsum calidus & aqua sit per se ipsam frigida & aer sit per se ipsum humidus & terra sit per se ipsam sicca, per hoc significant calor & frigiditas passionem in aere & in terra, & aer & terra significant actionem in igne & in aqua: igitur per hoc intelligitur quòd calor & frigiditas sint qualitates activæ, & humiditas & siccitas sint qualitates passivæ.

9. Ratio & demonstratio, per quam significatur quòd calor & frigiditas sint qualitates activæ, & humiditas & siccitas sint qualitates passivæ, *Domine, est, quia aer recipit*

cipit calorem ab igne, & aqua recipit humiditatem ab aere, & terra recipit frigiditatem ab aqua, & ignis recipit siccitatem à terra: unde, cùm calor non sit adeò magnus in aere sicut in igne, quia aer non habet calorem de se ipso & participat cum aqua quæ est frigida, & frigiditas non sit adeò magna in terra sicut in aqua, quia terra non habet frigiditatem de se ipsa & participat cum igne qui est calidus, per hoc significatur quòd ignis & aqua habeant qualitates activas, & aer & terra habeant qualitates passivas.

10. d. *O Liber Rex amorose, qui me facis desiderare mortem!* Tu scis, Domine, quòd qualitates essentielles accidentaliter significant qualitates accidentales, sicut calor ignis, qui accidentaliter significat calorem in aqua, quando aqua fervet super ignem.

11. *Honorate Domine misericors!* Calor & humiditas significant compositionem & conjunctionem & conservationem, quæ significant vitam in homine, & frigiditas & siccitas significant dissolutionem & corruptionem,

tionem, quæ significant in homine mortem & privationem vitæ & formæ.

12. *Singularis Domine!* Generatio in corporibus elementatis significat simplicitatem elementalem, & simplicitas elementalis significat corruptionem elementalem, & hæc significatio fit in levitate ignis & aeris & in ponderositate aquæ & terræ; quia ignis & aer habent levitatem per hoc quòd sua natura requirat tendere sursum ut redeant ad suam simplicitatem quando sunt in compositione, & aqua & terra habent ponderositatem per hoc quòd sua natura requirat tendere deorsum ut redeant ad suam simplicitatem quando sunt in compositione, & propterea generatio significat simplicitatem & simplicitas significat corruptionem.

13. e. *Vere Domine Pater omnium temporum!* Forma, quæ est potentialiter in materia, significat privationem actualitatis in hoc quòd sit potentialiter & non actualiter in ea; &, quia ipsa est potentialiter, sua potentialitas significat actualitatem in hoc quòd veniet tempus in quo ipsa erit actualiter in materia.

14. *Misericors Domine!* Actualitas significat formam, & forma significat actualitatem; quia omnem creaturam actualem oportet habere formam, & omnem formam demonstrantem materiam oportet esse actualiter; quia nisi esset actualiter, non demonstraret materiam.

15. *Cælestis Domine!* Forma sensualis significat superficiem, & superficies significat colorem, & color significat extremitatem & finitatem & terminationem, & terminatio significat colorem, & color significat superficiem, & superficies significat formam sensualem; & hæc significatio fit per hoc quòd una istarum rerum non possit esse sinè aliis.

16. f. *O Domine DEVS, ad quem recurrunt mea cogitationes & mea recordationes & mea desideria!* Forma intellectualis non significat quòd suum subjectum habeat superficiem nec colorem, quia subjectum formæ intellectualis non est res corporalis; sed, quia omnem formam necessariò oportet esse finitam & terminatam, forma intellectualis significat quòd suum subjectum sit finitum &

ter-

Vo. III. Li. IV. Di. XXXV. Ca. CCXXXIV. 125
terminatum in quantitate & virtute & in
proprietae intellectuali.

17. *Honorate Domine!* Forma intellec-
tualis significat memoriam & intellectum &
voluntatem in anima rationali, quia neces-
sario oportet istas tres virtutes esse in ipsa
potentialiter vel actualiter; quoniam, nisi ac-
tualiter vel potentialiter essent in ea, ipsa
non esset anima rationalis imò esset alia res
contraria vel diversa ab ipsa.

18. Unde benedictus sis, *Domine DE-*
VUS, quia, sicut forma intellectualis signifi-
cat diversitatem inter memoriam & intel-
lectum & voluntatem existente ipsa subjecta
istis tribus formis diversis, ita istae tres for-
mae significant diversitatem inter formam
& materiam intellectuales, quoniam memo-
ria memorat & intellectus intelligit quòd
una res sit materia intellectualis & alia for-
ma, & voluntas vult affirmare id quod me-
moria memorat & intellectus intelligit.

19. g. *O Domine DEVUS, qui per viam*
& per modum sapientiae sanasti & purificasti
& à somno excitasti tuum servum! Tua Infi-
nitas

nitas significat tuam Magnitudinem, quæ est major & melior omni aliâ magnitudine; quia tua Infinitas significat se ipsam esse sine quantitate & sine principio & fine, & omnes alias magnitudines habere quantitatem & finem & principium; & omnis magnitudo creata significat se habere principium & quantitatem & terminationem & finem.

20. *Gloriose Domine!* Tua Sapientia significat in Te Vitam & Amorem & Justitiam & Misericordiam & Humilitatem, quia nulla istarum qualitatuum essentialium & substantialium posset esse in Te sine tua Sapientia, nec tua Sapientia posset esse in Te sine ulla earum; quoniam, sicut forma non potest esse sine terminatione, ita in Te non possunt esse aliæ qualitates sine aliis.

21. *Humilis Domine!* Tua Æternitas significat in Te perdurabilitatem, quia sine perdurabilitate non posses esse æternus; & Æternitas & Perdurabilitas significant in Te non esse principium nec finem nec tempus, & significant in omnibus creaturis esse principium & tempus; & qualitates crea-
turarum

turarum significant in creaturis principium & in Te *Æternitatem* & *Perdurabilitatem* demonstrando & significando tuam magnam *Bonitatem*.

22. h. *Sapiens Domine in omnibus Sapi-
entis, cognoscens Domine in omnibus cognitio-
nibus!* Tua *Infinitas* significat tuam *Sapientiam* & tuam *Æternitatem*, & tua *Sapientia* significat tuam *Infinitatem* & tuam *Æternitatem*, & tua *Æternitas* significat tuam *Infinitatem* & tuam *Sapientiam*.

23. Igitur, cum tuæ qualitates, *Domine*, dent significationem de se invicem, secundum hoc significatur & demonstratur quod nulla tuarum qualitatum det significationem de privatione alterius, imò omnes significant se esse simul unam *Essentiam* divinam, quæ non posset esse sine omnibus ipsis simul significantibus se invicem.

24. In tua gloriosa *Essentia* divina, *Domine*, secundum nos significantur qualitates in diversitate, ratione cujus sunt diversæ significationes in ipsis, quia unam significationem dat *Infinitas*, aliam *Sapientia* & ali-

am

am Æternitas ; & ratione istarum diversarum significationum demonstratur quòd in tua divina Substantia sit diversitas proprietatum ita quòd una proprietas non sit alia, quæ proprietates sunt Paternitas & Filiatio & Processio.

25. i. *O Rex honorate, gloriose, virtuose, potens !* Tua Justitia, *Domine*, respectu nostri significat in Te Bonitatem uno modo, & tua Misericordia respectu nostri significat in Te Bonitatem alio modo, sed respectu Tui tua Justitia & tua Misericordia significant in Te Bonitatem uno & eodem modo.

26. *Sanctificate Domine !* Quia homo est compositus ex natura sensuali & ex intellectuali, sunt in eo diversæ significationes qualitatatum, cum qualitates sensuales dent unam significationem & qualitates intellectuales aliam; & propterea, licet significationes sint diversæ, tamen non diversificantur in significando essentiam humanam, cum concordent in significando hominem in hoc quòd homo non posset habere esse humanum sine natura sensuali & natura intellectuali.

27. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, significationes qualitatum sensualium & qualitatum intellectualium uno modo sunt diversæ & alio contrariæ & alio concordantes: sunt diversæ ratione diversitatis substantiarum diversarum, quia substantia corporalis in quantum est gravis est diversa à substantia incorporali quæ non est gravis nec levis; & sunt contrariæ ratione contrarietatis substantiarum contrariarum, quia materia corporalis in quantum habet in se corruptionem suæ formæ, & materia intellectualis in quantum habet in se conservationem suæ formæ, contrariantur; & sunt concordantes in quantum concordant ad significandum animal.

28. K. *O Domine DEVS, qui demonstrando tuam magnam Pietatem & tuam magnam Misericordiam letificasti tuum servum! Tu scis quòd bonum significet perfectionem & malum significet defectum, & perfectio significet bonum & defectus significet malum, & bonum significet malum & defectum, & malum significet bonum & perfectionem; sed bonum significat perfectionem in se, &*

I

malum

malum significat defectum in se, & bonum significat malum & defectum extra se, & malum significat bonum & perfectionem extra se: igitur, cum hoc ita sit, quædam significationes fiunt per concordantiam qualitatum & per propinquitatem quas ipsæ habent adinvicem, & aliæ fiunt per contrarietatem qualitatum & per remotionem quam ipse habent abinvicem.

29. *Cælestis Domine!* Bonum quod est in homine significat tuam Bonitatem, quia nullus homo habet de se & per se bonum quod habet in se, imò oportet quòd ipsum habeat à re meliori se; sed malum quod est in homine significat uno modo tuam Bonitatem & alio modo significat defectum ipsius hominis; malum quod significat in homine tuam Bonitatem est malum poenæ quod significat tuam Justitiam, quæ punit hominem ratione culpæ ipsius; & malum quod significat in homine defectum ipsius est peccatum & culpa, quæ sunt in eo per defectum quem ipse habet in suis operationibus, qui defectus potest privari actualitate, fruente homine tuis Perfectionibus.

30. Calor & frigus, infirmitas & mors, fames & sitis, ignorantia & alii defectus qui sunt in homine, *Domine*, dant significationem de tua Justitia & Aequitate, & de erratis & culpis quæ sunt in homine; quia omnes illæ poenæ & labores sunt in homine per tuam Justitiam, & ratione peccatorum & culparum ipsius hominis per hoc quod fuerit inobediens suo Creatori & suo DEO.

CAPUT CCXXXV.

*QVOMODO QV ALITATES
significent substantiam & substantia
qualitates.*

1. **O** *DEVS*, quem laudant omnes genera. *Tes & timent omnes populi! Tibi, Domine*, sit gloria & honor omni tempore; quia in substantia creata possunt esse qualitates sensuales & intellectuales, essentielles & accidentales; & quia istæ qualitates possunt esse in substantia, significationes quas qualitates dant de substantia & quas substantia

stantia dat de qualitatibus possunt esse sensuales & intellectuales, essentielles & accidentales.

2. *Honorate Domine!* Quinque modis possunt esse prædictæ significationes, quarum primus est, quando una qualitas significat substantiam per significationem alterius qualitatis, secundus, quando qualitas significat substantiam per suam propriam significationem, tertius, quando qualitas significat in substantia aliam qualitatem, quartus, quando una qualitas vel duæ vel tres vel plures significant substantiam, & quintus, quando substantia significat unam vel duas vel tres vel plures qualitates.

3. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, oportet istas significationes inquire in tribus diversis substantiis, scilicet in substantia sensuali & in intellectuali creata & in intellectuali increata, ut possimus venire ad cognitionem diversitatis significationum; quia, sicut qualitates & substantiæ sunt diversæ, ita oportet quod significationes etiam sint diversæ.

4. b. *O Domine DEVS*, qui es dignus omni dominio & omni honoratione! Prima significatio sensualis est, quando una qualitas sensualis significat substantiam per significationem alterius qualitatis, sicut color qui significat superficiem & significando ipsam significat substantiam sensualem, quia omnem superficiem oportet esse in substantia sensuali.

5. Secunda significatio sensualis est, *Domine*, quando qualitas sensualis per suam propriam significationem significat substantiam, sicut forma sensualis quæ significat substantiam sensualem, quia omnem formam sensualem oportet esse in subiecto sensuali, quia aliter forma non esset sensualis.

6. Tertia significatio sensualis est, *Domine*, quando aliquæ qualitates sensuales significant in substantia alias qualitates, sicut longitudo & latitudo & profunditas quæ significant in substantia formam & quantitatem & terminationem, quia omnem rem in qua sint longitudo & latitudo & profunditas necessariò oportet habere formam & quantitatem & terminationem.

7. c. *O Domine, qui es letitia & confortatio & consolatio tui servi!* Quarta significatio sensualis est, quando una qualitas vel duæ vel tres vel plures significant substantiam: quando una qualitas significat substantiam, tunc est sicut accidens quod significat substantiam in qua sit, quia sine substantia non posset esse accidens; quando duæ qualitates significant substantiam, tunc est sicut generatio & corruptio quæ significant substantiam compositam ex materia & forma, quia non possunt esse sine tali substantia in qua sint.

8. Quando tres qualitates, *Domine*, dant simul significationem de substantia, tunc est sicut longitudo & latitudo & profunditas quæ significant corpus, quia omnem rem in qua sint istæ tres qualitates necessario oportet esse corpus, & quando una est omnes tres sunt, & quando una deest omnes tres desunt; quando quatuor qualitates significant substantiam sensualem, tunc est sicut caliditas & frigiditas & humiditas & siccitas quæ simul significant corpus elementatum,
quia

quia nullum corpus elementatum potest esse secundum cursum naturæ sine istis quatuor qualitatibus.

9. Quinta significatio sensualis est, *Domine*, quando una substantia significat & demonstrat unam vel duas vel tres vel plures qualitates: quando substantia significat unam qualitatem, tunc est sicut corpus quod significat terminationem, quia omne corpus oportet esse terminatum; quando substantia significat duas qualitates, tunc est sicut corpus quod significat in se materiam & formam quæ sunt ei qualitates essentielles, quia nullum corpus potest esse sine ipsis; quando substantia significat tres qualitates, tunc est sicut corpus quod significat in se longitudinem & latitudinem & profunditatem, quia sine ipsis non posset esse corpus: etiam substantia per alium modum, *Domine*, significat tres qualitates, scilicet gravitatem & levitatem & temperamentum ex levitate & gravitate, quale temperamentum est in corpore firmamenti; sed istæ tres qualitates non possunt esse simul in uno corpore ratione contrarietatis

trarietatis & diversitatis quæ est in eis; quando substantia significat quatuor qualitates, tunc est sicut corpus elementatum quod significat in se caliditatem & frigiditatem & humiditatem & siccitatem, vel sicut corpus animatum quod significat in se choleram & phlegma & sanguinem & melancholiam.

10. d. *Placens Domine, solatium & confortatio & consolatio mee anime* ! Prima significatio intellectualis est, quando una qualitas intellectualis significat substantiam per significationem alterius qualitatis intellectualis, sicut justitia quæ significat sapientiam & significando ipsam significat vitam, quæ est substantia intellectualis in qua sunt justitia & sapientia.

11. Secunda significatio intellectualis est, *Domine*, quando una qualitas intellectualis per suam propriam significationem & sinè alio medio significat substantiam intellectualem, sicut memoria vel intellectus vel voluntas significat substantiam intellectualem memorativam & intellectivam & volitivam, quia nec memoria nec intellectus

nec

nec voluntas potest esse finè tali substantia intellectuali.

12. Tertia significatio intellectualis est, *Domine*, quando aliquæ qualitates intellectuales significant alias in substantia, sicut bonitas & scientia & sapientia quæ significant in substantia intellectuali justitiam & misericordiam & amorem, quia in omni substantia intellectuali in qua sint bonitas & scientia & sapientia necessario oportet esse justitiam & misericordiam & amorem; eò quòd aliæ istarum qualitatatum non possint esse in substantia finè aliis.

13. e. *O Domine DEVS, in quo confidunt omnes meæ vires & tota mea spes!* Quarta significatio intellectualis est quando una qualitas intellectualis vel duæ vel tres vel plures significāt substantiam intellectualem: quando una qualitas intellectualis significat substantiam, tunc est sicut forma intellectualis quæ significat materiam intellectualem in substantia unita ex forma & materia.

14. Quando duæ qualitates intellectuales significant substantiam, *Domine*, tunc est

est sicut forma & materia intellectuales quæ significant substantiam intellectualem, quia id in quo ipsæ sunt unitæ est substantia intellectualis; & ratio quare formam & materiam dicimus qualitates est, quia dum materia intelligitur sinè forma & forma sinè materia significantur intellectui forma & materia qualitates substantiæ in qua sunt unitæ.

15. Quando tres qualitates intellectuales significant substantiam, *Domine*, tunc est sicut materia & forma & proprietas exiens ex materia & forma quæ significant substantiam intellectualem creatam, quia nulla substantia intellectualis creata potest esse sinè forma & materia & proprietate vel convenientia quæ est inter materiam & formam, quæ proprietas est medium per quod forma & materia sunt una substantia intellectualis.

16. f. *Potens Domine super omnes potestates abundans omnibus bonis!* Quinta significatio intellectualis est, quando substantia intellectualis significat in se ipsa unam qualitatem

litate[m] vel duas vel tres vel plures: quando substantia intellectualis significat in se unam qualitate[m], tunc est sicut anima quæ significat in se finitate[m] vel terminationem in quantitate & virtute intellectuali; quando significat duas, tunc est sicut anima quæ significat facere bonum vel malum, quia oportet de necessitate animam salvari per bona opera vel damnari per mala; quando significat tres, tunc est sicut anima quæ significat in se memoriam & intellectum & voluntatem, quia nulla anima rationalis est sine istis tribus virtutibus actualiter vel potentialiter; veruntamen quoad se ipsam omnis anima habet eas actualiter, sed quoad corpus habet eas uno tempore potentialiter & alio actualiter.

17. *Gloriose Domine!* Sicut anima significat in se unam qualitate[m] vel duas vel tres secundum quod prædictum est, ita significat plures; sed duobus modis eas significat, quia quasdam significat per necessitate[m] & alias per possibilitate[m], sicut anima quæ per necessitate[m] significat finitate[m] &

ter-

terminationem, & per possibilitatem significat charitatem vel crudelitatem, justitiam vel injuriam, recordationem vel oblivionem, & sic de similibus qualitatibus in quantum est possibile quòd in ea sint.

18. Unde, cùm nos, *Domine*, tractaverimus de significationibus qualitatum & substantiæ creaturarum, dignum est quòd tractemus de significationibus tuarum gloriosarum Qualitatum & tuæ excellentis Substantiæ, quæ substantia & qualitates secundum Te sunt una & eadem res substantialis, & secundum nos habent diversas significationes, quia uno modo significaris nobis per substantiam & alio modo per qualitates, & hæc diversitas provenit ex hoc quòd nos sumus diversi in essentia & in operationibus.

19. g. *Sapiens Domine super omnem sapientiam, honorate super omnem nobilitatem!* Adeò fragile & miserum est nostrum verbum in pronuntiando & loquendo de tuis excellentibus significationibus, quòd noster intellectus intelligat errata & defectus ipsius, quod veraciter non potest sufficere ad

loquendum de tua Substantia & de tuis Qualitatibus; &, quia noster intellectus melius intelligit quàm verbum significet, propterea est nobis securius recipere id quod intellectus intelligit quàm id quod verbum loquitur.

20. Nam per hoc quòd noster intellectus sit res intellectualis, *Domine*, & nostrum verbum sit res sensualis, & significationes tuæ Substantiæ & tuarum Qualitatum sint intellectuales, potest melius noster intellectus eas intelligere quàm nostrum verbum possit eas dicere & loqui.

21. *Gratiose Domine!* In tuis significationibus non est ullum accidens nec materia nec forma nec ulla alteratio nec ullus defectus: igitur, cùm verbum non possit esse in homine sinè istis rebus, & intellectus hominis habeat majorem & nobiliorem naturam quàm verbum, demonstratio quam significamus de tuis Qualitatibus & de tua Substantia est melius appropriata & attributa intellectui quàm verbo.

22. h. *Supreme Domine super omnes nobilitates,*

142 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl.*
litates, humilis Domine super omnes humili-
tates! Tuæ Qualitates habent varios modos
significandi tuam Substantiam, & tua Sub-
stantia habet varios modos significandi tuas
Qualitates; quia tua Infinitas significando
tuam Vitam & tuam Æternitatem dat sig-
nificationem de tua Substantia; quoniam,
nisi Tu esses res substantialis, non posses
habere Infinitatem nec Vitam nec Æterni-
tatem; & hanc eandem significationem alio
modo dant tua Vita & tua Æternitas, quia
tua Vita significando Infinitatem & Æter-
nitatem dat significationem de tua Substan-
tia, & tua Æternitas significando Vitam &
Infinitatem dat significationem de tua Sub-
stantia.

23. Alio modo tuæ Qualitates, *Domine*,
dant significationem de tua gloriosa
Substantia, quia tua Infinitas & tua Vita &
tua Æternitas simul significant tuam Sub-
stantiam, quoniam *finè esse* substantiali non
posses esse infinitus nec vivus nec æternus.

24. Alio modo tuæ Qualitates, *Domine*,
dant significationem de tua Substantia, quia
tua

tua Infinitas & tua Vita & tua Æternitas significant tuam Substantiam esse totam magnam & totam potentem & totam sapientem & totam justam & misericordem & perfectam; quoniam, nisi talis esset, non esset infinita & viva & æterna, eò quòd non esset digna esse divina Essentia, si in se haberet ullum defectum.

25. i. *Cælestis Domine plene gratiâ & benedictione!* Tuæ Qualitates significant in tua Substantia esse diversas proprietates, quia tua Infinitas significat in Te esse aliquam proprietatem per quam sis major quàm omnes creaturæ, & tua Vita significat esse in Te aliquam proprietatem per quam sis omnia sciens, & tua Æternitas significat in Te esse aliquam proprietatem per quam sis perdurabilis; & istæ significationes sunt diversæ per hoc quòd diversas proprietates significant in tua Substantia.

26. *Honorate Domine!* Tua Perfectio & tua Bonitas significant tuam Substantiam, quia Tu non posses esse Perfectio nec Bonitas sinè esse substantiali. Item alio modo
tua

tua Potestas & tua Voluntas & tua Sapien-
tia significant tuam Substantiam, quia Po-
testas significat in tua Substantia unam rem
& Sapiencia aliam & Voluntas aliam, & istæ
significationes sunt diversæ, quia diversas res
significant.

27. *Amabilis Domine!* Tua excellens
Substantia significat Qualitates diversas, quia
in quantum est unita de tribus Proprieta-
tibus diversis significat illas qualitates quæ
illas Proprietates significant; & propterea
tua Substantia in quantum est magna dat
significationem de Infinitate, & in quantum
est viva dat significationem de Sapiencia, &
in quantum est perdurabilis dat significatio-
nem de Æternitate.

28. K. *O Domine, qui es supremus in Boni-
tate & in omnibus bonis!* Sicut tuæ Qualita-
tes dant significationem de tua Substantia
& tua Substantia de tuis Qualitatibus, ita
tuæ tres Proprietates quæ sunt tres Personæ
diversæ dant significationem de tuis Quali-
tatibus & de tua Substantia, & tuæ Quali-
tates & tua Substantia dant significationem
de

Vo. III. Li. IV. Di. XXXV. Ca. CCXXXV. 145
de illis, quia in Te Substantia & Qualitates
& Proprietates sunt simul una Essentia di-
vina.

29. In hoc tamen est differentia, *Do-*
mine, quòd tua Substantia & tuæ Proprie-
tates & tuæ Qualitates sint una Essentia di-
vina, & tua Substantia sit tuæ Qualitates &
tuæ Proprietates & è converso, & tuæ Pro-
prietates sint tuæ Qualitates & è converso
sinè ulla diversitate; sed tuæ tres Proprieta-
tes sive Personæ sunt adeò diversæ inter se,
quòd una non sit alia, licèt omnes tres si-
mul sint una Substantia divina.

30. Unde benedictus sis, *Domine DE-*
VS, quia significatio, quam tuæ Qualitates
dant de tuis Proprietatibus, fit per hoc quòd
secundùm nos tuæ Qualitates se ostendant
diversas, & per hanc diversitatem significa-
tur nobis diversitas quæ est in tuis
Proprietatibus secundùm tuam
gloriosam Naturam
divinam.

K

CAPUT

QVOMODO QVALITATES significent veritatem vel falsitatem.

1. **O** DEVS gloriose, á quo recipiunt gratiam & benedictionem omnes creature! Quia quatuor sunt significationes, scilicet sensualis & intellectualis, essentialis & accidentalis, propterea, *Domine*, veritas vel falsitas potest significari per istas quatuor significationes: igitur, cum hoc ita sit, qui vult inquirere & invenire quænam res sint veræ & quænam falsæ, recipiat prædictas quatuor significationes.

2. *Honorate Domine!* Quatuor modis dant creature sensuales & intellectuales significationem de veritate vel falsitate, quorum primus est, quando sensualitas & intellectualitas sunt concordantes in significando veritatem; secundus, quando sensualitas est directa ad significandum veritatem & intellectualitas est perturbata & indirecta ad significandum ipsam; tertius, quando sensua-

litas

litas & intellectualitas sunt discordantes & indirectæ in significando veritatem, & quæritus, quando intellectualitas est directa & sensualitas est indirecta ad significandum veritatem.

3. *Vere Domine!* Quando naturæ sensualis & intellectualis sunt directæ & concordantes in sua ordinatione & in sua dispositione, tunc significant veritatem; & quando natura sensualis est directa ad significandum veritatem & natura intellectualis est indirecta & perturbata, tunc simul significant esse verum id quod est verum & esse falsum id quod est falsum, & esse falsum id quod est verum & esse verum id quod est falsum; & quando natura intellectualis est directa & natura sensualis est perturbata, tunc veritas & falsitas significantur simul, quia natura intellectualis significat veritatem in hoc quod est falsum & falsitatem in hoc quod est verum; & quando natura sensualis & intellectualis sunt indirectæ & perturbatæ ad dandum significationem de veritate & falsitate, tunc ambæ simul significant

cant veritatem in hoc quod est falsum & falsitatem in hoc quod est verum.

4. b. *Salvator Domine Recreator, plene gratiâ & amore!* Prima significatio veritatis est quando sensualitas & intellectualitas secundum suam ordinationem & dispositionem simul concordant in dando significationem, sicut sensualitas quæ dat significationem de materia & quantitate quando sentit formam in qua materia & sua quantitas significatur & demonstratur, & intellectualitas quæ dat significationem de generatione & corruptione formæ sensuales in materia elementalibus.

5. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, veritas significatur per ambas naturas, quando concordant & conveniunt in dando significationes sensuales & intellectuales essentielles & accidentales; quia, sicut componitur temperamentum de contrariis qualitatibus, ita componitur significatio vera sensualiter & intellectualiter de concordantia & convenientia facta inter naturam sensualem & naturam intellectualem.

6. *Gloriose Domine!* Sicut per concordantiam

dantiam naturæ sensualis & naturæ intellectualis significatur veritas in sensualitate quando generatio & corruptio significantur in individuo elementato, ita & adhuc multò meliùs per concordantiam ambarum naturarum significatur veritas in intellectualitate, sicut quando forma navis significat artificem, & forma vegetabilis & animalis significat naturam, & forma firmamenti significat Creatorem, & forma totius mundi in generali significat Ordinatorem & Dominum & Benefactorem.

7. c. *O Domine DEVS, qui abundantis amoris angis meum cor & madefacis reos oculos!* Secunda significatio est, quando sensualitas est directæ ad dandum veram significationem & intellectualitas est parata ad dandum falsam significationem, sicut accidit in muliere non habente nisi unum filium turpis figuræ, cui videtur in tota civitate non esse alium infantem adeò pulchrum.

8. Et tunc id quod dat mulieri veram significationem est, *Domine*, sensualitas sive visus corporalis, qui videt infantem decoloratum

ratum & macrum & turpem & videt alios infantes bene coloratos & pingues & pulchros; & id quod dat ipsi falsam significationem est intellectualitas sive amor, qui adeò est auctus per frequens memorare & intelligere & velle suum filium, quòd nullus alius infans sit ei adeò placens ad memorandum & intelligendum & volendum sicut suus, & propterea superabundantia amoris dat ei falsam significationem de suo filio.

9. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, secundùm hoc sunt multi homines errantes in significationibus sensualibus & in intellectualibus; quia adeò magnam vim habent falsæ significationes intellectuales quòd vincant & superent veras significationes sensuales, & propterea credunt & opinantur esse verum id quod est falsum & esse falsum id quod est verum: igitur, qui ab hac deceptione vult sibi cavere, oportet, quòd sciat ordinare & temperare naturas sensualem & intellectualem ut simul possint significare veritatem.

10. d. *Creator Domine cæli & terræ! Ter-*
tia

Vo. III. Li. IV. Di. XXXV. Ca. CCXXXVI. 151
tia significatio est, quando naturæ intellectualis & sensualis dant falsam significationem significando esse verum id quod est falsum, & esse falsum id quod est verum; & hæc falsa significatio fit per hoc quòd ambæ naturæ sint indirectæ & inordinatæ in significatione veritatis rerum verarum & falsarum, sicut accidit in homine incredulo & hæretico qui non credit veritatem per hoc quòd sit natus & educatus in credentia falsitatis:

II. Nam, sicut est possibile, *Domine*, quòd homo vivat bibendo venenum, dum ad hoc sit assuefactus à pueritia, ita est possibile quòd naturæ sensualis & intellectualis per longum usum recipiant falsam consuetudinem & falsam educationem per longam perseverantiam, ratione cujus falsæ educationis sensualitas est assuefacta in audiendo affirmare esse verum id quod est falsum & esse falsum id quod est verum, & intellectualitas est assuefacta in imaginando & credendo hoc idem; & quia hæc significatio est falso facta, ideo sunt homines hæretici

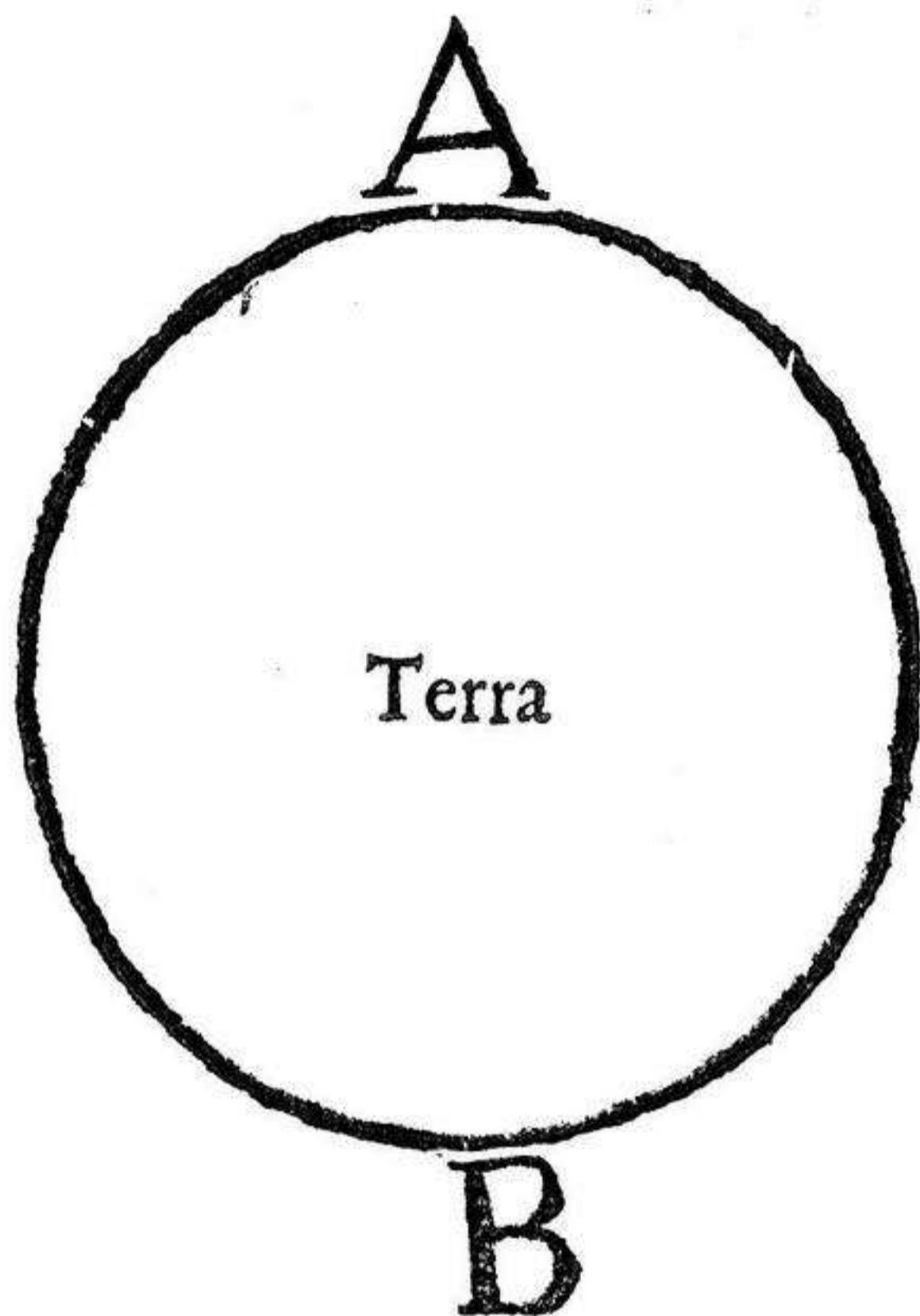
&

152   *B. Raym. Lulli Lib. Contempl.*
& obstinati in suo errore & nolunt recipere
ullam veram significationem.

12.   Nam, quando homines Catholici
disputant cum talibus hæreticis demonf-
trando eis veras significationes sensualiter
& intellectualiter, *Domine*, ipsi nolunt eas
recipere, quia sunt assuefacti ad recipien-
dum falsas significationes; & propterea, qui
vult demonstrare veritatem talibus infideli-
bus, oportet, quòd diu perseveret & dispu-
tet cum eis; quia, sicut diuturnitas consue-
tudinis eos assuefecit ad recipiendum falsas
significationes, ita oportet, quòd diuturnitas
disputationis eos assuefaciat ad recipien-
dum veras.

13. e.   *Vere Domine, juste & pie!* Quarta
significatio est, quando natura sensualis est
turbata & inordinata ad dandum veram sig-
nificationem & natura intellectualis est pa-
rata & inordinata ad dandum ipsam veram,
secundùm quod demonstrat ista figura;
quia

quia, quando homo imaginatur quid sit *supra* & quid sit *infra*, tunc significatur ei quòd res existentes in superficie figuræ in qua est A sint superiores, & res existentes in superficie in qua est B sint inferiores; &, quando imaginatur se esse in superficie in qua est B, tunc ei significatur quòd superficies

ficies in qua est A sit locus inferior & superficies in qua est B sit locus superior.

14. Et hæc significatio sensualis, *Domine*, est falsa, quia, si vera esset, lapides & aquæ tenderent sursum, quoniam hominibus existentibus in superficie terræ in qua est A significatur sensualiter quòd lapides & aquæ existentes in superficie in qua est B tendant deorsum, quod tendere deorsum videretur eis esse tendere sursum si essent in superficie in qua est B: unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia ratione hujus falsæ significationis sensualis fiunt multa falsa judicia & eveniunt multæ falsæ opiniones; quia multi judicant secundum id quod sentiunt de se ipsis & non secundum id quod sentiunt alii, & propterea sunt dissensiones & labores inter homines.

15. Sed, quando intellectualis natura, *Domine*, est directa & parata ad recipiendam veram significationem, tunc mortificatur falsa sensualitas quæ dat falsam significationem, sicut in homine sapiente qui mellis obedit significationibus intellectualibus
quàm

quàm sensualibus; quia, si imaginetur quòd superficies in qua est A sit locus superior respectu superficiei in qua est B, & superficies in qua est B sit locus superior respectu superficiei in qua est A, tunc significatur ei quòd lapides & aquæ existentes super terram non possint tendere sursum, quia moverentur sursum: unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia per istam veram significationem intellectualem sunt homines pacifici & indultores & credentes veritatem & sunt pleni virtutibus.

16. f. *O Domine DEVS, qui es tota mea contemplatio & tota mea devotio!* Quando homo respicit lunam & suo digito premit deorsum palpebram sui oculi, tunc formantur & significantur suis oculis duæ formæ lunæ; quæ significatio est sensualis & est falsa ratione oculorum qui sunt inordinati ad videndum veritatem in luna quæ non est nisi una, & hanc falsam significationem intelligit intellectualitas per perturbationem oculorum & per recordationem quam habet de luna quòd non sit nisi una.

17. Quando homo, *Domine*, respicit firmamentum & planetas & stellas quæ sunt in eo non videt quòd firmamentum sit corruptibile, & in hoc quòd oculi non videant ipsum corruptibile significant sensualiter ipsum esse æternum; & si intellectualis natura sequitur significationem ipsorum, affirmat firmamentum non esse creatum, quia dum sit æternum est impossibile quòd sit creatum; & propterea, quia sensualitas recipit falsam significationem à firmamento in hoc quòd non sufficiat ad recipiendum ipsam perfectè, quando intellectualis natura sequitur sensualem decipitur homo & credit esse verum id quod est falsum & esse falsum id quod est verum.

18. Igitur hoc accidit eodem modo quo accidit homini flectenti suum oculum ut videat lunam, & quando videt duas formas lunæ falsò affirmat se videre duas lunas; sed, quando homo intellectuali naturâ affirmat & intelligit firmamentum esse terminatum in quantitate, tunc quantitas ipsius dat ei veram significationem de creatione;

tione; quia, sicut firmamentum caret infinitate in quantitate magnitudinis, ita caret infinitate in quantitate durationis, cum omnem rem finitam in uno necessario oporteat esse finitam in alio quantum ad respectum suæ naturæ.

19. g. *Honorate Domine super omnes honores, gloriose super omnes glorias!* Quando videmus aliquem hominem mori & videmus eum sepeliri & putrefieri sub terra, & non videmus animam quæ exivit à corpore ipsius, tunc significationes sensuales significant falsitatem, quia significant illum hominem redigi in nihilum & nunquam esse revertendum ad vitam.

20. Unde, quia sensus sensuales, *Domine*, non possunt dare significationem de veritate in homine mortuo per hoc quòd non sufficiant ad dandum ipsam, propterea oportet, quòd nos juvemus & nobis succurramus cum sensibus intellectualibus qui dant veram significationem de resurrectione illius; quoniam, quando cogitamus & percipimus tuam Justitiam & tuam Misericordiam

&

& tuam Sapientiam & tuam Perfectionem, tunc nobis significatur resurrectionem mortuorum esse futuram, cum sine ipsa non possemus cognoscere Justitiam & Perfectionem & alias Virtutes esse in Te.

21. *Singularis Domine!* Quia sensus sensuales non desiderant bona cœlestia, nobis significant non esse aliam gloriam nisi gloriam, hujus mundi; sed, quia animam hominis non potest satiare totus mundus, sensus intellectuales nobis significant esse aliam gloriam quæ non est in hoc mundo: igitur, cum hoc significetur isto modo, secundum hoc sequitur, quod significationes sensuales sint falsæ & significationes intellectuales sint veræ.

22. h. *O Domine DEVS, qui amore sanas & mundas tuum servum à suis languoribus!* Quando verbum dicit quod Tu sis omnipotens, sensualitas uno modo dat falsam significationem & alio modo veram: dat falsam significationem per hoc quod significet Te posse facere injuriam & errare & esse vitiosum; quia in hoc quod dicat Te posse omnia

nia

nia, significat Te posse esse vitiosum in omnibus rebus, quæ significatio est falsa, cum Tu non possis habere ullum vitium.

23. Sed verbum dat veram significationem de tua Potestate, *Domine*, quando dicit Te esse omnipotentem, ut intellectus recipiat ab eo significationem, quod Tu in omnibus rebus possis esse justus & largus & misericors & potens perfectè sinè ullo defectu; quia multò major potestas est in Te per hoc quod sis perfectus in omnibus rebus, quàm esset si posses peccare & deficere in ulla re.

24. Quando homo loquitur & dicit Te, *Domine*, esse magnum & anima intelligit id quod verbum loquitur & dicit, tunc est in sensuali natura falsa significatio & in intellectuali vera, quia omnem rem sensualem magnam vel parvam oportet habere quantitatem & terminationem; & propterea sensualitas mentitur quantum ad significationes sensuales quas dat, eò quod Tu non sis magnus sensualiter cum non habeas quantitatem & finem; sed intellectualis natura
illam

illam significationem, quæ est falsa in sensualitate, facit esse veram in intellectualitate, quia verum est quòd Tu sis major firmamento quod est majus omni aliâ creaturâ sensuali: igitur, cùm hoc ita sit, falsæ significationes, quæ formantur in sensualitate, recipiunt alterationem & mutationem in natura intellectuali, & recipiunt formam veritatis à directâ intellectualitate.

25. i. *O Domine, immortalis, incorporalis siné ulla corruptione!* Quando homo dicit Te esse Creatorem & misericordem, datur falsa significatio uno modo & alio modo vera: datur falsa significatio in sensualitate quæ significat in Te tempus, & datur vera significatio in intellectualitate quæ intelligit in Te non esse tempus.

26. Nam, quando sensualitas, *Domine*, dicit Te esse Creatorem & misericordem, significat, quòd, quando non erat ulla res in *esse* nisi Tu tantùm, tunc non eras Creator nec misericors, eò quòd tunc non erat qui reciperet creationem nec misericordiam; & per hoc significat quòd Tu non sis æter-

æternaliter Creator nec misericors, & quòd proprietas secundùm quàm Tu es Creator & misericors habuerit in Te principium.

27. Sed intellectualis natura, *Domine*, dat veram significationem, & demonstrat quòd natura & proprietas secundùm quam Tu es Creator & misericors non habeat in Te principium nec finem; quia, sicut anima hominis habet in sua natura & in sua virtute actualiter memoriam & intellectum & voluntatem antequam istæ virtutes veniant de potentia in actum per adiutorium corporis, ita & adhuc multò meliùs antequam mundus esset, Tu jam eras actualiter Creator & misericors; sed, quia oportet mundum habere principium per hoc quòd non sit dignus esse finè principio, propterea habet principium demonstratio quam Tu facis in creaturis de tuis Qualitatibus & Virtutibus; si autem foret possibile quòd mundus esset finè principio, Tu fores infinitè in eo Creator & misericors; & quia ipse non potest esse finè principio, propterea non potest finè principio recipere creationem & misericordiam.

L

28. K.

28. K. *Domine vere DEVS, qui es omnes meae vires & totum meum adiutorium!*

Quando homo dicit quòd Tu creaveris Adam & Evam & pomum quod comederunt & serpentem qui consuluit eis peccatum quod fecerunt, & quòd Tu mandaveris eis ne comederent & scires quòd peccarent, tunc sensualis natura falsò significat quòd Tu feceris eos peccare; sed intellectualis natura non recipit formam quam sensualis natura ei significat, imò recipit aliam formam & aliam intentionem per quam significatur veritas demonstrans quòd Tu non feceris eos peccare.

29. Nam, sicut speculum obliquum significat faciem obliquam homini aspicienti se in eo, & intellectus ipsius non affirmat illam formam esse veram, quia scit faciem hominis non esse sicut speculum eam significat, ita, *Domine*, intellectualis natura rationalis non recipit falsas significationes quas verbum significat, quia scit quòd Tu non sis peccator nec culpabilis, nec velis & ames peccatum; quoniam, cùm non velis nec ames

ames peccatum, haberes constrictam voluntatem si peccares & faceres quod non vis, quod est impossibile, cum non sit ulla res quæ possit cogere & constringere tuam Voluntatem.

30. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia per hoc quod homo faciat differentiam inter significationes sensuales & intellectuales recipit veras significationes & respuit falsas, & per istam artem & modum est sapiens & directus in inveniendo veritatem; sed, quia homines nescii non sciunt facere differentiam inter significationes sensuales & intellectuales nec sciunt quænam sensualitates & quænam intellectualitates significant veritatem & quænam falsitatem, propterea multoties recipiunt falsas significationes & nolunt recipere veras; & propterea affirmant esse verum id quod est falsum, & esse falsum id quod est verum, & cadunt in errorem & sunt indigni pervenire ad gloriam sui Domini DEI.

CAPUT

QVOMODO QUALITATES
*significent & demonstrent ordinationem
vel inordinationem.*

1. **O** *DEVS* excellens mirabilis! Tibi,
a. **O** *Domine*, & omni quod tuum est
detur gloria & laus omni tempore; quia per
hoc quòd qualitates creatæ dent de crea-
turis significationē sensualem & intellectua-
lem & essentialē & accidentalem, oportet
quòd per hos quatuor modos significationum
inquiramus quænam res significantur & de-
monstrentur in ordinatione vel in inordina-
tione.

2. Et, quia ad hanc inquisitionem non
sufficiunt nobis significationes & demonstra-
tiones quas nobis dant creaturæ sensuales &
intellectuales, propterea non oportet quòd
eam faciamus per solas significationes ea-
rum.

3. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, per
tuas Qualitates inquiremus ordinationem &
inordinationem creaturarum, & per quali-
tates

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXXXVII. 165
tates creaturarum inquiremus significationes demonstrantes creaturas ordinatas vel inordinatas; quia, quando homo scit habere industriam & modum recipiendi significationes tuarum Qualitatum & significationes creaturarum, potest percipere & cognoscere quænam res teneant creaturas ordinatas & directas in suo statu, & quænam eas perturbent & inordinent.

4. b. *O Domine DEVS, qui in meis languoribus & in meis inamorationibus me visitas & consolaris!* Quia Tu habes perfectam Potestatem & perfectam Sapientiam & perfectam Voluntatem, omnia tua opera dant significationem de ordinatione in creaturis; quoniam, si darent significationem de inordinatione quæ proveniret à Te, significaretur quòd tua Potestas & tua Sapientia & tua Voluntas haberent defectum: igitur, quia verum est quòd tua Potestas & Sapientia & Voluntas non habeant ullum defectum, propterea ipsæ dant ita significationem de ordinatione, sicut potestas & sapientia & voluntas habentes defectum dant significationem de inordinatione.

5.

5. Nam, sicut inordinatio non potest esse in creaturis, *Domine*, nisi per defectum potestatis & sapientiæ & voluntatis, ita ordinatio non potest esse in eis, nisi per perfectionem tuæ magnæ Potestatis & tuæ excellentis Sapientiæ & tuæ gloriosæ Voluntatis.

6. Sed, quia homines nescii non sciunt cognoscere significationes ordinationis demonstratas per tuam Potestatem & Sapientiam & Voluntatem, *Domine*, nec sciunt cognoscere significationes inordinationis demonstratas per defectum potestatis & sapientiæ & voluntatis hominis, propterea non sciunt cognoscere ordinationem quæ est in creaturis, nec sciunt eam attribuere tuæ sanctæ Potestati & Sapientiæ & Voluntati, nec sciunt cognoscere inordinationem in creaturis, nec sciunt eam attribuere corruptæ potestati & sapientiæ & voluntati; & ideo opinantur esse ordinationem id quod est inordinatio, & esse inordinationem id quod est ordinatio.

7. *Misericors Domine, plene gratiâ & pietate!* Quando elementa componuntur in

Lib. IV. Dist. XXXV. Cap. CCXXXVII. 167
vegetabilibus & animalibus, significatur generatio formæ, quæ significat in eis ordinationem inter formam & materiam, quæ componunt vegetabilia & animalia.

8. Sed, quando elementa, *Domine*, dissolvuntur in vegetabilibus & animalibus, significatur & demonstratur corruptio & destructio formæ, quæ corruptio & destructio dat significationem & demonstrationem de inordinatione, quia omnis corruptio de necessitate significat inordinationem.

9. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, ordinatio, quam significat generatio, significatur per tuas Qualitates, quæ ordinaverunt elementa ut ex eis generentur individua vegetabilia & animalia, & inordinatio, quam significat corruptio, significatur per peccata & culpas, quæ accidentaliter sunt in homine per defectum potestatis & sapientiæ & voluntatis; quia, ut punias animalia quæ peccant per defectum potestatis & sapientiæ & voluntatis, das corruptionem vegetabilibus & animalibus, quæ corruptio significat ordinationem respectu tuæ perfectæ Potestatis

&

168 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
& Sapientiae & Voluntatis, & significat inordinationem respectu defectuosae potestatis & sapientiae & voluntatis hominis.

10. d. *Domine desiderate, Domine amate, Domine volite!* Calor & frigus, fames & sitis, infirmitas & aliae qualitates, quae dant passionem corpori hominis, sunt significatio & demonstratio inordinationis quae est in ipso; quia, si in corpore hominis nulla esset inordinatio, nullus homo sentiret calorem nec frigus, famem nec sitim, infirmitatem nec mortem.

11. Igitur, cum omnes istae passiones & plures aliae sint in corpore hominis, *Domine*, omnes ipsae significant inordinationem in quam cecidit homo per peccatum, quia ista inordinatio non potest esse in homine sine causa: quoniam, si sine causa esset in eo, significaretur in Te defectus ratione cuius inordinasses hominem: igitur, cum sit impossibile in Te esse ullum defectum & sit possibile in homine esse defectum, per hoc significatur, quod ordinatio, quae est in homine, veniat ex parte Tui, & inordinatio,

tio,

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXXXVII. 169
tio, quæ est in eo, veniat ex parte ipsiusmet
hominis.

12. Sed, quia homines nescii non sciunt
cognoscere significationes & demonstratio-
nes significantes & demonstrantes inordina-
tionem primi Parentis, ideo non sciunt cog-
noscere ordinationem quæ erat in eo ante-
quam peccaret, nec inordinationem quæ
advenit ei quando peccavit; & propterea
non sciunt quænam res sit ordinatio & quæ-
nam inordinatio, quia nemo potest hoc
scire, nisi sciat cognoscere significationes de-
monstrantes ordinationem & inordinatio-
nem.

13. e. *O Domine DEVS, qui es in memo-
ria & intellectu & voluntate tui servi!*
Quando anima hominis utitur virtutibus,
significatur quòd ipsa sit ordinata in se ipsa;
quia, quando homo est sapiens & justus. &
misericors & verus, demonstratur quòd sua
anima habeat in se ordinationem, cum sine
ordinatione non posset uti sapientiâ nec
justitiâ nec misericordiâ nec veritate.

14. Sicut anima hominis significat in
se

se ordinationem, quando utitur virtutibus, ita, *Domine*, ipsa significat in se inordinationem, quando utitur vitiis: igitur, quando homo est iratus & tristis & falsus & mendax & avarus & luxuriosus, significatur quòd sua anima sit inordinata in suo memorare & in suo intelligere & in suo velle.

15. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, quando anima dat in se significationem de ordinatione, significat tuam gratiam esse in ea; &, quando ipsa dat in se significationem de inordinatione, significat se esse privatam tuâ gratiâ per suam culpam.

16. f. *Singularis Domine, qui me facis desiderare mori pro Te!* Excellens perfectio quæ est in Te significat quòd Tu ames ordinationem in homine, ut ipse per eam veniat ad recipiendum gloriam in tua perfectione: igitur, cum hoc ita sit, per hoc significatur & demonstratur Te ordinasse quòd homo habeat veram legem ordinatam per quam sit ordinatus, quia impossibile esset hominem esse ordinatum sine lege vera & ordinata.

17. *Humilis Domine!* Per tuam Sapientiam & Honorationem & per necessitatem hominis significatur quòd lex quam dedisti homini sit vera & perfecta & incorruptibilis; quia, nisi talis esset, significaretur in Te defectus, & homo non posset per eam pervenire ad perfectionem, si ipsa haberet in se ullum defectum.

18. *Gloriose Domine!* In ordinatione ordinatoris significatur ordinatio operis, & in ordinatione operis significatur ordinatio ordinatoris; sed hæc significatio potest fieri dupliciter, quia perfectum ordinatorem oportet non recipere significationem inordinationis, licèt suum opus ex parte sui ipsius recipiat inordinationem, & opus perfectum oportet non recipere significationem inordinationis, licèt suus ordinator ex parte sui ipsius recipiat inordinationem.

19. g. *Misericors Domine, qui tuos benevolos liberas à manibus demonum!* Tu scis quòd ordinatio & inordinatio plus significantur in quatuor causis quàm in rebus quæ fiunt casualiter, quia meliùs demonstratur ordinatio

172 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
natio vel inordinatio quando fit occasionatè
quàm quando fit casualiter.

20. Quia occasio, *Domine*, est magis
propinqua & conjuncta cum *esse* quàm ca-
sualitas, propterea, quando ordinatio fit oc-
casionatè quatuor causis simul concordan-
tibus, plús apparet & clariús demonstratur
& significatur, quàm quando fit casualiter;
& hoc est, quia in operibus quæ fiunt casua-
liter non est tanta concordantia, quanta in
operibus quæ fiunt occasionatè; & hoc idem
est de inordinatione, quia plús apparet &
clariús demonstratur quando quatuor causæ
inordinantur, quàm quando inordinatio ve-
nit casualiter; & hoc est, quia res quæ fiunt
casualiter non possunt recipere tot contra-
rietates nec tot disconvenientias nec tot
inordinationes, quot recipiunt res quæ fiunt
occasionatè.

21. Igitur, cùm significatio & demon-
stratio ordinationis & inordinationis, *Dom-
ine*, plús appareat in rebus quæ fiunt occa-
sionatè, quàm in rebus quæ fiunt casualiter,
secundùm hoc significatur & demonstratur
quòd

quòd ordinatio vel inordinatio, quæ est in rebus creatis secundùm quatuor causas, non fit frustra, imò oporteat eam esse per aliquam occasionem; quia, si frustra esset, esset casualis & fortuita; &, si talis esset, plures essent ordinationes & inordinationes casualitatis quàm occasionis, & hoc est impossibile, quia sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd plures sint ordinationes & inordinationes quæ incedunt per occasionem, quàm quæ incedunt per casualitatem.

22. h. *Humilis Domine, qui per humilitatem appropinquasti meæ memoriæ & meo intellectui & meæ voluntati!* Quando homo amat Te plus quàm se, & amat suum proximum tantum quantum se ipsum, tunc significatur suus amor in ordinata dispositione; quia, cum Tu valeas plus quàm omnes creaturæ, dignum est quòd homo amet Te plus quàm se; &, cum omnes homines sint ejusdem speciei, dignum est quòd homo amet suum proximum tantum quantum se ipsum.

23. Quando homo, *Domine*, amat se plus

plús quàm Te, & amat se plús quàm suum proximum, tunc suus amor significat inordinationem & defectum; quia inordinatio & defectus est in homine amante id quod est vile plús quàm id quod est nobile, & amante unam rem plús quàm aliam ipsi æqualem.

24. Quando homo, *Domine*, amat suum proximum plús quàm Te & se ipsum, tunc significatur & demonstratur in suo amore inordinatio & defectus & culpa, quia inconveniens est amare creaturam plús quàm Creatorem, & etiam amare ipsam tantum quantum ipsum; & injuriosum est unum hominem amare alium plús quàm se ipsum, exceptâ tuâ gloriosâ Humanitate, quæ est magis digna amari ab omni homine quàm ullus homo à se ipso & ab alio.

25. i. *Creator Domine cæli & terra & omnium rerum!* Licèt bos non loquatur, tamen non significatur in eo inordinatio quæ significatur in homine muto per hoc quòd non loquatur; &, licèt libera voluntas non sit in animalibus irrationalibus, tamen non significatur in eis inordinatio, quæ significatur

retur

retur in homine si ipsa non esset in eo ; & hoc est, quia quædam proprietates conveniunt quibusdam animalibus per ordinationem & non aliis.

26. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia quædam qualitates significant ordinationem in quibusdam individuis per hoc quòd non sint in eis, & si essent in eis significarent inordinationem, & quædam qualitates significant ordinationem in quibusdam individuis per hoc quòd sint in eis, & si in eis non essent, significarent inordinationem; & hoc evenit, quia quodlibet individuum habet suas qualitates, quæ in eo dant significationem de ordinatione vel inordinatione.

27. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, secundùm hoc sequitur, quòd, licet qualitates sensuales non sint in substantiis intellectuales nec qualitates intellectuales in substantiis sensualibus, tamen carentia ipsarum in generali non det in substantiis significationem de inordinatione; sed, quando qualitates sensuales privantur accidentaliter in

in-

individuo sensuali, & ratione hujus privationis non potest individuum significare se ipsum nec res intellectuales, tunc significatur inordinatio in substantia sensuali; & quando qualitates intellectuales privantur in individuo intellectuali & ratione hujus privationis non potest individuum significare se ipsum nec res sensuales, tunc significatur inordinatio in substantia intellectuali.

28. K. *O Domine magne super omnes magnitudines, nobilis super omnes nobilitates!*

Quando homo vult percipere motum solis in firmamento & in aere, non videt quòd sol moveatur; & quando respicit in terra umbram radiorum ipsius, videt quòd radii moveantur: igitur hoc est res inordinata quòd homo videat motum radiorum solis in terra & non videat motum ipsius solis in firmamento nec in aere, quia plùs movetur sol in firmamento & in aere quàm sui radii in terra, cùm plus spatii circueat sol in firmamento & in aere quàm in terra per hoc quòd in firmamento & in aere sit multò major circulus quàm in terra; & hæc inordinatio

ordinatio est in homine per defectum visus ipsius, qui non sufficit ad videndum ita bene motus à se multum distantes sicut motus sibi propinquos, & ideo inordinatio debet attribui humano visui & non soli.

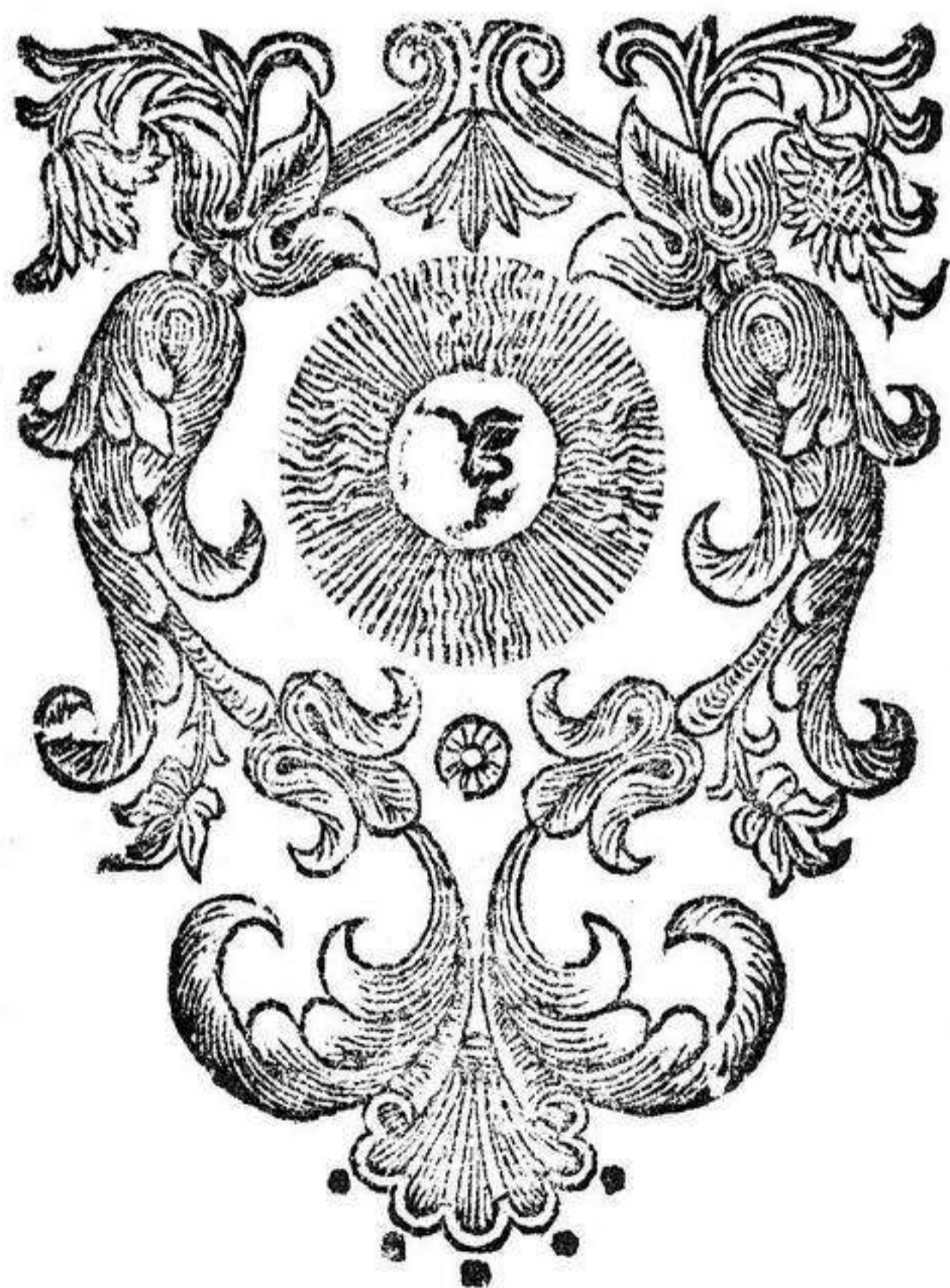
29. Unde benedictus sis, *Domine*, quia, quando potentia rationalis in homine demonstrat se dominari potentia sensitivæ, significat in ipso esse ordinationem, & quando potentia sensitiva demonstrat se dominari potentia rationali in homine, significat in ipso esse inordinationem; & hoc est, quia quò plus potentia rationalis utitur sua virtute, eò plus ordinationis exit ab ea, & quò plus potentia sensitiva utitur suâ naturâ, eò plus inordinationis generat in homine.

30. *Gloriose Domine* ! Peccatum & inordinatio, quæ sunt in homine, significant se venire ex parte hominis ; quia, sicut amaritudo, quam infirmus sentit in cibis dulcibus & boni saporis, venit ex parte inordinationis palati & non ex parte ciborum, ita inordinatio, quæ est in homine, significat se venire ex parte hominis, qui per peccatum

M

se

178 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
se corrupit & inordinavit: unde benedictus
sis, *Domine DEVS*, quia per tuam gratiam
& per tuum adiutorium recepit perfectio-
nem ista Arbor Qualitatum & Significatio-
num, quæ est facta ad gloriam Tui, qui es
noster Dominus DEUS.

Credere in unum
Deum. in Deum Patrem.
in Deum Filium.
in Deum S. Spiritum.
in Creatorem.
in Recreatorem.
in Glorificatorem.

Fides
potentialis
actualis:
vera
falsa:
naturalis
non naturalis:
quomodo operetur in anima
rationali

Ratio
Potentialis
Actualis:
Vera
falsa:
Naturalis
non Naturalis:
quomodo operetur in anima
rationali

Credere in Conceptionem
IESV CHRISTI:
in Nativitatem ipsius.
in Passionem ipsius. in Descensum ad
inferos.
in Resurrectionem. in Ascensionem. in:
Judicium bonorum et malorum

Arbor
Fidei et Rationis
in
Figura Sanctae Crucis
nostri Domini
IESV CHRISTI.

DISTINC. XXXVI.

DE ARBORE FIDEI ET RATIO-
nis in figura sancta Crucis.

CAPUT CCXXXVIII.

QVOMODO FIDES SIT IN HO-
mine potentialiter & actualiter.

*EV*S gloriose super omnes
glorias, magne super om-
nes magnitudines, nobilis
super omnes nobilitates!
Quia Fides potest esse in
homine potentialiter &
actualiter secundum di-

versitatem temporis, significatur tertius mo-
dus Fidei procedens de Fide actuali & de
potentiali, qui est medius inter Fidem poten-
tialem & Fidem actualem: igitur, cum hoc
ita sit, *Domine*, per istum modum dicimus
esse tres modos Fidei, qui sunt Fides poten-
tialis

180 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
tialis & Fides actualis & Fides media inter
potentialem & actualem.

2. *Honorate Domine!* Sicut Fides quæ
est potentialiter non est Fides quæ est actua-
liter, nec Fides quæ est actualiter est quæ
est potentialiter, ita Fides quæ est media in
quantum procedit à potentiali & actuali non
est Fides potentialis nec actualis, imò est alia
ab ipsis, quia aliter nulla esset differentia
inter Fidem potentialem & actualem: unde,
cùm Fides actualis quam Petrus habet quòd
Tu sis DEUS & Homo non sit Fides poten-
tialis per quam est ei possibile credere quod
Tu non sis DEUS & Homo, per hoc signifi-
catur quòd sit diversitas inter Fidem poten-
tialem & actualem, & per earum diversita-
tem significatur quòd sit alia Fides media.

3. Unde, quia hæc Arbor Fidei & Ra-
tionis est gravis ad tractandum & gravis ad
intelligendum, *Domine*; ideo oportet me-
morare & intelligere alias tres Arbores præ-
dictas, scilicet Arborem *esse & necessitatis &*
privationis & Arborem *sensualitatum & in-*
tellectualisatum & Arborem *Qualitatum* &

sig-

significationum; quia per demonstrationes & significationes qualitatum & proprietatum earum potest homo venire ad certam cognitionem Fidei & Rationis, secundum quod continentur in hac presentis Distinctione.

4. b. *Juste Domine honorate, Ordinator omnium rerum*! Per Arborem esse & necessitatis & privationis habet homo cognitionem de Fide & Ratione, quando eas inquit in rebus, quæ sunt potentialiter vel actualiter per possibilitatem vel per impossibilitatem vel per necessitatem vel per privationem.

5. Et per Arborem sensualitatum & intellectualitatum habet homo, *Domine*, cognitionem de Fide & Ratione secundum quod ostendunt res sensuales propinquæ & remotæ & res intellectuales propinquæ & remotæ; & hoc idem ostenditur per Arborem qualitatum & significationum, quia secundum quod quædam qualitates significant alias & secundum significationes qualitatum & substantiæ & secundum veras & falsas significationes & secundum significationes ordinationis & inordinationis significantur & demonstrantur Fides & Ratio.

6. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia sicut speculum est subjectum & instrumentum in quo homo videt suam faciem, ita tres Arbores prædictæ sunt demonstratio & significatio Fidei & Rationis, dummodo homo sciat recipere proprietates & qualitates & significationes illarum; sed, sicut speculum non potest demonstrare faciem homini, qui non aspicit ipsum, ita tres Arbores prædictæ non possunt demonstrare nec significare Fidem & Rationem homini, qui non tractat nec curat de earum qualitatibus & proprietatibus in sua memoria & intellectu & voluntate; & propterea, quando ista ignorantia est in homine, habet homo ignorantiam de Fide & Ratione.

7. c. *O Domine DEVS, qui meam imaginationem in amorasti de tua sancta Passione!* Primus modus est de Fide potentiali; unde dicimus quòd Fides potentialis sit in Ratione, quam homo scit per cognitionem & demonstrationem & significationem necessariam; quia, sicut homini est possibile scire per rationem necessariam aliquam rem, ita

est

est ei possibile oblivisci & ignorare illam rem, quam scit per rationem necessariam, & eam credere per Fidem sinè ulla demonstratione rationis necessariæ.

8. Unde, sicut Ratio venit de potentia in actum per abundantiam significationum & demonstrationum necessariarum, ita Fides revertitur de actu in potentiam per Rationem quæ est in actu per abundantiam significationum & demonstrationum necessariarum: igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, in quantum Ratio se extendit per memoriam & intellectum & voluntatem hominis, in tantum facit esse in potentia Fidem in memoria & intellectu & voluntate ipsius.

9. Unde benedictus sis, *Domine*; quia, sicut multæ figuræ sunt potentialiter in frusto auri vel argenti, ita multæ credentiæ vel Fides sunt potentialiter in anima hominis, & propterea ipsa est alterabilis de una Fide in aliam vel de una credentiâ in aliam, & quando recipit unam Fidem, relinquit aliam; sicut aurum, quando recipit unam figuram, relinquit aliam.

10. d. O Domine DEVS, qui in tuo amore honorasti me ! Secundus modus Fidei est, quando Fides est actualiter in *esse*, quin Ratio det homini ullam demonstrationem nec ullam significationem nec ullam affirmationem de hoc quod credit.

11. Unde, sicut figura hominis picta in pariete, *Domine*, significat formam hominis & deficit in significando materiam ipsius, ita Fides dat significationem de rebus possibilibus & deficit in dando significationem de necessitate rerum, quæ per argumentum & rationes naturales significatur; & quando Fides est in homine isto modo, tunc Fides est actualiter; & quando Ratio significat & demonstrat necessitatem rerum creditarum, quò fortiùs Fides ei resistit ejiciendo à memoria & intellectu & voluntate illam significationem, eò plus est Fides in simplici natura actualitatis.

12. Et hæc Fides actualis, *Domine*, non potest in uno tempore capi simul cum Ratione in anima hominis, & hoc est, quia ipsa quando est actualis implet totam memoriam

&

Li. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXXXVIII. 185
& intellectum & voluntatem ipsius animæ,
& propterea non potest in animam intrare
Ratio, nisi evacuando eam Fide & imple-
ndo eam scientiâ & cognitione; &, si ita esset
quòd Ratio & Fides actualiter essent simul
in anima hominis, Fides non esset Fides, imò
esset alia res contraria vel diversa à Fide,
& Ratio non esset Ratio, imò esset alia res
contraria vel diversa à Ratione; &, si hoc
ita esset, foret impossibile Fidem & Ra-
tionem esse in homine.

13. e. *O Domine, qui es pax & consolatio
& confortatio meorum amorum & meorum co-
gitationum!* Tertius modus Fidei est Fides
procedens à Fide actuali & à potentiali, &
hæc Fides est illa quam Christianus habet
in sua anima, quando tractat de rebus quæ
non sunt de natura Fidei; quia, postquam
Christianus recepit Fidem actualem de tua
gloriosa Trinitate & de tua sancta Incarna-
tione, & sua anima tractat de aliis rebus,
tunc remanet Fides & non privatur suo *esse*,
licèt anima non tractet in illo tempore de
tua Trinitate nec de tua Incarnatione.

14. Et, si ita esset, *Domine*, quòd Fides privaretur suo *esse*, quando anima tractat de aliis rebus, anima esset sinè Fide quoties non cogitat in tua Trinitate & Incarnatione; & si ita esset, significaretur, quòd ipsa esset in peccato & in malo statu: igitur, cùm homo debeat applicare memoriam & intellectum & voluntatem rebus sibi & suo proximo necessariis, per hoc significatur, quòd Fides remaneat in anima, licèt homo tractet de aliis rebus non pertinentibus ad Fidem, quia aliter ipse non esset ordinatus ad salvationem.

15. Unde, sicut nomen naturæ potiùs attribuitur & datur formæ quàm materiæ; ita, *Domine*, huic tertiæ Fidei oportet potiùs dari & appropriari nomen actualitatis quàm potentiæ per hoc, quòd potiùs sit in actu quàm in potentia.

16. f. *Singularis Domine æterne, propter quem mei oculi plorant & meum cor est in amore!* Vera Fides in homine venit de potentia in actum per duas res, quarum prima est tua gratia, quæ facit animam hominis venire ad credentiam & Fidem, & secunda est

Li. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXXXVIII. 187
est defectus sensualis naturæ, quæ non habet perfectionem sufficientem ad dandum intellectuali naturæ significationem & demonstrationem de veritate Fidei, nec natura intellectualis est parata & directâ ad recipiendum veras significationes demonstratas per ordinatam sensualitatem.

17. *Gloriose Domine!* Per alium modum venit credentia & Fides in homine de potentia in actum & de actu in potentiam, quia per inordinationem naturæ sensualis & naturæ intellectualis venit Fides de potentia in actum, quando res, quas natura sensualis non potest significare, credit natura intellectualis; & quando natura sensualis per suam ordinatam dispositionem eas significat, & intellectualis natura eas scit per Rationem, revertitur Fides de actu in potentiam; &, quando natura intellectualis per inordinatam dispositionem non scit recipere significationes sensuales ordinatas, tunc habet Fidem actualem in rebus, quas non scit cognoscere nec intelligere per Rationem.

18. Sicut Fides est in homine actualiter

per

188 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
per discordantiam & disconvenientiam naturæ intellectualis & naturæ sensualis, *Domine*, ita quandoque est in eo per concordantiam & convenientiam ambarum naturarum, quia quandoque natura sensualis dat intellectuali significationem de veritate Fidei in parte, & natura intellectualis per illam significationem recipit formam credentiæ & Fidei, quia plus amat Fidem quam Rationem; quoniam, sicut sensualitas dat animæ significationem de Ratione in pauca quantitate, ita anima in pauca quantitate scit & in multa quantitate virtutis credit; & quia paucum comprehenditur à multo, ideo potius datur nomen Fidei quam Rationi.

19. g. *O Domine DEVS, qui dedisti esse & gratiam tuo servo!* Sicut forma actualis & forma potentialis contrariantur in materia per privationem & per generationem & corruptionem, ita Fides & Ratio contrariantur in suo subjecto; quia Fides, quæ est actualiter in anima hominis, contrariatur Rationi, quæ est in potentia, & Ratio contrariatur Fidei; & hæc contrarietas evenit per hoc quòd

quòd Fides non velit privari suâ actualitate
& Ratio velit venire de potentia in actum.

20. *Gloriose Domine!* Sicut forma actualis non contrariatur potentialitati alterius formæ in hoc quòd non velit eam privare possessione potentialitatis in qua est, quia si hoc faceret perderet possessionem suæ actualitatis quam habet in materia, ita Fides actualis non contrariatur potentialitati Rationis in hoc quòd non desideret privare Rationem possessione potentialitatis in qua est; & propterea homines credentes, qui amant habere Fidem, non habent fervorem nec animositate deducendi Rationem de potentia in actum.

21. *Honorate Domine!* Sicut forma potentialis non facit ullam resistantiam alteri formæ potentiali in materia ambarum, ita Fides potentialis non facit ullam resistantiam Rationi potentiali in homine nec è converso, & hoc est, quia non est medium actuale inter ambas super quod moveatur contrarietas per desideratam possessionem actualitatis; quoniam, sicut tota contrarietas, quæ

quæ est inter unam formam & aliam, est super possessionem actualitatis in materia, ita tota contrarietas, quæ est inter Fidem & Rationem, est super possessionem actualitatis in subiecto sensuali vel intellectuali.

22. h. *O Domine DEVS plene donis & indulgentiis & amoribus!* Sicut non omnes formæ, quæ sunt potentialiter in materia, veniunt in actum, ita non omnis Fides, quæ est potentialiter in anima hominis, venit in actum; quia, sicut esset inconueniens, quòd omnes formæ potentiales venirent in actum, ita esset valde inconueniens & inordinatum, quòd homo crederet omnia, quæ potest credere.

23. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, per hoc significatur, quòd Fides, quæ est actualiter in homine, non sit tantæ quantitatis, quantæ est Fides, quæ est potentialiter in ipso; quia, sicut formæ, quæ sunt potentialiter, sunt plures quàm formæ, quæ sunt actualiter; ita Fides, quæ est potentialiter, est maior in potentia quàm Fides, quæ est actualiter, sit in actualitate.

24. Ratio, quare Fides non est tanta in actualitate quanta in potentia; *Domine*, est quia Fides quoad actualitatem non sufficit nisi ad unam credentiam tantum, sed Fides quoad potentialitatem sufficit ad multas credentias contrarias & diversas; quoniam, sicut materia sensualis non potest habere uno tempore nisi unam formam actualem & potest habere multas formas potentiales, ita anima hominis uno tempore non potest habere nisi unam Fidem actualem & potest habere plures potentiales.

25. i. *O Domine, qui facis tuum servum esse amatorem Tui Esse & subditum ipsi!* Necessarium est quod Fides & credentia non possit esse actualiter in homine, quin homo habeat meritum boni vel mali; quia, sicut forma non potest esse in actu sine materia, ita Fides & credentia non potest esse in actu sine merito: igitur, quando Fides venit de potentia in actum in anima, statim est in ea meritum.

26. Tertia forma Fidei, quæ est inter formam Fidei actualis & formam Fidei potentialis,

192 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
tentialis, *Domine*, per unum modum est in
peccato & culpa & per alium non: est in
peccato & culpa, quando homo hæreticus
credens falsitatem tractat de aliis rebus di-
versis ab illis, quas credit; & ideo, licet falsa
Fides non sit actualiter in memoria & intel-
lectu & voluntate ipsius, quando sua anima
non tractat de Fide & tractat de aliis rebus,
tamen non excusatur à culpa falsæ Fidei,
quam antea recepit & affirmavit in se ipso.

27. Fides media, quæ est inter Fidem
potentialem & actuaalem, est sinè peccato &
culpa, *Domine*, quando homo fidelis credens
veritatem & habens veram Fidem facit alias
res, quæ sunt peccatum, luxuriando vel fu-
rando vel occidendo, & non facit ipsas per
incredulitatem nec per falsam fidem, quia
tunc non peccat per Fidem, sed per alias res,
quæ non sunt similes Fidei.

28. K. *Domine DEVS, qui meam consci-*
entiam clarificas & meam spem fortificas!
Quia Fides non est homini possibilis nisi
per defectum sapientiæ & cognitionis, & ut
habeat meritum credendo id quod nescit,

&

& in Te non est ullus defectus, secundum hoc significatur, in Te non esse Fidem actualiter nec potentialiter; quoniam, si ipsa esset in Te, significaretur, esse in Te defectum sapientiæ & cognitionis.

29. Quoniam homines increduli & infideles habent falsam fidem actualiter & veram Fidem potentialiter, tuus servus, *Domine*, petit à Te gratiam, ut Tibi placeat seligere aliquos de sanctis hominibus religiosis & eos inamorare de tua sancta Passione in tantum, quòd non sit in eis timor mortis nec laboris, & eos citò mittere ad prædicandum & demonstrandum infidelibus veram Fidem Catholicam, ut Fides, quæ est in eis potentialiter, sit in eis actualiter.

30. Unde, quia Tu, *Domine*, es totus bonus & dulcis & amator omnis boni, & vera Fides est multò melior, quando est actualiter, quàm quando est potentialiter, & falsa Fides est multò peior, quando est actualiter, quàm quando est potentialiter, propterea placeat Tibi fidelibus Christianis dare tantum fervorem & ardorem, & tantam

N

ani-

194 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
animositatem & virtutem in amando & honorando Te de tota sua potestate, quòd extrahant infideles à falsa fide & errore, & eos inducant ad viam veritatis, ut omnes simul simus amatores & laudatores Tui, qui es noster Dominus DEUS.

CAPUT CCXXXIX.

QUOMODO RATIO SIT IN homine potentialiter & actualiter.

1. **O** *DEVS Rex Regum, Sancte Sanctorum, Domine Dominorum!* Tu scis quòd Ratio sit quatuor modis, quorum primus est, quando Ratio est potentialis, secundus, quando est actualis, tertius, quando est media inter potentialem & actualem, & quartus, quando est media inter potentiam rationalem & potentiam sensitivam.
2. Igitur, cùm Ratio ita dividatur, *Domine*, quandoque est Ratio in homine potentialis, & quandoque actualis, & quandoque media inter potentialitatem & actualitatem,

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXXXIX. 195
tatem, & quandoque media inter potentias
rationalem & sensitivam: unde, quando Ra-
tio est in homine potentialis, tunc nullam
habet operationem in ipso; &, quando Ra-
tio est in homine actualis, tunc homo cog-
noscit & scit veritatem per ipsam Rationem
& per demonstrationem necessariam; &,
quando Ratio est in homine media inter
potentiam & actum, tunc est in ipso partim
actualis & partim potentialis; &, quando est
media inter potentias rationalem & sensi-
tivam, tunc habet partem de intellectualitate
& partem de sensualitate.

3. Unde benedictus sis, *Domine DE-
VS*; quia sicut veritas maximè significatur
& demonstratur verè, quando Ratio est ac-
tualis; ita falsitas maximè significatur falsò,
quando Ratio est media inter potentias sen-
sitivam & rationalem.

4. b. *Domine vere DEVS*, qui creasti
*meam memoriam ad Te memorandum, & me-
um intellectum ad Te intelligendum, & meam
voluntatem ad Te amandum!* Primus modus
Rationis est, quando Ratio est potentialiter

in

196 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
in homine, & caret actualitate in memoria &
intellectu & voluntate, dum anima non me-
morat nec intelligit nec vult per Rationem
id, quod memorat & intelligit & vult per
credentiam & Fidem, sinè cognitione & de-
monstratione argumentationis necessariæ.

5. Si Ratio, *Domine*, non esset in tribus
virtutibus animæ hominis potentialiter, im-
possibile esset, quòd homo posset memorare
& intelligere & velle ullam rem per creden-
tiam & Fidem; quia, dum Ratio non esset
in potentia, oporteret eam esse in actualitate,
& si ipsa esset in actualitate, non esset Fides
nec credentia: igitur, si Ratio non esset
potentialiter in anima hominis, id, quod cre-
ditur uno tempore, non posset cognosci &
sciri alio tempore.

6. Unde, cùm Ratio, *Domine*, sit actua-
liter intrà animam infantuli parvuli, & in
eo non intret in memoriam & intellectum
& voluntatem, quousque ipse creverit, per
hoc significatur & cognoscitur, quòd Ratio
sit potentialiter in memoria & intellectu &
voluntate infantis quamdiu est parvulus;
quia,

quia, nisi potentialiter esset in eis, tantam cognitionem haberet infantulus, quando est parvus, quantam habet, postquam crevit: igitur, si Ratio potentialiter non esset in infantulo, quando ipse est magnus, non haberet plus cognitionis, quàm quando est parvus.

7. c. *O Domine DEVS, qui tuum servum facis desiderare paupertatem, ut habeat divitias dulcedinis & amoris!* Secundus modus Rationis est, quando Ratio est actualiter in homine, sicut est in homine, qui per veras significationes & demonstrationes necessarias habet cognitionem de rebus, quæ verè significantur & demonstrantur, & hanc cognitionem habet sinè ulla dubitatione & sinè credentia & Fide per solas rationes sensuales & intellectuales demonstratas & significatas sensualiter & intellectualiter.

8. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia hæc Ratio actualis est splendor & lumen, per quod homo scit ire per viam veritatis sensualiter & intellectualiter; & sicut lumen & splendor sunt super terram per

præ-

præsentiam solis, ita per istam Rationem actualem, quæ est in homine, est homo illuminatus in sua memoria & in suo intellectu & in sua voluntate: unde benedictus sis, *Domine*, qui adeò nobilem creaturam, sicut est Ratio, creasti in homine, & beati sunt omnes, qui istam creaturam sciunt habere in actu in sua memoria & in suo intellectu & in sua voluntate.

9. Nam ista Ratio actualis, *Domine*, est in homine melior res, quæ in eo sit creata; quia per ipsam est homo rationalis & nobilitatus super alias creaturas carentes Ratione, & per ipsam est homo paratus ad gloriam perdurabilem, cum per ipsam habeat cognitionem de tua excellenti Bonitate & de creaturis & de tuis operibus, & cum ipsa sit laudator & amator Tui & tuorum operum.

10. d. *O Domine DEVS, qui, eò plús tuum servum amas, quò plús Te vocat & ad Te clamat in suis necessitatibus!* Tertius modus Rationis est, quando Ratio est media inter potentiam & actum: unde dicimus, quòd
ista

ista Ratio fit in triplici statu, quorum primus est, quando Ratio est actualiter intrà animam & non in memoria nec intellectu nec voluntate, sicut est in infantulo parvulo, ex quo in corpore ipsius creasti animam; &, quia ipse in sua memoria & intellectu & voluntate non utitur Ratione, quousque creverit, ideo est Ratio potentialiter in his tribus virtutibus, in quibus esset actualiter, si corpus esset paratum instrumentum, ut ipsa in eis posset esse actualiter; & propterea privatio actualitatis in Ratione non provenit ex parte animæ sed solum ex parte corporis, quod est corruptum per peccatum.

11. Secundus status est, *Domine*, quando Ratio est in anima hominis actualiter, & anima tractat de Fide in sua memoria & intellectu & voluntate, sicut accidit in homine, qui per rationes necessarias affirmat uno tempore Te esse in Trinitate & in Unitate, & alio tempore per Fidem & credentiam affirmat Te esse incarnatum & natum & mortuum pro nobis peccatoribus: unde hæc Ratio est actualiter in anima hominis

200 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
minis, quoniam ipsa concepit significatio-
nes necessarias de tua Trinitate & Unitate,
& est potentialiter in tribus virtutibus ip-
sius, quas ipsa habet in tua Incarnatione
& Nativitate & Morte per Fidem & cre-
dentiam; &, quia tua Incarnatio est diversa
à tua Trinitate, propterea Ratio uno modo
est actualiter in anima per cognitionem tuæ
Trinitatis, & alio modo est in ea potentia-
liter per credentiam & Fidem tuæ Incarna-
tionis.

12. Tertius status est, *Domine*, quando
Ratio non vult sequi suum cursum & se-
quitur cursum Fidei & credentiæ, sicut ac-
cidit in homine, qui per rationes vult me-
morare & intelligere tuam Trinitatem vel
tuam Incarnationem; &, si memoria deficit
in memorando & intellectus in intelligen-
do, Ratio relinquit suum cursum & se in-
clinat ad Fidem & dat ei suam actualitatem,
consentiendo, quòd Fides memoret & in-
telligat id, quod ipsa non potest memorare
& intelligere: unde, quia ista operatio,
Domine, est rationabilis & necessaria homi-
nibus

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXXXIX. 201
nibus ignorantibus, qui per Rationem non
sciunt cognoscere & amant cognoscere per
Fidem, propterea dicitur, quòd ista talis Ra-
tio sit media inter actum & potentiam, eò
quòd principio sit actualiter & in fine poten-
tialiter; & ideo est media, quia habet unam
terminationem in actualitate & aliam in po-
tentia.

13. e. *O Domine DEVS, qui es excellens
& altus super omnes virtutes!* Quartus mo-
dus Rationis est, quando potentia rationalis
est serua & subdita sensitivæ & ista est do-
mina illius, & hæc talis ratio habet falsam
formam, sicut statua, quæ demonstrat simili-
tudinem hominis & est lignum & pictura, &
ideo hæc Ratio assumit falsam formam, quia
non utitur suâ propriâ virtute.

14. Nam, sicut ignis & aer in plumbo
cadente deorsum non possunt moveri sur-
sum per suam naturam & moventur deor-
sum per naturam plumbi, quod est composi-
tum in majori quantitate de terra & aqua
quàm de igne & aere, ita Ratio, quæ est ser-
ua sensitivæ, facit id, quod est de natura sen-
sitivæ

202 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
sitivæ, & non potest facere id, quod est suæ
propriæ naturæ, quamdiu est serva; &, quia
Ratio, *Domine*, est isto modo serva & capta,
recipit falsas significationes & affirmat esse
verum id, quod est falsum, & esse falsum id,
quod est verum; quoniam, sicut vitrum fit
speculum per hoc, quòd recipiat stagnum, &
demonstrat figuras aspicientibus se in eo; ita
Ratio per hoc, quòd recipiat inordinationem,
recipit falsas significationes & falsò signifi-
cat id, quod putat intelligere, sicut specu-
lum obliquum falsò significat figuras.

15. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*,
quia, sicut perturbatio humorum perturbat
in homine gustum, qui sentit amaritudinem
in cibis sapidis & dulcibus, ita alteratio,
quam recipit potentia rationalis per hoc,
quòd se privet suo dominio & se subdat po-
tentia sensitivæ, perturbat Rationem, quæ
non scit cognoscere veritatem & falsitatem;
&, si quandoque eas cognoscit, non scit or-
dinatè eis uti: unde benedictus sis, *Domine*,
quia per talem Rationem ita inordinatam
fiunt homines peccatores & culpabiles, &
sunt similes bestiis sylvestribus.

16. f. *Miserator Domine mearum culpabilium voluntatum & mearum vanarum cogitationum* ! Quando homo habet cogitationem de prædictis quatuor modis, in quos Ratio dividitur, tunc est directus & ordinatus ad habendum suum ingenium & suum intellectum & suos quinque sensus intellectuales in cognitione veritatis; sed, quando homo non cognoscit quomodo Ratio fit actualiter & quomodo fit potentialiter & quomodo fit inter potentiam & actum & quomodo fit deviata à sua natura, tunc est in errore & non scit uti Ratione, secundum quod convenit.

17. Quia quidam homines utuntur Ratione actuali, quæ est in sua propria virtute actualiter, & alii utuntur Ratione alteratâ de sua virtute per hoc, quòd sit subdita potentia sensitivæ, & alii utuntur Ratione mediâ inter potentiam & actum, & alii habent Fidem & non Rationem, nisi potentialiter; propterea, *Domine*, sunt quidam homines concordantes cum aliis & sunt quidam contrarii aliis, & per hoc eveniunt labores & contentiones in mundo.

18. Nam homines utentes Ratione actuali, quæ est simpliciter in sua propria virtute, *Domine*, affirmant veritatem & nolunt recipere falsas significationes datas ab hominibus utentibus Ratione subditâ potentiæ sensitivæ, & propterea fit discordia & contentio inter utrosque ; & homines amantes Fidem & credentiam sunt contrarij hominibus amantibus Rationem, & propterea contrariantur sibi invicem habendo bonam intentionem, quia quilibet putat ratiocinari & dicere veritatem.

19. g. *O Domine DEVS*, qui elevas & exaltas meas considerationes & meas devotiones in tuis honorationibus! Potentia imaginativa uno modo est intrâ Rationem & alio modo est extra ipsam; quia, quando Ratio est in actu, tunc imaginatio est intrâ ipsam; &, quando Ratio est in potentia & imaginativa in actu, tunc imaginativa est extra Rationem in Fide, quæ privat ipsam Rationem possessione actualitatis.

20. Et ideo, quando imaginativa, *Domine*, est in Ratione, quæ simpliciter est in
sua

sua virtute actualiter, tunc imaginatio, quam homo habet, est vera de necessitate; sed, quando imaginativa est in Fide, tunc est possibile, quòd imaginatio sit vera vel falsa, quia Fides non sequitur significationes necessarias plùs, quàm non necessarias significatas per Rationem inordinatam.

21. Nam Ratio, quæ est subdita & serva potentia sensitivæ, *Domine*, uno modo significat veritatem & alio falsitatem; quia, in quantum habet partem suæ naturæ, in tantum significat veritatem, & in quantum habet partem potentia sensitivæ, in tantum significat falsitatem: igitur, sicut color medius compositus ex albedine & nigredine demonstrat partim albedinem & partim nigredinem, demonstrando se ipsum in colore rubeo vel viridi vel cæruleo vel croceo; ita imaginatio, quæ intrat in Rationem servam sensitivæ, partim imaginatur veritatem & partim falsitatem; & propterea est homo in dubio & suspicione, & quandoque credit & affirmat & quandoque discredat & negat.

22. h. *O Domine DEVS, qui in amoras*

meas

206 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
meas recordationes & meas cogitationes & mea
desideria! Tu scis quòd imaginatio uno tem-
pore sit subjecta Rationi & alio Fidei; quia
ita possibile est hominem imaginari id, quod
credit & non scit, sicut imaginari id, quod
scit per certam demonstrationem Rationis;
&, quando imaginatio est subjecta Rationi,
tunc Fides est in potentia & Ratio in actu;
& quando imaginatio est subjecta Fidei,
tunc Ratio est in potentia & Fides in actu.

23. Quando homo, *Domine*, imagina-
tur aliquam rem & super ipsam affirmat pos-
sibilitatem & impossibilitatem, tunc priva-
tur Ratio actualitate & transit in potentiam;
quia affirmatio possibilitatis & impossibilita-
tis plùs concordat & convenit cum Fide
quàm cum Ratione, eò quòd Ratio demonst-
ret significationes, per quas res possibles
sunt contrariæ impossibilibus & impossibles
possibilibus, & Fides non tractat de signifi-
cationibus necessariis.

24. Unde, sicut imaginatio, *Domine*,
concordat & convenit cum Fide affirmando
duas res contrarias esse possibles vel impos-
sibles,

fibiles, ita per oppositum concordat & convenit cum Ratione affirmando de duabus rebus contrariis necessario oportere unam esse possibilem & aliam impossibilem, sicut homini est possibile esse homo dum habet animam & est ei impossibile esse homo dum ipsam non habet.

25. i. *Domine Creator mee anime, ut contempletur in tuis perfectionibus memorando & intelligendo & volendo!* Tu scis quòd res potentiales non sint ita prope esse sicut res actuales, & propterea est contentio inter Rationem & Fidem super actualitatem; quia, sicut duæ formæ contendunt super actualitatem & una vult privare aliam, ita Ratio & Fides contendunt, quia quælibet amat esse in actualitate.

26. Uno modo contendit Ratio contra Fidem, *Domine*, & alio modo contendit Fides contra Rationem, quia Ratio vult totaliter privare Fidem actualitate, eò quòd non possit venire de potentia in actum, quousque eam privaverit; sed Fides contendit contra rationem, quia vult esse supra ipsam
sicut

208 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
sicut oleum supra aquam, quoniam, quod
Ratio non scit nec potest intelligere nec
significare, Fides vult credere & affirmare
sinè ullis demonstrationibus necessariis.

27. *Gloriose Domine!* Super possibilitatem & impossibilitatem movetur contentio inter Fidem & Rationem; quia id, quod Ratio significat impossibile, Fides credendo significat possibile, & id, quod Ratio significat possibile, Fides credendo significat impossibile; & dum hæc contentio est inter Fidem & Rationem, tunc ambæ sunt simul in actu; sed, quando una vincit aliam, tunc una est in actu & alia in potentia.

28. K. *O Domine DEVS, in quo est vera sapientia & verus honor!* Initium, in quo incipit Ratio venire de potentia in actum, sunt significationes sensuales, per quas ascendit Ratio ad *esse* actualiter in demonstrationibus intellectualibus; & initium, in quo incipit Fides venire de potentia in actum, est privatio significationum sensualium & intellectualium: igitur, sicut Ratio ascendit ad potentiam rationalem per significationes

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXXXIX. 209
tiones necessarias, ita Fides ascendit ad ipsam per privationem significationum necessariarum & per significationes non necessarias:

29. Sicut duo corpora, *Domine*, non possunt esse simul in uno loco, ita Fides & Ratio non possunt esse simul in homine in ordine ad unam rem; quia Ratio uno modo intelligit & scit & demonstrat, & Fides alio modo opposito credit & affirmat & opinatur.

30. Quia anima non potest habere suas virtutes in actu dum est in corpore sine adiutorio ipsius corporis, propterea Fides est in homine per hoc, quod Ratio per defectum corporis non possit esse semper in actu; sed non ita erit, *Domine*, in alio saeculo, quia impossibile erit in eo esse Fidem tam actualiter quam potentialiter, eò quod Ratio semper erit actualiter & nunquam privabitur actualitate, imò continuo & infinite glorificabitur in tua Essentia divina.

O

CAPUT

QVOMODO HOMO HABEAT
cognitionem de Fide vera & de falsa.

1. **O** *DEVS sapiens, fortis super omnes*
a. *nobilitates, magne & mirabilis su-*
per omnes virtutes! Quatuor modis oportet
tractare de Fide in hoc loco, quorum pri-
mus est, *Domine*, quando Fides est vera per
defectum naturæ sensualis, secundus, quan-
do Fides est vera per perfectionem naturæ
intellectualis, tertius, quando Fides est falsa
per inordinationem naturæ sensualis, &
quartus, quando Fides est falsa per inordina-
tionem naturæ intellectualis.

2. Unde benedictus sis, *Domine DE-*
VS, quia, sicut voluntas exit à memoria &
intelligentia, ita per tuam gratiam vera Fi-
des nascitur & derivatur à defectu sensuali-
tatis & à perfectione intellectualitatis; &
quia in omni falsa Fide est privatio tuæ gra-
tiæ, ideo omnis falsa Fides nascitur & de-
rivatur à defectu & inordinatione sensuali-
tatis & intellectualitatis.

3. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, secundum hoc significatur & demonstratur quod vera & falsa Fides differant & contrariantur in subjecto & in forma, quia vera Fides venit per gratiam, & falsa venit per defectum gratiæ, & vera Fides nascitur de naturis sensuali & intellectuâ concordantibus in formando eam, & falsa nascitur de naturis sensuali & intellectuâ discordantibus in formando eam

4. b. *O Domine, qui es Lumen & Splendor meæ animæ & meorum amorum!* Primus modus Fidei est, quando Fides formatur in veritate per defectum naturæ sensuales; quia, si natura sensuales non deficeret in significando & demonstrando veritatem, homo perciperet per Rationem res, quas non potest percipere, nisi per Fidem, per hoc, quod natura sensuales deficiat in dando significationem & demonstrationem de veritate illarum.

5. Quando homo, *Domine*, sensualiter videt vestigia pedum alicujus animalis, tunc suus visus sensuales deficit in dando ei significationem

nificationem & demonstrationem de animali an sit masculus vel foemina, & an sit coloris albi vel nigri; &, quando homo affirmat & credit veritatem de illo animali ejus est vestigium, tunc Fides est vera per perfectionem naturæ intellectualis & per defectum naturæ sensualis, quia casualiter anima divinat & credit veritatem, quam sensualis natura non potest ei significare nec demonstrare.

6. Unde, quia natura sensualis, *Domine*, est finita & terminata intrà breviores terminos quàm natura intellectualis, propterea natura intellectualis divinat veritatem in re, quam sensualis natura non potest ei significare & demonstrare, & tunc est vera Fides per defectum naturæ sensualis; & si ita esset quòd natura sensualis sufficeret ad significandum & demonstrandum veritatem naturæ intellectuali & ista reciperet hanc significationem & demonstrationem, tunc homo non haberet cognitionem de veritate secundum Fidem, sed secundum Rationes necessarias.

7. c. *Domine vere DEVS*, qui memor fuisti tui servi in suis tribulationibus & pressuris & necessitatibus ! Secundus modus Fidei est, quando Fides est vera per perfectionem naturæ intellectualis, sicut quando homo habet tantam patientiam & firmitatem & fidelitatem in se, quòd non possit commoveri ad iram vel deceptionem vel falsitatem per ullam occasionem, quam ei det homo iratus & falsus & infidelis.

8. Unde, quando significationes & demonstrationes sensuales falsò significantur & demonstrantur per naturam sensualem, & volunt inclinare naturam intellectualem ad credendum falsitatem, *Domine*, & natura intellectualis non consentit illis falsis significationibus & demonstrationibus, & amat plus credere id, quod verè credit, quin ei detur ulla vera significatio & demonstratio, tunc Fides est vera per perfectionem & virtutem naturæ intellectualis, & hæc Fides est meritoria magni præmii.

9. Nam natura sensualis, *Domine*, tunc est contraria intellectuali in hoc, quòd ei det

Contrarias significationes ne credat veritatem, & virtus naturæ intellectualis non finit se vinci & superari ab illis falsis significationibus, & credit veritatem, quin ei sit significata & demonstrata sensualiter vel intellectualiter : igitur, cū hoc ita sit, illa Fides, cui sensualitates sunt magis contrariæ, significatur melior aliis, dummodo ipsa sit intrā virtutem naturæ intellectualis, quia nisi intrā ipsam esset, non posset esse vera Fides.

10. d. *Invocate Domine, adorete, glorificate, benedite* ! Tertius modus Fidei est, quando Fides est falsa per inordinationem sensualitatis, sicut quando homo habet valde magnum amorem erga aliquam personam, & per nimiam magnitudinem illius amoris inordinantur in eo sensualitates, & videtur ei, quòd videat & audiat aliquas res, per quas videtur ei se amari ab illa persona.

11. Unde, si iste homo, *Domine*, non ametur ab illa persona, à qua credit se amari, tunc sua Fides est falsa, & hæc Fides recipit falsam formam ratione sensualitatum, quæ ei dant falsas significationes; quia, quan-

do homo est vehementer constrictus amore vel timore, recipit falsas significationes & eas credit, & non vult credere veras significationes contrarias illis.

12. Et propterea, *Domine*, quando homines infideles sunt amatores consuetudinum & usuum sensualium, in quibus suus error & sua falsa Fides eos posuit, præ magno amore, quem habent erga illas consuetudines & usus, contemnunt & vilipendunt omnes consuetudines & usus Catholicorum, eò quòd habeant Fidem & credant suas malas consuetudines & educationes habere majorem concordantiam & convenientiam cum vera Fide quàm consuetudines & educationes Catholicorum, qui verâ Fide se dirigunt in suis consuetudinibus & educationibus; quia, sicut Saraceni, præ magno amore, quem habent in hoc mundo erga foeminas, habent Fidem, quòd in alio saeculo habebunt illas, & credant esse falsam omnem Fidem contrariam huic rei, quam ipsi valde amant, ita Catholici, *Domine*, habent adeò magnum amorem erga Te, quòd contemnunt & discredant

216 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
credant omnem credentiam, quæ credat in
paradiso esse gloriam ciborum & foemina-
rum & aliarum rerum, nisi Tui tantum.

13. e. *O Domine DEVS, qui me creasti
& recreasti & beneficiasti & inamorasti!*
Quartus modus Fidei est, quando Fides est
falsa per inordinationem naturæ intellec-
tualis inordinatæ per naturam sensualem;
quia, sicut Fides recipit formam falsæ cre-
dentiaæ & opinionis per inordinationem sen-
sualitatis perturbatæ per inordinatam intel-
lectualitatem, ita recipit formam falsæ cre-
dentiaæ & opinionis per inordinationem in-
tellectualitatis perturbatæ per inordinatam
sensualitatem.

14. Hoc patet in muliere, quæ valde
amat suam filiam, quam perdidit, *Domine,*
& inveniendò vestigia pedum alicujus viri
sequitur illa vestigia credendo & habendo
fidem, quòd illa sint vestigia pedum suæ fi-
liæ; & tunc ista fides est falsa, & sua falsitas
generatur & formatur in anima, quæ amat
& cogitat & imaginatur plus invenire ves-
tigia foeminaæ, quàm viri, quia anima in suo

me-

memorare & intelligere & velle est adeo plena re amatâ, quòd non possit in ea capi significatio & demonstratio rei non amatae.

15. Per istum modum nimii amoris formatur, *Domine*, falsa Fides, & etiam per nimis magnum timorem, quia multi sunt homines, qui habent falsam Fidem, & sua anima cogitando & imaginando & percipiendo cognoscit falsitatem ipsius; &, quia ipsi habent nimis magnum timorem ne deciperentur, si illam Fidem desererent, non audent aliam Fidem credere, & claudunt & excoecant suos oculos intellectuales, & manent tanquam bestiae in Fide, in qua sui parentes vel antecessores eos posuerunt.

16. f. *Domine vere DEVS, qui in hoc saeculo fecisti venire tuum servum ad Te honorandum & benedicendum!* Sicut vas vacuum est ita paratum ad recipiendum vinum sicut aquam, ita cogitatio & imaginatio & affirmatio sunt res aequè paratae ad recipiendum veritatem sicut falsitatem, quia ita faciliter cogitatio & imaginatio cogitando & imaginando possunt recipere & affirmare falsam
Fidem

Fidem, sicut veram; quoniam, sicut materia est subiectum potens recipere formas contrarias, ita cogitatio & imaginatio sunt res, quæ possunt affirmare Fides contrarias.

17. Sicut cogitatio & imaginatio & affirmatio sunt res subiectæ veritati & falsitati, ita, *Domine*, veritas & falsitas sunt res subiectæ cogitationi & imaginationi & affirmationi; quia, nisi essent eis subiectæ, homo non posset cogitare nec imaginari nec affirmare veritatem & falsitatem: igitur, cum hoc ita sit, propterea homo tenetur habere in sua cogitatione & imaginatione & affirmatione veram Fidem, ne in eas intret falsa Fides.

18. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia vera Fides venit in homine de potentia in actum per virtutem naturæ intellectualis, quæ recipit gratiam & benedictionem & donum à sancto Spiritu, & falsa Fides venit in homine de potentia in actum per defectum naturæ intellectualis corruptæ & inculpatae & conspurcatae in peccato, ratione cuius non habet sanctitatem nec

munditiam, per quas sit dignus recipere donum & gratiam veræ Fidei per operationem sancti Spiritus: igitur, cum hoc ita sit, beati sunt, qui habent veram Fidem, & perdurabiles poenæ expectant illos, qui habent eam falsam.

19. g. *Domine liber, Domine humilis, Domine pie!* Tu scis quòd sensualiter ignis significet fumum, quia ignis sensualis de necessitate facit fumum, & fumus significet ignem, quia exit ab igne; & simili modo est significatio intellectualis, quam vera Fides dat de tua Perfectione & tua Perfectio de vera Fide, quia vera Fides non posset venire in *esse* per se sine tua Perfectione, nec tua Perfectio posset esse perfecta, si daret homini falsam Fidem & privaret ipsum verâ.

20. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia non est similis significatio inter tuam Perfectionem & falsam Fidem, quoniam tua Perfectio significat falsam Fidem esse in falsitate & non in veritate, & falsa Fides falsò significat in Te non esse perfectionem: unde tua Perfectio significat suammet

220 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
met veritatem per hoc, quòd demonstret
non esse veritatem id, quod est falsitas, &
falsa Fides significat suammet falsitatem per
hoc, quòd significet in Te esse defectum, qui
non potest esse in Te.

21. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, qui
volunt inquirere veram & falsam Fidem,
sequantur significationes, quas tua gloriosa
Perfectio significat, & significationes, quas
Fides significat; quia vera Fides significat
tuam Perfectionem & tua Perfectio signifi-
cat veram Fidem, & falsa Fides significat
in Te defectum & tua Perfectio significat
defectum in falsa Fide.

22. h. *O Domine DEVS, qui es fons verae
vitae, in quo omnes meae vires confidunt!* Vera
Fides meliùs significatur & demonstratur per
ordinationem intellectualem, quàm per Rhe-
toricam & pulchras dictiones & elegantias
verborum sensualium, & hoc est, quia vera
Fides fortiùs concordat in natura & pro-
prietate cum ordinata intellectualitate quàm
cum ornata sensualitate; quoniam, quò plùs
Fides est in intellectualem natura quàm in
sen-

sensuali, eò plus perfectionis recipit per ordinatas intellectualitates quàm per ordinatas sensualitates.

23. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, secundùm hoc significatur, quòd vera Fides meliùs demonstratur in perfectione naturæ intellectualis quàm in pulchritudine & elegantia verborum; quia, si per elegantiam & pulchritudinem verborum posset homo facere de veritate falsitatem & de falsitate veritatem, quò pulchriora & elegantiora essent verba, eò veriora essent, quod est falsum; quia multa verba non pulchrè ornata continent plus veritatis, quàm multa pulchrè & eleganter ornata fundata supra falsitatem.

24. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia, sicut homo justus, qui est senex & turpis figuræ valet multò plus quàm homo peccator, qui est juvenis & pulcher, ita vera Fides valet multò plus, licèt significetur per verba non pulchrè ornata nec bene rhetoricata, quàm falsa Fides, quæ per pulchra verba & bene rhetoricata significatur, &
hoc

hoc provenit ex hoc, quòd Fides sit plùs de natura intellectuali quàm de sensuali; quia, si ipsa plùs esset de natura sensuali quàm de intellectuali, quò melior & pulchrior esset natura sensualis, quæ eam significat, eò melior esset Fides per eam significata.

25. O Domine DEVS, qui es tota mea consolatio & mea contemplatio! Quando potentia rationalis est ordinatè domina omnium aliarum potentiarum & omnes ei obediunt & ipsa est super omnes, tunc est in adeò magna virtute & perfectione, quòd sit digna esse subjectum, in quo sit vera Fides.

26. Sed, si ita sit, Domine, quòd potentia rationalis non sit in sua vi & in sua virtute & sit inordinata & serva & subdita potentia sensitivæ, tunc non est digna esse subjectum, in quo sit vera Fides; imò oportet ipsam esse subjectum, in quo sit falsa Fides; quia, sicut est res magnæ injuriæ & falsitatis, quòd potentia rationalis sit subdita sensitivæ, ita est res magnæ injuriæ, quòd hæc potentia rationalis contineat in se veram Fidem, cujus est valde indigna.

27. Igitur, cūm hoc ita sit, *Domine*, secundūm hoc significatur & demonstratur illam Fidem, secundūm quam potentia rationalis est fortiūs subdita potentia sensitivæ, esse falsam, & illam, secundūm quam potentia rationalis est fortiūs domina sensitivæ, esse veram.

28. K. *O Domine memorate & intellectu & volite á tuo servo!* Sicut homini se aspicienti in duobus speculis uno recto & veraci & alio obliquo & mendaci speculum obliquum demonstrat unam figuram & speculum rectum aliam, licet forma, ex qua istæ duæ figuræ generantur non sit nisi una, scilicet facies hominis se aspicientis in illis duobus speculis; ita, licet anima hominis non sit nisi una in se recipit duas formas Fidei unam veram & aliam falsam, & veram recipit per ordinatas sensualitates & intellectualitates, & falsam per inordinatas sensualitates & intellectualitates.

29. Unde, sicut speculum verax demonstrat veritatem per ordinationem, quam habet in se & per ordinationem, quæ est in
homine

homine in eo se aspiciente, ita, *Domine*, vera Fides demonstrat veritatem per sensualitates & intellectualitates ordinatas in significando tuam Perfectionem ; &, sicut speculum mendax habet in se defectum, ratione cuius non potest significare veritatem homini in eo se aspicienti ; ita sensualitates, quando perturbant se ipsas & intellectualitates, non possunt significare veritatem ratione perturbationis, quam habent in se, & significant esse verum id, quod est falsum, & esse falsum id, quod est verum, & per istas significationes generant falsam Fidem.

30. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut vera Fides venit à directione & ordinatione & à perfecta virtute rationali recipiente gratiam à tua Virtute, ita falsa Fides venit à defectu & inordinatione & privatione virtutis rationalis affirmantis falsitatem credendo & negantis veritatem discredendo & obliviscendo & ignorando & contemnendo veritatem sui
DEI.

CAPUT

**QUOMODO HOMO HABEAT
cognitionem de Ratione vera & de falsa.**

1. **D**EVUS singularis, Pater & Domine
a. **D**omnium rerum! Tibi sit gloria &
honor semper; quia volentem inquirere,
quomodo Ratio sit in veritate & in falsita-
te, oportet hoc inquirere in sex rebus, qua-
rum prima, est ordinatio sensualis, secunda,
ordinatio intellectualis, tertia, inordinatio
sensualis, quarta, inordinatio intellectualis,
quinta, compositio inordinationis sensualis
& ordinationis intellectualis, & sexta, com-
positio ordinationis sensualis & inordina-
tionis intellectualis.

2. Unde benedictus sis, *Domine DE-
VUS*, quia vera Ratio formatur & generatur
& componitur ex ordinatione sensuali &
intellectuali, vel ex inordinatione sensuali
& ordinatione intellectuali, vel ex inordi-
natione intellectuali & ex ordinatione sen-
suali.

3. Sed falsa Ratio, *Domine*, formatur & generatur & componitur ex inordinatione sensuali & intellectuali, vel ex ordinatione sensuali & inordinatione intellectuali, vel ex inordinatione sensuali & ordinatione intellectuali: igitur, qui vult inquirere & invenire quænam Ratio sit vera & quænam falsa, modo prædicto poterit hoc invenire & percipere.

4. b. *Domine vere DEVS, qui me facis patientem memorando & intelligendo & volendo tuam mirabilem Patientiam!* Prima res, per quam homo habet cognitionem de vera Ratione, est ordinatio sensualitatum, sicut homo, qui per visum sensualem cognoscit figuras sensuales, & audiendo verba cognoscit res præteritas præsentis & futuras, & odorando cognoscit bonos & malos odores, & gustando cognoscit victualia dulcia & amara, & tangendo cognoscit ignem esse calidum & nivem frigidam.

5. Unde, quando omnes istæ quinque sensualitates ordinatè demonstrant veritatem rerum sensualium, *Domine*, tunc est homo

homo illuminatus & certificatus de vera rationalitate, per quam habet cognitionem de rebus sensualibus per veras significationes, quas sensualitates ei dant de veritate, quæ est in rebus sensualibus.

6. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, vera Ratio incipit venire de potentia in actum per ordinationem & directionem sensualem significatam & demonstratam intellectualitati, in qua formatur vera rationalitas per concordantes sensualitates; &, quò melius sensualitates sunt in se ordinatæ, eò melius demonstrant veritatem; &, quò melius eam demonstrant, eò melius Ratio recipit veram formam in rebus, quæ verè ei significantur & demonstrantur.

7. c. *O Domine gloriose, qui tuum servum facis contemplari in tuis honorationibus!* Secunda res, per quam homo habet cognitionem de vera Ratione, est ordinatio intellectualitatum, sicut homo, qui cogitat in tuis nobilitatibus, & percipit Te esse supremum Bonum, & habet conscientiam honorandi Te & serviendi Tibi, & habet subtilitatem,
se-

228 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
secundum quam Te scit intelligere & Tibi
servire, & habet animositate & fervorem
laudandi & benedicendi Te.

8. Unde, quando omnes istæ intellec-
tualitates sunt ordinatæ & directæ in reci-
piendo veras significationes & demonstra-
tiones intellectuales, *Domine*, tunc in poten-
tia rationali formatur vera Ratio, quæ ve-
nit de potentia & recipit formam actualem
per veras significationes, quæ ei fiunt quan-
do potentia rationalis est in sua vi & in sua
virtute & in ordinata dispositione ut reci-
piat veras significationes & demonstratio-
nes.

9. Nam, sicut speculum, quando est
bene clarum & lucidum, est bene paratum
ad demonstrandum formas coram se stan-
tes, ita, *Domine*, potentia rationalis est pa-
rata & directæ ad memorandum & intelli-
gendum & volendum veritatem, quando
sensus intellectuales sunt parati & directi
ad significandum & demonstrandum ipsam;
& isti sensus habent ordinatam dispositio-
nem, si potentia rationalis sit domina om-
nium aliarum potentiarum. 10. d.

10. d. *O Domine, qui magnificasti meas considerationes & meos amores!* Tertia res, per quam generatur & formatur falsa Ratio, est inordinatio sensualitatum, sicut homo, qui habet ita debilem visum, quòd una res videantur ei duæ, vel habet ita perturbatum auditum, quòd aures tinniant & ei dent voces phantasticas, vel habet ita perturbatum odoratum, quòd non sentiat odores, vel habet ita infirmum gustum, quòd cibi dulces videantur ei amari, vel habet ita intemperatos humores, quòd febris videatur ei esse de natura frigida.

11. Unde, quando istis modis vel aliis similibus sensualitates sunt perturbatæ & inordinatæ ad significandum veritatem intellectualitatibus & eis significant falsitatem, si potentia rationalis recipiat ab illis falsas significationes, tunc formatur & generatur falsa Ratio in potentia rationali, sicut in speculo curvo formatur falsa figura.

12. Et hæc falsitas, *Domine*, venit de potentia in actum per sensualitates, quæ sunt inordinatæ & demonstrant esse verum id, quod

230 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
quod est falsum & esse falsum id, quod est
verum : unde, quando natura rationalis non
utitur suâ propriâ virtute & recipit falsas sig-
nificationes, quas ei dat natura sensualis, tunc
recipit falsam formam & demonstrat in se
falsitatem contrariam veritati ; & per istum
modum falluntur & decipiuntur homines,
qui sunt plûs subditi rebus sensualibus quàm
intellectualibus.

13. e. *Domine, qui latificas tuos servos con-
templantes in tuis honoribus !* Quarta res,
per quam generatur & formatur falsa Ratio,
est inordinatio intellectualitatum, quæ fit in
potentia rationali, quando potentia imagi-
nativa & potentia motiva plûs serviunt &
obediunt potentiæ sensitivæ quàm ipsi ra-
tionali.

14. Nam, sicut homo est inversus, quan-
do habet pedes sursum & caput deorsum,
ita, *Domine*, rationalis potentia est inversa,
quando sensitiva est domina potens super ip-
sam ; & per hanc inversionem, quam recipit,
inordinat se ipsam & recipit falsas significa-
tiones & non vult recipere veras, quæ signi-
ficant

ficant & demonstrant veritatem; & propterea Ratio affirmat esse falsum id, quod est verum & esse verum id, quod est falsum.

15. Unde, sicut ignis compositus in nive tendit deorsum contra suam naturam, & lapis, quem homo jacet sursum, ascendit contra suam naturam, ita, *Domine*, quando potentia rationalis est extra suam virtutem & nobilitatem in servitute & subjectione potentiae sensitivæ, judicat & affirmat & sentit contra veritatem & contra omnem ordinationem, & id, quod facit, est contra suam naturam, quia memoria & intellectus & voluntas & aliæ intellectualitates habent inordinationem, quando sua radix & suum fundamentum est inordinatum.

16. f. *O Domine DEVS, qui exerces meam memoriam & meum intellectum & meam voluntatem in dando laudes de tuis honorationibus!* Quinta res, per quam generatur & formatur vera Ratio, est compositio inordinationis sensualis & ordinationis intellectualis, sicut, quando homo habens magnam febrim tertianam est valde sitiens & potentia sensitiva

232 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
sitiva facit eum imaginari bibere multam
aquam frigidam significando ei, quòd illa
aqua multum ei prodesset ad sanitatem,
tunc illa significatio est falsa ex parte inor-
dinatæ sensualitatis; &, quando Ratio intel-
ligit, quòd illa aqua ei noceret & augetet fe-
brim & retardaret sudorem & terminatio-
nem, tunc significatio est vera ex parte or-
dinatæ intellectualitatis.

17. Unde, quando homo, *Domine*,
memorat & intelligit & vult res, quas po-
tentia sensitiva inordinatè facit eum memo-
rare & intelligere & velle, tunc est falsa
Ratio in actu in memoria & intellectu &
voluntate; & quando Ratio utitur suâ vir-
tute & suâ propriâ naturâ & agnoscit inor-
dinationem potentiæ sensitivæ, tunc est vera
Ratio in actu, si memoria memoret & in-
tellectus intelligat & voluntas velit potiùs
per naturam potentiæ rationalis quàm per
naturam potentiæ sensitivæ.

18. Unde benedictus sis, *Domine D E-
V S*; quia, sicut calor & humiditas sunt oc-
casio generationis & conservacionis formæ

in

in materia, & siccitas & frigiditas sunt occasio privationis & corruptionis ipsius formæ in materia, ita falsa Ratio venit ex inordinatis sensualitatibus inordinantibus ordinatas intellectualitates, & vera Ratio venit ex ordinatis intellectualitatibus dirigentibus & ordinantibus inordinatas sensualitates.

19. g. *Creator & Governator & Restaurator Domine perfecte in omnibus bonis!* Sextares, per quam generatur & formatur Ratio, est compositio ordinationis sensualis & inordinationis intellectualis, & hæc Ratio est vera in rebus ordinatis, & falsa in inordinatis.

20. . Nam, si homo habens valde magnum amorem erga suam pulchram uxorem, quæ est bona & casta, non sciat amare eam ordinatè, *Domine*, intellectualis natura per nimiam vim amoris inordinatur & dat ei Zelotypiam & suspicionem de sua bona uxore, & sensualitates non adeò ei significant & demonstrant veritatem de bonitate & sapientia & castitate illius, quòd intellectualitates non faciant eum dubitare.

21. Unde, quando maritus videt, quòd sua uxor non faciat ullam operationem, quæ significet turpitudinem luxuriæ, & audit dici de ea omne bonum, tunc sua cogitatio & sua imaginatio sunt in memorando & cognoscendo veritatem & est sua mens in veritate; sed, quando ipse habet nimias cogitationes & imaginationes de sua uxore per nimium amorem, quem habet erga eam, & obliviscitur bonum, quod videt in ipsa & quod audit de ipsa, & memorat malum, quod est possibile fieri ab ipsa, tunc intrat Zelotypia in suam considerationem & in suam cogitationem & in suam mentem, & affirmat suam uxorem non esse bonam, quæ affirmatio venit à falsitate, quæ oritur à falsis significationibus, quas nimius amor facit eum recipere.

22. h. *O Domine magne, cui obediunt omnes creaturae!* Licet Ratio dicatur vera & falsa, tamen bene dicitur vera & malè dicitur falsa, quia Ratio & veritas concordant & conveniunt, & Ratio & falsitas disconveniunt in omnibus rebus; & propterea verbum

bum non est ita verè dictum, quando dicit Ratio falsa, sicut quando dicit Ratio vera.

23. Sed, sicut homo dicit, quòd Tu, *Domine*, habeas oculos & aures ad significandum, quòd omnia scias, ita dicit Ratio falsa, ut possit loqui & habere cognitionem de Ratione, quæ est vera; quia, sicut est contra tuam divinam Naturam habere oculos & aures sensuales, ita est contra Rationem habere falsitatem; & propterea nulla res falsa potest esse Ratio, cùm Rationem oporteat semper esse veram.

24. Sed, sicut figuræ figurantur per similitudines in picturis & sculpturis & significoant se esse id, quod non sunt, velut statua, quæ significat se esse hominem & non est homo, ita, *Domine*, quando anima hominis recipit falsas significationes & non vult recipere veras, formatur humano intellectui figura intellectualis, quæ falsò significat se esse veram & rationabilem, & secundum veritatem est res deficiens & contraria veritati & Rationi.

25. i. *Gloriose DEVS, qui tuum servum
facis*

236 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
facis cogitare in beatitudinibus tuorum servorum! Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, *Domine*, quòd homines contendunt ad invicem disputando & advocando bonâ intentione, quolibet opinante dicere veritatem; &, quia non est ullum medium inter affirmationem & negationem ejusdem rei, necessariò oportet, quòd quidam affirment veritatem & alii sint contra ipsam.

26. Unde, quando hominibus tenentibus falsitatem videtur esse verum id, quod ratiocinantur ita bene sicut hominibus tenentibus veritatem, est suus intellectus deceptus in falsis significationibus, quas recipiunt sensualiter vel intellectualiter, & omittunt recipere veras significationes, per quas venirent ad veram cognitionem, si eas reciperent & omitterent recipere falsas, quæ eos ponunt in falsitate & errore.

27. Sed, si homines, *Domine*, concordarent & convenirent in natura intellectuali & in sensuali, & concordanter reciperent veras significationes sensuales & intellectu-

les

les & evitarent recipere falsas, tunc convenirent & concordarent in suis quæstionibus & disputationibus, dum amarent veritatem; quia dummodo sequerentur naturam intellectus & haberent bonam intentionem & amarent invenire veritatem, intellectus habet adeò nobilem naturam & adeò veracem, quòd eos concordaret in suis contentionibus & quæstionibus & eos faceret esse amicos & benevolos.

28. K. *O Domine, qui in amoras & fortificas & latificas tuos amatores!* Si judex velit cognoscere & scire quænam pars disputantium & contendentium sit in vera Ratione & quænam in falsa, oportet, quòd habeat cognitionem de significationibus sensualibus & de intellectualibus, & aspiciat quænam significationes significantur ordinatè & quænam inordinatè.

29. Et, quando judex pervenerit ad hanc cognitionem, *Domine*, oportet, quòd habeat suam memoriam & suum intellectum & suam voluntatem æqualiter inter significationes ordinatas & significationes inordinatas,

238 *B. Rayns. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
natas, & postea aspiciat, cum quibus signi-
ficationibus suus intellectus meliùs conve-
niat in natura & proprietate, scilicet an
cum significationibus ordinatis an verò cum
inordinatis; &, quia suus intellectus erit or-
dinatus si ipsum habeat æqualiter inter am-
bas partes, per suam naturam & propieta-
tem accipiet partem & concordantiam cum
significationibus ordinatè significatis, & per
hunc modum potest omnis iudex scire quæ-
nam sint Rationes veræ & quænam falsæ.

30. Unde benedictus sis, *Domine D E-
VS*, quia per omnes istos sex modos Ratio-
nis prædictos significatur & demonstratur
quænam Ratio sit vera & quænam falsa, &
per ignorantiam, quam quidam homines ha-
bent de prædictis modis, ignorant quænam
Ratio sit vera & quænam falsa, & ratione
hujus ignorantia sunt ignorantes &
inobedientes suo Domino

DEO.

CAPUT

QVOMODO HOMO HABEAT
cognitionem de Fide naturali & de Fide non
naturali.

1. **O** *DEVS* gloriose Pater & Domine
a. **O** *omnium rerum!* Tibi, Domine, &
omni quod tuum est detur gloria & honor;
quia, secundum quod convenit tractare de
Fide in hoc loco, oportet Fidem dividi in
novem modos quorum quatuor sunt simpli-
ces & quatuor compositi & unus non simplex
nec compositus nec habens *esse*. Quatuor pri-
mi modi dicuntur simplices per hoc, quod in
eis Fides fit simpliciter in natura sensuali
vel in intellectuali, vel extra naturam sen-
sualem vel extra intellectualem.

2. Alii quatuor modi dicuntur compo-
siti, Domine, per hoc quod Fides fit com-
positè in natura sensuali & extra intellectu-
lem, vel in natura intellectuali & extra sen-
sualem, vel in natura sensuali & intellectuali,
vel extra naturam sensualem & intellectu-
lem.

3. Nonus modus dicitur nec simplex nec compositus nec naturalis nec non naturalis per hoc, quòd ipsa nihil sit nec habeat ullum subiectum potentialiter nec actualiter in quo sit, & propterea intelligimus istum nonum modum Fidei carere *esse* per hoc, quòd non habeat subiectum, in quo sit: unde benedictus sis, *Domine*, quia per hos novem modos Fidei potest homo habere cognitionem de Fide naturali & non naturali.

4. b. *Benedicte Domine, qui beatificas & aggratias omnes confidentes in Te!* Primus modus Fidei, est quando Fides est in homine ratione naturæ sensualis: unde hæc Fides dicitur naturalis sicut in judeo, qui habet suam Fidem per hoc, quòd sui parentes & sui antecessores ipsum posuerint in illa Fide per consuetudinem & doctrinam, quam ei dederunt.

5. Nam, sicut homo cholericus per naturam generat in suo filio choleram plus quàm ullum aliorum humorum, ita, *Domine*, homines naturaliter recipiunt Fidem sensualiter à suis parentibus quando credunt

&

& faciunt id, quod ipsi eos docent & eis mandant; & hæc Fides, quæ per naturam sensualem est naturata in homine, est valde fortis per longam perseverantiam & per continuatam consuetudinem & educationem, & tenet hominem obstinatum & irrationabilem.

6. In hac Fide permanent, *Domine*, homines non amantes rationes nec quæstiones nec argumenta, & amantes plûs credere propositiones receptas & confessas quàm propositiones syllogisticas & necessarias; & quia in propositionibus receptis & creditis potest esse falsa Fides ita faciliter sicut vera, propterea homines habentes Fidem isto modo non sunt securi & certi an sua Fides sit vera vel falsa.

7. c. *Adjutor Domine in nostris pressuris & in nostris necessitatibus!* Secundus modus Fidei est, quando Fides est in homine ratione naturæ intellectualis, quæ frequenter utitur Fide, quæ plûs est in suis sensibus intellectualibus quàm ulla alia Fides ei contraria.

8. Quia, sicut homo recipit naturam
Q cholerae

242 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
cholerae comedendo & bibendo victualia
calida & sicca & evitando victualia frigida
& humida, ita, *Domine*, Fides naturatur in
anima hominis intellectualiter, quando ima-
ginatio & cogitatio & memoria & mens &
voluntas sunt in aliqua Fide plus quam in
alia; & hæc Fides intellectualiter naturata
in anima hominis est valde fortis in se ipsa,
sive sit vera sive falsa.

9. Unde benedictus sis, *Domine DE-
VS*, quia Fides, quæ est in homine natura-
liter per naturam intellectualem, est, quæ
plus est radicata & firmata in homine; &
si Fides sensualis non sit per longam disputa-
tionem & per multas significationes & de-
monstrationes & per multas propositiones
necessarias contrarias propositionibus recep-
tis & creditis, non potest illam ejicere ab
anima hominis; sed, quia rationes necessa-
riæ sunt in natura propinquiores potentiæ
rationali quam Fides, quæ est in ea per pro-
positiones creditas, propterea per longam
disputationem potest homo ejicere à suo ad-
versario falsam Fidem, licet ista sit naturata
in eo per consuetudines intellectuales. 10.

10. d. *Domine immortalis, incorporalis, æterne, infinite* : Tertius modus Fidei est, quando Fides est extra naturam sensualem, sicut in Saraceno, qui est natus & educatus in Fide Saracenorum & fit Christianus & habet Fidem contrariam Fidei, in qua est natus & educatus.

11. Et ille, qui exit à Fide, in qua est natus & educatus, recipiendo aliam Fidem, *Domine*, faciliter pervertitur & redit ad primam Fidem per consuetudines & educationes quas recepit in sua infantia, quia istæ consuetudines & educationes sunt magis fortes & magis radicatæ in homine quàm consuetudines & educationes ad quas se assuefacit in majori ætate.

12. Sed, si Saracenus se faciat Christianum ratione intelligentiæ & cognitionis quam recipit de veritate Fidei Christianæ per rationes necessarias, & non ratione consuetudinum sensualium, *Domine*, tunc suæ prioris consuetudines & educationes non habent potestatem nec vim sufficientem ad reducendum ipsum ad Fidem Saracenorum, & hoc est,

est, quia Ratio est fortior res in anima hominis quàm consuetudines & educationes.

13. e. *O Domine, qui sustines & gubernas quidquid est!* Quartus modus Fidei est quando Fides est extra naturam intellectualem, sicut in Christiano qui longo tempore memoravit & intellexit & amavit Fidem catholicam & intrà breve tempus eam abnegat & discredit & credit in aliam Fidem contrariam: unde hæc falsa Fides quam accipit est contraria naturæ intellectuali ratione duarum rerum, quarum una est consuetudo & alia falsitas. Est contraria naturæ intellectuali ratione consuetudinis per hoc, quòd res, quibus anima est plus assuefacta, sint in ea fortiùs ædificatæ & radicatæ, quàm res, quibus anima non est tantum assuefacta; & est contraria naturæ intellectuali ratione falsitatis per hoc, quòd falsitas non sit de natura nec de genere nec de proprietate ipsius naturæ intellectualis, imò sit in ea accidentaliter per culpam & peccatum, ex quibus generantur obscuritas & tenebræ.

14. Et ratio & causa, quare Fides, quam Christianus abnegans Fidem christianam accipit, dicitur esse extra naturam intellectualem, est, *Domine*, quia ipse per brevem continuationem alterat Fidem, quam habuit in longa continuatione, & sua natura intellectualis discredat veritatem, quam credere est ei naturale, & credit falsitatem contra suum cursum.

15. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, falsus Christianus, qui abnegat & discredat sanctam Fidem Romanam & credit falsam Fidem saracenicam, faciliter convertitur per reversionem consuetudinum & per naturalem naturam intellectualem, quæ demonstrando se ipsam per rationes necessarias privat & delet falsam Fidem creditam sine ullis rationibus necessariis.

16. f. *Rex gloriose, qui meam memoriam & meum intellectum & meam voluntatem facis contemplari in Te!* Quintus modus Fidei dicitur, *Domine*, quando Fides est naturata in natura sensuali & est extra naturam intellectualem, sicut in filio hæreticorum, qui credit

credit Fidem suorum parentum, in qua est natus & educatus, & non dubitat nec suspicatur an ipsa sit falsa, imò omnino affirmat eam esse veram.

17. Ratio & causa, quare dicimus istam Fidem esse naturatam in natura sensuali, est, *Domine*, quia sensus sensuales patris & matris significaverunt & ostenderunt filio similes sensualitates in consuetudinibus & educationibus & verbis, & illarum sensualitatum falsa Fides est significata naturæ intellectuali ipsius filii, quæ est assuefacta credere per hoc, quòd sensualitas multoties audierit dicere & prædicare & suadere illam Fidem tanquam veram, & per hanc longam consuetudinem cogitatio & imaginatio & memoria & voluntas assuefactæ sunt credere illam falsam Fidem; quoniam per longam consuetudinem sensualem generatur in anima consuetudo intellectualis imaginando & memorando & cogitando & volendo & amando res, quæ longo tempore videntur & audiuntur vel tanguntur vel gustantur vel odorantur.

18. Et ratio, quare dicimus quòd hæreticus habeat Fidem extra naturam intellectualem, *Domine*, est per hoc, quòd non sit naturale memoriæ memorare falsitatem nec voluntati eam velle, quoniam intellectus eam non intelligit; &, quia hæreticus non intelligit falsitatem quam credit, propterea amat id, quod credit contra naturam memoriæ & intellectus & voluntatis: igitur, cùm hoc sit extra naturam intellectualem, omnes hæreticos credentes falsitatem potest homo vincere & superare disputando, quia existens in veritate & credens per naturam intellectualem est fortior & habet plus adjuvatorii à natura intellectuali, quàm credentes contra naturam intellectualem: igitur ex hoc debent fumere audaciam & animositate fideles Christiani, qui pro tuo amore volunt disputare cum infidelibus credentibus falsitatem.

19. g. *Excellent Domine, alte, mirabilis!*
Sextus modus Fidei est, quando Fides est naturata in natura intellectuali & est extra naturam sensualem, sicut in filio infidelium,
qui

248 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
qui accepit veram Fidem, in qua credit veraciter finè ulla dubitatione.

20. Et ratio, quare dicimus, *Domine*, quòd iste habeat Fidem naturatam in natura intellectuali & extra naturam sensualem, est, quia naturæ intellectuali est naturale imaginari & credere & memorare & cogitare & velle veritatem, sicut naturale est plumbo tendere deorsum per suam ponderositatem, & contra naturam sensualem est, quòd homo natus & educatus in errore & in credentia falsitatis exeat à suo errore & credentia & credat veritatem.

21. Unde, sicut plumbum movetur contra suum motum naturalem, quando homo projicit ipsum sursum, ita, *Domine*, natura intellectualis, quando credit falsitatem, facit contra suammet naturam; & in hanc contrarietatem cecidit per peccatum, quod est in ea accidentaliter & per consuetudinem naturæ sensualis, quæ se assuefecit illis rebus, quas frequenter audit & videt; sed, sicut plumbum, postquam ascendit sursum per motum accidentalem, revertitur deorsum

sum per suum motum naturalem, ita intellectualis natura, quando est domina sensualis consuetudinis, vincit eam & credit veritatem.

22. h. *O Domine vere DEVS, qui verâ contemplatione mundas & vivificas animam tui servi!* Septimus modus Fidei dicitur quando Fides est naturata in natura intellectuali & in natura sensuali, sicut in homine catholico, qui es natus in sancta Fide Christiana & in ea est educatus & assuefactus cogitando & imaginando & memorando & volendo & audiendo verba sanctæ Fidei Romanæ.

23. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia talis Fides, quæ sit naturaliter in natura intellectuali & in natura sensuali, est nobilior & excellentior & firmior & fortior quàm ulla aliarum per hoc, quòd sit assuefacta & naturata in ambabus naturis.

24. Igitur, quia Fides naturata in ambabus naturis est fortior & firmiùs radicata quàm aliæ ratione longæ continuationis & usus credendi & audiendi veritatem, propterea,

250 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
terea, *Domine*, deberent habere audaciam
& animositatem, qui habent veram Fidem
& sunt nati & educati in credendo & sci-
endo veritatem, & deberent ire ad prædican-
dum illis, qui habent falsam Fidem; quia per
hoc, quòd veritas sit fortior res quàm falsi-
tas, est valde possibile, quòd habentes ve-
ram Fidem naturatam in ambabus naturis
vincant & convertant habentes Fidem fal-
sam & non naturatam in ambabus naturis.

25. i. *Humilis Domine, cui placet facere
misericordiam & gratiam!* Octavus modus
Fidei dicitur quando Fides non est natu-
rata in natura intellectuali nec in sensuali,
sicut in homine, qui est natus & educatus in
vera Fide, & postea negat & discredidit ipsam
& credit falsam Fidem.

26. Ratio, quare dicimus, *Domine*, Fi-
dem prædictam non esse secundum natu-
ram sensualem nec intellectualem, est, quia
est contra consuetudinem sensualem & in-
tellectualem & contra naturam sensualem
& intellectualem; quoniam secundum na-
turam sensualem potius deberet homo re-
cipere

cipere Fidem, in qua est natus & educatus, quàm aliam, & secundùm naturam intellectualem potiùs deberet credere veritatem, quæ est de natura intellectuali, quàm falsitatem, quæ est contra ipsam naturam intellectualem.

27. Unde maledicti sunt, *Domine*, qui habent Fidem extra naturam sensualem & intellectualem simul, quia tanquam homines ligati & capti multis laqueis & catenati multis catenis sunt victi & superati à mala consuetudine sensuali & intellectuali; &, sicut homo, quò diutiùs vivit, eò plùs accedit ad mortem, ita, quò plùs durat in falsa Fide, eò plùs illaqueat & incarcerat suam animam in credentia falsitatis.

28. K. *O Domine vere DEVS, qui facis meas cogitationes & meas considerations abundare veris amoribus!* Nonus modus Fidei est quando loquimur de Fide, quæ non est potentialiter nec actualiter nec essentialiter nec accidentaliter in natura sensuali nec in intellectuali, sicut Fides in aerem & aquam & terram, quia adeò manifesta res est

252 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
est intellectui hominis esse ista elementa,
quòd nemo credat ipsa esse in *esse*, cùm
sinè ipsis nemo viveret.

29. Et ratio, quare istam Fidem dici-
mus esse in privatione, est, *Domine*, magna
certificatio, quam sensus sensuales & intel-
lectuales habent de aere & aqua & terra
sentiendo sensualiter & intelligendo intel-
lectualiter ista elementa; quia, sicut homo
non potest generari in muliere carente vitâ,
ita Fides non potest generari in anima ha-
bente certam cognitionem sensualiter &
intellectualiter.

30. Unde, sicut homo ratione magnæ
cognitionis scit & non habet Fidem de re-
bus, quas sentit & intelligit, ita & adhuc
multò meliùs Tu, *Domine*, non habes Fidem
ratione magnæ sapientiæ & cognitionis,
quam habes de omnibus rebus præteritis
præsentibus & futuris, quæ omnes de præ-
senti sunt scitæ à tua gloriosa Essentia
divina.

CAPUT

QVOMODO HOMO HABEAT
cognitionem de Ratione naturali & de
Ratione non naturali.

1. **O** *DEVS meus & Dominus meus &*
a. *gratia & consolatio mea!* Qui vult
inquirere Rationem naturalem & non na-
turalem, oportet, *Domine*, quòd dividat Ra-
tionem in *novem* modos, quorum *quatuor*
dicuntur simplices & *quatuor* compositi &
unus nec simplex nec compositus nec ha-
bens *esse*, quia non habet subjectum sensua-
le nec intellectuale nec compositum ex sen-
suali & intellectuali, in quo sit.

2. *Primus* modus Rationis, *Domine*, di-
citur quando Ratio est naturaliter in natura
sensuali, *secundus*, quando est naturaliter in
natura intellectuali, *tertius*, quando est ex-
tra naturam sensualem, *quartus*, quando est
extra naturam intellectualem, *quintus*, quan-
do est intrà naturam sensualem & extra in-
tellectualem, *sextus*, quando est intrà natu-
ram

254 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
ram intellectualem & extra sensualem, *septimus*, quando est intrà naturam sensualem & intrà intellectualem, *octavus*, quando est extra naturam intellectualem & extra sensualem, & *nonus*, quando Ratio non est in ambabus naturis ita, quòd nec sit intrà nec extra eas.

3. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia omnes modi, secundùm quos Ratio potest devenire in *esse* in animali rationali, sunt octo prædicti, qui recipiunt formas diversas ex diversitate naturæ sensualis & naturæ intellectualis & ex diversitate formæ actualis & formæ potentialis, & nonus modus prædictus dicitur esse privatus *esse* per hoc, quòd non sit formatus actualiter nec potentialiter in natura sensuali nec in intellectuali.

4. b. *Misericors Domine pie, cui detur gloria & laus*! *Primus* modus Rationis dicitur quando homo naturaliter habet cognitionem de Ratione in rebus sensualibus, sicut in animalibus & vegetabilibus, in quibus habet homo cognitionem de generatione &
cor-

corruptione per rationes naturales, quæ manifestè se ostendunt sensibus sensualibus per formas sensuales, quæ alterantur de potentia in actum & de actu in potentiam & de esse in privationem & de privatione in esse.

5. Ratio naturalis naturata in natura sensuali est, *Domine*, sicut, quòd quatuor complexionones hominis dent corpori sanitatem per temperamentum & per concordantiam, quam habent inter se, & per contrarium dent ei infirmitatem & mortem; & ratio naturalis naturata in natura sensuali est etiam, quòd quatuor qualitates universales componant corpora animalium & vegetabilium per hoc, quòd duæ sint activæ & duæ passivæ.

6. Ratio naturalis sensualis est, *Domine*, quòd ex materia & forma componatur corpus & ex viro & muliere generetur infans & ex anima & corpore componatur animal, & quòd per comedere & bibere vivat homo & per famem & sitim moriatur, & quòd vegetabilia crescant per pluviam & generentur & corrumpantur per influentiam solis

256 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
lis & aliorum corporum cœlestium; & sicut in istis rebus demonstratur Ratio naturalis sensualis, ita demonstratur in multis aliis rebus, quas sensus sensuales sentiunt.

7. c. *O Domine DEVS, qui meam mentem suscepisti ad cogitandum & contemplandum in tuis honorationibus! Secundus modus Rationis dicitur, quando Ratio est naturaliter in natura intellectuali, sicut, quòd anima hominis memoret & intelligat & velit veritatem, & habeat suos quinque sensus intellectuales in actu; & hæc Ratio dicitur naturata in natura intellectuali, quia per virtutem intellectualem, quæ est potentialiter in anima, veniunt virtutes & sensus intellectuales de potentia in actum.*

8. Nam, sicut est Ratio naturalis sensualis, quòd plumbum per suam ponderositatem moveatur deorsum, ita, *Domine*, est Ratio naturalis intellectualis, quòd anima hominis memoret & intelligat & velit & cogitet & percipiat & habeat conscientiam & subtilitatem & fervorem in suo Creatore & in suo Domino & in suo DEO; quia finalis

nalis ratio, propter quam anima rationalis recepit omnes istas virtutes & proprietates & naturas à suo DEO, est, ut cum omnibus ipsis contempletur in tua gloriosa Essentia divina.

9. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia per hoc, quòd Tu dederis tales virtutes & talem naturam animæ rationali, habet homo in se Rationem, per quam possit cognoscere per rationes necessarias, quòd Tu sis in *esse* & sis infinitus & æternus & Creator & perfectus in omnibus tuis qualitatibus, & quòd in Te non sit ullus defectus, benedictus sis Tu & quidquid à Te est.

10. d. *Domine gloriose, cujus meum cor non obliviscitur & à quo mea mens non se elongat!* Tertius modus Rationis dicitur, quando Ratio est extra naturam sensualem, sicut in operibus miraculosis, quæ non fiunt per cursum naturæ sensualis, sed per tuam gloriosam Potestatem & per tuam justam & misericordem Voluntatem & sanctam Sapientiam, qualia sunt creare aliquid de nihilo & facere Virginem concipere & parere, &

R

re-

258 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
refuscitare mortuos, & sic de aliis rebus si-
milibus.

11. Etiam dicitur, *Domine*, esse Ratio-
nem extra naturam sensualem, quòd homo
torqueat suum corpus fame & siti & calore
& frigore & verberibus, vel quòd homo
amet aliquam rem, quæ non sit in humana
specie, plús, quàm homines sibi similes in
specie, & quia omnes istæ res sunt extra
cursum naturæ sensualis, dicitur, quòd Ra-
tio in eis sit extra naturam sensualem.

12. Adhuc dicitur, *Domine*, per alium
modum in aliis rebus Ratio extra naturam
sensualem, sicut in inordinationibus & cor-
ruptionibus, quæ accidunt in sensibus sen-
sualibus, quando homines in rebus dulcibus
sentiunt amaritudinem & in rebus amaris
dulcedinem, & sic de similibus in aliis sen-
sibus sensualibus; & in istis rebus nunquam
invenitur vera Ratio in rebus sensualibus
per hoc, quòd ipsa sit extra naturam sensua-
lem, & ideo solúm cognoscitur Ratio ipsa-
rum per res, quæ sunt extra ipsam naturam
sensualem.

13. e.

13. e. *O Domine immortalis, sanctificate ab omnibus populis! Quartus* modus Rationis dicitur, quando Ratio non existit naturaliter in natura intellectuali, sed extra ipsam, sicut in anima hominis, quæ non utitur Ratione in rebus ei necessariis nec in rebus suæ naturæ, & utitur suis virtutibus & suis sensibus intellectualibus in rebus, quæ placent corpori; &, quia anima se facit servam corporis & non est Tibi obediens & operatur contra se ipsam, propterea dicitur, quòd sua virtus rationalis sit extra suam naturam, quando ipsa operatur id, quod est contrarium Rationi & justitiæ.

14. Nam, sicut plumbum movetur contra suam naturam, quando homo illud projicit sursum, ita, *Domine*, virtus rationalis facit contra suam naturam, quando cogitat & considerat & memorat & intelligit & vult plus res terrenas, quàm cœlestes, quia res terrenæ non sunt de natura ipsius, de qua sunt res cœlestes.

15. Quotiescunque anima hominis memoret & intelligat & velit peccatum,
Domine,

Domine, facit contra suam naturam; quia, dum peccatum memoret & intelligat, est ei naturale non velle ipsum, quoniam memoria memorat & intellectus intelligit ipsum esse rem malam & vilem in se; & propterea, quando voluntas illud amat & vult, amat & vult contra suam naturam & contra naturam memoriæ & intellectus, & ideo dicitur, quòd Ratio sit in anima hominis extra naturam ipsius animæ, quando anima amat peccatum; &, quia tunc anima habet suam Rationem extra suam naturam, recipit falsas significationes & non vult recipere veras.

16. f. *O Domine, qui non oblivisceris tuorum servorum & tuorum amatorum! Quintus modus Rationis dicitur, quando Ratio est intrà naturam sensualem & extra intellectualem, sicut, quando forma sensualis dat veram significationem de se ipsa, quòd sit deducta de non esse ad esse & habeat Creatorem, & natura intellectualis non recipit illam significationem & affirmat ipsam formam sensualem non esse deductam de non esse ad esse nec habere Creatorem.*

17. Nam, sicut urina hominis infirmi significat medico infirmitatem, ita, *Domine*, formæ sensuales significant animæ rationali se esse deductas de *non esse* in *esse* & habere Creatorem; sed, sicut medicus ignarus non scit percipere & cognoscere infirmitatem in significationibus, quas ei dat urina, & affirmat oppositum, ita anima hominis multoties non scit recipere veras significationes sensuales & recipit falsas; & propterea dicitur, quòd Ratio sit naturaliter in natura sensuali & extra naturam intellectualem, quando natura sensualis significat id, quod debet & id, propter quod est creata, & natura intellectualis non recipit significationes, quas debet, & ad quas recipiendum & significandum est creata.

18. Unde, sicut navis, *Domine*, dat visui corporali significationem de suo factore, quem intelligit visus intellectualis, ita omnes creaturæ sensuales dant significationem de Creatore; sed, sicut color non potest se significare homini cæco, ita res sensuales non possunt Creatorem significare animæ

non

262 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
non utenti virtute Rationis & operanti contra rationalem virtutem per hoc, quòd habeat memorare & intelligere & velle inordinata.

19. g. *Domine immortalis, cui non fit ulla resistentia nec violentia !* Sextus modus Rationis dicitur, quando Ratio est naturaliter intrà naturam intellectualem & extra sensualem, sicut est in intellectu hominis, qui percipit & cognoscit firmamentum esse creatum, licèt firmamentum hoc occultet visui corporali demonstrando se ei in forma inalterabile & incorruptibile.

20. Causa quare dicitur, *Domine*, quòd hæc Ratio sit naturaliter in natura intellectuali & extra naturam sensualem, est, quia Ratio intelligit veritatem per naturam rationalem, quæ veritas negatur à natura sensuali, quæ eam non significat ; quoniam, quando visus corporalis non videt firmamentum generari nec corrumpi, falsò significat ipsum esse æternum per hoc, quòd non generetur nec corrumpatur, sed natura intellectualis non vult recipere hanc falsam

fig-

significationem sensualem & recipit significationes intellectuales, sicut homo, qui intelligit firmamentum esse finitum in quantitate & esse terminatum & carere memoriâ intellectu & voluntate, & per istos defectus percipit ipsum esse creatum; quia, sicut habet defectum in prædictis rebus, ita significatur, quòd habeat defectum in duratione temporis æterni & infiniti.

21. *Gloriose Domine!* Sensus intellectuales per tuam Potestatem & per tuam Humilitatem & per tuam Sapientiam & Voluntatem significant Hostiam sacratam super Altare esse tuum pretiosum Corpus, & Vinum sacratum esse tuum gloriosum Sanguinem; quia, per hoc, quòd Tu hoc velis & hoc possis & habeas rationem & causam hoc faciendi, sensus intellectuales affirmant Te hoc facere, licet sensus sensuales hoc negent per hoc, quòd non habeant naturam nec virtutem nec proprietatem, per quam possint significare & affirmare id, quod est contra suam naturam, nec id, quod non est opus sensualis naturæ.

22. h. *O Domine sapiens super omnes sapientias, honorate super omnes nobilitates!* Septimus modus Rationis est, quando Ratio est naturaliter in natura sensuali & in intellectuali, sicut, quando sensualitates per rationes veras necessarias significant & demonstrant creaturas habere Creatorem & res factas habere factorem, & intellectualitates recipiunt illas significationes & demonstrationes, & affirmant & intelligunt omnes ipsas esse verè significantes & demonstrantes.

23. Unde, quando Ratio hominis, *Domine*, venit de potentia in actum per veras significationes sensuales & intellectuales, tunc dicitur, quòd ipsa fit naturata in naturis sensuali & intellectuali in hoc, quòd ab ambabus recipiat naturam, per quam venit de potentia in actum, sicut homo, qui sentit pœnam ratione quatuor qualitatum universalium, quæ torquent suum corpus per frigus & calorem & per humiditatem & siccitatem, & ipse intelligit hanc pœnam oportere esse in humano corpore ratione peccati,

peccati, quòd homo fecit contra Te; quia, si ipsum torqueres sinè ratione, significaretur quòd Tu, *Domine*, non esses justus: unde, quando anima intelligit Te esse justum, percipit significationes sensuales significantes corpus esse culpabile, quoniam habet passionem ut puniatur, & per hoc fit concordantia ex naturis sensuali & intellectuali, ut dent & recipiant significationes per necessarias rationes, & quælibet utatur Ratione in sua propria virtute & natura.

24. Igitur benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, quando Ratio est in homine actualiter per concordantiam naturarum sensuales & intellectualis, tunc est in nobiliori dispositione, in qua esse possit; quia natura sensuales significat veritatem & natura intellectualis eam recipit & neutra est contra aliam & quælibet adjuvat aliam, & propterea est Ratio in homine fortior & vigorosior per istum modum, quàm per ullum alium.

25. i. *Æterne Domine invisibilis, amate ab omnibus populis: Octavus* modus Rationis

nis est, quando Ratio est in homine extra naturam sensualem & extra intellectualem, sicut, quando potentia rationalis se facit servam sensitivæ & potentia sensitiva se facit dominam rationalis; quia, sicut est de natura potentia rationalis, quòd sit domina sensitivæ, & est de natura sensitivæ, quòd sit serva rationalis, ita est extra naturam potentia rationalis, quòd sit serva sensitivæ & est extra naturam sensitivæ, quòd sit domina rationalis: igitur, quando Ratio corrumpitur in homine isto modo, non est in ulla duarum naturarum, & propterea est homo nescius & ignarus & vitiosus & recipit falsas significationes & repugnat recipere veras.

26. Quando homo, *Domine*, occidit se ipsum, vel quando quidam viri concumbunt cum aliis, vel quando concumbunt cum mulieribus contra cursum naturalem, tunc privatur Ratio in natura sensuali & in intellectuali, quia nulla istarum rerum fit per cursum naturæ sensuales nec intellectualis; & propterea, quando peccata fiunt
isto

isto modo, sunt turpiora & pejora aliis peccatis.

27. Quoties homo, *Domine*, comedendo se nimis impleat vel se inebriet per nimium bibere, facit contra cursum naturæ sensualis, & quoties nimis cogitet vel nimis imaginetur vel nimis timeat, facit contra cursum naturæ intellectualis, & quoties homo faciat aliquam prædictarum rerum in nimis magna vel nimis parva quantitate, facit contra cursum naturæ sensualis & intellectualis, & per hoc ejicit Rationem à mensura mediæ terminationis, quæ est inter nimis multum & nimis parum.

28. K. *O Domine DEVS, qui mecum cor inamoras & facis meos oculos abundare plorantibus!* *Novus* modus Rationis dicitur de Ratione, quæ non est in *esse* potenciali nec in actuali nec in *esse* sensuali nec in intellectuali, imò est privata omni *esse* ita, quòd nunquam fuerit nec erit.

29. Et ista Ratio est, *Domine*, id, quod est contrarium Rationi, & propterea non est Ratio, sicut, quòd homo reddat malum

pro

pro bono, vel quòd vasallus sit supra suum Dominum, vel quòd creaturæ amentur plús quàm Creator; & id, quod est contra Rationem, non est ullo modo nec in ulla re Ratio, eò quòd nec per se nec per aliud habeat naturam, per quam sit illa res, quæ est ei contraria in natura per se & per omnes alias res.

30. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut omnis res, quæ stat in Ratione, invenitur intrà octo modos supradictos, ita, iste nonus modus Rationis non potest inveniri in ulla re nec in ullo modo, eò quòd omnibus modis & in omnibus rebus sit contra Rationem; quoniam, sicut est impossibile, quòd defectus sit in tua Perfectio-
ne, ita est impossibile, quòd id, quod est contrarium Rationi, sit in aliqua re Ratio placens & acceptabilis Tibi, qui es noster
Dominus DEUS.

QVOMODO FIDES ET RATIO
*faciant animam hominis laudare & benedi-
cere suum DEVM & suum Creatorem
& ei servire.*

R. **O** *divine Domine, qui es ante & post
a.* **O** *omnia principia, cui fiat gloria & ho-
nor omni tempore ! Quando Fides operatur
de sua virtute in anima hominis, conjungit
cum voluntate memoriam & intellectum;
&, quando Ratio operatur de sua virtute in
anima hominis, conjungit cum intellectu
memoriam & voluntatem, & propterea ope-
ratio Fidei est diversa ab operatione Ra-
tionis.*

2. Nam Fides semper incipit cum vo-
luntate ea, quæ facit, & Ratio semper in-
cipit cum intellectu ea, quæ facit ; & prop-
terea, *Domine*, quando anima operatur ali-
quid de sua virtute, oportet, quòd Fides vel
Ratio sint ei occasio, &, si occasio sit ex par-
te Fidei, voluntas occasionat memoriam &
in-

270 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
intellectum, & si occasio sit ex parte Ratio-
nis, intellectus occasionat memoriam & vo-
luntatem.

3. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, duæ
sunt viæ, per quas anima hominis se finit du-
ci & dirigi, quarum *una* est Fides & *alia*
Ratio; & quando anima sequitur viam Fi-
dei, tunc amat credere, & per voluntatem,
quam habet credendi id, quod amat, me-
morat id, quod credit, & per illam memo-
rationem amando intelligit id, quod credit;
& quando sequitur viam Rationis, tunc in-
telligit & cognoscit per intellectum & me-
morat & amat id, quod intelligit & cognos-
cit: unde intelligentia, quam anima habet
per voluntatem, potest esse vera vel falsa,
quia per nimiam voluntatem credit se in-
telligere id, quod non intelligit; sed intelli-
gentia, quam anima habet per Rationem,
necessario oportet, quod semper sit vera,
quia, nisi vera esset, Ratio non esset in sua
virtute.

4. b. *O Domine DEVS, qui es secretum
meorum cogitationum & meorum considera-
tionum!*

tionum ! Quando homo credit & habet Fidem in Te, tunc voluntas incipit amare Te, & per amorem, quem voluntas habet in Te, facit memoriam memorare & intellectum intelligere Te; & in quantum voluntas crescit in amando, in tantum facit crescere memoriam in memorando & intellectum in intelligendo id, quod ipsa amat in Te.

5. Quando homo, *Domine*, habet certam cognitionem de Te, & Ratio est in sua virtute actualiter, tunc intellectus incipit cognoscere Te, & per cognitionem, quam habet de Te, facit memoriam memorare & voluntatem amare Te; & quò major est cognitio hominis in cognoscendo & sciendo Te, eò plus facit memoriam memorare & voluntatem amare id, quod cognoscit in Te.

6. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, anima uno modo Te honorat & Tibi servit per viam Fidei & alio per viam Rationis: unde benedictus sis, *Domine DEVS*, qui adeò bene ordinasti animam hominis, quia multi sunt homines, qui non sunt parati ut Te possint ita bene cognoscere per Rationem, sicut

cut per Fidem, & propterea voluisti ordinare, quòd si eis deficiat cognitio Rationis, non eis deficiat cognitio Fidei, quoniam istam potest semper homo habere, eò quòd habeat liberam voluntatem, per quam Te potest amare, & per istum amorem potest Te memorare & intelligere per veram Fidem.

7. c. *Creator Domine, Benefactor noster!*
Quando voluntas hominis justii multum amat tua opera & tua mandata, tunc anima ipsius credit in illa amando & memorando & intelligendo, & propterea tres operationes uniuntur in una, scilicet in operatione Fidei, quam anima habet in tuis operibus & in tuis mandatis.

8. Quando cognitio hominis sapientis Te cognoscit, *Domine*, cognoscendo tua opera & dominium, quod habes super nos, tunc intellectus est memoriæ occasio memorandi & voluntati amandi & volendi id, quod ipse cognoscit, & occasionante intellectu memoriam & voluntatem tres operationes uniuntur in una, scilicet in contemplatione,

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLIV. 273
platione, quam anima habet in suo DEO intelligendo & memorando & amando.

9. Unde, sicut sensus sensuales & intellectuales simul concurrunt in quacunque operatione hominis sive sit bona sive mala; quia sinè ipsis non posset homo quidquam facere; ita, *Domine DEVS*, tres virtutes animæ, sive incedant per viam Fidei sive per viam Rationis, semper operantur simul, quia nulla earum posset quidquam facere sinè aliis; & quando voluntas accipit viam Fidei, memoria & intellectus eam sequuntur in laudando & benedicendo Te & in serviendo Tibi; sed, quando intellectus habet viam Rationis, memoria & voluntas ipsum sequuntur ad laudandum & glorificandum Te & ad obediendum Tibi.

10. d. *O Domine DEVS, qui tuum servum facis amare honorem tuarum honorationum!* Quando Fides facit hominem peccatorem confidere in tua dulci Misericordia, tunc voluntas incipit eam amare, & ratione amoris voluntatis memoria eam memorat & intellectus eam intelligit, & ita omnes

S

tres

274 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
tres virtutes incedunt per viam Fidei & sunt
in una actualitate & in una confidentia &
spe tuæ dulcis Misericordiæ.

11. *Gloriose DEVS!* Quando Ratio
intelligit & cognoscit tuam excellentem Mi-
sericordiam, tunc intellectus eam intelligit,
& ratione intelligentiæ intellectus memoria
eam memorat & voluntas eam amat, &
propterea, *Domine*, quando intellectus in-
telligit tuam Misericordiam & intelligit se
eam intelligere & memoriam eam memo-
rare & voluntatem eam amare, tunc in-
telligit per Rationem, quòd tuam Miseri-
cordiam consequantur omnes, qui eam in-
telligunt & memorant & amant, quia im-
possibile est ipsam denegari ulli homini, qui
eam intelligat & memoret & amet.

12. Unde, cum hoc ita sit, *Domine*,
propterea evenit, quòd Fides aliquando fa-
ciat animam velle & intelligere & memo-
rare tuam Misericordiam; sed, quia volun-
tas tunc est major, quàm intellectus & me-
moria, est possibile, quòd anima non intel-
ligat inordinationem, quæ sequeretur si ei
dares

dares id, quod ipsa petit, vel ei indulgeres id, quod ipsa vult, quoniam per nimium velle turbatur intellectus, quando voluntas petit à Te id, quod non convenit ei dari per hoc, quòd sit contra justitiam & sapientiam & misericordiam; sed, quando anima per Rationem confidit in tua Misericordia, tunc est impossibile, quòd eam non consequatur, quia intellectus eam intelligit, secundùm quòd ad Te pertinet dare id, quod memoria memorat & voluntas vult ab ipsa.

13. e. *O Domine DEVS, qui facis vigilare & pernoctare meam mentem in tuo amore!* Quando anima hominis per Fidem credit, quòd Tu sis bonus, tunc voluntas incipit amare tuam Bonitatem, & facit, quòd anima eam memoret & intelligat, & propterea formatur imaginatio in tribus virtutibus imaginantibus simul per Fidem tuam Bonitatem, quia voluntas eam amat, & ideo memoria eam memorat & intellectus eam intelligit.

14. *Humilis Domine!* Quando Ratio intelligit & cognoscit tuam Bonitatem, tunc facit animam memorare & amare ipsam; &
quia

276 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
quia anima intelligit & memorat & amat
per rationes necessarias tuam Bonitatem,
formatur imaginativa in actu in illis rationi-
bus imaginando quomodo anima cognos-
cat & memoret & amet tuam gloriosam Bo-
nitatem.

15. Unde benedictus sis, *Domine DE-*
VS, quia per hoc est differentia inter in-
tellectum, qui venit de potentia in actum
per Fidem, & intellectum, qui venit de po-
tentia in actum per Rationem, quòd intel-
lectus, qui formatur per Fidem non recipiat
formam à rationibus necessariis sed à cre-
dentia & Fide, quia voluntas facit eum ve-
nire de potentia in actum; sed intellectus,
qui venit de potentia in actum per rationes
necessarias, est plus in actu & est fortior,
quàm qui venit de potentia in actum per Fi-
dem, quia, qui venit per Fidem potest deci-
pi credente anima intelligere id, quod non
intelligit; sed, qui venit per Rationem non
potest decipi, quia est impossibile, quòd Ra-
tio non intelligat id, quod intelligit per ra-
tiones & significationes necessarias: unde,
sicut

sicut aqua recipit colorem à locis, per quæ transit, ita intellectus, qui venit per Fidem, recipit formam à voluntate, & intellectus, qui venit per Rationem, recipit formam à rationibus necessariis.

16. f. *O Domine DEVS, qui meas considerations illuminas & meas intentiones dirigis!* Quando credentia & Fides faciunt animam hominis amare & memorare & intelligere, tunc per nimis magnam vim voluntatis anima mortificat sensus sensuales in hoc, quòd amet credere & intelligere & velle contrarium illius, quod est secundum cursum naturalem sensuale, secundum quem sensus sensuales sentiunt naturaliter.

17. *Honorate Domine!* Quando Ratio facit animam hominis intelligere & memorare & amare, tunc recipit significationes, quæ demonstrantur sensualiter vel intellectualiter; & si cognoscit, quòd sensus sensuales debeant mortificari ut possit recipere significationes intellectuales per rationes necessarias, tunc mortificat ipsos ut possit ascendere ad habendum cognitionem de rebus intellectualibus.

18. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, hæc est differentia inter operationem Fidei & Rationis, quòd Fides mortificet sensus sensuales & non tractet quomodo per rationes necessarias recipiat cognitionem de rebus intellectualibus; sed Ratio facit aliam rem, quia, si mortificat sensus sensuales, amat cognitionem rerum intellectualium per rationes necessarias: unde benedictus sis, *Domine*, quia valde bene hoc ordinasti, quoniam Fides potest errare & non errare, & si errat non habet tantam culpam quantam Ratio, & si non errat habet majus meritum quàm Ratio; & hoc est, quia intellectus quando incedit per vias Fidei, relinquit suam naturam & se inclinat ad sequendum voluntatem, & quando incedit per vias Rationis, utitur suâ naturâ & facit sibi obedientem voluntatem, & propterea, quando intellectus rectè incedit per voluntatem, plus meriti habet, quàm quando rectè incedit per suam naturam, & quando errat per suam naturam, plus culpæ habet, quàm quando errat per voluntatem.

19. g. *O Domine DEVS, qui memoriam*

& intellectum & voluntatem tui servi dedisti operi contemplationis! Quidquid Fides inquirit, inquirit cum voluntate & amore in memoria, & quidquid Ratio inquirit, inquirit cum intellectu & cognitione in memoria; & per hoc est differentia inter operationem utriusque, quia Fides inquirit cum una re & Ratio cum alia; & quia homo citius & verius invenit res, quando eas quaerit cum visu, quam quando eas quaerit palpando, propterea est plus parata Ratio ad inveniendum veritatem in memoria per hoc, quod eam quaerat cum intellectu, quam Fides, quae eam non quaerit nisi cum voluntate; sed, sicut homo quandoque invenit res palpando, ita quandoque Fides invenit veritatem in memoria.

20. Igitur, quia memoria est arca vel reconditorium, in quo inveniuntur res, quas homo in ea inquirit per Fidem & per Rationem, *Domine*, propterea homines, qui in ipsa inquirunt per Fidem quandoque inveniunt id, quod inquirunt si in ea est, sicut homo caecus, qui quandoque invenit id, quod est

280 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III*
est in camera; & quandoque non inveniunt
id, quod in ea inquirunt, quia in ea non est,
sicut homo cœcus, qui putat invenire ali-
quid in camera & non potest illud inveni-
re, quia in ea non est; & inquirendo illud
invenit aliam rem, quam putat esse id, quod
inquirat, & propterea decipitur in sua opi-
nionem & in sua credentia.

21. Sed non est ita de homine inqui-
rente in memoria cum intellectu, *Domine*,
quia oculis sensualibus & intellectualibus
facit suam inquisitionem, & propterea in-
venit id, quod inquirat; sed, quia oculi sen-
suales quandoque sunt impedimentum ocu-
lorum intellectualium per hoc, quòd poten-
tia sensitiva sit supra rationalem, propte-
rea quandoque potentia rationalis inordi-
natur & habet excœcatos suos oculos intel-
lectuales & recipit falsas significationes, &
propterea falsò & inordinate inquirat in me-
moria id, quod vult invenire, & quando-
que invenit id, quod inquirat & non cog-
noscit nec putat illud invenisse, & quan-
doque invenit id, quod non inquirat & pu-
tat

tat invenisse id, quod inquirat, & per istum modum ita inordinatum multoties decipiuntur homines.

22. h. *O Domine DEVS, in quo est perfectio omnis boni!* Quando anima credit per amorem & per nimiam voluntatem aliquam rem, tunc voluntas implet totam memoriam illâ Fide & credentiâ, & memoria non memorat nec intellectus imaginatur nisi illam rem, quam nimia voluntas & nimius fervor faciunt hominem credere & putare.

23. *Gloriose Domine!* Quando anima intelligit & habet cognitionem valde clarâ & manifestam de aliqua re, tunc intellectus adeò implet memoriam cognitione, quòd memoria non memoret nec voluntas amet, nisi illam rem, quam intellectus intelligit & imaginatur per veras rationes necessarias.

24. Unde benedictus sis, *Domine*, quia habens majorem potestatem in memoria eam possidet, sive sit voluntas sive intellectus; quoniam, si voluntas est major in
me-

282 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
memoria quàm intellectus, possidet per Fidem ipsam memoriam & ponit in ea Fidem & facit eam per Fidem memorare; sed, si intellectus sit major in memoria quàm voluntas, possidet ipsam memoriam per cognitionem & per rationes & significationes & demonstrationes necessarias & per eas facit eam memorare: igitur, sicut lima eicit ferrum, quod limat, à loco ipsius & ponit in eo se ipsam, quia est fortior illo; ita, siue Fides siue Ratio sit fortior in memoria, quælibet eicit ab ea aliam & ponit in ea se ipsam.

25. i. *Domine vere DEVS, qui veros servos seligis ad tuam partem!* Sicut Fides & voluntas dirigunt & ordinant memoriam & intellectum hominis, quando Fides est vera & voluntas est virtuosa; ita Ratio & intellectus dirigunt & ordinant memoriam & voluntatem ipsius hominis, quando sunt in sua virtute & in sua ordinatione.

26. Et, sicut Fides & voluntas credunt & volunt & consequuntur in memoria &
in

in intellectu id, quod volunt & affirmant & desiderant ; ita, *Domine*, Ratio & intellectus consequuntur & inveniunt in memoria & voluntate id, quod volunt cognoscere & percipere & habere.

27. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia creasti Fidem & Rationem valde nobiles & pretiosas creaturas ; quoniam verâ Fide vincit homo & destruit & delet id, quod memoria falsò memorat per falsas significationes & quod intellectus putat intelligere & non intelligit, & verâ Ratione habet homo cognitionem de rebus, quæ falsò significantur & de rebus, quæ verè significantur & de rebus, quæ falsò creduntur & de rebus, quæ verè creduntur : igitur, cum Fides & Ratio habeant adeò magnam nobilitatem & virtutem in se, beati sunt, qui habent veram Fidem, & qui utuntur verâ Ratione.

28. K. *Sanctificate Domine in tuo regno glorioso* ! Sicut voluntas & scientia diversificantur, ita intellectus diversificatur à se ipso ratione differentia, quæ est inter Fidem

&

284 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
& Rationem; quia intellectus, qui recipit cognitionem per Fidem non est ille, qui recipit cognitionem per Rationem & per argumenta & per significationes necessarias: unde, licet virtus intellectus sit una, tamen, in quantum intellectus venit de potentia in actum per Fidem, est diversus à se ipso, in quantum venit de potentia in actum per Rationem: igitur quoad potentiam est intellectus una simplex natura in anima, sed quoad actualitatem recipit diversas formas per hoc, quod habeat diversas causas, per quas venit de potentia in actum, & per quas revertitur de actu in potentiam.

29. Et, sicut intellectus, *Domine*, est una simplex natura in anima quando est in ea in potentia, & recipit diversas formas quando venit in actum, ita idem est de memoria & voluntate; quia per Fidem habet homo diversam voluntatem à memoria & voluntate, quas habet per Rationes & per demonstrationes necessarias; & hoc est, quia, licet anima sit una natura & una forma in se ipsa, tamen sua virtus recipit diversas
for-

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLV. 285
formas quando anima eam adducit de potentia in actum.

30. Nam, sicut in materia ignis est una forma in sua simplici natura, & quando est in actu demonstratur per diversas formas, scilicet per calorem & luciditatem & levitatem & motum, ita, *Domine*, anima est una simplex substantia & demonstratur per memoriam & intellectum & voluntatem, quæ sunt formæ diversæ: igitur, cum hoc ita sit, nos tractavimus, *Domine*, de Fide & Ratione ut melius possimus tractare & significare & demonstrare quatuordecim Articulos sanctæ Ecclesiæ Romanæ, quæ est camera nostri Domini JESU Christi.

CAPUT CCXLV.

QVOMODO PROBETVR SAN- cta Vnitas nostri Domini DEI.

1. **D***EVS* aterne, infinite, gloriose, cui
a. **D***fiat reverentia & honor ab omnibus
populis: Tu scis, Domine, quòd Christiani
du-*

dupliciter contemplantur in tua sancta Unitate gloriosa ; quia quidam eorum credunt in eam per Fidem, quin curent de argumentis & rationibus, & alii sciunt & cognoscunt ipsam per veras demonstrationes & significaciones necessarias.

2. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, qui in tua sancta Unitate contemplantur per Fidem, oportet, quod habeant cognitionem de vera Fide, secundum quod demonstratur in precedentibus Capitibus, ut sibi caveant ne falsam Fide credant in eam ; & , qui volunt contemplari in tua Unitate per veras rationes & demonstrationes & significaciones, oportet, quod habeant cognitionem de tribus primis Arboribus & de natura verae & falsae Rationis, secundum quod demonstratur in precedentibus Capitibus, ut sciant cognoscere quanam Rationes sint verae & quanam falsae.

3. Nam sicut opifices in sua arte indigent instrumentis, sine quibus non possent operari opera suae artis, ita, *Domine*, qui per veras & vivas rationes vult scire & cognoscere

cere tuam gloriosam Unitatem, indiget habere cognitionem de tribus primis Arboribus & de capitibus Fidei & Rationis, quæ sunt post prædictas Arbores; quia omnes istæ res sunt instrumenta & præventiones necessariae ut cognoscatur & percipiatur tua gloriosa Unitas divina.

4. b. *Singularis Domine siné pari & socio, Principium omnium principiorum!* Licet in primo & secundo Volumine hujus Operis Contemplationis probaverimus per rationes manifestas quòd sit unus DEUS tantum, tamen in hoc tertio Volumine volumus hoc idem probare per alias rationes diversas.

5. Et qui volunt intrare in hanc inquisitionem, oportet, *Domine*, quòd sequantur naturam sui intellectus, & faciant quod ipse sit ordinatus & directus & non coactus nec constrictus, ut possit & sciat recipere & cognoscere significationes sensuales & intellectuales significantes unum solum DEUM; quia, si suus intellectus non esset paratus & directus ad recipiendum istas significationes, frustra laborarent in sua inquisitione.

6. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, super tres res inter alias oportet nos recipere significationes & demonstrationes significantes & demonstrantes tuam Unitatem, & istæ sunt numerus & materia & forma; quia istæ tres res sufficiunt nobis pro nunc ad significandum & demonstrandum ipsam, licet significetur & demonstretur per multas alias res.

7. c. *O juste Domine communis pauperibus & divitibus* ! Prima res, per quam significatur & demonstratur tua Unitas, est motus firmamenti, per quem multiplicatur numerus: unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus motum firmamenti generare numerum annorum & mensium & septimanarum & dierum & horarum & momentorum; & quia forma numeri alia est actualis & alia potentialis, dicimus, quòd motus firmamenti, qui fuit tempore præterito, contineat numerum habentem formam actualem, & motus firmamenti, qui erit tempore futuro, contineat numerum habentem formam potentialem,

&

& propterea alteratur forma numeri actualis in augmentum.

8. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine*, secundùm hoc significatur, quòd formam actualem numeri, quem firmamentum fecit antecedit forma potentialis numeri futuri: igitur, cùm hoc ita sit, forma numeri actualis est terminata & finita, quia forma potentialis eam antecedit.

9. Uade, si ita esset, *Domine*, quòd motus firmamenti esset sinè principio & esset æternus & non creatus, foret infinitus & æternus; & si ipse esset sinè fine & sinè principio, numerus actualis non esset finitus nec terminatus nec eum antecederet forma potentialis & forent ambæ formæ æquales in quantitate: igitur, cùm hoc ita non sit, secundùm quod sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, per hoc significatur & probatur, quòd motus firmamenti sit principiatus & finitus, & per principium & finem ipsius significatur unum solum DEUM & unum Creatorem & unum Dominum esse in *esse*, qui creavit firmamentum.

T

10. d.

290 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
10. d. O gloriose DEVS, qui in quocun-
que tempore es invocatus & inventus ! Cùm
forma numeri actualis in motu firmamenti
sit finita & terminata, significatur, *Domine*,
quòd forma numeri potentialis in motu ip-
sius firmamenti sit etiam finita & termi-
nata; & hæc significatio fit duobus mo-
dis, quorum primus est, quando numerus
actualis significat se habere principium per
hoc, quòd habeat finem & terminationem
in potentia, quæ eum antecedit, & signifi-
cando hoc significat numerum potentia-
lem esse principiatum in tempore præte-
rito, & secundus est, quando motus actua-
lis significat motum potentialem esse fini-
tum in tempore futuro; quia, si motus ac-
tualis continuaretur infinitè, de necessitate
oporteret, quòd attingeret motum potentia-
lem, qui eum antecedit; & , si ipsum attin-
geret & cum ipso æquaretur, motus poten-
tialis esset finitus & terminatus.

11. Si aliquis dicat, *Domine*, quòd nu-
merus potentialis sit æqualis numero actua-
li, dicit contra id, quod sentit sensualiter &
in-

intellectualiter; & si dicat, quòd sensualitas & intellectualitas mentiantur & ambo numeri sint æquales in quantitate, affirmat numerum potentialem esse finitum, quoniam sit æqualis numero actuali; & si aliquis dicat, quòd forma numeri, quæ est in potentia, sit major formâ numeri, quæ est in actu, respondemus, quòd numerus actualis dummodo cresceret & multiplicaretur infinite, oporteret, quòd coæquaretur numero potenciali; quia omnem rem, quæ multiplicetur in quantitate infinite, oportet coæquari infinitati, quæ eam antecedit potentialiter.

12. Igitur, cum per motum sensualem firmamenti intellexerimus, *Domine*, numerum actualem esse finitum & terminatum, & per hanc cognitionem elevaverimus nostrum intellectum & cognoverimus numerum potentialem esse finitum & terminatum, significatur & demonstratur per finitatem & terminationem utriusque numeri, quòd Tu sis *in esse* & sis unus solus DEUS sine pari & æquali, qui es infinitus & æternus & Creator numeri actualis & potentialis.

13. e. *Creator Domine, qui formam mundi composuisti ex tribus formis, scilicet ex forma sensuali & forma intellectuali & forma composita ex ambabus!* Secunda res, per quam probatur, quòd Tu sis unus solus DEUS, est finis & terminatio materiæ elementatæ, quæ est finita & terminata in tota sua totalitate, secundùm quòd sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus ipsam contineri intrà firmamentum, quod est corpus finitum & terminatum.

14. *Honorate Domine!* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd, sicut genus capitur in suis partibus scilicet in suis speciebus & sua individua capiuntur in speciebus & species in suo genere, ita materia capiatur in suis partibus & suæ partes capiantur in ea.

15. Igitur, cùm hoc ita sit, *Domine,* quòd tota materia elementalis capiatur & terminetur intrà suas partes & omnes suæ partes capiantur & terminentur in ea, per terminationem, quam materia habet in suis partibus & suæ partes in ea, significatur & de-

demonstratur, quòd tota materia elementalis sit finita & terminata in formis actualibus sensualibus & omnes ipsæ sint finitæ & terminatæ in ea : igitur per hanc significationem & demonstrationem significatur & demonstratur esse unum DEUM tantum, qui dedit esse & principium & terminationem materiæ elementali & partibus ipsius.

16. f. *Rex valde gloriose, abundans misericordiâ & gratiâ !* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, *Domine*, quòd elementalis materia non habeat naturam nec proprietatem, per quam crescat & minuatur & alteretur in sua quantitate ; quia, si haberet naturam, per quam cresceret, adeò crevisset, quòd non posset capi intrâ firmitamentum, intrâ quod continetur ; & , si haberet naturam, per quam minueretur in se ipsa, fuisset redacta in nihilum.

17. *Honorate Domine !* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd ordinalis materia, quando dividitur in suas partes, non dividatur in eas nisi per formas actuales, sinè quibus non posset dividi, quia

im-

294 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
impossibile est, quòd sinè forma actuali fiat
pars de materia : igitur, cùm hoc ita sit,
significatur, quòd ordinalis materia non di-
vidatur potentialiter in suas partes , quoni-
am ipsæ non possunt esse partes sinè formis
actualibus.

18. Unde, cùm ordinalis materia, *Do-
mine*, non dividatur nec sit in suis partibus
nec suæ partes in ea sinè formis actualibus,
significatur humano intellectui, quòd ipsa
non crescat nec minuatur in formis poten-
tialibus ; quia, si cresceret vel minueretur
in eis, oporteret , quòd crescerent vel mi-
nuerentur suæ partes , quæ non possunt esse
in ea nec ipsa in eis sinè formis actualibus,
quas necessariò oportet esse subjectas formis
potentialibus.

19. g. *O Domine sancte, gratiose, á quo re-
cipimus gratiam & benedictionem !* Cùm pro-
baverimus, quòd ordinalis materia sit termi-
nata & finita in sua quantitate per hoc, quòd
sit inclusa intrà firmamentum, quod est fi-
nitum & terminatum ; & probaverimus, quòd
ipsa non crescat nec minuatur nec divida-

tur

tur in partes per formas potentiales sed per actuales, & ipsa non sit potentialiter sed actualiter in tota sua totalitate, per hoc significatur, quòd sit in *esse* aliqua res, quæcunque ipsa sit, quæ est infinita & perfecta & æterna; quia omnis res finita & terminata & deficiens in se ipsa dat significationem & demonstrationem de re infinita & æterna & perfecta, quam intelligimus, *Domine*, esse Te, qui es unus DEUS & unus Dominus & unus Creator.

20. Unde benedictus sis, *Domine DEUS*, quia hæc significatio, per quam demonstratur esse unum DEUM tantum, est composita ex quatuor rebus, quæ sunt sensualitas & intellectualitas & potentialitas & actualitas; quoniam sensualiter sentimus materiam esse terminatam intrà firmamentum, & intellectualiter intelligimus ipsam esse finitam in suis partibus actualibus & suas partes actuales in ea, & formas potentiales oportere esse finitas, cum earum subiecta actualia sint finita & terminata.

21. *Honorate Domine*: Materia non habet

296 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
bet naturam generabilem nec corruptibilem, cum non habeat naturam nec proprietatem elidendi in potentia & carendi actualitate; quia, si eam haberet, non esset differentia inter ipsam & formam, quæ generatur & corrumpitur per hoc, quod materia habeat naturam privandi formam actualem per corruptionem & ponendi in *esse* formam potentialem per generationem: igitur, cum hoc ita sit, per hanc differentiam, quæ est inter materiam & formam, significatur ipsam materiam non habere in potentia nec in actu infinitatem, quoniam est finita in actualitate & caret potentialitate in hoc, quod non sit potentialiter prius, quam actualiter: igitur per hoc, quod materia sit finita, significatur & demonstratur per ipsam unus Creator & unus Dominus.

22. h. *O benedictæ Domine ab omnibus creaturis, honorate Domine ab omnibus populis!* Tertia res, per quam probamus esse unum DEUM tantum, est forma: unde dicimus, quod sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus formam elementatam

tam esse finitam & terminatam, quia oportet ipsam esse in subiecto, cum finè eo ipsa nihil esset, & subiectum ipsius oportet esse finitum & terminatum; quoniam, si esset infinitum, forma ipsius non esset forma corporalis, cum non haberet extremitates nec superficiem nec colorem nec ullam proprietatem, quæ esset de natura corporali; igitur, cum subiectum formæ elementalis necessariò sit finitum & terminatum, necessariò oportet ipsam formam esse finitam & terminatam.

23. *Pie Domine!* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus omnem formam elementatam esse finitam & terminatam in tempore; quia omnem formam elementatam actualem necessariò oportet esse generatam, & in generatione ipsius oportet materiam per corruptionem privasse aliam formam, quæ erat actualis, antequam generaretur ista, quæ erat potentialiter in materia, quando prima erat actualiter in ea.

24. Unde, cum verum sit, *Domine*, quòd forma elementalis actualis sit finita &

ter-

298 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
terminata in tempore, per hoc significatur
& demonstratur, quòd forma elementalis ac-
tualis careat æternitate, cùm non possit
manere perdurabiliter in suo subjecto, quod
habet naturam corrumpendi formam ac-
tualem, quæ non habet dignitatem nec vir-
tutem in se ipsa nec in suo subjecto ut sem-
per conservetur in *esse* actuali: igitur, per
hoc, quòd forma actualis significet & de-
monstret in se defectum, suus defectus sig-
nificat & demonstrat, *Domine*, tuam per-
fectionem in hoc, quòd significet rem per-
fectam in durabilitate sinè ulla corruptio-
ne proveniente à re terminata in tempore
& quantitate.

25. i. *O Domine, qui illuminas & dirigis
intellectum tui servi!* Sensualiter sentimus
& intellectualiter intelligimus quòd mate-
ria non generet formam sinè privatione al-
terius formæ; quia, si materia generaret
unam formam quin corrumpere aliam, fo-
rent adeò multiplicatæ formæ & materiæ,
quòd non possent capi intrà firmamentum:
igitur, cùm sit manifestum, quòd omnes
sint

sint intrà firmamentum, per hoc significatur & demonstratur unam formam non generari sinè corruptione alterius.

26. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia quidam Philosophorum sunt, qui dixerunt, quòd æternaliter & infinite materia generaret & corrumperet formas; sed nos dicimus hoc esse impossibile; quia, si formæ generarentur & corrumperentur sinè principio & fine, formæ, quæ sunt & fuerunt actualiter, non essent terminatæ in numero nec in quantitate, nec formæ potentiales antecederent nec succederent actuales: igitur, cùm omnes formæ actuales necessariò forment quantitatem numeri, & formas actuales antecedant & succedant formæ potentiales, per hoc significatur & probatur, quòd generatio & corruptio formarum habeat principium & finem.

27. Si secundùm cursum naturalem aqua infinite generaret & corrumperet individua habentia formam sanguinis vel formam vegetabilem, *Domine*, æqualis quantitatis essent formæ actuales & formæ potentiales;

300 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
tiales; quia infinitæ forent formæ actua-
les dummodo non haberent principium, &
tunc non essent finitæ in terminatione for-
marum potentialium, quæ eas antecedunt,
sicut Petrus, quem antecedit forma poten-
tialis sui filii non nati & filium antecedit
forma actualis Petri per hoc, quòd Petrus
sit natus ante ipsum; & hoc est impossibile
quòd forma actualis, dum non habeat prin-
cipium, possit in ulla re habere finem & ter-
minationem.

28. K. *Benigne Domine, abundans donis
& indulgentiis!* Cùm probaverimus formas
actuales esse finitas & terminatas, per fi-
nem & terminationem earum significatur
& demonstratur nostro intellectui formas
potentiales esse finitas & terminatas; quia
sensualiter sentimus & intellectualiter in-
telligimus, quòd, quòd forma actualis pos-
sidet plus de *esse* & est remotior à privatio-
ne quàm forma potentialis, eò plus signi-
ficet in se esse plus perfectionis & minus
defectus quàm in forma potentiali: igitur,
si forma actualis habet principium & finem,
fig-

significatur, quòd forma potentialis habeat principium & finem ; quoniam, si principium & finis sunt in re, in qua est plus perfectionis & minus defectus, significatur, quòd sint etiam in re, in qua est minus perfectionis & plus defectus.

29. Unde benedictus sis, *Domine DEVS* ; quia per hoc, quòd materia generet quotidie formas sanguinis & vegetabilium, quæ sunt potentialiter in aqua & in aliis elementis, & ponat eas in actu, & postea corrumpat ipsas & ponat eas in tempore præterito & privet eas tempore præsentis, significatur, quòd formæ, quæ sunt in potentia habebunt finem, cum quotidie materia illas insequatur & consequatur ; quia impossibile est quòd sint infinitæ, cum earum quantitas minuatur & non crescat in potentia, eò quòd materia non habeat proprietatem nec naturam crescendi in se ipsa actualiter nec potentialiter.

30. Unde benedictus sis, *Domine DEVS* ; quia per hoc, quòd invenimus & cognoverimus formas actuales & formas potentiales

302 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
tiales habere principium & finem, significatur & demonstratur nostro intellectui illuminato tuâ sanctâ Virtute esse unum DEUM tantum, qui dedit principium & finem formis actualibus & potentialibus, & qui est infinitus & æternus extra principium & finem formarum; sed, quia homines nescii non habent modum, per quem sciant cognoscere significationes intellectuales per sensuales, propterea non sciunt habere modum probandi per rationes necessarias, quòd non sit in *esse* nisi unus DEUS.

CAPUT CCXLVI.

QUOMODO PROBETUR SANCTA Trinitas nostri Domini DEI.

1. **D**ivina Trinitas gloriosa, cui fiat reverentia & honor semper! Tu scis, Domine, quòd Christiani credant in Te tres Personas, scilicet Personam Patris & Personam Filii & Personam sancti Spiritus; & licet in *secundo Volumine* probaverimus hanc

hanc sanctam Trinitatem divinam esse tuam Unitatem & tuam Unitatem esse ipsam Trinitatem, tamen in hoc loco hoc idem probabimus alio modo.

2. Unde, quia in hac Arbore tractavimus, *Domine*, de Fide & Ratione, oportet, quòd volens contemplari in tua Trinitate cognoscat quomodo tractavimus de ipsis; quia, quin homo sciat cognoscere Fidem & Rationem, non est dignus contemplari in tua gloriosa Trinitate divina, quæ quibusdam se ostendit per Fidem & quibusdam per Rationem.

3. Qui vult habere cognitionem de Fide & Ratione, quæ sunt in hac Arbore, *Domine*, prius debet habere cognitionem de tribus Arboribus antecedentibus istam, & postea de gradu in gradum debet habere cognitionem de Fide & Ratione, quæ sunt in hac Arbore, & postea poterit contemplari sive per Fidem sive per Rationem in tua gloriosa Trinitate; benedicta sit ipsa, & omnes creaturæ, quæ eam significant & adorant & quæ ei faciunt reverentiam & honorem,

304 *B. Raym. Lalli Lib. Contempl. Vol. III.*
rem, benedicantur & amentur & laudentur
pro amore ipsius.

4. b. *O Domine, qui es placitum & conso-*
latio & confortatio mea mentis! Sensualiter
sentimus & intellectualiter intelligimus om-
nem substantiam creatam esse tres res, quæ
sunt materia & forma & compositio earum,
& istas tres res esse in omni substantia crea-
ta: igitur, cum hoc sit in omnibus substan-
tiis tam sensualibus quam intellectualibus,
per hoc significatur, quod illa gloriosa Sub-
stantia, quæ eas creavit, sit tres res, quæ sunt
una Essentia divina.

5. Et, sicut in substantia creata mate-
ria non est forma nec compositio, nec for-
ma est materia nec compositio, nec compo-
sitio est forma nec materia, ita, *Domine*, sig-
nificant, quod tuæ tres Personæ gloriosæ sint
ita distinctæ, quod nulla earum sit aliæ; sed,
sicut in substantia creata forma & materia
& compositio exiens de ambabus sunt una
substantia, ita dant certam significationem,
quod tuæ tres Personæ sint una sola sim-
plex Substantia divina.

6.

6. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, ut possimus probare & significare veritatem tuæ gloriosæ Trinitatis, oportet, quòd hanc probationem & inquisitionem faciamus in quatuor rebus, quarum prima sunt significationes firmamenti, secunda significationes vegetabilium, tertia animalium, & quarta conjunctionis, quæ fit ex re sensuali & re intellectuali: unde benedicta sit, *Domine*, tua sancta Trinitas, quia per omnes istas significationes revelatur & demonstratur omnibus, qui eas sciunt inquirere & recipere.

7. c. *Domine invisibilis oculis sensualibus & visibilis oculis intellectualibus*! Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus nullam substantiam creatam posse esse sine forma & materia & compositione formæ & materiæ; etiam sentimus & intelligimus in substantia composita nullam istarum rerum esse prius quàm aliæ, nec ullam esse in ea sine aliis, nec ullam esse in ea nobiliorem nec meliorem aliis.

8. *Misericors Domine*! Sensualiter sentimus

V

timus

timus & intellectualiter intelligimus omnem substantiam sensualem esse in tribus rebus, scilicet in forma & materia & compositione utriusque; & per hoc, quòd istæ tres res sint corporales, omnis substantia sensualis est corporalis & visibilis; sed substantia creata intellectualis est invisibilis per hoc, quòd forma & materia & compositio utriusque sint in ea res spirituales invisibiles.

9. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia quælibet harum trium rerum, quæ sunt in omni substantia creata, est in ea res substantialis, licèt omnes tres non sint in individuo nisi una substantia; quoniam, sicut in corpore hominis quatuor elementa sunt res substantiales, licèt in eo non sint nisi una substantia corporalis; ita in substantia sensuali & in intellectuali materia & forma & earum compositio sunt res substantiales, licèt omnes tres non sint nisi una substantia corporalis vel incorporalis.

10. d. *Gloriose Domine, qui facis tuum servum obedire tuis mandatis!* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd
subf.

substantiæ creatæ sit multò melius esse in tribus rebus quàm si non esset in eis, sicut firmamento est melius esse in materia & in forma & in compositione earum quàm esset si privaretur unâ vel aliâ, quia per materiam est magnum & per formam est pulchrum & per compositionem utriusque est durabile; & si materiam non haberet, non esset magnum, & si formam non haberet non esset pulchrum, & si compositionem utriusque non haberet non esset durabile.

11. *Honorate Domine!* Per hoc, quòd vegetabilia sint composita ex materia & forma & conjunctione ambarum, significatur in eis virtus & nobilitas & bonitas, quæ non significarentur nec essent in eis sinè prædictis tribus rebus; quia per materiam generantur in vegetabilibus flores & folia & odores & fructus, & per formam pulchri colores & pulchræ figuræ in ramis & foliis & floribus & fructibus, & per compositionem formæ & materiæ durant usque ad tempus, in quo corrumpuntur per hoc, quòd destruatür compositio & tres res ab invicem dividantur & disjungantur. 12.

12. *Virtuose Domine!* Multò melius est corpori humano esse in tribus rebus, quàm si non esset in eis; quia per hoc, quòd sit compositum ex materia, est magnum & habet quantitatem, & per hoc, quòd sit compositum ex forma, habet colorem & figuram, & per hoc, quòd materia & forma sint conjunctæ, ipsum est durabile usque ad tempus, in quo corrumpitur per disjunctionem materiæ & formæ; &, si corpus humanum non esset in his tribus rebus, ipsum nihil esset: igitur, cùm *esse* multum valeat & sit bonum, & privatio nihil valeat & sit mala, per hoc significatur, quòd corpori humano sit valde bonum esse in materia & forma & conjunctione utriusque.

13. e. *Pater noster, cujus nomen sanctificetur & glorificetur in tua gloria!* Quia anima hominis est composita ex materia & forma & conjunctione intellectuali, & sinè his tribus rebus non posset habere *esse* substantiale intellectuale, propterea, *Domine*, ipsa est melior & nobilior creatura quàm esset, si non esset in his tribus rebus; quoniam, si aliqua

aliqua earum in ea deficeret, necessario oporteret quod alia deficerent; & si aliqua earum est in ea, necessario oportet, quod etiam sint alia.

14. *Honorate Domine!* Tu scis, quod homo sit compositus ex natura sensuali & ex intellectuali per hoc, quod habeat corpus & animam & spiritum, hoc est conjunctionem factam ex corpore & anima: igitur, cum homo per corpus videat & audiat & odoretur & gustet & tangat & se moveat de uno loco in alium & sit pulchræ figuræ & habeat manus ad operandum opera sensu-
sualia, & per animam cogitet & percipiat & habeat conscientiam & subtilitatem & animositate & memoret & intelligat & velit, & per spiritum duret in hoc mundo quousque anima separetur à corpore, per hoc significatur & demonstratur, quod homini sit valde bonum esse in tribus rebus & esset ei malum non esse in eis.

15. Unde, cum probaverimus, *Domine*, quod firmamentum & vegetabilia & corpus & anima hominis & homo fiat in tribus

bus

310 *B. Raym. Lullii Lib. Contempl. Vol. III.*
bus rebus, & probaverimus, quòd melius sit
omnibus eis esse in tribus rebus, quàm esset
non esse in eis, per hoc significatur, quòd
Creator eorum sit in tribus rebus ad gloriam
& nobilitatem suam & ad perfectionem
suæ gloriosæ Essentiæ divinæ; quia, sicut
creaturas nobilitavit faciendo eas esse in tri-
bus rebus, ita significatur, quòd ipse sit no-
biliores in tribus Personis, quàm esset si non
esset in eis.

16. f. *Domine vere DEVS, qui meum
cor implevisti amore & meos oculos lacrymis
& ploratibus!* Tu scis, quòd mundus in ge-
nerali sit compositus ex tribus rebus, scilicet
ex substantia sensuali & ex intellectuali &
ex composita de ambabus, hoc est animali,
& quælibet sit composita ex tribus rebus,
scilicet substantia sensuali ex materia &
forma & conjunctione sensualibus, & sub-
stantia intellectualis ex materia & forma &
conjunctione intellectualibus, & substantia
animalis ex corpore & anima & conjunctio-
ne sensuali & intellectuali.

17. Per hoc, quòd mundus sit unus

&

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLVI. 3-1-16
& sit in tribus rebus, & nulla substantia
creata inveniatur nec intelligatur extra istas
tres res, probatur & demonstratur, quòd Tu,
Domine, sis in Trinitate Personarum, quæ
sunt unus DEUS tantum; quia, si Tu non
esses in Trinitate, necessario oporteret esse
in mundo aliquam substantiam creatam,
quæ non esset in Trinitate & quæ esset una
omnimodè, ut significaret, quòd suus Crea-
tor sit una substantia, quæ non est in Trini-
tate: igitur, cum non sit in mundo ulla sub-
stantia sine tribus rebus, per hoc significa-
tur, quòd Creator omnium creaturarum sit
unus in substantia & sua substantia sit in
tribus Personis & tres Personæ sint una
Substantia.

18. Igitur, cum nos inquisiverimus in
mundo an possemus invenire aliquam crea-
turam, quæ sit una in substantia & cujus
substantia non sit in tribus rebus, & non po-
tuerimus eam invenire, propterea certifica-
tè affirmamus & cognoscimus, *Domine*,
quòd tua gloriosa Substantia sit in Trinita-
te quin tua Trinitas sit in materia nec in
forma

forma nec in compositione materiæ & formæ; quia, si in eis esset, foret substantia composita finita & terminata, cum omnem substantiam habentem materiam & formam oporteat esse finitam & compositam: igitur, cum in multis locis probaverimus tuam Substantiam esse infinitam & simplicem & æternam, per hoc intelligimus ipsam non habere materiam nec compositionem in sua Trinitate.

19. g. *Memorate Domine ab omnibus populis!* Sicut homo videt sensualiter in speculo suam faciem, ita noster intellectus videt intellectualiter tuam gloriosam Trinitatem in significationibus, quas de ea dant creaturæ per hoc, quod sint omnes in tribus rebus, quia si in Te non esset Trinitas non significarent omnes creaturæ in Te Trinitatem; quoniam, si in Te significarent id, quod non est in Te, sua significatio frustra esset creata, & tunc Creator haberet defectum in rebus quas creat, quod est impossibile.

20. Sicut intellectus hominis recipit

veram

veram cognitionem per hoc, quòd res sensuales dent ei significationem de rebus intellectualibus, ita, *Domine*, per hoc, quòd sensualiter sentiamus omnes substantias sensuales esse in tribus rebus, & intellectualiter intelligamus omnes substantias intellectuales esse in tribus rebus, & sentiamus & intelligamus omnes substantias compositas ex sensuali & intellectuali esse in tribus rebus; est noster intellectus meliùs illuminatus & certificatus de tua gloriosa Essentia, quando creaturæ significant id, quod in ea est, quàm si significarent id, quod in ea non est; quia causa quare intellectus ignorat, est, quia non scit percipere res, quæ ei significantur, vel quia significantur ei aliquæ res, quæ non sunt modo, quo ei significantur.

21. Per hoc, quòd humana mens non possit esse in actu sinè memoria & intellectu & voluntate, significatur, *Domine*, tua sancta Trinitas; & per hoc, quòd ipsa mens sit in tribus rebus, significatur, quòd ipsa sit obligata ad contemplandum in suo Creatore tres res; & per hoc, quòd memoria

ge-

314 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
generet intellectum & voluntas exeat à memoria & intellectu, secundum quod probavimus in *secundo Volumine*, significatur nostro intellectui Trinitatem in tua gloriosa Essentia esse in Paternitate & Filiatione & Processione.

22. h. *O sancte Splendor, qui es illuminatio mei intellectus!* Sicut anima hominis est una substantia simplex per totum corpus, & dat unam significationem de se ipsa in visu & aliam in auditu & aliam in odoratu & aliam in gustu & aliam in tactu, licet ipsa sit unamet natura in quolibet sensuum sensualium; ita, *Domine*, tuæ gloriosæ Qualitates in tua Substantia sunt una simplex natura tantum, licet quædam earum significant in ea Paternitatem & aliæ Filiationem & aliæ Processionem.

23. *Gloriose Domine!* Sicut in anima hominis memoria significat unam rem & intellectus aliam & voluntas aliam, ita in tua gloriosa Substantia Infinitas & Potestas & Simplicitas significant Paternitatem, & Vita & Sapientia & Gloria significant Filiationem,

liationem, & Æternitas & Amor & Perfectio significant Processionem; quia, sicut anima habet unam proprietatem per memorare & aliam per intelligere & aliam per velle, quæ sunt una substantia tantum, ita tuæ Qualitates significant esse tres proprietates, scilicet Paternitatem & Filiationem & Processionem, quæ sunt una Substantia tantum.

24. *Gloriose Domine!* Licet dicamus quasdam tuarum Qualitatum significare in tua Substantia unam Personam & alias aliam, tamen non dicimus quasdam earum esse in una Persona & non in alia, imò dicimus omnes ipsas esse in qualibet Persona; quia, sicut anima, quæ memorat & intelligit & vult, habet suum intellectum & suam voluntatem in hoc quod sua memoria in ea significat, & habet suam memoriam & suam voluntatem in hoc quod suus intellectus in ea significat, & habet suam memoriam & suum intellectum in hoc quod sua voluntas in ea significat, ita & adhuc multò melius quælibet tuarum Personarum habet in se quam-

316 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
quamlibet Qualitatum, licet quædam earum dent significationem de una Persona & aliæ de alia & aliæ de alia.

25. i. *O Domine, á quo mei amores & mea desideria non volunt separari! In secundo Volumine probavimus omnes tuas tres Personas habere æqualem Bonitatem & æqualem Virtutem & æqualem Perfectionem in omnibus rebus, quia quælibet est Substantia & est DEUS; & ita loquimur secundum veritatem licet omnes tres Personæ non sint nisi una Substantia & unus DEUS, quia Pater est res substantialis & perfecta & similiter Filius & etiam sanctus Spiritus, & propterea oportet dicere quòd quælibet Persona sit Substantia & DEUS, & quòd omnes tres non sint nisi una Substantia & unus DEUS; quoniam, si ita non esset, ipsæ non essent perfectæ in Virtute & Substantia, & DEUS non haberet perfectionem Virtutum.*

26. *Domine Glorioso! Quando homo dicit quòd quælibet Persona sit Substantia & sit DEUS, sensualiter formatur numerus in tribus substantiis & in tribus Diis, quia per hoc*

hoc quòd quidquid est in Te sit Substantia & sit DEUS, sensualiter debemus nominare & dicere tres substantias & tres Deos ; sed, quia sensualitas non potest nec audet aliud pronunciare & dicere, dicit id quod dicit, secundùm quod dici potest & dici debet; &, quia in Te non est nisi una Substantia & una Deitas, noster intellectus intelligit falsam significationem, quam facit & dat sensualitas dicendo tres substantias & tres Deos, & non vult recipere falsam significationem sensualitatis & recipit significationem, quam ipse intelligit in se ipso intelligendo esse unum DEUM & unam Substantiam tantùm, licèt quælibet Persona sit Substantia & DEUS.

27. Quia natura sensualis est res fragilis & misera & corrupta per peccatum, propterea, *Domine*, non potest completè significare veritatem in omnibus rebus, cùm major & nobilior res sit veritas, quàm ipsa; sed, quia natura sensualis partim est in veritate, propterea dat significationem de veritate in quantum sufficit veritas, in qua est, & deficit

318 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
cit in dando significationem de veritate, in
qua non est: unde, quando homo dicit,
quòd Pater sit DEUS & Filius sit DEUS &
sanctus Spiritus sit DEUS, verum dicit; sed,
quia verba significant tres DEOS esse, dant
falsam significationem, quæ venit ex parte
sensualitatis nominantis tres DEOS; &
quia intellectus habet in se plus veritatis
quàm sensualitas, recipit à sensualitate id
quod est verum, & relinquit id quod est fal-
sum, sicut homo, qui de pomo in parte pu-
trido projicit id quod est putridum, & reti-
net id est quod est bonum.

28. K. *O Domine, qui memor es mea me-
moriam, & Te demonstras meo intellectui, &
amare facis meam voluntatem tuas honora-
tiones!* Sicut homo prohibet suis oculis cor-
poralibus videre, quando eos claudit; ita in-
creduli non credentes in tuam gloriosam
Trinitatem claudunt & excæcant oculos
spirituales suæ animæ; quia, sicut oculi cor-
porales non possunt videre, quando sunt
clausi; ita intellectus non potest intelligere,
quando homo affirmat impossibilitatem in
re,

re, quam anima vult intelligere: igitur, quia infideles affirmant impossibilitatem tuæ Trinitatis, quando homo vult eis probare ipsam; propterea non possunt eam intelligere, eò quòd suus intellectus non possit videre nec scire nisi inquirendo cum possibilitate.

29. Igitur, sicut homo potest inquirere res sensuales, quando habet apertos suos oculos; ita, *Domine*, quando homo affirmat possibile esse, quòd Tu sis in Trinitate, suus intellectus habet oculos, quibus potest inquirere an verum sit, quòd Tu sis in Trinitate; quia dum inquit an sit possibile vel non, intellectus inquit id, quod anima vult scire; sed, quando anima affirmat esse impossibile, quòd Tu sis in Trinitate, statim intellectus cessat ab inquisitione tuæ Trinitatis, eò quòd non habeat, cum quo eam inquirat; quoniam affirmando impossibilitatem clausit & excæcavit oculos intellectus.

30. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, quàm bene & manifestè creaturæ dant significationem de tua Unitate, tam bene

bene dant significationem de tua Trinitate, eò quòd, ita vera res sit in Te Trinitas Personarum, sicut Unitas Essentiæ: unde, sicut Christiani non possent recipere significationes, quas creaturæ dant de tua Unitate, si affirmarent esse impossibile, quòd Tu sis in Unitate; ita infideles per hoc, quòd supponant esse possibile, quòd Tu sis in Unitate, intelligunt Te esse unum DEUM, eò quòd recipiant significationes, quas creaturæ dant de tua Unitate; sed, quia ipsi affirmant esse impossibile, quòd Tu sis in Trinitate, propterea non possunt percipere tuam Trinitatem, eò quòd non velint recipere significationes, quas creaturæ dant de ipsa tua excellenti Trinitate divina.

CAPUT CCXLVII.

*QVO MODO PROBETVR, QVOD
noster Dominus DEVS sit Creator.*

1. **O** *DEVS singularis Domine, cui fiat
a. reverentia & honor! Qui per viam
Fidei*

Fidei & credentiæ vult contemplari, quòd Tu sis Creator, oportet, quòd recurrat ad precedentia Capita de *Fide* in hac Arbore, ut habeat cognitionem de vera Fide; quia sinè vera Fide homo non est dignus contemplari in suo Domino & in suo Creatore.

2. *Humilis Domine, plene gratiâ!* Qui per vivas rationes necessarias vult contemplari in suo Creatore, in *secundo Volumine* poterit eas invenire; quia ibi probatur, quòd Tu sis Creator, & tamen in hoc loco hoc idem probabimus manifestè; sed, ut homo sit magis paratus ad recipiendum & cognoscendum significationes, quas creaturæ dant de suo Creatore, oportet, quòd habeat cognitionem de tribus Arboribus antecedentibus istam & de Capitibus tractantibus de Ratione in hac Arbore.

3. *Gloriose Domine!* Qui in suo Creatore vult contemplari per rationes necessarias, & vult cognoscere per vivas rationes, quòd creaturæ sint creatæ, necessarium est ei, quòd sciat recipere significationes sen-

suales & intellectuales, & à sensualibus se mutare ad recipiendum intellectuales, & quòd plus credat significationes intellectuales, quàm sensuales, quoniam veriores sunt, & caveat sibi ne recipiat falsas significationes & resistat veris.

4. b. *O Domine, qui vis omne quod potes, & potes omne quod vis!* Qui per veras rationes necessarias vult percipere & cognoscere mundum habere Creatorem, oportet, quòd, si in hanc inquisitionem velit intrare, sciat percipere significationes, quas mundus dat de se ipso, & significationes, quas tuæ Qualitates dant de Te; quia per hoc, quòd mundus significet defectum in se, & tuæ Qualitates significant perfectionem in Te, significatur mundum esse creatum.

5. Quia mundum in generali intelligimus, *Domine*, genus generale super omnes creaturas, & mundus habet sub se tantum tres species generales super omnes species, quæ sunt natura sensualis & natura intellectualis & natura composita de ambabus, scilicet animalis, & quælibet istarum trium spe-

specierum dividitur in tria individua generalia, scilicet in materiam & formam & conjunctionem sensuales, & materiam & formam & conjunctionem intellectuales, & corpus & animam & conjunctionem utriusque, propterea oportet, quòd noster intellectus per rationes naturales inquireat Creatorem generis generalis & trium specierum generalium & novem individuorum generalium.

6. Igitur, quia totus mundus est in uno genere generali & in tribus speciebus generalibus & in novem individuis generalibus, propterea, *Domine*, qui est Creator mundi, est Creator specierum & individuorum, & qui est Creator specierum, est Creator generis & individuorum, & qui est Creator individuorum, est Creator generis & specierum; quoniam genus generale est ipsummet, & essendo ipsummet est suæ partes, & tres species essendo ipsamet sunt suum totum & suæ partes, & novem individua essendo ipsamet sunt suum totum, hoc est tres species, quæ sunt totum genus generale.

7. c.

7. c. *Mirabilis Domine, qui adjuvas tuum
servum* ! Sicut totum est in suis partibus &
partes in suo toto, ita mundus est in suis par-
tibus & partes sunt in mundo : igitur, qui
est Creator totius, est Creator partium, &
qui est Creator partium, est Creator totius.

8. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, hanc
inquisitionem, quam noster intellectus facit
in creaturis inquirendo in eis Creatorem,
oportet dividi in tres partes, quarum *prima*
est, quomodo mundus sit unus in se & sit tres
species & novem individua, *secunda*, quo-
modo tres species sint mundus & novem in-
dividua, & *tertia*, quomodo novem indivi-
dua sint mundus & sint tres species.

9. Iterum oportet, *Domine*, alio modo
dividere hanc inquisitionem in tres partes,
scilicet, quomodo mundus sit unus, & quo-
modo species sint tres & non plures nec pau-
ciores & una non sit alia, & quomodo indi-
vidua generalia sint novem & non plura
nec pauciora & unum non sit aliud : igitur,
cum hoc ita sit, inquirendo in qualibet is-
tarum rerum Creatorem, potest homo per-
cipere

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLVII. 325
cipere & cognoscere Creatorem & Domi-
num & Benefactorem creaturarum, qui es
Tu; benedictus sis Tu & omnes, qui Te ado-
rant & benedicunt.

10. d. *Liber Domine, plene gratiâ & pie-
tate!* Sensualiter sentimus & intellectualiter
intelligimus, quòd in specie sensuali non
sint nisi tria individua generalia, scilicet ma-
teria & forma & conjunctio sensuales, & in
specie intellectuali non sint nisi tria indivi-
dua generalia, scilicet materia & forma &
conjunctio intellectuales; sed in tertia spe-
cie composita ex sensuali & intellectuali sunt
omnia novem individua generalia, quia in
omni animali sunt materia & forma & com-
positio sensuales, & materia & forma & com-
positio intellectuales, & corpus & anima &
spiritus, qui est conjunctio animæ & corpo-
ris.

11. Igitur, cùm hoc ita sit, secundùm
hoc significatur, *Domine*, quòd animal con-
tineat in se plus, quàm duæ species per se
ipsas in sua simplicitate, & per hoc signifi-
catur, quòd animal rationale sit nobilior
creatura, quàm ulla aliarum creaturarum.

12. Unde, cum mundus in generali, *Domine*, contineat sub se tres species & novem individua, & animal rationale sit nobilissimum animal & nobilior creatura per hoc, quod plus contineat in se, quam ulla aliarum specierum, per hoc significatur & demonstratur, quod mundus valeat plus per animal rationale, quam per ullam aliarum specierum; quia plus proprietatis & propinquitatis est inter mundum & hominem, quam inter mundum & ullam aliam speciem.

13. e. *O Domine DEVS, qui facis quicquid est Tibi placens & acceptabile!* Cogitando & imaginando in mundo & in speciebus & individuis ipsius principium & finem in tempore & quantitate & qualitate, significatur & demonstratur intellectualiter Creator per principium & finem & terminationem, quam homo percipit sensualiter & intellectualiter in creaturis.

14. *Gratiosè Domine!* Per hoc, quod mundus sit unus & sit in tribus speciebus & in novem individuis generalibus, est manifestum,

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLVII. 327
festum, quòd mundus sit finitus & termina-
tus in numero unius & trium & novem
rerum; & per hoc, quòd mundus sit una
res & tres & novem & istæ res sint omnes
intrà supremum circulum firmamenti, signi-
ficatur, quòd mundus sit collocatus in loco,
in quo est finita & terminata quantitas
unius & trium & novem rerum ipsius, quia
omnes istæ res sunt conclusæ & contentæ
intrà supremam superficiem.

15. *Virtuose Domine* : Per hoc, quòd
mundus sit finitus in numero & sit termi-
natus & finitus in loco, significatur, quòd
ipse habeat Creatorem; quia, sicut habet
defectum in una re, ita dat significationem,
quòd ipsum habeat in aliis: igitur per hoc,
quòd mundus sit finitus in numero & sit
terminatus in loco, significatur, quòd sit fi-
nitus & terminatus in tempore, cùm sit
impossibile ullam rem esse æternam sine
principio, quæ habeat quantitatem finitam
simul cum numero in longitudine & lati-
tudine & profunditate: igitur, cùm hoc ita
verè significetur, per hoc mundus significat
se

328 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
se esse finitum & principiatum in tempore,
& per finem & principium temporis signi-
ficat se habere Creatorem sui numeri & suæ
quantitatis & sui temporis.

16. f. *O Domine, cui obediunt omnes crea-
tura, & quem honorant omnes populi!* Sen-
sualiter sentimus & intellectualiter intelli-
gimus ordinalem materiam esse finitam &
terminatam intrâ supremam superficiem fir-
mamenti; &, cùm ipsa sit finita & termina-
ta, necessariò oportet suam formam esse fi-
nitam & terminatam, cùm nulla forma pos-
sit esse infinita habendo suum subjectum fi-
nitum & terminatum.

17. Igitur, cùm manifestè significatum
& demonstratum sit humano intellectui,
Domine, quòd materia & forma sint finitæ
& terminatæ in quantitate & collocatæ in
loco, sua finitas & terminatio in quantitate
& collocatio in loco manifestè significant
conjunctionem earum esse finitam & termi-
natam in quantitate & in loco & in tempo-
re; quia impossibile est conjunctionem for-
mæ & materiæ esse infinitam in tempore

&

& quantitate, dummodo forma & materia habeant finitam quantitatem, cum nulla res finita possit esse subiectum rei infinitæ.

18. Cum manifestè & sinè ulla dubitatione probatum sit, *Domine*, quòd materia & forma & sua conjunctio habeant finem & terminum in quantitate & in loco & in tempore, per hanc significationem & demonstrationem significatur & demonstratur alia significatio & demonstratio, scilicet, quòd materia & forma & conjunctio habeant finem & terminationem in possibilitate & in potestate & in virtute, quia omnem rem finitam in una re necessariò oportet esse finitam in omnibus suis qualitatibus: igitur per hoc, quòd materia & forma & conjunctio habeant finem & terminum in substantia & qualitatibus, significatur & demonstratur intellectualiter humano intellectui Creator ipsarum, cum omnis res, quæ habeat finem & terminum & defectuosas qualitates, significet se habere aliquam rem ante se habentem infinitatem & perfectas qualitates.

19. g. *Domine invocate, orate, benedicte ab omnibus linguis!* Intellectualiter intelligimus, quòd anima hominis sit finita & terminata in materia & forma & conjunctione intellectualibus, quia forma & materia & conjunctio animæ Petri, quæ est in occidente & non in oriente, sunt terminatæ in loco, qui significat quantitatem finitam in omni re, quæ in eo sit locata & terminata.

20. *Gloriose Domine!* Intellectualiter intelligimus, quòd anima habeat suas qualitates finitas & terminatas in loco & in tempore & in virtute, quia anima Petri non habet omnem sapientiam nec omnem scientiam, nec imaginatur nec memorat nec intelligit nec vult nec cogitat omnia simul: igitur, cùm hoc ita sit, quoniam anima habet finitam quantitatem in substantia & in qualitatibus, significatur, quòd conjunctio, quæ in ea est facta ex forma & materia intellectualibus, sit finita & principiata in tempore; quia, nisi talis esset, forma & materia de quibus exit non haberent quantitatem finitam in substantia & qualitatibus,

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLVII. 331
bus, cùm res infinita non possit exire à re-
bus terminatis & finitis: igitur, cùm hoc ita
sit, suus finis & sua terminatio significant
creationem & creatio Creatorem.

21. *Virtuose Domine!* Si animæ & An-
geli & dæmones essent partes individuales
formæ & materiæ intellectualis, sicut cor-
pora sunt partes ordinalis materiæ, oportet
ret, quòd materia & forma intellectualis ef-
set finita & terminata in suis partibus & suæ
partes in ea, sicut ordinalis materia est fi-
nita & terminata in suis partibus & suæ par-
tes in ea; &, si animæ & Angeli & dæ-
mones descenderent à generali forma &
materia & istæ essent finitæ, significaretur
in eis Creator earum, quoniam haberent fi-
nem & terminum in suis partibus: unde,
cùm quidam Philosophi falsò dixerint ani-
mas descendere à generali forma & mate-
ria sicut corpora hominum ab ordinali ma-
teria, ponamus, *Domine*, quòd verum dixe-
rint, & adhuc dicimus ex hoc non sequi ip-
sas non esse creatas, dummodo habeant fi-
nem & terminationem; quia finis & termi-
natio

332 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
natio significant principium, & principium
significat creationem, & creatio significat
Creatorem.

22. g. *O Rex Regum! O Domine Dominorum!* Sensualiter sentimus & intellectualiter
intelligimus, quòd species generalis compo-
sita ex naturis sensuali & intellectuali sit fi-
nita & terminata in substantia & qualitati-
bus, quia quantitas numeri & temporis &
roboris & scientiæ & omnium aliarum re-
rum est in individuis prædictæ speciei, sci-
licet in animalibus compositis ex natura
sensuali & ex intellectuali.

23. Manifestè videmus, *Domine*, quòd
corpus Petri sit finitum & terminatum in
omnibus rebus, & anima ipsius sit finita in
virtute & habeat principium & non habeat
infinitam quantitatem in substantia nec in
qualitatibus, & manifestum est, quòd con-
junctio prædictæ animæ & corporis sit finita
& terminata & habeat principium & finem;
quia anima & corpus Petri non fuerunt
prius, quàm anima & corpus parentum ip-
sius Petri, nec Petrus est naturæ immortalis.

24. Igitur, cum probaverimus, *Domine*, quod omne animal sit finitum & terminatum in substantia & qualitatibus, per hoc significatur & demonstratur defectus in omni animali in quantum animalia non habent perfectionem infinitatis in substantia nec in qualitatibus, & iste defectus significat perfectionem infinitam, quæ creaverit res finita; quia humanus intellectus multò meliùs recipit significationem & demonstrationem, quod res finita sit creata à re infinita, quàm quod sit in *esse* æternaliter per naturam & proprietatem rei finitæ.

25. i. *Excellent Domine, abundans in omnibus bonis!* Cum probaverimus, quod mundus sit finitus & terminatus in se ipso & in suis partibus, & suæ partes sint in eo finitæ & terminatæ, per hoc intellectualiter significatur Creator; quia, sicut forma navis sensualiter significat factorem sensualem, ita forma mundi intellectualiter significat Creatorem intellectualem.

26. Nam, sicut navis, *Domine*, non significat in materia nec in forma nec in factore

tore nec in causa finali se esse per se ipsam, ita mundus non significat se esse factorem & creatorem sui ipsius, nec materia, ex qua mundus est compositus, significat se esse à se ipsa, nec forma significat se esse à se ipsa, nec causa finalis significat se esse perfectionem in mundo à solo mundo: igitur, cum mundus in omnibus quatuor causis deficiat in significando se esse per se & à se, per hoc significat in omnibus quatuor causis se esse ab alio, qui est suus Creator & suus DEUS.

27. *Gloriose Domine!* Cum sit valde fructuosum & valde bonum homini affirmare & fateri Creatorem, & sit ei valde malum & valde damnosum negare & discredere ipsum, & sit de natura nostri intellectus recipere cognitionem Creatoris in significationibus sensuualibus & in intellectualibus, beati sunt, qui fatentur & confitentur Creatorem, & maledicti sunt, qui negant & discredunt ipsum.

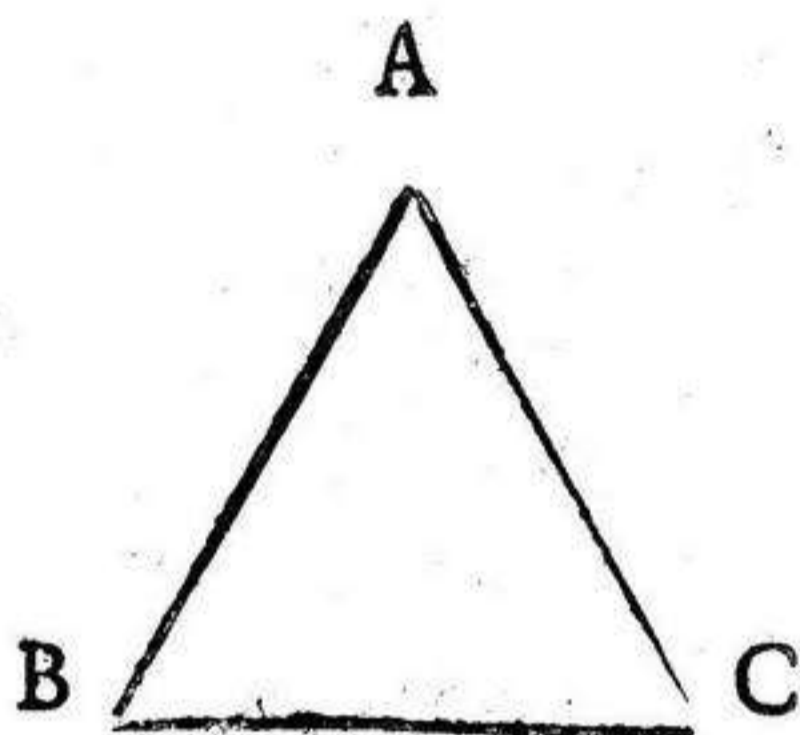
28. K. *O Domine immortalis, ad quem vires mea anima recurrunt!* Sicut significatur intellectualiter figura trianguli quando conjungitur

jungitur linea de A ad B & ad C, & de B ad A & ad C, & de C ad B & ad A, ita significatur intellectualiter Creator in mundo; quoniam mundus est una substantia finita in tribus rebus finitis; quia, sicut figura trianguli est finita per hoc, quòd linea de A ad B & ad C, & linea de B ad A & ad C, & linea de C ad B & ad A sint finitæ, ita, quoniam natura intellectualis & natura sensualis & natura composita ex ambabus sunt finitæ, oportet, quòd habeant principium.

29. Nam, sicut tres lineæ non possent componere figuram trianguli, si essent infinitæ; ita si tres partes, ex quibus mundus est figuratus, essent infinitæ, non possent figurare quantitatem in mundo: igitur, cùm mundus sit in quantitate finitus per hoc, quòd suæ partes habeant quantitatem finitam, significatur, *Domine*, quòd habeat principium de una quantitate ad aliam, quæ quantitas substantialis dat significationem de alio principio, quod est tempus principiatum in figura mundi, & principium temporis significat principiatorem & Creatorem.

30. Sed, sicut homini nescio, *Domine*, non potest dari intelligentia figuræ trianguli quando ei figuratur per literas & lineas intellectuales, quousque fiat ei figura sensualis secundum istum modum;

ita homines increduli nescii non scientes uti naturâ intellectus non sciunt credere nec intelligere res intellectuales, nec volunt affirmare ullam rem nisi eam sensualiter sentiant, & omnia, quæ non sentiunt, negant & discredunt; & quia sensualiter non vident Te nec vident mundum esse creatum, propterea non credunt in suum Creatorem & in suum DEUM.

CAPUT

QVO MODO PROBETVR, QVOD
noster Dominus DEVS sit Recreator.

1. **O** *DEVS, qui es principium & finis*
  - a. **O** *omnium rerum, cui sit gloria & laus omni tempore ! Qui vult inquirere & cognoscere per Fidem vel per Rationem quomodo Tu, Domine, recreaveris mundum, oportet, quòd se dirigat tribus primis Arboribus, & Capitibus de Fide & Ratione, quæ sunt in hac Arbore directio humani intellectus.*
2. Quia infideles non credunt, quòd Tu, *Domine*, recreaveris mundum, propterea confidendo in tuo adiutorio volumus hoc probare per rationes necessarias & naturales, & ad hanc probationem oportet probare quinque res; quarum *prima* est, quòd omnes simus descendentes ab uno viro & ab una muliere, *secunda*, quòd ille vir & illa mulier peccaverint, *tertia*, quòd illud peccatum sit generale, *quarta*, quòd Tu assumpseris humanam carnem, & *quinta*, quòd recreaveris mundum.

3. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia per probationem priorum quatuor rerum potest homo venire ad probationem quintæ, dummodo sciat recipere significaciones sensuales & intellectuales creaturarum & significaciones tuarum perfectarum Qualitatum; quoniam, nisi homo sciret recipere prædictas significaciones, suus intellectus non haberet oculos quibus videret nec aures quibus audiret nec pedes quibus inquireret nec os quo peteret testimonia, quæ significando probant & demonstrant quòd Tu recreaveris mundum.

4. b. *Gloriose DEVS*, complete omnibus bonis! Prima probatio est, quòd omnes simus nati & descendentes ab Adam & Eva: unde, cum tota humana species, *Domine*, habeat unam naturam in forma & materia & conjunctione formæ & materiæ, per hoc significatur humano intellectui, quod ipsa non acceperit principium nisi à solis Adam & Eva; quia, si humana species accepisset principium à duobus vel pluribus viris & mulieribus, esset humana natura divisa in species,

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLVIII. 339
species, eò quòd quælibet species assimila-
retur suo principio.

5. Licèt quidam homines simus magni
& quidam parvi & quidam albi & nigri, ta-
men per hoc non significatur, *Domine*, quòd
venerimus à diversis principiis, quia magni-
tudo & parvitas & albedo & nigredo ve-
niunt accidentiter ex diversitate victuali-
um & locorum & distantiaë solis, qui per
absentiam & distantiam dat hominibus eo-
lorem album & per præsentiam & propin-
quitatem dat eis colorem nigrum.

6. Igitur, quia sensualiter sentimus &
intellectualiter intelligimus, *Domine*, totam
humanam speciem esse unam in natura sen-
suali sine diversitate naturali formæ & ma-
teriæ, & ratione locorum & victualium &
accidentium individua ipsius habeant di-
versitatem in colore & in quantitate & in
idiomate, non propterea est necessarium af-
firmare & fateri, quòd descendamus à mul-
tis principiis, cum nulla significatio neces-
saria hoc significet; &, quia tota humana
species est in una natura & in una dispo-
sitione,

sitione, probatur per rationem necessariam, quòd omnes non habeamus nisi unum patrem & unam matrem, dummodo recipiamus significationes necessarias & non velimus credere significationes non necessarias.

7. c. *Sapiens Domine, á quo sapientia creaturarum recipit gratiam & benedictionem:*

Secunda probatio est, quòd Adam peccaverit: unde sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus totam humanam speciem habere passionem & pœnam per famem & sitim, per calorem & frigus, per iram & laborem & per ignorantiam & infirmitatem & mortem: igitur, cùm in humana specie sit ista pœna adeò magna, significatur per tuam magnam Justitiam, quòd pœna non sit in homine sinè causa, quia si in eo esset sinè causa significaretur in Te non esse perfectionem Justitiæ.

8. Unde benedictus sis, *Domine*; quia, si Tu creasses Adam & Evam in tali dispositione, quòd haberent pœnam & ignorantiam & mortem sinè causa, injurias ipsos & omnes suos descendentes, & hoc est impossibile;

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLVIII. 341
le; quoniam Creator non significat se habere injuriosam voluntatem erga creaturam, quam creat per suam gratiam & benignitatem ad demonstrandum suam nobilitatem in sua creatura, imò significat se habere justam voluntatem erga illam : igitur, cum hoc ita fit, significatum est, quòd Adam & Eva peccaverint & ratione peccati ipsorum puniantur omnes descendentes ab eis per famem & sitim & infirmitatem & mortem & alias poenas, quæ naturaliter sunt in hominibus & à quibus nemo se potest defendere.

9. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*, quia hæc probatio, quam facimus de hoc, quòd Adam peccaverit, fit per significationes sensuales & intellectuales, ex quibus ipsa est composita ; quoniam sensualiter sentimus, quòd omnes torqueamur tormentis naturalibus, & intellectualiter intelligimus tuam Justitiam ; & quia Adam & Evam habemus in intellectualitate & non eos sentimus, ideo fit probatio in intellectualitate, ad quam ascendimus per sensualitatem.

10. d. *O Salvator Domine gloriose, abundans*

dominus

dans misericordiâ & amore ! Tertia probatio est, quòd peccatum Adæ sit generale, & licèt hoc jam probatum sit in *Secundo Volumine* uno modo, tamen volumus idem probare in hoc loco alio modo : unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus omnem hominem esse duas substantias, scilicet sensualem & intellectualem, & ambas componere unam substantiam, scilicet animal rationale ; & substantiam sensualem esse tres res, quæ sunt materia & forma & conjunctio sensuales, & substantiam intellectualem esse alias tres, quæ sunt materia & forma & conjunctio intellectuales, & substantiam animalelem alias tres, quæ sunt corpus & anima & spiritus.

II. Igitur, cùm mundus in generali sit in his tribus rebus & nulla creatura eas habeat nisi animal & ex animalibus melius & nobilius sit animal rationale, per hoc significatur, *Domine*, quòd mundus meliùs conveniat in natura cum animali rationali, quàm cum ulla alia creatura : unde, cùm virtus & gratia & exaltatio, quas humana species reci-

pit

pit à suo Creatore, essent in primo Parente, & probaverimus ipsum peccasse, per hoc probatur intellectualiter, quòd mundus fuerit corruptus in peccato primi Parentis; quia per hoc, quòd homo, qui est in natura similis mundo fuerit corruptus per peccatum, oportuit, quòd mundus corrumpereetur, eò quòd id, quod plus in eo valebat & per quod ipse plus valebat fuit corruptum; quoniam, sicut omnia membra corporis corrumpuntur, quando corpus perdit suum caput; ita totum mundum oportuit corrumpi, quando mundus perdidit melius membrum, quod habebat in se, scilicet hominem.

12. Nam, si vegetabilia & animalia irrationalia non corrumpereentur in natura, *Domine*, animalia rationalia, quæ debent sustentare suam vitam ex simili natura corrupta non possent vivere: unde, ut homo posset habere vitam & eam sustentare ex vegetabilibus & ex animalibus irrationalibus, oportuit, quòd omnia ista corrumpereentur: igitur, cùm hoc ita sit, probatum est manifestè, quòd mundus in generali & in suis

par-

partibus fuerit corruptus per peccatum hominis, quia quidquid erat creatum ad servitium hominis oportuit corrumpi quando homo fuit corruptus, cum omnis vasallus & omnis subditus corrumpatur in corruptione sui majoris; verum tamen non dicimus, *Domine*, quod Angeli corrumpentur in natura, sed in quantum non poterant ducere ad salvationem animas, quæ perdebantur per peccatum Adæ, non poterant facere bonum, quod nunc faciunt quando mundus est recreatus. Etiam dicimus, *Domine*, quod dæmones fuerint corrupti per peccatum Adæ in hoc, quod ipsi fecerint eum peccare, quia omnis creatura corrumpitur quando facit contra suum Creatorem.

13. e. *O Domine, qui es confidentia & spes mea anima!* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus totam naturam hominis esse corruptam & debilitatam; quia natura sensualis ipsius corrumpitur per famem & sitim, per calorem & frigus & per vulnera & infirmitatem & mortem, & natura

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLVIII. 345
tura intellectualis habet in se valde magnum defectum per ignorantiam & oblivionem & per iram & malevolentiam & per suspicionem & tristitiam & per multas alias res.

14. Unde, cum tota humana species sit in hoc defectu, per hoc significatur, *Domine*, istum defectum & hanc corruptionem esse in humana specie occasione peccati ut ipsa puniatur propter illud; quia, nisi esset peccatum in humana specie, Tu non esses justus Judex si eam torqueres: igitur, cum Tu sis justus in omnibus rebus, per hoc significatur, quod poena sit in homine occasione peccati, quod significatur esse generale per hoc, quod poena sit generalis in tota humana specie; quoniam si peccatum esset particulare, poena etiam esset particularis.

15. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut tota humana species in Adam & Eva recepit gratiam & benedictionem super omnes creaturas, ira significatur, quod tota ipsa descenderit in vilitatem & corruptionem & miseriam in ipsis per opus
pcc-

peccati; quoniam, sicut tota humana species non posset in generali esse in majori nobilitate, quàm aliæ creaturæ, nisi nobilitatem reciperet in Adam & Eva, ita tota ipsa non posset esse corrupta in generali nisi corruptionem reciperet in ipsis: igitur, cùm hoc ita sit, significatum est, quòd peccatum Adæ & Evæ sit generaliter in tota humana specie.

16. f. *Beate Domine, qui beatificas illos, qui Te laudant & amant & benedicunt!*
 Quarta probatio est, quòd Tu assumpseris humanam carnem: unde si Tu, *Domine*, non esses incarnatus in humana specie, ipsa non posset recreari, cùm corruptio non habeat dignitatem nec virtutem sanandi & purificandi se ipsam: igitur, cùm tota humana species esset corrupta in natura sensuali & in intellectuali, propterea non habebat in se potestatem nec vires ut existens in illa corruptione posset per se redire ad dignitatem, in qua erat antequam peccaret: igitur, quia humana natura per se non poterat sufficere ad recreandum se ipsam, oportuit, quòd

quòd sanctus Spiritus incarnaret Filium missum à Patre in humanam naturam, ut ipsam mundaret à peccato.

17. Si Tu, *Domine*, non esses incarnatus, homo non esset recreatus, & si homo non esset recreatus, mundus esset frustra creatus, quia id, in quo mundus plus valet est homo; & si homo valeret minus per peccatum quàm ulla creatura, mundus esset corruptus in corruptione hominis, & ratione hujus corruptionis esset frustra creatus, eò quòd esset opus corruptum & non recreatum; & si mundus maneret corruptus, significaretur, quòd Tu non haberes perfectam Potestatem nec perfectam Sapientiam nec perfectam Voluntatem, eò quòd tuum opus haberet defectum: igitur, cùm humanus intellectus sit obligatus ad affirmandum quòd Tu, *Domine*, sis perfectus in Potestate & Sapientia & Voluntate, per hoc significatur, quòd mundus non sit creatus frustra; & si frustra non est creatus, oportet ipsum esse recreatum per conjunctionem tuæ Deitatis cum Humanitate,

cùm

348 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
cúm aliter non posset ita bene & nobiliter
recreari.

18. *Gloriose Domine!* Sicut Tu dedisti
homini visum sensualem ut videat pulchros
colores & pulchras figuras, quas creasti in
mundo, ita voluisti incarnari ut per Incar-
nationem nobis manifestiús significarentur
tuæ Qualitates, quia per tuam Incarnatio-
nem clariús videmus tuam magnam Justi-
tiam & Misericordiam & Amorem & Hu-
militatem & Patientiam & Largitatem &
Potestatem & alias Qualitates, quæ non ita
bene manifestarentur nobis sinè tua Incarna-
tione: igitur per hoc, quòd Tu sis Dominus
sapiens, & creaveris mundum ad signifi-
candum ei tuam magnam Nobilitatem, pro-
batur significatione intellectuali, quòd as-
sumpseris humanam carnem ex nostra Do-
mina sancta MARIA Virgine gloriosa.

19. g. *Sanctificate Domine ab omnibus po-
pulis, Creator omnium creaturarum!* Si Tu
non esses incarnatus, Sancti paradisi non
possent adeò glorificari sicut glorificabun-
tur per tuam Incarnationem; quia per hoc

quòd Tu sis Homo glorificabuntur sensualiter & intellectualiter, sensualiter videndo tuum Corpus esse ejusdem naturæ cum suo, & intellectualiter videndo tuam Animam esse ejusdem naturæ cum sua, & quantum ad compositionem corporis & animæ glorificabuntur in Te, qui es simul corpus & anima & DEUS & Homo.

20. Quia homo est unus & est tres res, scilicet corpus & anima & compositio utriusque, & corpus est unum & est tres res, & anima est una & est tres res, sicut prædictum est, propterea oportet, *Domine*, quòd homo in paradiso glorificetur in omnibus istis rebus; quoniam nisi in omnibus eis glorificaretur, sua gloria non esset perfecta, quæ non posset esse perfecta sinè Humanitate unita cum Deitate, quæ Humanitas per virtutem Deitatis daret gloriam omnibus rebus, quæ sunt in homine: igitur, cum hoc ita sit, per hoc significatur & probatur, quòd Tu sis incarnatus ad dandum homini gloriam & ad recreandum mundum & ad demonstrandum tuas Virtutes & ad plures alios fines, quos esset longum enarrare.

21. *Gratiosè Domine!* Quò majores & clariores significationes recipit humanus intellectus de tua excellenti Bonitate, eò plús est obligatus ad affirmandum veritatem nobilitatis ei significatæ per significationes, quæ plús eum dirigunt & illuminant: igitur, quia Creator demonstrat de se majorem nobilitatem dando majora dona suæ creaturæ, per hoc significatur, quòd Tu creaveris creaturam & Te incarnaveris in ea, ut ipsa habeat adeò magna dona à suo Creatore, quòd cum illis possit glorificare omnes creaturas paradisi.

22. h. *O Domine, qui sanas & mundas omnes, qui in tua dulci Misericordiá confidunt!* Quando homo habet in sua memoria & in suo intellectu certificationem per rationes necessarias vel per fidem, quòd Tu sis incarnatus & natus & mortuus ad recreandum ipsum, tunc habet in sua anima majorem directionem ad memorandum & intelligendum & volendum & laudandum Te & ad essendum Tibi gratus, quàm si non esses incarnatus nec mortuus pro ipso: igitur per
hoc

hoc significatur, quòd Tu sis incarnatus, ut des homini magnam occasionem & rationem memorandi & intelligendi & amandi Te & serviendi Tibi & glorificandi & benedicendi & orandi Te.

23. *Gloriose Domine!* Sicut Tu in materia & forma & in qualitatibus & substantia per creationem nobilitasti homines super omnes creaturas, ita per tuam Incarnationem nobilitasti & exaltasti Fidem Christianorum super omnes alias credentias, quia non sunt ulli homines, qui habeant adeò magnam Fidem sicut Christiani; quoniam, quò plures & majores res credunt de tua Trinitate & de tua Incarnatione & de Hostia & Vino sacratis, quæ fiunt vera Caro & Sanguis, eò major est Fides, quam habent contra res, quas sensualiter sentiunt: igitur, cùm hoc ita sit, secundùm hoc significatur & demonstratur, quòd Tu sis incarnatus, ut exaltares Fidem & credentiam, quam creasti in humana specie.

24. *Honorate Domine!* Sicut tua excellens Justitia & Misericordia & Potestas & Sa-

352 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
Sapientia & Amor & aliæ Virtutes, quæ sunt
in Te, nobis significant, quòd Tu creaveris
mundum, ut videatur & cognoscatur nobi-
litas & perfectio Creatoris, ita ipsæ nobis
significant, quòd assumpseris carnem & fue-
ris passus & mortuus pro nobis peccatoribus,
ut nobis significarentur & demonstrarentur
tuæ excellentes Qualitates; quia, quò plus
Creator facit pro sua creatura, eò plus ei
significat suam Misericordiam & suum Amo-
rem & suam Humilitatem & suam Largita-
tem & suam Potestatem & suam Perfectio-
nem: igitur per omnes istas rationes & per
multas alias significatur & probatur & de-
monstratur, quòd Tu assumpseris carnem
ex nostra Domina sancta MARIA, bene-
dicta sit ipsa.

25. i. *O Domine, qui exaudis recordatio-
nes & desideria anima tui servi, & eis res-
pondes!* Quinta probatio est, quòd Tu re-
creaveris mundum: unde dicimus, quòd
sensualiter sentiamus totam humanam spe-
ciem esse in tormentis & laboribus per fa-
mem & sitim & infirmitatem & mortem &
per

per multas alias afflictiones; & ista pœna, quam sentimus, significat intellectuali naturæ humani intellectus se non esse in humana specie sinè occasione peccati, secundùm quod jam probavimus quòd peccatum Adæ sit generale.

26. Unde, sicut sapiens & justus Rex suum vasallum proditorem privat bonis, quæ ei dedit, & torquet & affligit eum usque ad mortem, ita, *Domine*, Tu, qui es Rex valde sapiens & valde justus, abstulisti ab Adam tuam gratiam, & damnasti eum ad labores & mortem, & eum privasti gratiâ & damnasti ad labores & mortem omnes suos filios, ut tota natura ipsius puniretur pro peccato in tota humana specie.

27. Unde benedictus sis, *Domine D E- V S*; quia sensualiter sentimus, quòd non simus recreati à laboribus & à malis sensualibus licèt sis incarnatus, cùm tot sustineat humana species post tuam Incarnationem, quot sustinebat ante ipsam; sed ratione tuæ Incarnationis significatur & demonstratur, secundùm tuam Justitiam & tuam dulcem

Z

Mi-

Misericordiam, quòd erga nos habeas illum amorem, quem erga nos habebas antequam Adam peccaret; quia, si malitia & defectus & inobedientia Adæ fuit occasio toti humanæ speciei ut esset in ira sui Creatoris, significatur, quòd multò meliùs Bonitas & Perfectio & Obedientia gloriosæ Humanitatis quam Tu assumpsisti, fuerit occasio restitutionis & benevolentia & amoris inter humanam speciem & suum Creatorem: igitur, cum hoc ita sit, significatum est, quòd gratia, quam nobis fecisti per tuam Incarnationem & Passionem, sit recreatio omnium illorum, qui in ea habent fidem & spem.

28. K. *Creator Domine Benefactor plene amore & dulcedine!* Si per tuam Incarnationem & Passionem fuisset in hoc mundo recreata natura sensualis, non esset ullus homo qui moreretur nec qui haberet ullum laborem, nec ullus homo haberet liberam voluntatem ad faciendum bonum vel malum; &, si ita foret, non esset in mundo ordinatio salvationis, per quam homo esset dignus gloriâ vel poenâ; &, si ita esset, totus mundus

mundus esset frustra : quare fuit conveniens quòd tua Sapiencia ordinaret tuam Incarnationem & Passionem non recreare in hoc mundo naturam sensualem usque ad diem iudicii , in quo eam recreabit in omnibus, qui in tuam Incarnationem credunt.

29. *Domine sapiens, Ordinator omnium rerum* ! Si tua Incarnatio recreasset in hoc mundo naturam intellectualem ita, quòd eam confirmasset & posuisset in statu in quo non posset peccare, significaretur, quòd à tua Incarnatione veniret ei plus damni quàm utilitatis ; quia, si anima hominis non posset peccare, non haberet liberam voluntatem faciendi bona opera & evitandi mala, & si hanc non haberet, non haberet ullum meritum, & ita non esset digna ascendere per bona opera ad altitudines ex quibus ceciderunt dæmones per mala opera ; sed verum est, *Domine*, quòd per tuam Incarnationem natura intellectualis recreetur quando de hac vita transit in aliam, dummodo credat in tuum Adventum & in tuam Incarnationem & Passionem ; quia antequam
esses

356 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
esses incarnatus non erat ulla anima digna
ire ad gloriam, & post tuam Incarnationem
& Passionem est omnis anima recreata &
digna ire ad ipsam, dummodo receperit sa-
cramentum sanctæ Ecclesiæ & transeat de
hoc mundo in alium sinè peccato.

30. Cúm probaverimus, *Domine*, pec-
catum Adæ esse generale & Te esse incar-
natum, & significetur, quòd creatura unita
cum Creatore habeat majorem potestatem
faciendi bonum quàm creatura non unita
cum Creatore faciendi malum, per hoc sig-
nificatur, quòd, si Adam potuit corrumpere
totum mundum per peccatum, multò me-
lius tua virginalis justa misericors vera hu-
milis patiens & obediens Humanitas potue-
rit recreare mundum per adjutorium & gra-
tiam & conjunctionem & amorem sui Do-
mini DEI.

.CAPUT CCXLIX.

*QVOMODO PROBETVR, QVOD
noster Dominus DEVS sit Glorificator.*

1. **D**EVUS gloriose, aterne, potens, cui sit
2. **D** gloria & laus omni tempore! Qui ve-

râ Fide vult contemplari in tua Gloria, oportet, *Domine*, quòd dirigat suam Fidem cum scientia & cognitione Capitum tractantium in hac Arbore de Fide, quia per hanc cognitionem potest homo dirigi & illuminari ad habendum veram Fidem de tua gloriosa Gloria.

2. Qui per veras rationes vult contemplari in gloria, quam Tu, *Domine*, habes, & à qua recipiunt gloriam & benedictionem Sancti Paradisi, habeat cognitionem de Capitibus tractantibus de Ratione in hac Arbore, & sciat recipere significationes tuarum gloriosarum perfectarum Qualitatum, & significationes, quas creaturæ dant de tua beata Gloria; quia per hanc cognitionem potest homo dirigere & illuminare suum intellectum & suam cognitionem ad intelligendum & sciendum tuam gloriosam Gloriam glorificatricem omnium illorum, qui Te laudant & benedicunt.

3. *Gloriose Domine!* Homo volens contemplari tuam gloriam, oportet, quòd eam contempletur in septem rebus, quarum *pri-*

358 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
ma, est tua sancta Unitas, *secunda*, tua gloriosa Trinitas, *tertia*, tua divina Essentia, *quarta*, gloria tuæ piæ Humanitatis, *quinta*, gloria Sanctorum Paradisi in tua Unitate, *sexta*, gloria ipsorum in tua Trinitate, & *septima*, gloria ipsorum in tua gloriosa Humanitate.

4. b. *O Domine vere DEVS, qui habes actionem & vim super nos peccatores!* Prima res, in qua volumus contemplari tuam Gloriam, est *tua Vnitas*: unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus omne animal amare plus suam unitatem quàm unitatem alterius rei, & per significationes sensuales & intellectuales significatur & demonstratur nobis, quòd quilibet Rex amet plus esse unus Dominus in suo regno quàm si in eo essent duo Reges: igitur, cùm hoc ita sit, per has significationes significatur, quòd Tu sis gloriosus in tua Unitate.

5. Nam per hoc, quòd in mundo non sit ulla res infinita & æterna & omnia potens & sciens nec totaliter bona & perfecta
nisi

nisi Tu tantum, significatur, *Domine*, quod major sit tua gloria ex hoc, quod sis unus solus DEUS habens omnes qualitates & proprietates pertinentes ad DEUM, quam si essent multi habentes qualitates & proprietates, quas Tu habes.

6. Nam sicut homo valde pulcher & dives & fortis & sapiens & potens & honoratus & amatus & habens sub se multos servos amat se ipsum, & quò plus valet quàm alii, eò majorem habet gloriam quàm ipsi, ita, *Domine*, significatur humano intellectui quòd, quia Tu non habes parem nec æqualem in virtutibus & qualitatibus, sis gloriosior omnibus rebus quæ sunt.

7. c. *Gratiose Domine super omnes gratias, honorate super omnes honores!* Secunda res, in qua volumus contemplari tuam Gloriam, est *tua sancta Trinitas*: unde dicimus quòd, quando homo cogitat & imaginatur se esse compositum ex corpore & anima, habeat majorem occasionem & rationem amandi suum esse per hoc, quòd sit in corpore & anima & conjunctione utriusque, quàm haberet

beret si imaginaretur se esse tantum in corpore vel in anima; quia, quò plus valent tres res bonæ quando sunt simul, quàm una earum sinè aliis, eò plus habet homo rationem & occasionem gaudendi & habendi placitum ex hoc quòd sit in tribus rebus.

8. Unde in hoc, quòd sensualiter sentiamus unitatem hominis esse meliorem & nobiliorem per hoc, quòd sit unita ex natura sensuali & ex intellectuali, *Domine*, significatur intellectualiter humano intellectui multò majorem gloriam esse in tua divina *Essentia* per hoc, quòd in ea fiat *Paternitas* & *Filiatio* & *Processio*, quàm esset sit in ea non essent istæ tres *Personæ*; quia, sicut sentitur hominem esse meliorem creaturam per hoc, quòd sit conjunctus ex tribus rebus, ita intelligitur Creatorem esse nobiliorem & meliorem per hoc quòd sit conjunctus ex tribus *Personis*, (*) quàm esset si non esset conjunctus ex eis.

9. Unde, cum per sensualitatem eleverimus nostrum intellectum ad intellectualitatem

(*) Vide Aug. contra Maximinum *Lib. 3. cap. 10.*

tualitatem ad percipiendum & cognoscendum quòd Tu, *Domine*, sis gloriosior quia es in Trinitate, quàm esses si non esses in ea, per hoc significatur & demonstratur ratione necessariâ tuam Gloriam esse majorem per hoc quòd sit in Trinitate, quàm esset si non esset in Trinitate: igitur, cùm homo sit obligatus ad fatendum & affirmandum & recipiendum significationes, quæ significant tuam Gloriam majorem, propterea recipimus & confitemur & dicimus Te esse gloriosum per tuam sanctam Trinitatem.

10. d. *O Domine DEVS, qui dirigis meum intellectum, quando memoro tuam gloriosam Perfectionem!* Tertia res, in qua volumus contemplari tuam Gloriam, est *tua Essentia*, quam in hoc mundo non possumus cognoscere & scire in se ipsa: unde, quia tua Essentia est adeò alta & nobilis quòd nostra cognitio non possit sufficere ad cognoscendum & sciendum quid ipsa sit in se ipsa, ratione defectus nostri intellectus & ratione exaltationis tuæ Essentiæ non possumus intelligere & scire magnam gloriam quam habes in ipsa.

11. Igitur, sicut homo, *Domine*, non potest scire quid sit sua anima in se ipsa, licet sciat ipsam esse in *esse* & sciat ipsam non esse corporalem, ita homo per donum & per gratiam tuam scit, quòd in tua Essentia sit valde magna gloria, licet non possit eam scire & intelligere, sed solum sciat ipsam esse gloriam super omnes glorias & non esse aliam gloriam ei comparabilem.

12. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut oculi corporales sunt fragiles ad videndum splendorem solis, ita humanus intellectus est adeò fragilis per corruptionem peccati, quòd non sit dignus in hoc mundo scire gloriam, quæ est in tua excellenti Essentia; sed in alio sæculo non est ita, quoniam sicut oculi corporales possunt videre colores, ita in alio sæculo adeò magna est gratia quam anima recipit à suo Creatore, quòd suus intellectus habeat veram cognitionem & scientiam de *esse* tuæ Essentiæ, ratione cujus sciet & cognoscat gloriam ipsius.

13. e. *Humilis Domine simplex & dulcis*

&

& suavis erga meos mortales defectus! Quarta res in qua volumus contemplari tuam Gloriam, est *tua benedicta Humanitas gloriosa*: unde dicimus, quòd humana natura non possit perfectè glorificari nisi glorificetur in tribus rebus, & quælibet earum glorificetur in aliis tribus; quia, sicut homo est tres res & quælibet earum est aliæ tres, ita oportet, quòd sua gloria sit in qualibet harum rerum: igitur, cùm nos, *Domine*, per tuam gratiam & benedictionem probaverimus quòd sis homo, oportet, quòd tua sancta Humanitas glorificetur in tribus rebus & quælibet earum in aliis tribus.

14. Igitur, cùm hoc ita sit, oportet, *Domine*, quòd Tu sis gloriosus in natura sensuali & in intellectuali & in composita ex utraque, & oportet, quòd tua natura sensualis glorificetur in materia & in forma & in compositione sensualibus, & tua natura intellectualis glorificetur in materia & in forma & in compositione intellectualibus; quia, nisi in omnibus istis rebus glorificaretur tua benedicta Humanitas, ipsa non haberet perfectam gloriam.

15. Unde, cum gloriosa Persona Filii sit tota incarnata per totam tuam Humanitatem, per hoc significatur, *Domine*, quod tota tua Humanitas sit glorificata; quia, nisi tota esset glorificata, significaretur, quod tota Persona Filii non esset incarnata; & si tota ipsa non esset incarnata, esset divisa in partes finitas, quod est impossibile, quia de re infinita non possunt fieri partes finitæ.

16. f. *Rex Regum & Domine Dominorum & Gloria gloriarum!* Quinta res, in qua volumus contemplari tuam Gloriam, est *Gloria*, quam Beati habent in Paradiso in tua gloriosa Unitate: unde dicimus quod sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus populum plus amare unum Dominum quam multos, & quod Dominus est nobilior & potentior & melior, eò majorem lætitiã & placitum habere suum populum & eò plus ipsum amare & honorare & defendere & ei obedire: igitur, cum hoc ita sit, secundum hoc significatur, quod Beati qui sunt in Gloria glorificentur in tua Unitate, quæ est adeò alta & nobilis, quod non
 fit

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLIX. 365
fit ullus Rex nec Princeps nec ulla res, quæ
fit ei similis nec æqualis in virtute & potes-
tate & bonitate.

17. Unde, cùm Tu, *Domine*, creaveris
& beneficiaveris & beatificaveris Sanctos
Paradisi, & ipsi non recipiant dona nec be-
neficia nisi à Te tantùm, quando ipsi memo-
rant & intelligunt tuam Bonitatem esse su-
per omnes bonitates, & etiam magna bona
quæ recipiunt à Te, tunc habent tantam
gloriam & beatitudinem, quòd non sit cor
sufficiens ad cogitandum nec oculi ad vi-
dendum nec aures ad audiendum quanta sit
gloria, quam ipsi habent à tua Unitate.

18. Si in tua gloria, *Domine*, esset
aliqua res æqualis tuæ Deitati & Tu non
esses unus DEUS in tuo regno sed essent
duo vel plures Dii, non esset perfectio in Te
neque in aliis Diis; quia, dummodo essent
plures Dii & non unus DEUS singulariter,
non possent habere perfectionem, quia ha-
berent finem in virtute & bonitate & quan-
titate; &, si ipsi haberent finem & defec-
tum, Beati qui sunt in gloria non possent

re-

recipere ab eis perfectam gloriam: igitur
Per hoc, quòd non sit alius DEUS præter
Te, sunt Beati in majori gloria quando vi-
dent Te non habere æqualem, quàm si vi-
derent alium Tibi æqualem.

19. g. *Domine volite, Domine invocate,
Domine desiderate!* Sexta res, in qua volumus
contemplari tuam Gloriam, est *Gloria* quam
Beati recipiunt à tua gloriosa Trinitate:
unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus
& intellectualiter intelligamus Beatos para-
disi glorificari in tribus rebus, scilicet An-
gelos in materia & forma & compositione
intellectualibus, & animas hominum etiam,
& post resurrectionem homines glorifican-
dos esse in natura sensuali & in intellec-
tuali & in compositione ambarum: igitur,
cùm hoc ita sit, significatur, quòd, si crea-
turæ recipiunt gloriam in tribus rebus, quæ
sunt una substantia in quolibet Beatorum;
ita Gloria Creatoris sit una & sit in Trini-
tate Personarum & det gloriam in Unitate
substantiæ & in tribus rebus, in quas sub-
stantia cujuslibet hominis & Angeli est di-
visa

20. Cúm probatum sit quòd Tu, *Domine*, sis in Trinitate, si ita esset quòd Beati glorificarentur & reciperent gloriam à tua Unitate & non eam reciperent à tua sancta Trinitate, significaretur tuam perfectam Trinitatem non esse æqualem tuæ Unitati in virtute: igitur, cúm tua Trinitas & quidquid in Te est sit in æquali virtute, & in Te non sit ulla res melior nec perfectior aliâ, per hoc significatur, quòd Beati in gloria glorificentur in tua gloriosa Trinitate.

21. *Vere Domine!* Sicut anima hominis est ita nobilis per hoc, quòd sit in tribus rebus, sicut per hoc, quòd sit una substantia; ita tua excellens Deitas est ita nobilis & bona per suam Trinitatem, sicut per suam Unitatem; quia, sicut materia & forma & conjunctio utriusque sunt *esse* substantiæ animæ, ita Paternitas & Filiatio & Processio sunt *esse* tuæ Unitatis; & sicut anima in quantum est una substantia est tres res prædictæ, ita tua una Unitas est tres Proprietates prædictæ: igitur, cúm hoc ita sit, secundum hoc significatur, quòd Sancti in gloria recipiant

368 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
pianam gloriam & benedictionem perfectam
à tua sancta perfecta Trinitate.

22. h. O Domine DEVS, qui es meus
Creator & meus Benefactor & meus Recrea-
tor: Septima res, in qua volumus contem-
plari tuam Gloriam, est *Gloria* quam Sancti
recipiunt à tua gloriosa Humanitate: unde
dicimus, quòd, cùm homo sit anima & cor-
pus & conjunctio animæ & corporis, signi-
ficetur, quòd, quia ipse Tibi servit sensualiter
& intellectualiter, ordinaveris ipsum
glorificari sensualiter & intellectualiter ab
alio, qui habeat naturam sensualem & natu-
ram intellectualem, qui est tua gloriosa Hu-
manitas.

23. Nam, quia nostrum corpus, *Domine*,
est in natura simile tuo, significatur,
quòd nostrum corpus glorificetur in tuo &
à tuo; &, quia nostra anima est in natura
similis tuæ, significatur, quòd nostra anima
glorificetur in tua & à tua; quia, sicut in
hoc mundo quædam individua recipiunt
naturam ab aliis secundum speciem in qua
sunt, ita in gloria nostra natura recipiet glo-
riam

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCXLIX. 369
riam à simili natura, ut possit ascendere ad
recipiendum gloriam à Creatore, qui est uni-
tus cum natura simili nostræ.

24. Unde benedictus sis, *Domine DE-
VS*; quia gloria, quam tua sancta Huma-
nitas recipit à tua excellenti Deitate, est
medium, per quod nos glorificemur in glo-
ria; quoniam, sicut superficies sensualiter est
medium inter colorem & materiam, ita
sensualiter & intellectualiter Gloria tuæ
Humanitatis erit medium inter gloriam tuæ
Deitatis & nostræ humanitatis; quia per
gloriam, quam videbimus sensualiter & in-
tellectualiter recipere tuam Humanitatem à
tua Deitate, recipiemus gloriam in nobis-
met à tua Humanitate, & per ipsam reci-
piemus gloriam à tua Deitate.

25. i. *O Domine DEVS, qui es spes &
consolatio Beatorum in Te confidentium!* Sicut
aer est medium inter ignem & aquam per
participationem quam habet cum utroque,
ita tua gloriosa Humanitas est medium in-
ter gloriam quam Beati recipiunt à Creatore
& gloriam Creatoris; quia, sicut aer recipit

A a

ca

370 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
calorem ab igne & aqua recipit humiditatem
ab aere, ita tua gratiosa Humanitas recipit
gloriam à Deitate & nos recipimus gloriam
ab ipsa tua sancta Humanitate.

26. Igitur, sicut aqua per magnam propinquitatem in qua est cum aere recipit ab eo naturam in hoc, quòd ab eo recipiat humiditatem, ita, *Domine*, per magnam propinquitatem naturalem, quæ est inter tuam naturam humanam & nostram, significatur, quòd nostra recipiat gloriam à tua; &, sicut aer per magnam propinquitatem, quæ est inter ipsum & ignem, recipit naturam ab igne in hoc, quòd ab eo recipiat caliditatem, ita adeò est conjuncta natura divina cum tua natura humana, quòd per illam magnam unionem oporteat tuam humanam naturam recipere ab illa gloriam, quæ est major omnibus gloriis quæ sunt in omnibus creaturis.

27. Nam, sicut calor est in aere major, quàm in aqua per hoc, quòd in aere sit accidens inseparabile & in aqua accidens separabile, ita, *Domine*, per hoc, quòd tua Humanitas

manitas sit unita cum Deitate & nostra non, est major & melior & perfectior finè ulla comparatione gloria tuæ Humanitatis, quàm nostra ; &, quia tua Humanitas est plus glorificata, quàm omnes creaturæ , sufficit ad dandum gloriam omnibus Sanctis paradisi.

28. K. *Virtuose Domine super omnes virtutes, honorate Domine super omnes honorationes !* Sicut gloria tuæ sanctæ Humanitatis est major, quàm omnes gloriæ quæ sunt in aliis creaturis, ita homines, qui sunt propinquiore & similiore in operibus tuæ gloriosæ Humanitati, habent majorem gloriam in paradiso, quàm omnes alii.

29. Igitur, cùm hoc ita sit, beati sunt, *Domine*, omnes qui in hoc mundo pro tuo amore sunt in paupertate & laboribus & vilipendiis & tormentis & contemptibus & morte, & quò plus sustinent omnia prædicta, eò similiore sunt operibus & viis, per quas transivit tua gloriosa Humanitas dum fuit in hoc mundo, & quò plus sunt Tibi similes in omnibus istis rebus, eò altior & nobilior & major erit gloria quam habebunt in paradiso quando in eo erunt.

30. Igitur, quoniam sufferre labores & paupertatem & opprobria & tormenta & irrisiones & mortem est homini in hoc mundo occasio majoris gloriæ in alio, *Domine*, dummodo pro amore Tui & ad honorandum Te ea sustineat, quare timemus sustinere istos labores, qui sunt majora bona quæ possumus habere in hoc mundo? hoc mihi videtur unum de majoribus mirabilibus quæ sunt in hoc mundo: igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, benedictus sis Tu, quia tuus servus per tuam gratiam & per tuum adjutorium probavit septem Articulos pertinentes ad Deitatem, & confidendo in tua gratia & in tuo adjutorio vult probare septem Articulos pertinentes ad Humanitatem gloriosam unitam cum tua gloriosa Deitate.

CAPUT CCL.

QVOMODO PROBETVR, QVOD noster Dominus JESVS Christus sit conceptus de sancto Spiritu.

1. **D**EVS magne, mirabilis, æterne, gloriose, cui sit gloria & laus & omni
a. **D** quod

quod tuum est ! Qui per viam Fidei vult contemplari, quòd Tu, *Domine*, sis conceptus de sancto Spiritu & sis verè DEUS & Homo, oportet, quòd habeat cognitionem de vera Fide, secundùm quod jam demonstravimus in Capitibus antecedentibus, & de modo, secundùm quem homo dirigitur à vera Fide.

2. *Gloriose Domine* ! Qui per veras rationes & argumenta & manifestas demonstrationes vult contemplari, quòd Tu sis conceptus de sancto Spiritu & verè sis DEUS & Homo, oportet, quòd habeat cognitionem de tribus primis Arboribus & de Ratione posita in hac Arbore, quia per hanc cognitionem dirigitur intellectus hominis ad habendum cognitionem de hoc glorioso Articulo.

3. Qui per veras rationes manifestas vult inquirere quomodo Tu, *Domine*, sis conceptus de sancto Spiritu, oportet eum discurrere per octo res & recipere earum significationes, quæ res sunt tres virtutes animæ & quinque sensus spirituales ipsius;

quia

Quia istæ res dant significationem de tua Conceptione homini recipienti significationes tuarum gloriosarum Qualitatum, quæ intellectualiter significant in ipsis octo rebus Te esse conceptum de sancto Spiritu, sicut forma navis demonstrando se visui corporali sensualiter significat se habere factorem.

4. b. *O Domine DEVS, qui es perfectio & complementum omnium meorum desideriorum!* Prima res est *Memoria*: unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus memoriam esse valde gloriosam virtutem in homine, quia per eam habet homo in sua præsentia res præteritas & præsentis & futuras; quoniam, si memoria non esset in homine, non posset homo habere cognitionem nec voluntatem de ulla re præterita nec præsentis nec futura, & in quantum memoria memorat magnas & nobiles res, in tantum est nobilior & melior in se ipsa: unde, quando memoria hominis Christiani per Fidem memorat, quòd Tu assumpseris humanam carnem, tunc fruitur majori virtute, quàm ulla alia memoria quæ huic Articulo sit contraria.

5. Quando fidelis Christianus memorat, quòd Tu, *Domine*, pro amore hominis sis incarnatus & mortuus, tunc sua memoria est plús occasionata & obligata ad contemplandum & memorandum Te, quàm ulla memoria hominis infidelis; quia, in quantum memoria memorat Te multum fecisse pro homine, in tantum occasionatur & obligatur plús, quàm ulla alia memoria quæ hoc non memorat; &, quò plús memoria est occasionata & obligata ad memorandum in Te, eò plús est directa & parata ut exaltetur per memoracionem quam habet de Te.

6. Igitur, cùm hoc ita fit, secundùm hoc significatur & demonstratur, *Domine*, per memoriam & per tuam Justitiam & Sapientiam & Bonitatem & Potestatem & per alias tuas Qualitates quòd Tu sis incarnatus; quia, si non esses incarnatus, memoria melior & major esset minor & pejor & falsa, & memoria minor & minoris virtutis esset vera & melior, quod est impossibile, & hæc impossibilitas significatur per tuas Qualitates

per-

376 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
perfectas ; quoniam , si homo qui est plus occasionatus ad memorandum in Te haberet debiliorem & viliorem memorationem, quàm homo qui non est adeò occasionatus ad memorandum in Te, Tu non esses justus nec verus nec sapiens nec perfectus, quia quod est vilioris conditionis exaltasses supra id, quod est nobilioris dispositionis: igitur , cùm Tu, *Domine* , sis perfectus in qualitatibus & in omnibus rebus, significatur, quòd posueris in veritate memoriam quæ est plus occasionata ad memorandum in Te, quàm memoriam quæ non est tantum occasionata ad memorandum in Te.

7. c. *Liber Domine, qui scis omnia & potes omnia quæ scis!* Secunda res est *Intellectus* : unde dicimus: quòd sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus intellectum hominis eò meliorem & nobiliorem esse, quò plures res scit & cognoscit: igitur, cùm intellectus humanus sit creatus ad cognoscendum nobilitatem sui Creatoris, & ad fruendum suo Creatore cognoscendo operera ipsius, quò plus fruitur & cognoscit

cit & contemplatur in suo Creatore, eò melior & nobilior est.

8. Unde, cùm fideles Christiani verè cognoscant & intelligant, quòd Tu, *Domine*, sis verè DEUS & Homo, secundùm quod jam probavimus in multis locis istius Operis, per hoc est suus intellectus plús occasionatus ad contemplandum & cognoscendum nobilitatem sui Creatoris, quàm intellectus hominis infidelis; quia, in quantum Christianus cognoscit suum Creatorem honorasse naturam humanam in hoc quòd assumpserit humanam carnem, in tantum cognoscit Humilitatem & Misericordiam & alias Qualitates ipsius; & in quantum intellectus Christiani cognoscit tuam Potestatem esse potentem supra cursum naturæ, in tantum plús exaltatur & nobilitatur; & in quantum ipse se mortificat in hoc, quòd non possit cognoscere omnia tua opera & affirmet esse verum id, quod non intelligit, in tantum est altior & nobilior.

9. Igitur, cùm omnes istæ nobilitates & plures aliæ sint in intellectu fidelium Christianorum,

378 **B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.**
stianorum, quæ non possunt ita bene esse
in intellectu hominum infidelium, per hoc
significatur, *Domine*, nullos homines habe-
re adeò nobilem intellectum sicut fideles
Christiani : igitur, cum hoc ita sit, signifi-
catur est, quòd Tu ordinaveris & volueris
intellectum, qui est nobilior & altioris dis-
positionis, esse in veritate ; quia, si ipse non
esset in veritate & esset in falsitate, & in-
tellectus qui non est adeò nobilis nec adeò
altæ dispositionis esset in veritate, Tu no-
bilitasses id, quod est vilius supra id, quod
est melius ; &, si ita esset, esses injustus &
defectuofus in sapientia & potestate : igitur,
cum hoc sit impossibile, significatur, quòd
intellectus, qui est melior & melius ordina-
tus, sit in veritate : igitur, cum intellectus
fidelium Christianorum significetur esse in
veritate, per hoc significatur, quòd Tu sis
conceptus de sancto Spiritu ; quia, si de illo
non esses conceptus, intellectus hominum
existentium in sancta Fide Christiana non
esset in veritate.

10. d. *O Domine DEVS, qui meo cordi
das*

das abundantiam amoris & meis oculis abundantiam lacrymarum & ploratum ! Tertiares est Voluntas : unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus nullum populum habere voluntatem adeò occasionatam ad amandum & volendum Te & ad serviendum Tibi, sicut Christiani; quia non credens Te esse incarnatum & mortuum pro amore hominis non potest habere tantam voluntatem & fervorem in amando Te & in serviendo Tibi, quantam credens Te pro amore hominis voluisse esse homo pauper & illudi & torqueri & irrideri & occidi in hoc mundo.

11. Unde, cùm Christiani, *Domine*, sint parati & directi secundum suam Fidem ad volendum & amandum & honorandum Te & ad serviendum Tibi ferventiùs, quàm ulli alii homines, per hoc significatur, quòd voluntas Christianorum sit in veritate, & per veritatem in qua est significatur, quòd Tu sis conceptus de sancto Spiritu; quia aliter voluntas Christianorum non esset in veritate; & si ipsa non esset in veritate, volun-

tas,

380 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
tas, quæ non est in adeò nobili dispositione
sicut ipsa, esset in veritate; & si ita esset,
significaretur, quòd Tu non haberes perfec-
tionem Justitiæ nec Sapientiæ nec Potesta-
tis nec Bonitatis, eò quòd res viles faceres
esse in veritate & res nobiles in falsitate, &
hoc est impossibile.

12. Igitur per hanc impossibilitatem
significatur & demonstratur, *Domine*, quòd
Tu sis conceptus de sancto Spiritu, & hæc
probatio fit per dispositionem voluntatis;
quia, sicut forma sensualis, eò plus dat pro-
bationem de sua bonitate & nobilitate sen-
sualiter, quò plus se demonstrat pulchram
visui corporali, ita voluntas, quò plus se de-
monstrat humano intellectui in nobiliori dis-
positione, eò plus intellectualiter dat proba-
tionem de nobilitate quam habet supra vo-
luntatem, quæ non se demonstrat in adeò
nobili dispositione; sed, quia homines nes-
ciji non sciunt recipere significationes in-
tellectuales, propterea non recipiunt pro-
bationes intellectuales, & volunt, quòd eis
fiant probationes sensuales de rebus, quæ non
possunt

possunt probari nisi intellectualiter, quales sunt tua Conceptio & Paradisus & aliæ res similes, quæ non possunt probari nisi intellectualiter per tuam Justitiam & Misericordiam & Sapientiam.

13. e. *O Domine, qui es solatium & confortatio anima tui servi!* Quarta res est *Cogitatio*: unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus, quòd, quando homo vult probare aliquam rem sensualiter, eam probet per res sensuales, sicut homo, qui per testes probat petitionem, quam facit in sua lite: igitur, cùm hoc ita sit, probatio, qua probamus Te esse conceptum de sancto Spiritu, debet fieri per cogitationem, quæ est res intellectualis; quia, sicut Tu es conceptus de sancto Spiritu intellectualiter, ita oportet, quòd hæc probatio fiat per res intellectuales.

14. Igitur, cùm hoc ita sit, dicimus, *Domine*, quòd, quando Christiani cogitant & considerant Te esse verum DEUM & verum Hominem, & cogitant tuam Humanitatem sustinuisse mortem pro homine & ipsam esse causam gloriæ sensualis humanæ naturæ

382 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
naturæ illorum, qui erunt in paradiso, tunc
sua cogitatio extendatur & ampliatur &
crescat intellectualiter in tanta virtute, &
generet in homine adeò magnam animosi-
tatem in amando & honorando Te & in
serviando Tibi, quòd non sit ulla cogitatio
hominis infidelis, quæ posset se ipsam tan-
tum exaltare, quantum prædicta cogitatio
Christianorum: igitur, cum hoc ita sit, sig-
nificatum est cogitationem christianam va-
lere super omnes alias cogitationes.

15. Unde, cum cogitatio Christiano-
rum sit melior & nobilior, quàm cogitatio
infidelium, per hoc significatur, *Domine,*
quòd Tu sis incarnatus de sancto Spiritu;
quia, nisi ita esset, cogitatio Christianorum
esset vana & falsa; & si talis esset, cogita-
tio infidelium esset æqualis vel melior ipsâ;
& si ita esset, posset esse, quòd res viles ef-
sent meliores melioribus; & si ita esset,
possibile esset, quòd nos valeremus plus
quàm Tu, & quòd malum esset melius, quàm
bonum, & quòd terra valeret plus, quàm
cælum, & hoc est impossibile; quia, si non
esset.

esset impossibile, significaretur, quòd esset possibile in Te esse defectum, quod est una de majoribus impossibilitatibus, quæ cogitari possint.

16. f. *Domine vere DEVS, qui es placitum meorum placitorum & amor meorum amorum!* Quinta res est *Perceptio*: unde dicimus, quòd, sicut forma sensualis actualis manifestiùs demonstrat materiam in qua est, quàm forma potentialis, ita intellectui fidelium Christianorum meliùs demonstratur virtus & perfectio tuarum Qualitatum, quàm intellectui infidelium, & hoc est, quia Christiani credunt Te esse conceptum & natum & mortuum pro homine, & infideles hoc non credunt: igitur, in quantum tuæ Qualitates meliùs significantur intellectui Christianorum, quàm intellectui aliorum hominum, in tantum intellectus Christianorum est magis directus ad percipiendum & cognoscendum tuas Qualitates, & in quantum ipse eas plùs percipit & cognoscit, in tantum est nobilior & altior & virtuosior & sanctior & sapientior & certior intellectu aliorum.

17. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut sensus sensuales habent defectum in hoc, quòd non possint sentire materiam sinè forma sensuali, ita perceptio hominis, quæ est unus sensuum intellectualium, est adeò res fragilis & misera, & tuæ Qualitates sunt res adeò altæ & nobiles, quòd sinè tua gloriosa Incarnatione non posset eas percipere & cognoscere; & ideo, ut humana perceptio tuas Qualitates posset percipere & cognoscere, voluisti, *Domine*, assumere carnem ex Virgine gloriosa nostra Domina sancta *MARIA*: igitur, cum intellectus Christianorum sit plus paratus ad percipiendum significationes tuarum gloriosarum Qualitatum, quàm intellectus infidelium, per hoc significatur in tua Iustitia & in tua Sapientia & in tuo Amore & Potestate id, quod Christiani percipiunt in tuis Qualitatibus esse in veritate; & si ita est, probatum est quòd Tu sis conceptus de sancto Spiritu; quia, nisi ita esset, id quod Christiani percipiunt in tuis Qualitatibus non esset veritas.

18. *Gloriose Domine!* Si Lex Christianorum non esset vera, perceptio ipsorum esset vilioris conditionis, quàm perceptio, quæ non est adeò parata ad recipiendum & cognoscendum significationes tuarum perfectarum Qualitatum sicut est ipsa; &, si ita esset, res meliores & majores essent pejoris conditionis, quàm res minús bonæ & minores, & hoc est impossibile; quia, si esset possibile, quòd res vilior & minor esset major & melior re nobiliori & meliori & majori, esset Tibi possibile deficere & errare & facere contra rationem & justitiam, quod est valde impossibile.

19. g. *O Domine DEVS, qui dirigis tuum servum in tuo amore & in tuis laudibus!* Sexta res est *Conscientia*: unde dicimus, quòd intellectualiter significetur humano intellectui non esse ullam rem, quæ sit adeò magna occasio conscientiaæ ut veniat de potentia in actum, sicut est tua Incarnatio & Passio; quia, in quantum anima plús & frequentius contemplatur magnam gratiam, quam fecisti homini per Incarnationem & Passio-

nem, in tantum plus dat occasionem & preparationem conscientiae ut sit in actu: igitur, cum soli Christiani credant in tuam Incarnationem & Passionem, per hoc significatur, quod nulli alii homines habeant adeo nobilem & veram conscientiam sicut ipsi.

20. Nam, quando Christianus cogitat & considerat magnam exaltationem, quam recepit natura humana per hoc, quod Tu, *Domine*, assumpseris humanam carnem ad recreandum hominem, & considerat dolores & amaritudines & labores & gravem mortem, quam sustinuit pro nobis peccatoribus, tunc est plus occasionatus ad poenitendum defectuum & peccatorum, quae fecit contra Te, & ad petendum remissionem & ad satisfaciendum pro illis, quam ullus alius homo non credens in tuam Incarnationem & Passionem, & ex hoc sequitur, quod nulli homines habeant adeo stringentem & fortem conscientiam sicut Christiani.

21. Unde, sicut Cambiator tentat lydio lapide quodnam aurum sit melius, ita,

Domine,

Domine, per tuam sanctam Incarnationem & Passionem cognoscitur quinam populus habeat meliorem & rectiorem conscientiam; &, quia conscientia Christianorum est major & melior, significatur in tua Justitia & Sapientia, quòd ipsa sit vera; quoniam, si vera non esset, significaretur in Te esse defectum justitiæ & sapientiæ, eò quòd non ordinasses conscientiam, quæ est melioris dispositionis esse in veritate, & ordinasses esse in ea conscientiam, quæ est deterioris conditionis: igitur, cùm verum sit, quòd in Te sit Perfectio justitiæ & veritatis & sapientiæ, significatur conscientiam Christianorum esse veram; &, si ipsa vera est, probatur, quòd Tu sis conceptus de sancto Spiritu, quia aliter conscientia, quam habent Christiani per tuam Incarnationem, non esset vera.

22. h. *Gratiosè Domine, qui illuminasti oculos conscientiaè tuè servi!* Septima res est *Subtilitas*: unde intellectualiter intelligimus non esse ullum populum, qui habeat tantam subtilitatem in cognoscendo tuam sanctam Deitatem, quantam habet populus Christianorum,

388 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
norum, & hoc, est quia ipsi conantur intelligere & cognoscere tuam sanctam Unitatem esse unam in Trinitate Personarum, & quò plus contemplantur in tua Trinitate & Unitate, eò plus acuitur & subtiliatur suus intellectus & sua perceptio.

23. Unde benedictus sis, *Domine DEVS* ; quia omnibus occasionibus & rationibus, secundum quas infideles possunt subtilitare suum intellectum in tua sancta Deitate, possunt Christiani subtiliare suum intellectum in ipsa, & adhuc per hoc, quòd ipsi credant in tua Trinitate, habent majorem occasionem subtiliandi suum intellectum, quàm infideles non credentes in ea ; igitur, cum hoc ita sit, major ratio & occasio, quam Christiani habent essendi subtiles, significat, quòd sua subtilitas veniat plus de potentia in actum, quò major est præparatio & directio & occasio in eis.

24. Igitur, cum hoc ita sit, *Domine*, & major & melior subtilitas, quam homo possit habere, sit subtilitas, quam habet in tua gloriosa Essentia, per hoc significatur in perfectione

fectione tuarum Qualitatum, quòd subtilitas fidelium Christianorum sit major & melior & nobilior, quàm subtilitas aliorum hominum; &, quia subtilitas Christianorum est major & melior & nobilior, per eam significatur, quòd Tu sis conceptus de sancto Spiritu, quia aliter subtilitas Christianorum non esset vera; &, si ipsa non esset vera, subtilitas infidelium esset major & melior subtilitate Christianorum; &, si ita esset, major & melior subtilitas esset deterioris conditionis, quàm minor & minús bona; &, si ita esset, significaretur, quòd tuæ Qualitates non essent perfectæ, quod est impossibile.

25. i. *Misericors Domine, plene pietate & gratiâ!* Octava res est *Animositas*: unde dicimus, quòd sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus, quòd homo, quò majorem habet imaginationem & cogitationem & intelligentiam & recordationem de magna gratia, quam ei fecisti, eò majorem præparationem habeat, ut sit animosus & fervens in amando & laudando & honorando Te & in serviendo Tibi: igitur, quando Christiani
me-

memorant & intelligunt & imaginantur & cogitant & considerant, quòd Tu pro amore hominis sis incarnatus & mortuus, tunc sua animositas ferventiùs venit de potentia in actum in eis, quàm in infidelibus, qui tuam Incarnationem non credunt.

26. Unde, in quantum Christiani, *Domine*, habent majorem præparationem & directionem animositatis & fervoris serviendi Tibi, quàm infideles, in tantum significatur, quòd ipsi habeant majorem præparationem & directionem ad amandum Te & ad serviendum Tibi & ad fruendum Te in contemplatione Tui : igitur, cùm hoc ita sit, in tua Justitia & in aliis tuis Qualitatibus significatur, quòd animositas Christianorum sit major & melior, quàm animositas infidelium, & per majoritatem & melioritatem, quam animositas Christianorum habet super animositatem infidelium, significatur, quòd Tu sis conceptus de sancto Spiritu, quia aliter animositas Christianorum esset vana & falsa ; & , si ipsa talis esset, animositas major & melior esset minor & pejor, &
tunc

tunc significaretur, quòd tuæ Qualitates non haberent perfectionem, eò quòd non ordinassent, quòd animositas major & melior esset in meliori gradu, quàm minor & deterior.

27. Igitur, cum verum sit, *Domine*, quòd tuæ Qualitates habeant perfectionem, in perfectione earum significatur animositatem Christianorum esse veram & non vanam, & in veritate ipsius significatur, quòd Tu sis conceptus de sancto Spiritu in Utero Virginis gloriosæ nostræ *Dominæ sanctæ MARIÆ*.

28. K. *O Domine DEVS*, cui commendo omnes vires meæ animæ! Per hoc, quòd mundus appelletur *mundus* & ipse sit unus & sit in duabus naturis, scilicet sensuali & intellectuali, significatur esse unum nomen in esse quòd sit conjunctum ex natura mundi & ex natura Creatoris, quod nomen est *JESVS Christus*, quod est unum & est duarum naturarum, scilicet divinæ & humanæ.

29. Unde, si ita esset, quòd Tu, *Domine*, non assumpsisses humanam carnem, non .

392 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
non esses conceptus de sancto Spiritu ; & , si
ita effer, JESUS Christus non esset conjunc-
tus ex naturis divina & humana ; & , si ita
esset , Creator non posset uno nomine no-
minari simul cum creatura, sicut natura in-
tellectualis nominatur uno nomine cum na-
tura sensuali, quando dicitur *mundus* : igitur,
cúm nomen *JESVS Christus* sit multò no-
bilis, quam nomen *mundus* , quia *mundus*
non est conjunctus ex adeò nobilibus rebus
sicut JESUS Christus, per hoc significatur
in perfectione tuarum Qualitatum, quòd Tu
ordinaveris Te uno nomine nominari cum
creatura.

30. *Gloriose Domine!* Si Tu non esses
conceptus de sancto Spiritu , *mundus* esset
nobilis nomen quod est in creatura ; & ,
cúm omnia mala, quæ sunt, sint in mundo,
significatur aliquod nomen esse in creatura
nobilis, quàm nomen *mundus*, quia per hoc
quòd *mundus* sit corruptus per peccatum
non est dignus habere nobilis nomen, quàm
ulla creatura : igitur propterea fuit conve-
niens esse nomen *JESVS Christus* , quod
est

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLI. 393
est nobilius & melius nomen, quàm no-
men *mundus* & quodlibet aliud nomen
creaturarum. Etiam in hoc, quod *Tu, Do-*
mine, velis nominari intrà unum nomen
cum creatura, significatur, quòd sis humi-
lior, eò quòd sis Creator nominatus cum
creatura: igitur, cùm istud gloriosum no-
men *JESVS Christus* non esset verum si
Tu non esses incarnatus & conceptus de
sancto Spiritu, & oporteat, quòd ipsum sit
verum, secundùm quod probavimus, per hoc
significatur, quòd tua gloriosa Humanitas
fuerit concepta ex mea Domina sancta MA-
RIA per gratiam sancti Spiritus.

CAPUT CCLI.

QVOMODO PROBETVR, QVOD
noster Dominus JESVS Christus sit natus de
Virgine gloriosa nostra Domina sancta MA-
RIA, & sustinuerit mortem ad redimen-
dum nos peccatores à potestate diaboli.

1. **O** *DEVS eterne Domine, Pater &*
a. **O** *Principium omnium principiorum!*
Qui

Qui in tua Nativitate gloriosa & in tua Morte angustiosa vult contemplari per Fidem, oportet, quòd recipiat dicta sanctorum Prophetarum & sanctarum scripturarum, quæ tuam Nativitatem & tuam Passionem significarunt & denunciarunt & revelarunt; & , qui per Fidem vult contemplari isto modo, oportet, *Domine* , quòd habeat certificationem de Capitibus tractantibus *de Fide* in hac Arbore , ut habeat directionem ad contemplandum in duobus prædictis Articulis verâ Fide.

2. Qui in tua sancta Nativitate & in tua pretiosa Morte vult contemplari, *Domine* , per argumenta & rationes necessarias, oportet, quòd habeat cognitionem *de secundo Volumine hujus Operis* , in quo probatur, quòd Tu sis incarnatus & crucifixus & mortuus, & oportet, quòd contempletur in tribus Arboribus antecedentibus istam & in Capitibus de *Ratione*, quæ sunt in hac Arbore , ut per hanc notitiam possit habere cognitionem de significationibus significantibus tuam Nativitatem & tuam Passionem.

3. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia per significationes, quas tuæ glorioſæ Qualitates dant de ſe ipsis, & per ſignificationes, quas creaturæ dant de tuis Qualitatibus & de ſe ipsis, poteſt homo percipere & cognoſcere veritatem tuæ Nativitatis & tuæ Paſſionis dummodo ſciat recipere iſtas ſignificationes.

4. b. *Domine DEVS, qui meam memoriam latificas & nobilitas quando memorat tuas honorationes!* Sensualiter ſentimus & intellectualiter intelligimus animalia concipere alia ex aliis, & concipere ut ex eis naſcatur id, quod concipiunt; quia, niſi naſceretur, conceptio eſſet fruſtra: igitur, cùm probaverimus Te eſſe conceptum de ſancto Spiritu, per hoc ſignificatur, quòd ſis natus; quia, ſi natus non eſſes, fruſtra Te concepiſſet noſtra Domina ſancta MARIA; & ſi ipſa per gratiam ſancti Spiritus Te concepit Virgo, ſignificatur, quòd etiam Te pepererit Virgo, quia aliter dignior fuiſſet tua Conceptio, quæ fuit facta in Virginitate, quàm tua Nativitas, quæ dediffet Virginitati corruptionem.

5. Unde, cum sanctus Spiritus sit æqualis virtutis in tua Conceptione & in tua Nativitate, per hoc significatur, quòd Tu sis natus ex Virgine sicut fuisti conceptus ex Virgine; quia, si non esses natus vel si tua Nativitas corrupisset Virginitatem Virginis gloriosæ, quæ eam adeò amabat, tua Conceptio non posset esse de sancto Spiritu: igitur, cum probaverimus, quòd ipsa fuerit de sancto Spiritu, probatur, quòd sis natus ex Virgine, quæ est nostra Domina sancta *MARIA*, quæ est Domina valde benedicta & gloriosa, & quæ benedicit omnes, qui eam invocant & in ea confidunt.

6. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut terra recipit frigiditatem ab aqua per hoc, quòd participet cum ea, ita verbum per hoc, quòd sit res sensualis dat malam significationem quando loquitur res, quæ non sunt de natura sensuali & sunt de natura intellectuali; & hoc est, quia res sensuales plus participant cum defectu & cum falsis significationibus, quàm res intellectuales; & propterea, quando verbum dicit,

cit,

cit, quòd Tu sis natus ex Virgine, significat impossibilitatem per hoc, quòd habeat respectum ad cursum naturalem; sed, quia intellectus est res intellectualis intelligit defectum verbi & falsam significationem ipsius, & id, quod verbum significat esse impossibile, ipse intelligit esse possibile; quia, sicut intelligit fuisse possibile tuæ Potestati & Sapientiæ & Voluntati creare aliquid de nihilo & creare Adam de terra & Evam de costa Adæ & esse eis possibile resuscitare mortuos, ita intelligit fuisse eisdem possibilem tuam Conceptionem & Nativitatem ex Virgine.

7. c. *O Domine, qui in amoras meum cor, ut det lacrymas meis oculis!* Si Tu esses incarnatus & non esses natus, non esses homo; & si non esses homo, non recreasses mundum cum tua Humanitate; & si mundum non recreasses cum ipsa, non foret, qui significaret ita bene perfectionem tuarum perfectarum Qualitatum, sicut eam significant tua Nativitas & tua Passio: igitur per hoc, quòd tuæ Qualitates dent majorem significationem

398 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
cationem de sua perfectione per tuam Nativitatem & per tuam Passionem, significatur in tuis Qualitatibus, quòd Tu sis natus & passus.

8. *Gloriose Domine!* Per hoc, quòd verbum pronunciet & dicat Te esse natum Puerum parvulum & esse natum verum DEUM & Hominem, significat sensualiter tuam Deitatem fuisse natam & parvulam; quam significationem intelligit intellectus esse falso dictam per defectum sensualitatis, quæ pronunciando veritatem dat falsam significationem per hoc, quòd non sufficiat ad pronunciandum totam veritatem, sicut sufficit ad significandum falsitatem.

9. Igitur, cum hoc ita sit, intellectus qui est nobilioris naturæ, quàm sensualitas, intelligit, quòd Tu, *Domine*, sis natus quantum ad humanam naturam, quæ erat parvulus infans; sed divina Natura non potuit nec debuit nasci ex creatura, cum sit impossibile ipsam alterari & parvificari & mutari de uno loco in alium, eò quòd res infinita non possit alterari in quantitate nec in loco nec
in

in tempore nec in ulla re, cùm alteratio non fit de natura rei infinitæ sed solùm de natura rei finitæ.

10. d. *Creator Domine, Benefactor plene misericordiâ & gratiâ!* Tu scis, quòd probaverimus Te recreasse mundum; &, si non esses natus & mortuus, non recreasses ipsum: igitur, cùm mundus sit recreatus, probatur, quòd Tu sis natus & mortuus; sed, quia significationes intellectuales sunt maximè in tempore præterito & futuro & significationes sensuales in præsentì, propterea significationes sensuales faciliùs recipiuntur, quàm intellectuales, & ideo homines nescii & parvi intellectus amant plùs significationes sensuales, quàm intellectuales; &, quia intellectualiter significatur, quòd Tu sis natus & mortuus, propterea homines nescii & increduli hoc non credunt, eò quòd sua sensualitas hoc non sentiat.

11. *Gloriose Domine!* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd animalia non possint sumere vitam à vegetabilibus quousque vegetativa sit mortua in
ipsis

400 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
ipsis vegetabilibus, nec animalia possint sumere vitam de aliis animalibus quousque vegetativa & sensitiva animalium comestorum sint mortificatæ & mortuæ in animalibus, de quibus alia sumunt vitam : igitur, cùm hoc ita sit, secundùm hoc significatur, quòd humanum genus non potuerit recreari & vivificari in gratia sui Creatoris quousque tua sancta Humanitas fuit mortificata & mortua ad recreandum ipsum.

12. Unde benedictus sis, *Domine DEVS* ; quia in vita, quam animalia recipiunt in mortificatione vegetabilium & in mortificatione aliorum animalium, de quibus vivunt, significatur, quòd tua Humanitas fuerit nata & mortua. Etiam significatur & probatur hoc idem per aliam rationem similem, scilicet per hoc, quòd semen non possit fructificare quousque sit mortificatum sub terra : igitur, hæc proprietas & natura significat, *Domine* , quòd oportuerit tuam Humanitatem mori, ut fructificaret in humana specie.

13. e. *Perfekte Domine in omnibus bonis,
gratioso*

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLI. 401
gratiosè Domine in omnibus gratiis! Sensua-
liter sentimus & intellectualiter intelligimus,
quòd animalia irrationalia & vegetabilia ha-
beant naturam mortalem, ut animalia ra-
tionalia, quæ per peccatum habent naturam
corruptibilem, ratione cuius moriuntur, pos-
sint sumere vitam ab illis, à quibus non
possent sumere vitam nisi essent eis similia
in natura corrupta: igitur, cùm hoc ita sit,
per hoc significatur, quòd tua Humanitas
habuerit naturam mortalem, ut nostra natu-
ra mortalis posset ex ea sumere vitam in cœ-
lesti gloria.

14. Unde benedictus sis, *Domine DE-*
VS; quia per hanc significationem sensua-
lem & intellectualem percipitur & cognos-
citur intellectualiter, quòd tua sancta Hu-
manitas fuerit nata & vixerit in hoc mundo
& fuerit mortua, ut daret nobis vitam, quæ
mors fuit in ea accidentaliter ratione nos-
trorum peccatorum; quoniam, si nostra pec-
cata non fuissent, tua Humanitas non ha-
buisset naturam mortalem per se ipsam, eò
quòd non esset corrupta per peccatum ori-
ginale,

Cc

ginale,

402 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
ginale, quia sancta Deitas gloriosa, cum qua
erat & est unita, eam purificavit & munda-
vit & custodivit ab omni peccato ; sed, quia
nos non potuissemus salvari si ipsa non fu-
isset mortua, propterea oportuit eam habere
naturam mortalem, & sustinere famem & si-
tim & labores & mortem, ut recrearet hu-
manum genus.

15. *Honorate Domine !* Sicut corpus hu-
manum vivit per mortificationem vegeta-
bilium & animalium irrationalium, quæ co-
medit, ita oportuit, quòd intellectualis na-
tura nostræ animæ reciperet vitam à mor-
tificatione tui Corporis, ut in die resurrec-
tionis conjungeretur cum corpore glorifi-
cato recreato tunc per mortificationem tui
Corporis : igitur per hoc significatur, *Do-
mine*, quòd Tu fueris mortuus, ut per tu-
am mortem anima posset habere vitam cum
corpore perdurabiliter in gloria ; quia, nisi
Tu esses mortuus, nostrum corpus non re-
crearetur nec glorificaretur ; &, si ita esset,
nostra anima in resurrectione non conjun-
geretur cum corpore glorificato ; &, si ita
esset

esset natura sensualis esset melioris conditionis, quàm natura intellectualis, quia quædam corpora recipiunt vitam ab aliis, & non esset qui animas recrearet in recuperando corpus incorruptibile glorificatum perdurabiliter.

16. f. *Virtuose Domine, qui es vera Vita, à qua recipiunt vitam omnes vite!* Sicut corpus humanum fuit corruptum per placitum & delectationem, quam habuit Adam peccando, ita significatur, quòd nostra recreatio fuerit facta per contrarium; quia, si per placitum & delectationem fuimus corrupti in Adam, significatur, quòd in Te sumus recreati per graves labores & per gravem & angustiosam mortem: unde, sicut peccatum originale fuit adeò magnum, quod totam humanam speciem comprehenderit, ita, *Domine*, oportuit tuam Passionem & Mortem esse adeò magnam, quòd totam humanam speciem credentem in ea recreaverit: igitur, cùm hoc ita sit, quis posset æstimare gravem Passionem & Mortem, quam sustinuisti?

17. *Gloriose Domine!* Sicut significatur, quòd oportuerit tuam sanctam Humanitatem sustinere valde magnam Passionem & valde angustiosam Mortem, ut valde magnum & valde grave peccatum deleret, ita significatur, quod oportuerit eam sustinere valde magnam, ut valde magnam gloriam mereretur, & ut Sancti paradisi ab ea reciperent magnam gloriam: unde, cùm tua sancta Humanitas sit digna habere majorem gloriam, quàm omnes aliæ creaturæ, per hoc significatur, quòd ipsa fuerit mortua & habuerit majorem pœnam in sua morte, quàm omnes aliæ creaturæ: igitur, cùm hoc ita sit, quis posset æstimare, *Domine*, gloriam tuæ gloriosæ Humanitatis?

18. Sicut tua Deitas, *Domine*, plús amavit & honoravit, tuam Humanitatem incarnando se in ea quàm omnes alias creaturas, ita significatur, quòd tua Humanitas laboraverit plús in sua morte ad honorandum Deitatem, quàm omnes aliæ creaturæ: igitur, si tua Humanitas non fuisset mortua, plús laborassent homines qui moriuntur Martyres

pro

pro tuo honore, quàm ipsa; & hoc est impossibile, quia nulla creatura nec omnes simul amant tantum honorare tuam Deitatem, quantum tua Humanitas gloriosa.

19. g. *O Domine, qui facis tuum servum desideriiis & amoribus contemplari in Te!* Si nobilis Princeps est valde occasionatus ad amandum suum bonum vasallum qui pro amore ipsius moritur in bello, quantò plús vasallus est occasionatus & obligatus ad amandum suum nobilem Dominum qui moritur in bello pro amore ipsius? igitur, cùm hoc ita sit, per hoc probatur, quòd Tu volueris mori pro amore tui populi, ut ipsum occasionares & obligares ad valde amandum & honorandum Te & serviendum Tibi.

20. Nam, quò plús Tu, *Domine*, fecisti pro tuo populo, eò plús ipse est occasionatus & obligatus ad Tibi serviendum & ad Te amandum & ad sustinendum pro tuo amore famem & sitim & paupertatem & labores & opprobria & alios languores & mortem; &, quò plús tuus populus pro tuo amore est in vilitate & in laboribus & in

morte,

morte, eò plus est paratus & directus ad recipiendum gratiam & benedictionem & gloriam à Te: igitur, ut Tu sis valde occasionatus ad dandum magnam gloriam tuo populo, significatur intellectualiter in tua Sapientia & in tua Justitia & in tuo Amore, quòd mortuus fueris, ut obligares hominem ad moriendum pro tuo amore.

21. *Gloriose Domine!* Intellectualiter intelligimus non esse ullum populum secundum suam opinionem & credentiam adeò oneratum & obligatum ad amandum & honorandum Te & ad serviendum Tibi, sicut populus Christianorum: igitur, quia Tu es adeò nobilis Dominus & adeò magnus Benefactor noster, significatur in tuis perfectis Qualitatibus, quòd ille populus, qui est in majori obligatione secundum suam Fidem, sit in veritate; quoniam, si in ea non esset, significaretur in tuis Qualitatibus defectus justitiæ & sapientiæ & amoris per hoc, quòd non posuisses in veritate populum, qui secundum suam fidem est plus obligatus ad serviendum Tibi, quàm ullus alius populus:
igitur,

igitur, cum verum sit, quod tuæ Qualitates sint perfectæ, significatur per eas Fidem Christianorum esse in veritate; & si ipsa est in veritate, verum est, quod Tu sis natus & mortuus pro nobis peccatoribus.

22. h. *Supreme Domine, qui tuo amore multiplicas meos amores & meos ploratus!*
Non est ulla res, quæ adeò humiliet corpus hominis, sicut mors, quia infimus locus, ad quem ipsum possit humiliari, est terra, quæ est vilis & gravius & inferius elementum omnibus aliis, sub qua terra mors facit corpus hominis poni.

23. Unde, sicut Adam & Eva peccarunt per superbiam, ita, *Domine*, humilitas adeò humiliavit tuum Corpus, quod fecerit ipsum mori morte valde contumeliosa & vili & angustiosa: igitur, quia per nobilitatem Deitatis es altissimus Dominus, humilitas voluit tuum Corpus humiliare usque ad terminum mortis, ultra quem nulla res potest humiliari.

24. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut superbia, quò major est, eò plus

plús proſternit hominem ad vilitatem & vitium ; ita humilitas, quò plús humiliat hominem, eò plús facit eum ascendere ad nobilitatem & virtutem : igitur, quia humilitas habet hanc naturam & proprietatem, propterea humiliavit tuum glorioſum Corpus ad gravem mortem valde horribilem & anguſtioſam, & fecit ipſum poni ſub terra, ut elevaretur in cœleſtem gloriam ad dandum gloriam omnibus Sanctis paradifi.

25. i. *Humilis Domine, ad cujus honorationes memorandum & intelligendum non ſufficiunt memoria & intellectus! Si Tu non fuiſſes mortuus pro nobis peccatoribus, non ſignificaretur, quòd Sancti paradifi tantum glorificarentur in gloria, quantum glorificabuntur per hoc, quòd ſis mortuus pro amore noſtri.*

26. Nam, ſicut corpus hominis exaltat & nobilitat animam, quando pro tuo amore jejunat & ſuſtinet famem & ſitim & laborem & mortem, ita, *Domine*, quò plús tuum glorioſum Corpus fuit in hoc mundo in opprobriis & tormentis & morte, eò plús tua
Anima

Anima fuit nobilitata & exaltata per Passionem Corporis; & quò plús tua Anima est gloriosa, eò plús tuum Corpus est gloriosum per eam, & quò tua humana natura est plús gloriosa & nobilis, eò major occasio & ratio est dandi magnam gloriam Sanctis paradisi.

27. Si tuum gloriosum Corpus, *Domine*, non esset mortuum in hoc mundo, significaretur, quòd tua humana natura non esset similis nostræ quæ moritur, & quò plús tua humana natura esset dissimilis nostræ, eò minús nostra glorificaretur in tua: igitur, cùm tua humana natura fuerit occasio nostræ recreationis, secundùm quod probavimus, per hoc significatur in tuis Qualitatibus, quòd tuum sanctum Corpus gloriosum fuerit mortuum, ut esset occasio nostræ gloriæ.

28. K. *Excellent Domine plene pietate & amore!* Sicut Tu creasti homini oculos ad videndum colores & figuras & alias res visibiles, ita creasti creaturas ad demonstrandum homini tuas Qualitates: igitur, sicut colores & figuræ videntur oculis sensualibus,

410 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
bus, ita per tuam Incarnationem & Nativitatem & Passionem videtur intellectualiter perfectio tuarum Qualitatum; quoniam, sicut colores & figuræ corporales non possent videri ab homine, si non haberet oculos, ita tuæ Qualitates non possent demonstrari homini, si Tu non esses incarnatus & natus & mortuus, eò quòd ipse non haberet, cum quo intelligeret tuum Amorem & tuam Sapientiam & tuam Misericordiam & Largitatem & Humilitatem & alias tuas Qualitates perfectas, sicut non haberet, cum quo videret firmamentum & vegetabilia & animalia & alias res corporales si non haberet oculos.

29. *Honorate Pater gloriose!* In quantum homo libenter sustinet labores & afflictiones & opprobria & mortem, in tantum significat amorem; &, quòd majores & graviores sunt istæ res & homo libentiùs eas sustinet, eò plùs demonstrat magnitudinem & fervorem amoris: igitur, ut Tu, *Domine*, demonstrares magnum amorem tuo populo, voluisti nasci & sustinere graves labores & irrisiones & dolores & angustiosam mortem.

30. Unde, quia per has rationes & per multas alias significatur & demonstratur humano intellectui, quòd Tu, *Domine*, sis natus & mortuus pro amore nostri peccatorum, propterea tuus servus & tuus subditus & tuus amator habet valde magnam voluntatem & desiderium sustinendi passionem & mortem ad dandum gloriam & laudem & honorem de suo nobili Domino DEO.

CAPUT CCLII.

QVOMODO PROBETVR, QVOD
noster Dominus JESVS Christus descenderit
ad inferos ad extrahendum sanctos Patres,
& quòd resurrexerit.

1. **J**ESV *Christe Domine, Tibi & omni*
a. **J** *quod tuum est detur gloria & laus omni*
tempore! Qui per Fidem vult contemplari
in tuo Descensu ad inferos ad liberandum
sanctos Patres, & in tua Resurrectione,
oportet, quòd habeat cognitionem de Ca-
pitibus, quæ in hac Arbore tractant de *Fide,*

ut

412 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
ut per hanc cognitionem possit dirigi ad
contemplandum istos Articulos verâ Fide.

2. Qui per veras rationes necessarias &
manifestas vult contemplari, *Domine*, in li-
beratione sanctorum Patrum quam fecisti,
& in tua sancta Resurrectione, oportet, quòd
memoret & intelligat tres Arbores antece-
dentes istam & Capita de *Ratione*, quæ sunt
in hac Arbore, ut per hanc memoriam &
intelligentiam dirigatur in memorando &
intelligendo istos duos Articulos.

3. Quia inquisitio, *Domine*, fit duobus
modis, scilicet sensualiter & intellectu-
ter, & isti duo Articuli sunt nobis intellec-
tuales, propterea oportet, quòd intellectua-
liter inquiramus rationes, per quas probemus
iplos esse veros; & hanc inquisitionem oportet
fieri in significationibus tuarum Quali-
tatum, quæ demonstrando se ipsas perfec-
tas significant istos duos Articulos esse veros,
modo quo eos credit sancta Fides Romana.

4. b. *Vere Domine, sapiens, perfecte in om-
nibus bonis!* Sensualiter sentimus & intel-
lectualiter intelligimus per tres res, quòd
dæ-

dæmones sint in *esse*, quæ res sunt peccata & tentationes & nigromantia; quia, si dæmones non essent, homo non posset tantum peccare nec tantum tentari ad peccandum nec posset esse ars nigromantiæ: igitur, cum peccata & tentationes sint tot in mundo & ars nigromantiæ etiam sit, per hoc significatur, quòd dæmones sint in *esse*.

5. Unde istæ tres res, *Domine*, significando dæmones esse, significant esse in eis defectum & principium; quia, sicut defectus qui sunt in peccatis & in tentationibus & in arte nigromantiæ significant dæmones esse, ita significant in eis esse defectum, & defectus significat ipsos habere principium.

6. *Gloriose Domine!* Sicut peccata & tentationes & nigromantia significant dæmones esse & ipsos habere in se defectum, ita tuæ Qualitates significant in dæmonibus esse culpam & culpa significat in eis pœnam; quia, si dæmones essent mali sinè culpa & torquerentur sinè culpa, vel si haberent culpam & non pœnam, significaretur, quòd tuæ Qualitates non haberent perfectionem

in

414 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
in justitia & sapientia & bonitate: igitur,
cúm tuæ Qualitates sint perfectæ, significa-
tur, quòd dæmones habeant culpam & pœ-
nam.

7. c. *Fortis Domine, in quo confidunt om-
nes mea vires!* Intellectualiter intelligimus,
quòd dæmones sint substantiæ intellectu-
ales, & per hoc intelligimus, quòd culpa & pœ-
na, quæ sunt in eis, sint intellectuales: igitur,
cúm ipsi torqueantur in abyſſo, quæ est infi-
mus locus qui sit creatus, per hoc significa-
tur, quòd superbia sit causa propter quam
ipsi torquentur in illo loco, quia natura &
proprietas superbiæ est res altas deprimere,
& quò plus superbia vult elevare, eò plus
deprimit.

8. Et, quia hanc naturam & proprieta-
tem habet superbia, *Domine*, per hoc, quòd
res viles velit elevare & exaltare super res
altas & nobiles, propterea in quantum vult
eas elevare, in tantum eas deprimit: igitur,
cúm loca ima sint similia culpæ & pœnæ
& loca alta sint similia gloriæ & beatitudini
& dæmones sint in culpa & pœna, per hoc
fig-

significatur, quòd ipsi sint projecti à locis altis & ceciderint in loca ima, eò quòd superbia volendo eos elevare eos depresserit.

9. Igitur, cùm hoc ita sit, sicut superbia habet naturam deprimendi res altas ad loca ima, ita, *Domine*, contrarium superbiæ scilicet humilitas habet naturam & proprietatem elevandi res imas ad loca alta; quia, in quantum homo est humilior, in tantum est sua virtus altior & nobilior: igitur, cùm hoc ita sit, si humilitas fecit tuam Deitatem se conjungere cum Humanitate, oportuit, quòd ipsa humilitas elevaret ipsam Humanitatem, quam elevationem fecit, quando tua Humanitas voluit descendere ad inferiora loca, ut elevaret sanctos Patres ad altiora & excellentiora loca: igitur, cùm hoc ita significetur, per hoc probatur, quòd tua gloriosa Humanitas descenderit ad inferos.

10. d. *O Domine DEVS, qui multiplicas meum amorem, quando memoro tuas honorationes! Quando nos inquirimus tuam Resurrectionem, oportet, quòd inquisitio fiat*
in-

416 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
intellectualiter in tua sancta Humilitate ,
quia natura est humilitatis eò plus exaltare
hominem, quò plus ipse se humiliat: igitur,
si humilitas Te humiliavit ad moriendum,
oportuit, quòd Te exaltaret per mortem; &
si mortuus esses & non resurrexisses , tua
Humilitas non Tibi dedisset ullam exalta-
tionem.

11. Igitur, cùm hoc ita sit, secundùm
hoc probatur, quòd Tu, *Domine*, resurrexe-
ris, quia per hoc, quòd humilitas in Te fue-
rit usa suâ virtute, quando Te humiliavit
ad moriendum, significatur, quòd in Te usa
fuerit suâ virtute exaltando & nobilitando
corpus, quod humiliasti ad mortem, ut dele-
res nostra peccata & sanares nostros lan-
guores & nostros graves dolores.

12. *Gloriose Domine!* Quia res factæ
in tempore præterito sunt absentes à sensi-
bus sensualibus & tua Resurrectio est facta
in tempore præterito, propterea oportet
eam intellectualiter probare sensibus intel-
lectualibus, quæ probatio fit intellectualiter
in significationibus tuæ perfectæ Humilitatis;
quo-

quoniam tua Humilitas significat, quòd tuum gloriosum Corpus fuerit demonstratum Apostolis post tuam Passionem, ut Corpus glorificatum humiliares ad videri & palpari à corporibus non glorificatis; quæ visio & palpato tuorum vulnerum & apparitio & comestio, quam fecisti cum illis, significant, quòd Tu resurrexeris.

13. e. *Adjutor Domine tuorum servorum in suis pressuris & tribulationibus!* Probavimus in *secundo Volumine*, quòd peccatum sit generale, & quòd oportuerit Te incarnari ut nos recreares: igitur, cum hoc ita sit, in tua magna Justitia significatur intellectualiter, quòd descenderis ad inferos ad liberandum sanctos Patres, qui tuum gloriosum Adventum denunciaverant & desideraverant.

14. Nam, quia sancti Patres non poterant esse in gloria, *Domine*, ante tuam Incarnationem, & ipsi speraverant & desideraverant tuum Adventum, significatur in tua magna Justitia, quòd eos extraxeris ab inferis, ad quos oportuit Te descendere, ut

418 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
nobilius ipsi liberarentur, & qui ibi remanebant fortius torquerentur & eos poeniteret non credidisse in tuo sancto Adventu.

15. Unde benedictus sis, *Domine DEVVS*; quia, in quantum Prophetæ & sancti Patres fuerunt plus honorati & lætificati, quando Tu ipse eos liberaſti à carcere, quàm faissent ſi alium ad eos miſiſſes, in tantum inferi fuerunt plus contracti, quando Tu ad eos descendisti, & dæmones & peccatores ibi remanentes fuerunt plus irati & torti per tuum Adventum, quàm fuissent ſi alius ad eos venisset: igitur, cùm hoc ita ſit, per iſtas rationes & per multas alias intellectua-liter ſignificatur in tua ſancta Juſtitia, quòd descenderis ad inferos.

16. f. *Sanctificate Domine, glorioſe, potens, pie!* Sicut per tuam magnam Juſtitiam ſignificatur, quòd descenderis ad inferos poſt tuam Mortem, ita per ipſam ſignificatur quòd reſurrexeris; quia, ſi tuum Corpus non fuisset reſuſcitatum & ſub terra fuisset mortuum & putridum quin haberet ullum peccatum & culpam, ſignificaretur, quòd in
tua

tua Deitate non esset perfecta justitia: igitur, cum in tua Deitate sit perfecta Justitia, significatur, quod ipsa resuscitaverit tuum gloriosum Corpus.

17. *Honorate Domine!* Sicut tua sancta Anima est digna glorificari in gloria, ita tuum gloriosum Corpus est dignum glorificari in ipsa: igitur, cum nullum corpus possit glorificari sine anima & tua sancta Deitas fuerit ita bene conjuncta cum corpore sicut cum anima, per hoc significat tua magna Justitia, quod tua Anima fuerit reunita Corpori, ut simul in tua gloriosa Gloria haberent gloriam sine fine.

18. *Vere Domine!* Si Tu non resurrexisses, Apostoli & Discipuli post tuam sanctam Passionem non fuissent ita firmati in Fide Christiana, sicut fuerunt per hoc, quod resurrexeris & eis apparueris: & quia resurrexisti & apparuisti eis ipsi fuerunt plus certificati & plus firmi in sua Fide, & tota Ecclesia Christiana fuit firmius aedificata & plus exaltata, quam si non resurrexisses: igitur, cum hoc ita sit, secundum hoc significatur

420 *B. Rayms. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
ficatur in tua Justitia, quòd oportuerit Te
resurgere & apparere Apostolis & Discipu-
lis, ut tua Justitia ordinaret, quòd Fides
Christiana reciperet ædificationem & exal-
tationem in tua Resurrectione.

19. g. *Amabilis Domine, gloriose super om-
nes glorias!* Intellectualiter intelligimus,
quòd Tu sis amator omnium illorum, qui Te
amant: igitur, tuus amor significat Te des-
cendisse ad inferos ad liberandum illos, qui
Te amabant & Te desiderabant; &, in quan-
tum Tu eos per Te ipsum liberaisti & hono-
raisti, in tantum significatur tuum amorem
esse majorem, quàm si per alium hoc fecis-
ses: igitur, cùm noster intellectus plus de-
beat obedire significationibus significantibus
in Te majorem amorem, quàm signifi-
cationibus significantibus ipsum minorem, per
hoc significatur, quòd Tu descenderis ad
inferos.

20. Igitur, sicut tuus amor, *Domine,*
fecit tuum gloriosum Corpus ascendere in
Crucem, ita fecit descendere tuam glorio-
sam Animam ad inferos; &, sicut tuus amor
fecit

fecit tuum sanctum Corpus poni sub terra, ita fecit tuam Animam extrahere ab inferis sanctos Patriarchas & Prophetas & eos elevare ad gloriam; quia, nisi ita esset, tuus amor non significaretur in Te adeò magnus.

21. Tuus amor, *Domine*, fecit tuam Animam descendere ad inferos, ut se ipsam ostenderet Sanctis qui ibi erant, & ut eis ostenderet, quòd pro amore esset separata à corpore, quod reliquerat mortuum in sepulchro Joseph ab Arimathia: igitur, totum hoc fuit signum magni amoris, qui significando se ipsum esse magnum, significat, quòd tua Anima descenderit ad inferos.

22. h. *Misericors Domine, plene gratiâ & misericordiâ!* In perfectione tui amoris significatur, quòd post mortem resurrexeris; quia, nisi resurrexisses, significaretur, quòd tua Deitas non esset ita unita cum corpore sicut cum anima, nec ita daret gloriam corpori sicut animæ, nec ita amaret corpus sicut animam: igitur, cum tua divina Natura æquè sit unita cum anima & corpore & æquè

æquè amet utrumque, per hoc significatur, quòd tuum gloriosum Corpus sit resuscitatum de morte ad vitam.

23. *Gloriose Domine* : Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd sit magnus amor inter corpus & animam nostri peccatorum : igitur, si in nobis est valde magnus amor inter corpus & animam, quantò plús significatur in Te esse magnum amorem inter tuum innocens Corpus & tuam Animam perfectam omnibus virtutibus ? &, si Tu non resurrexisses, significaretur, quòd tua Anima non haberet magnum amorem erga tuum Corpus, quia ipsum reliquisset sub terra & ascendisset in gloriam : igitur, cùm tua Anima, *Domine*, sit justa & per naturam amet corpus, per hoc significatur, quòd ipsa redierit ad corpus.

24. *Honorate Domine* ! Sicut amor, qui est inter tuum Corpus & tuam Animam, significat Te resurrexisse, ita absentia tui Corporis ab hoc mundo significat ipsum esse resuscitatum ; quia, nisi esset resuscitatum, necessarium foret, quòd sentiretur à nobis

ut

ut honoraretur, sicut alia corpora Sanctorum, quæ sunt mortua inter nos & scimus loca in quibus sunt & ad ea tendimus peregrinando ut faciamus eis honorem; &, si ita non esset, corpora Sanctorum essent plus honorata, quam tuum, & hoc est impossibile quod corpora recreata sint plus honorata, quam Corpus Creatoris.

25. i. *O Domine magne & mirabilis, super omnes magnitudines magne, & super omnia mirabilia mirabilis!* Sicut corpus sensualiter significat quantitatem, ita tua Perfectio intellectualiter significat Te descendisse ad inferos ad liberandum Sanctos, qui Te desiderabant & in Te sperabant.

26. Nam, quia sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus hominem perfectius expedire sua facta quando est præsens, quam quando alium mittit vel constituit procuratorem, per hoc significatur, quod Tu, *Domine*, descenderis ad inferos, ut perfectius videretur amor, quem habuisti erga humanam speciem in hoc, quod pro ea volueris ascendere ad Crucem & descendere ad inferos.

27. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut tuum gloriosum Corpus per magnam perfectionem patientiæ, quam habuit, sustinuit paupertatem & angustias & opprobria & tormenta & mortem, ita tua benedicta Anima per magnam perfectionem Justitiæ & Amoris & Misericordiæ voluit descendere ad inferos, ut liberaret Sanctos, qui in perfectione tuæ Justitiæ & Misericordiæ sperabant.

28. K. *Gratiose Domine super omnes gratias, nobilis super omnes nobilitates*! Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd anima hominis sit humano corpori perfectio & complementum; quia, quin anima sit in humano corpore, non potest corpus habere perfectionem & complementum: igitur, si tuum gloriosum Corpus non esset resuscitatum, significaretur, quòd esset in defectu: igitur, cum probaverimus quòd Tu sis incarnatus & tua divina Natura sit perfectio tuæ humanæ naturæ, per perfectionem tuæ divinæ Naturæ significatur perfectio tuæ humanæ naturæ; & si tua
divina

divina Natura non resuscitasset tuum gloriosum Corpus, tua humana natura esset in defectu: igitur, cum ipsa sit in perfectione & non in defectu, significatur, quod tuum sanctum Corpus gloriosum sit resuscitatum.

29. Si tuum Corpus non esset resuscitatum, tua Humanitas, *Domine*, non haberet perfectionem, quia animal rationale non potest habere perfectam naturam, nisi sit conjunctum & compositum ex anima & corpore: igitur, cum perfectio animalis fiat per conjunctionem animæ & corporis, & defectus ipsius fiat per separationem animæ à corpore, significatur, quod tua Deitas, quæ tantam honorationem voluit facere tuæ Humanitati, resuscitaverit tuum gloriosum Corpus.

30. *Honorate Domine!* Sicut tua gloriosa Substantia est perfecta per hoc, quod sit unita ex tribus Personis, & tres Personæ sunt perfectæ per hoc, quod sint unitæ in *esse* unius Substantiæ; ita tua sanctificata Humanitas est perfecta per hoc, quod sit unita ex tribus rebus, scilicet ex corpore & anima

&

426 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
& conjunctione utriusque, & istæ tres res
sunt perfectæ per hoc, quòd sint unitæ in
uno animali rationali quod appellatur JE-
SUS Christus; &, sicut tua Substantia, *Do-*
mine, & tres Personæ non faciunt quaterni-
tatem, quia tua Substantia est tres Personæ
& tres Personæ sunt tua Substantia, ita tua
Humanitas & tres res ipsius non faciunt
quaternitatem, quia id, quod est tua Huma-
nitas, sunt suæ tres res & id, quod sunt istæ
tres res, est tua Humanitas: igitur, cùm hoc
ita sit, perfectio hujus numeri significat,
quòd tuum sanctum Corpus gloriosum sit
resuscitatum per perfectionem, quam recipit
à sancta Deitate.

CAPUT CCLIII.

QVOMODO PROBETVR, QVOD
noster Dominus JESVS Christus ascen-
derit ad cælestem Gloriam.

1. **O** *DEVS gloriose, virtuose, abundans*
2. **O** *omnibus bonis! Qui per Fidem vult*
con-

contemplari in Assumptione tui sancti Corporis gloriosi ad excellentem Gloriam cœlestem, oportet, *Domine*, quòd habeat cognitionem de natura & proprietate Fidei, secundum quòd significatur & demonstratur in primis Capitibus hujus Arboris.

2. Et, qui vult contemplari in ipsa Assumptione per veras & necessarias rationes, oportet, *Domine*, quòd habeat cognitionem de tribus primis Arboribus hujus Libri & de Capitibus tractantibus de *Ratione* in hac Arbore, & oportet, quòd habeat modum & sapientiam & certitudinem & directionem, per quam sciat cognoscere & recipere & affirmare significationes tuarum Qualitatum & significationes, quas de eis dant creaturæ.

3. Unde, quia sancta Assumptio tui gloriosi Corporis ad cœlos, *Domine*, est nobis intellectualis per hoc, quòd sit absens à nostris sensibus sensualibus, propterea oportet, quòd hæc inquisitio & probatio, quam volumus facere de ipsa, sit intellectualis, & quòd ad eam ascendamus per significationes sensuales, à quibus oportet elevare nos-

trum

428 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
trum intellectum ad recipiendum significationes intellectuales, quia aliter non possemus probare nec demonstrare nec significare hanc gloriosam Assumptionem.

4. b. *Rex Regum, & Domine Dominorum!*
Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus istum mundum non esse adeo bonum & honoratum sicut alium: igitur, cum sensualiter sentiamus & intellectualiter intelligamus Te esse justum in omnibus rebus, per significationem tuæ magnæ Justitiæ probatur & demonstratur, quod tuum Corpus sit elevatum ad coelestem gloriam.

5. *Vere Domine!* Intellectualiter significatur in tua Justitia, quod animæ sanctorum hominum ascendant ad coelum, ut recipiant præmium & gloriam pro bono, quod fecerunt in hoc mundo; sed, quia corpus non est glorificatum, oportet, quod maneat in terra & putrefiat & evanescat & in die resurrectionis redeat ad animam & glorificatum ascendat ad gloriam; quia, nisi ita esset, non significaretur nec demonstraretur tua magna Justitia.

6. Cúm probaverimus, *Domine*, in præcedenti Capite, quòd tuum gloriosum Corpus sit resuscitatum, significatur, quòd ipsum sit glorificatum, quia aliter non fuisset dignum resuscitari prius, quàm alia corpora: unde, si tuum Corpus adhuc esset hìc inferius inter nos & non esset elevatum ad gloriam, Tu esses injuriosus animæ & corpori, animæ in hoc, quòd ei non dares præmium in cœlesti gloria, in qua præmias animas hominum sanctorum, & corpori in hoc, quòd ipsum teneres in hoc mundo, qui non est locus corporis glorificati: igitur, cúm Tu, *Domine*, sis verè justus Judex, in tua Justitia significatur, quòd tuum beatum Corpus sit in cœlesti gloria.

7. c. *Perdurabilis Domine in omni tempore, nobilis super omnes honorationes!* In significationibus amoris significatur intellectualiter, quòd tuum gratiosum Corpus sit in cœlesti gloria, quia sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus esse magnum amorem inter corpus & animam in hoc, quòd anima non velit separari à corpore,
nec

430 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
nec corpus ab anima : igitur, si tua Anima
esset in corpore & corpus in terra & anima
non vellet separari à corpore, anima plús
amaret istum mundum, quàm alium : igitur,
cúm hoc ita sit, significatur, quòd tua Ani-
ma amet esse cum corpore & amet & velit
corpus esse cum ea in cœlesti gloria, quæ
est melior sinè omni comparatione, quàm
gloria mundana.

8. *Singularis Domine!* Perfectio signi-
ficat, quòd tua Anima sit in cœlesti gloria,
quia iste mundus non est locus animæ sanc-
tæ: unde, si tua Anima esset in hoc mun-
do cum corpore, non esset in suo loco, imò
esset in loco contrario suo, & per hanc con-
trarietatem significaretur, quòd ipsa esset
in defectu : igitur, cúm tua Anima non sit
in defectu & sit digna esse in perfectione,
significatur, quòd ipsa sit in cœlesti gloria,
& per hoc, quòd ipsa significetur esse in
cœlesti gloria, significatur in perfectione ip-
sius, quòd corpus sit etiam in cœlesti glo-
ria.

9. *Pie Domine!* In hoc, quòd tuum Cor-
pus

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIII. 43
pus non sentiamus nec intelligamus esse in hoc mundo, significatur ipsum esse in alio; quia, si in hoc mundo esset, vel ipsum sentiremus per aliquam sensualitatem vel ipsum intelligeremus per aliquam intellectuatitatem; sed, quia nullam significationem sensualem nec intellectualem habemus, per quam significetur tuum Corpus esse in hoc mundo, propterea significatur de necessitate, quòd ipsum sit in cœlesti gloria glorificatum.

10. d. *Infixite Domine, super omnes magnitudines magne, nobilis super omnes nobilitates!* In gloria Sanctorum paradisi significatur, quòd tua sancta Humanitas sit in gloria; quia, nisi ipsa esset in gloria, Sancti non possent recipere gloriam ab ea, quæ est occasio & ratio, ut Sancti glorificentur: unde, sicut tua Humanitas per recreationem est Sanctis occasio, ut sint in gloria, ita oportet, quòd ipsa sit eis occasio & ratio ut in gloria Sancti glorificentur per gloriam ipsius.

11. *Cœlestis Domine! Quando sanctæ animæ*

432 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
animæ in paradiso vident tuum sanctum
Corpus gloriosum esse unitum cum tua sanc-
ta Anima gloriosa, tunc habent manifestum
signum, quòd eis significat se esse recupera-
turas corpus, cum quo Tibi servierunt in hoc
mundo; & tunc de hac significatione, quam
tuum gloriosum Corpus eis dat, habent
adeò magnam gloriam, quòd non sit cor-
potens eam æstimare nec lingua dicere nec
oculi videre nec aures audire: igitur, cum
hoc ita sit, magna gloria Sanctorum paradi-
si significat tuum gloriosum Corpus esse in
gloria, ut sit Gloria gloriæ ipsorum.

12. Sicut tuum Corpus gloriosum,
Domine, repræsentat & significat animabus
paradisi, quòd ipsæ recuperabunt corpus,
ita gloria ipsius eis significat & demonstrat
gloriam, quam habebunt corpora earum,
quando erunt in gloria; & ex hac significa-
tione habent animæ tantam gloriam, quòd
noster intellectus non sufficiat ad intelli-
gendum nec memoria ad memorandum nec
imaginatio ad imaginandum illam: igitur,
ut animæ paradisi habeant istam gloriam,
fig-

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIII. 433
significatur, quòd tuum sanctum Corpus sit
in gloria.

13. e. *Creator Domine misericors, abundans omnibus bonis!* Sicut significatur per
tuas gloriosas Qualitates, quòd tuum sanc-
tum Corpus gloriosum sit in cœlesti gloria
ad dandum gloriam Sanctis paradisi, ita
per ipsas significatur, quòd tuum benedic-
tum Corpus sit inter nos sacrificatum, ut
nos ab eo recipiamus viam & directionem,
per quam possimus pervenire ad benedic-
tam gloriam perdurabilem.

14. Unde, sicut tuum gloriosum Cor-
pus, *Domine*, est in cœlesti gloria honora-
tum & laudatum & adoratum à Sanctis, qui
sunt in ea, ita significatur per tuas Quali-
tates, quòd etiam sit in hoc mundo inter
nos, ut ipsum honoremus & adoremus &
laudemus & precemur; quia adeò est mag-
num altum Dominium & nobilitas tui glo-
riosi Corporis & adeò dignum est, quòd ip-
sum ametur & honoretur & ei serviatur,
quòd in hoc mundo & in alio debeat esse
essentialiter & præsentialiter, ut præsentialiter

E e

liter

434 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
liter ametur & honeretur & adoretur &
invocetur.

15. Unde benedictus sis, *Domine DE-
VS*; quia, sicut tuum gloriosum Corpus dat
gloriam Sanctis in gloria, ita ipsum, quando
est sacratum super Altare, dat nobis virtu-
tem & exaltationem veræ Fidei & veræ con-
tinentiæ & patientiæ & humilitatis & om-
nium aliarum virtutum; &, sicut tuum
sanctum Corpus se demonstrat Sanctis glo-
riæ magnum & nobile in gloria, ita se de-
monstrat nobis in Hostia sacrata & in Vino
sacrato magnum & mirabile per potestatem
& per miraculum & per humilitatem & a-
morem & charitatem.

16. f. *Iuste Domine in omnibus rebus!*
Qui vult inquirere & invenire an hostia &
vinum, quando sacrantur super Altare, de-
veniant in Carnem & Sanguinem, oportet,
quòd faciat inquisitionem intellectuali-
ter, eò quòd hoc opus sit intellectuale;
quia, sicut homo inquit res sensuales sen-
sualiter, ita oportet, quòd inquirat res in-
tellectuales intellectualiter; quoniam, sicut
res

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIII. 435
res sensuales non possent inveniri, nisi sensualiter inquirerentur, ita res intellectuales non possent inveniri ab intellectu hominis, nisi intellectualiter inquirerentur.

17. Ratio & causa, quare oportet, *Domine*, inquirere intellectualiter an hostia & vinum deveniant in Carnem & Sanguinem, est, quia significationes sensuales & intellectuales contrariantur per hoc, quòd non sint similes in natura & proprietate; quoniam sensus sensuales, attingendo in hostia & vino colorem & saporem & figuram, significant hostiam non esse Carnem & vinum non esse Sanguinem, & sensus intellectuales ratione significationum, quas recipiunt à tua Potestate & Sapientia & Voluntate & Humilitate & Gratia & Charitate, significant hostiam & vinum esse tuum gloriosum Corpus in Carne & Sanguine.

18. Unde, sicut sensus sensuales negant hostiam esse Carnem & vinum esse Sanguinem, & probant suam negationem esse veram per colorem & saporem & figuram & locum & quantitatem, ita, *Domine*, sensus in-

436 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
intellectuales affirmant hostiam esse Carnem
& vinum esse Sanguinem, & suam affirma-
tionem probant per testes intellectuales, qui
sunt tuæ benedictæ Qualitates, quæ sunt
testes veriores sensualibus; quia veriùs tua
Potestas & Sapientia & Voluntas & Justitia
& Misericordia & Humilitas & Veritas pos-
sunt facere de pane Carnem & de vino San-
guinem sub figura panis & vini, quàm sen-
sus sensuales possint significare illam Car-
nem & Sanguinem esse panem & vinum, &
hoc est, quia sensus sensuales sunt creati; &
defectivosi & tuæ Qualitates sunt increatæ
& infinitæ & æternæ & perfectæ in omnibus
perfectionibus.

19. g. *O gloriose Domine, qui gravibus do-
loribus & languoribus recreasti tuos servos!*
Sicut materia elementalis est subjectum con-
trarium suæ formæ per hoc, quòd sit compo-
sita ex elementis contrariis, ita hostia & vi-
num, quando sunt sacrata & devenerunt in
Carnem & Sanguinem, sunt subjectum con-
trarium formæ sensuali; quia, sicut materia
corrumpit formam actualem per hoc, quòd

ge-

generet aliam formam potentialem, ita, *Domine*, Caro & Sanguis privant panem & vinum formam sensuali per hoc, quod per opus miraculosum sint in figura panis & vini: unde, sicut non sentitur forma potentialis, quam secundum cursum naturalem materia generat privando & corrumpendo formam actualem sensualem, ita per opus miraculosum in figura actuali sensuali panis & vini est forma Carnis & Sanguinis actualiter, & forma panis & vini est privata in Carne & in Sanguine, licet sua figura sentiatur actualiter a sensibus sensualibus.

20. *Gloriose Domine* ! Quando materia corrumpit formam actualem generat aliam formam, sed forma, quam generat, non videtur simul cum forma, quam corrumpit, quia duæ formæ in uno subjecto non possunt simul sentiri quando una est in corruptione & alia in generatione, & tamen ambæ formæ conjunguntur in materia, una per remotionem & alia per introductionem, sicut tempus præteritum & tempus futurum conjunguntur cum præsentibus, præteritum

per

438 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
per discessum & futurum per accessum: unde, cum hoc ita sit secundum cursum naturalem, quando in hostia est Caro & in vino Sanguis super Altare, Caro & Sanguis possunt esse simul, licet non sint in uno loco sensualiter; quia, sicut color & sapor & figura sensualiter negant panem esse Carnem & vinum esse Sanguinem, ita locus, in quo est Caro extra calicem & locus, in quo est Sanguis intra calicem, negant Carnem esse simul cum Sanguine & Sanguinem esse simul cum Carne: igitur, sicut sensualitates coloris & saporis mentiuntur in hoc, quod sentiunt, ita diversitas sensualis locorum mentitur in hoc, quod significat.

21. Igitur, cum hæc contrarietas fiat in hostia & in vino per significationes sensuales & intellectuales, significationes, quæ sunt veriores & rectiores & fortiores & nobiliores debent recipi & affirmari: igitur, quia significationes intellectuales sunt, *Domine*, majores & meliores & nobiliores & veriores, quam sensuales per hoc, quod sint tuarum Qualitatum, propterea oportet affirmare,

firmare, quòd hostia & vinum, quando sunt sacrata, sint tuum gloriosum Corpus, quod Tu vis esse inter nos, ut ab eo recipiamus gratiam & benedictionem, & ut ipsum adoremus & laudemus & invocemus.

22. h. *O Domine DEVS, qui in amoras meam memoriam memorazione tuarum honorationum!* Sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus, quòd inter significationes sensuales & significationes intellectuales sit contrarietas, quando sensus sensuales affirmant, quòd hostia sacrata sit panis, & sensus intellectuales affirmant, quòd ipsa sit tuum gloriosum Corpus: igitur, qui vult certò scire quinam dicant veritatem, scilicet an sensus sensuales an intellectuales, aspiciat quinam habeant majorem potestatem.

23. Et, qui in hanc inquisitionem vult intrare, aspiciat, *Domine*, quomodo sensus sensuales pugnent contra intellectuales & intellectuales contra sensuales, & aspiciat arma utrorumque; quia sensus sensuales non pugnant contra intellectuales nisi cum videre & gustare & sentire panem, sed sensus

440 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
sus intellectuales pugnant contra sensuales
cum tuis viribus memorando & intelligendo
& imaginando & amando & cogitando
& percipiendo tuam Potestatem & Sapien-
tiam & Voluntatem & Perfectionem, &
per omnes istas qualitates affirmant id, quod
videtur sensibus sensualibus esse panis, esse
tuam Carnem miraculosè per perfectionem
tuarum Qualitatum: igitur, cum tuæ Qua-
litates habeant majorem potestatem, quàm
sensus sensuales, per hoc significatur id,
quod sensus intellectuales affirmant per ip-
sas, esse possibilis & verius, quàm id, quod
sensus sensuales affirmant per cursum na-
turæ.

24. *Gloriose Domine!* Quando homo ce-
leriter movet titionem accensum in circu-
lum, oculi testificant, quòd per totum circu-
lum aeris sit simul ignis, & quòd in aere sit
formatus circulus igneus, & istud testimo-
nium sensuale est falsum, & ejus falsitatem
intelligit intellectus intelligendo, quòd ra-
tione magnæ velocitatis motus titionis ac-
censi videatur esse circulus igneus id, quod
non

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIII. 441
non est circulus: igitur, sicut oculi menti-
untur intellectui & intellectus intelligit
mendacium ipsorum, ita ipse intellectus in-
telligit, quòd tuum Corpus sacratum super
Altare sic possit dare contrarias significatio-
nes sensibus sensualibus, sicut oculi eas dant
de motu titionis; quia, sicut titio per velo-
cem motum dat falsas significaciones, ita
oculi intellectus per magnam virtutem, quam
habent in se recipiunt veras significaciones
à tuis Qualitatibus.

25. i. *Domine gloriose, qui meum intellec-
tum illuminas tuâ Sapientiâ!* Sicut per cor-
ruptionem naturalem homo infirmus perci-
pit amaritudinem in cibis dulcibus & boni
saporis, ita est possibile, quòd tuæ Qualita-
tes per suam virtutem faciant esse Carnem
& Sanguinem id, quod videtur oculis &
gustui & tactui panis & vinum; quia si hoc
ita non esset, creaturæ haberent majorem
potestatem, quàm Creator, cùm corruptio
naturalis faciat, quòd res dulces videantur
amaræ, & tua Potestas & Sapiencia &
Voluntas non possent facere ullam rem

contra

contra cursum naturalem, quod est impos-
sibile.

26. Sicut dæmon accipit formam sen-
sualem in aere & repræsentat sensibus sen-
sualibus se esse rem corporalem, ita, *Domine*,
tua Caro & Sanguis, quando sunt sacrati
super Altare, se representant oculis sensuali-
bus in forma panis & vini; &, sicut dæmon,
quia est res turpis & mala & talis, quòd sen-
sus sensuales hominis non possent sustinere
videre & sentire ipsum in propria forma,
accipit aliam figuram, ita tuum gloriosum
Corpus, quia est res adeò nobilis & pulchra,
quòd sensus sensuales non possent sustinere
videre & sentire ipsum in sua forma glori-
ficata, se ostendit eis in alia forma.

27. Igitur propterea placuit Tibi, *Do-
mine*, ordinare, quòd tuum gloriosum Cor-
pus demonstretur in colore & in forma pa-
nis & vini super Altare sensibus sensualibus,
ut sensus intellectuales videant tuam mag-
nam Potestatem & Sapientiam & Volunta-
tem; quia, quòd plús sensus sensuales affir-
mant cursum naturalem, eò majorem vi-
dent

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIII. 443
dent sensus intellectuales tuam Potestatem
& Sapientiam & Voluntatem quando faci-
unt contra cursum naturalem; quoniam, si
tua Potestas non posset nec tua Sapientia
sciret nec tua Voluntas vellet facere ullam
rem extra cursum naturalem, significaretur
in eis defectus & terminatio, & hoc est im-
possibile.

28. K. *O Domine, qui meam voluntatem
inamorasti tuis laudibus!* Sensus sensuales
falsò significant, quòd Tu sis substantia finita
in hoc, quòd non sentiant in lapide tuam
substantiam, quia in loco lapidis non capi-
tur alia substantia nisi substantia lapidis se-
cundùm significationes sensuales; &, quia
sensus intellectuales sunt certi, quòd tua
substantia intellectualis sit infinita, signifi-
cant tuam Substantiam esse essentialiter in
omnibus locis & extra omnia loca, eò quòd
aliter esset finita: igitur, cùm hoc ita sit,
propterea sensus intellectuales significant,
quòd significatio, quam sensus sensuales
dant de tua substantia, sit falsa.

29. Unde, sicut sensus sensuales, *Domini-*
ne,

444 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
ne, dant falsam significationem de tua di-
vina Substantia, ita dant falsam significatio-
nem de tua humana natura quando vident,
quòd tuum Corpus in diversis locis sacre-
tur; quia ipsi significant tuum Corpus esse
divisum in multa corpora vel in multas
partes, quòd est impossibile, cùm tuum Cor-
pus non sit nisi unum in omnibus locis, in
quibus est sacratum, & hoc est ita possibile,
sicut est possibile, quòd tua divina Substan-
tia sit in loco lapidis; quia, sicut tua Deitas
per suam virtutem est essentialiter in omni-
bus locis, ita per suam virtutem potest fa-
cere corpus humanum, cum quo est unita,
esse unum in omnibus locis in quibus est
sacratum & esse in cœlo.

30. Unde, sicut sensibus sensualibus
occultantur, *Domine*, Caro & Sanguis tui
Corporis, ita occultatur eis unitas, quam tu-
um Corpus habet in omnibus locis in qui-
bus est sacratum; & sicut tuum Corpus sen-
titur sensualiter in pane & vino, ita intel-
ligitur intellectualiter in Carne & Sanguine;
& sicut panis & vinum sunt res sen-
suales

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIV. 445
suales respectu sensuum sensualium, ita
Caro & Sanguis sunt res intellectuales res-
pectu sensuum intellectualium: unde, cum
sit impossibile, quod simul sit verum id, quod
sensus sensuales sentiunt & id, quod sensus
intellectuales intelligunt de tuo Corpore,
per hoc significatur id, quod sensus sensua-
les sentiunt esse falsum, & id, quod sensus
intellectuales intelligunt esse verum; quo-
niam sensus intellectuales intelligunt per
tuas Qualitates, & sensus sensuales sentiunt
per suasmet proprietates, quæ non tantum
possunt significare veritatem sensibus sen-
sualibus, quantum sensibus intellectualibus
possunt eam significare Qualitates tuæ Es-
sentiaæ divinæ.

CAPUT CCLIV.

QVOMODO PROBETVR, QVOD
noster Dominus JESVS Christus judica-
turus sit bonos & malos.

1. **O** *JESV Christe gratiose, juste, Pater*
a. *potens, cui detur gloria & laus omni-*
tem-

446 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
tempore ! Qui per Fidem vult contemplari
quomodo in die iudicii iudicabis bonos &
malos, oportet, *Domine*, quòd habeat cog-
nitionem & certam scientiam de vera Fide,
secundùm quod continetur in primis Ca-
pitibus hujus Arboris, & oportet, quòd re-
cipiat auctoritates sacræ Scripturæ, quæ hoc
revelant & prophetizant.

2. *JESU* *Christe Domine* ! Qui vult
contemplari & scire per rationes & proba-
tiones necessarias, quòd Tu venturus sis in
die iudicii iudicare bonos & malos, habeat
cognitionem de tribus primis Arboribus &
de Capitibus tractantibus de *Ratione* in prin-
cipio hujus Arboris, ut per hanc cognitio-
nem & scientiam suus intellectus dirigatur
ad percipiendum & cognoscendum per ra-
tiones necessarias istum Articulum.

3. Qui per rationes necessarias vult in-
trare in hanc inquisitionem, oportet, *Domine*,
quòd sciat cognoscere significationes
sensuales & intellectuales & significationes
tuarum Qualitatum & creaturarum; & in-
ter alias qualitates oportet eum recipere
fig-

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIV. 447
significationes septem qualitatum, quæ sunt
Dominium, Sapientia, Justitia, Misericor-
dia, Creatio, Carentia visionis divinæ Ef-
sentia, & Testimonium, quia per has sep-
tem qualitates probatur Judicem judicatu-
rum in die judicii oportere esse DEUM
& Hominem.

4. b. *Honorate Domine super omnem nobi-
litem, magne super omnem magnitudinem!*
Sensualiter sentimus & intellectualiter in-
telligimus, quòd homo habeat liberam vo-
luntatem faciendi bonum & malum in hoc
mundo, & sensualiter sentimus & intellec-
tualiter intelligimus bonum, quod homo fa-
cit non præmiari, nec malum puniri in hoc
sæculo: igitur, cùm hoc ita sit, per has duas
significationes significatur hominem esse ju-
dicandum in alio sæculo.

5. Prima significatio, per quam proba-
tur, *Domine*, quòd homo judicabitur in alio
sæculo, est libera voluntas, quæ est in eo;
quia, nisi homo judicaretur in alio sæculo
secundùm bonum & malum, quod facit in
isto, libera voluntas esset in eo frustra: igi-
tur.

tur, cùm nulla proprietas nec natura, quam Tu creaveris in homine, sit frustra, libera voluntas, quæ est in eo, dat significationem de die judicii & dies judicii dat significationem de ipsa.

6. Unde benedictus sis, *Domine DEVS*; quia, sicut libera voluntas, qua carent vegetabilia & animalia irrationalia, significat ipsa non esse judicanda, ut præmientur vel puniantur in alio sæculo propter opera, quæ faciunt in isto, ita libera voluntas, quæ est in homine, significat & demonstrat intellectualiter necessariò oportere esse diem judicii, ut homo præmientur vel puniatur.

7. c. *Gloriose Rex Regum, Domine Dominorum*! Secunda significatio, per quam probatur, quòd homo, *Domine*, judicabitur in alio sæculo, est, quia homo non præmiatur nec punitur in isto secundùm justitiam; quoniam sensualiter sentimus & intellectualiter intelligimus multos homines esse in hoc sæculo, qui faciunt multa bona opera & habent multam poenam & afflictionem & laborem & miseriam faciendo illa, & multos homi-

nes

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIV. 449
nes esse, qui faciunt multa mala opera & sunt peccatores & culpabiles & habent multas prosperitates faciendo illa : igitur, cùm hoc ita sit, per hanc sensualitatem, quam habemus in hoc sæculo, intellectualiter significatur futuram esse diem iudicii in alio.

8. Nam, si homo non judicaretur ad aliud præmium nec ad aliam pœnam nisi in hoc mundo, *Domine*, post suam mortem non haberet gloriam nec pœnam pro suis operibus, & homines, qui in hoc sæculo faciunt bona opera & habent pœnam & laborem & mortem, propter ipsa non præmiarentur; & homines, qui faciunt mala opera & honorantur & ditantur & prosperantur, propter ipsa non punirentur; &, si hoc ita esset, significaretur, quòd Tu non esses justus sed esses injuriosus, quod est impossibile.

9. Igitur, cùm Tu, *Domine*, sis justus Judex, in tua Justitia & in carentia præmii & punitionis, quæ est in hoc sæculo, significatur in alio homines bonos esse præmiandos gloriâ & malos esse puniendos pœnâ.

F f

10. d.

90. d. *Vere Domine in omnibus rebus, potens Domine in omnibus viribus!* Prima Ratio, per quam probatur Judicem judicaturum in die judicii oportere esse DEUM & Hominem, est *significatio Domini*; quia ista qualitas intellectualiter significat Judicem oportere esse DEUM, eò quòd tua Deitas habeat Dominium super omnes creaturas, & propterea oportet ipsam dare sententiam; & oportere esse Hominem, eò quòd tua Humanitas recreaverit mundum, ut jam probatum est, & propterea oportet ipsam possidere mundum & judicare ipsum.

11. Unde benedicta sit, *Domine*, tua excellens Deitas & tua sancta Humanitas; quia, sicut est res convenientior & acceptabilior & ordinatior, quòd Rex det sententiam super suum populum, quàm alius, qui non sit Dominus populi, ita est res convenientior & ordinatior, quòd dans sententiam in die judicii sit Dominus, quàm si non esset Dominus.

12. Igitur, cùm hoc ita sit, per hanc ordinationem & concordantiam significatur,
Domine,

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIV. 45
Domine, sententiam esse dandam à Dōmino Creatore & Recreatore ; quia, sicut ad tuam Deitatem pertinet habere Dominium super creaturas per hoc, quòd eas creaverit & beneficiaverit, ita ad tuam Humanitatem pertinet habere Dominium super homines per hoc, quòd eos recreaverit & sustinuerit passionem & mortem in hoc sæculo ad recreandum mundum.

13. e. *O Domine, qui es Misericordia omnium misericordiarum & justus super omnes justitias* ! Secunda Ratio, per quam probatur Judicem judicaturum in die judicii oportere esse DEUM & Hominem, est *significatio Sapientia*; quia intellectualiter intelligimus, quòd oporteat Judicem habere sapientiam & scientiam de rebus, quas judicat, quoniam aliter non posset neque sciret dare veram sententiam.

14. Unde benedictus sis, *Domine*, quia tua Deitas habet perfectam Sapientiam in omnibus rebus, & per hoc significatur, quòd ipsa judicabit in die judicii ; & , quia tua Humanitas sensualiter & intellectualiter habet

452 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
bet scientiam de laboribus & morte, quam
sustinuit in hoc mundo, significatur, quòd
ipsa judicabit simul cum Deitate, eò quòd
habeat naturam similem nostræ sensualitati
& intellectualitati.

15. Unde, quia tua humana natura,
Domine, scit nostram naturam in hoc, quòd
senserit labores & mala & afflictiones, quas
nos sentimus in hoc mundo, propterea dig-
num est, quòd judicemur ab ea, quæ scit per
se ipsam & in se ipsa nostram naturam; nam
adeò nobilis & alta res est cœlestis gloria, &
nos sumus adeò miseri, quòd eam non me-
reamur per nostra opera, & propterea oportet,
quòd tua humana natura, quæ in se ipsa
scit nostram miseram naturam, det senten-
tiam, ut sit mediatrix inter tuam excellen-
tem Naturam divinam & nostram fragilem
naturam.

16. f. *Gloriose Domine, plene misericordiâ
& gratiâ!* Tertia Ratio, per quam probatur
Judicem judicaturum in die judicii oportere
esse DEUM & Hominem, est *significatio
Justitiæ*: unde dicimus, quòd intellectualiter

in-

intelligamus tuam divinam Naturam habere perfectam Justitiam, & tuam humanam naturam habere in se plus justitiæ, quàm omnes creaturas : igitur, cùm hoc ita sit, tua humana natura, ratione magnæ Justitiæ, quæ est in ea, est digna dare sententiam simul cum divina Natura, quia aliter fieret injuria suæ magnæ Justitiæ.

17. Unde benedictus sis, *Domine DEVS* ; quia, sicut ad tuam Deitatem pertinet dare sententiam per hoc, quòd habeat perfectam Justitiam & creaverit & beneficiaverit nos & per hoc, quòd simus sui, ita ad tuam Humanitatem pertinet dare sententiam per hoc, quòd habeat perfectam justitiam & emerit nos ploratibus & doloribus & laboribus & gravi morte angustiosâ quando nos recreavit & per hoc, quòd simus sui : igitur, si tua gloriosa Humanitas non judicaret nos, significaretur, quòd ipsa non haberet perfectam justitiam nec recreasset & emisset nos, nec quòd essemus sui, & si talis significatio fieret esset contraria justitiæ & veritati, & hoc est impossibile.

18. Igitur, cum probaverimus, *Domine*, quod tua Humanitas sit unita cum Deitate & ipsa per gratiam, quam recipit à Deitate, habeat majorem justitiam, quam omnes aliæ creaturæ, & habeat jus super omnes nos, eò quod nos emerit valde excellenti pretio, quod non posset esse majus, per hoc significatur in Justitia tuæ Deitatis & tuæ Humanitatis nostrum Judicem in die mirabilis sententiæ futurum esse verè DEUM & Hominem.

19. g. *Domine vere DEVS, qui es spes meorum desideriorum & meorum amorum!*

Quarta Ratio, per quam probatur nostrum Judicem in die judicii futurum esse DEUM & Hominem, est *significatio Misericordiae*: unde dicimus, quod intellectualiter intelligamus tuam Deitatem habere tantam Misericordiam, & nos habere tantam miseriam & culpam, quod oporteat tuam Deitatem dare sententiam, ut sententia sit tota plena misericordiâ & pietate & indulgentiâ.

20. Et, quia tua Misericordia, *Domine*, in Te est unum & idem cum tua Justitia, propterea oportet, quod tua Humanitas si-

mul

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIV. 455
mul cum Deitate det sententiam, ut ipsa,
quæ est in natura similis nobis, sit tuæ Jus-
titiaë occasio ne puniat nos secundum nos-
tras graves culpas, & ut tua Misericordia
nobis indulgeat & nos amet & nobis det
coelestem gloriam.

21. Unde benedictus sis, *Domine DE-*
VS; quia, sicut divina Natura dat gratiam
& benedictionem tuæ humanæ naturæ, ita
tua humana Natura recipit à divina tantam
misericordiam, quòd per eam sit mediatrix
inter divinam Naturam & nostram huma-
nam, quæ est ejusdem naturæ cum tua; &
propterea in die judicii habebimus adeò
magnum adjutorium à misericordia tuæ hu-
manæ Naturæ, quòd Deitas & Humanitas
dabunt sententiam totam plenam miseri-
cordiâ & pietate.

22. h. *Creator Domine, Pater & Benefac-*
tor omnium creaturarum! Quinta Ratio, per
quam probatur nostrum Judicem in die ju-
dicii futurum esse DEUM & Hominem,
est *significatio Creationis*: unde dicimus,
quòd sensualiter sentiamus & intellectu-
ter

456 *B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.*
ter intelligamus creaturas, secundum speciem in qua sunt, habere Judicem suæmet speciei, sicut gallinæ habent gallum & oves arietem & apes apem & homines hominem & sic de aliis animalibus.

23. Igitur, cum hoc ita sit, significatur & demonstratur, *Domine*, in die judicii oportere homines judicari ab homine; quia, sicut in hoc mundo animalia judicantur à sua pari creatura, ita significatur, quòd in alio sæculo homines judicabimur ab homine, quæ significatio fit in animalibus irrationalibus, quæ dant figuram & significationem, quòd judicentur à Judice suæ naturæ & suæ speciei.

24. Igitur, cum hoc ita sit, per hoc significatur, *Domine*, quòd homo erit noster Judex; &, quia homo per se tantum non posset esse dignus judicare totam humanam speciem, significatur, quòd ille homo, qui eam judicabit, sit conjunctus cum divina Natura, quæ est digna judicare suam creaturam: igitur, cum hoc ita sit, significatur, quòd in die judicii noster Judex sit futurus **DEUS & Homo.**

25. i. *JESU* *Christe Domine Sancte Sanctorum & Domine Dominorum!* Sexta Ratio, per quam probatur nostrum Judicem in die judicii futurum esse *DEUM & Hominem*, est *significatio Carentia visionis tue divinae Naturae*: unde dicimus, quòd intellectualiter intelligamus peccatores jam amplius non posse habere ullum malum nec poenam, si in die judicii viderent tuam gloriosam Deitatem; quia ipsa est res adeò nobilis, quòd nulli oculi peccatores sint digni eam videre, nec ulli homines, qui post resurrectionem eam viderent, possent habere poenam nec carentiam gloriæ.

26. Igitur, cùm hoc ita sit, per hoc significatur, *Domine*, quòd in die judicii, quando dabitur sententia, peccatores non videbunt tuam gloriosam Deitatem eis velatam & occultam in tua sancta Humanitate, quam videbunt & audient omnes, quando dicet Beatis, quòd eant ad perdurabilem gloriam, & peccatoribus, quòd eant ad perdurabiles poenas.

27. Igitur, quia est valde rationabile

&

458 B. Raym. Lulli Lib. Contempl. Vol. III.
& bene ordinatum, quòd in die iudicii boni
& mali audiant & videant Judicem, eò
quòd illa sententia sit major & verior quæ
esse possit & sit ultima, & ratione ipsius sint
in hoc mundo ordinatæ omnes creaturæ,
propterea, *Domine*, oportet, quòd Judex vi-
deatur & audiatur; & quia peccatores non
sunt digni videre & audire tuam Deitatem,
nec ipsa debet vilificari per hoc, quòd videat-
ur & audiatur ab eis, significatur, quòd Ju-
dex erit homo qui videbitur & audietur, in
quo divina Natura erit occulta oculis &
auribus peccatorum.

28. K. O *DEVS* gloriose, pro quo mei
oculi plorant & meum cor est in amore! Sep-
tima Ratio, quæ significat nostrum Judi-
cem in die iudicii futurum esse *DEUM* &
Hominem, est *significatio Testimonii*; quia
sensualiter sentimus & intellectualiter in-
telligimus omnem Judicem judicare cum
testibus, ut sua sententia significetur justior.

29. Igitur, cùm hoc ita sit, Deitas in
die iudicii, *Domine*, dabit tuam Humanita-
tem in testimonium tuæ magnæ Humilita-

tis

Lib. IV. Dist. XXXVI. Cap. CCLIV. 459
tis & Pietatis & Amoris & Justitiæ & aliarum Virtutum, quia in ea significabuntur omnes istæ Qualitates, & tua Humanitas veniet nuda demonstrando sua vulnera & dolores, quos sustinuit pro nobis peccatoribus: igitur, quia si Tu non esses Homo non possent nobis demonstrari, ratione nostræ miseriæ, tuæ Qualitates in die iudicii ita bene, sicut demonstrabuntur per hoc, quòd sis Homo, significatur Judicem, qui nos iudicaturus est, futurum esse DEUM & Hominem.

30. Unde benedicta sit, *Domine DEVS*, tua gratia & tua benedictio, quia per tuam gratiam & per tuum adiutorium tuus servus perfecit Arborem *Fidei & Rationis*, quam formavit in figura sanctæ Crucis, & in qua probavit per rationes necessarias quatuordecim Articulos, per quos sancta Fides Catholica recipit gratiam & benedictionem & exaltationem & multiplicationem ad gloriam & honorem & laudem sui Domini DEI.

INDEX

❁ (460) ❁
INDEX

TITULORUM TOMI VIII.

Volumen III.

LIBER IV.

ARBOR PRIMA

DISTINCTIO XXXIII.

De Arbore ESSE, Necessitatis & Privationis.

CAP. 227. De *Esse* in potentialitate &
in actualitate, in possibilitate & in
impossibilitate. fol. 3,

228. De Necessitate in potentialitate
& in actualitate, in possibilitate & in
impossibilitate. 22.

229. De Privatione in potentialitate &
in actualitate, in possibilitate & in
impossibilitate. 37.

AR-

ARBOR SECUNDA.**DISTINCTIO XXXIV.***De Arbore Sensualitatũ & Intellectualitatũ.*

- CAP. 230. De Factore sensuali & intellectuali. fol. 56.
231. De Materia sensuali & de intellectuali. 72.
232. De Forma sensuali & de intellectuali. 89.
233. De Causa finali sensuali & de intellectuali. 103.

ARBOR TERTIA.**DISTINCTIO XXXV.***De Arbore Qualitatum & Significationum.*

234. Quomodo Qualitates dent Significationem de se invicem. 117.
235. Quomodo Qualitates significant Subf-

- Substantiam & Substantia Qualitates. fol. 131.
- CAP. 236. Quomodo Qualitates significant veritatem vel falsitatem. 146.
237. Quomodo Qualitates significant & demonstrent ordinationem vel inordinationem. 164.

ARBOR QUARTA.

DISTINCTIO XXXVI.

De Arbore Fidei & Rationis in figura sancte Crucis.

- CAP. 238. Quomodo Fides sit in homine potentialiter & actualiter. fol. 179.
239. Quomodo Ratio sit in homine potentialiter & actualiter. 194.
240. Quomodo homo habeat cognitionem de Fide vera & de falsa. 210.
241. Quomodo homo habeat cognitionem de Ratione vera & de falsa. 225.

- CAP. 242.** Quomodo homo habeat cognitionem de Fide naturali & de Fide non naturali. fol. 239.
243. Quomodo homo habeat cognitionem de Ratione naturali & de Ratione non naturali. 253.
244. Quomodo Fides & Ratio faciant animam hominis laudare & benedicere suum DEUM & suum Creatorem & ei servire. 269.
245. Quomodo probetur sancta Unitas nostri Domini DEI. 285.
246. Quomodo probetur sancta Trinitas nostri Domini DEI. 302.
247. Quomodo probetur, quod noster Dominus DEUS sit Creator. 320.
248. Quomodo probetur, quod noster Dominus DEUS sit Recreator. 337.
249. Quomodo probetur, quod noster Dominus DEUS sit Glorificator. 356.
250. Quomodo probetur, quod noster Dominus JESUS Christus sit conceptus de sancto Spiritu. 372.
251. Quomodo probetur, quod noster Do-

Do-

Dominus JESUS Christus fit natus de Virgine gloriosa nostra Domina sancta MARIA & sustinuerit mortem ad redimendum nos peccatores à potestate diaboli. fol. 393.

CAP. 252. Quomodo probetur, quòd noster Dominus JESUS Christus descenderit ad inferos ad extrahendum sanctos Patres, & quòd resurrexerit. 411.

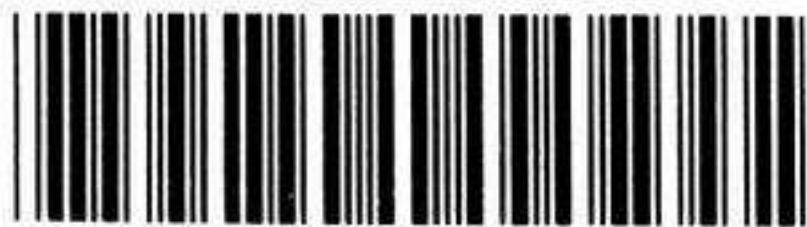
253. Quomodo probetur, quòd noster Dominus JESUS Christus ascenderit ad Cœlestem gloriam. 426.

254. Quomodo probetur, quòd noster Dominus JESUS Christus Judicaturus sit bonos & malos. 445.

BIBL. PUBL. MALLORCA

1056921

R. Lluï 332

B. R. A.

Lib. Con.

Tom. 8.

R. 6.

8.

R.

Llull

332